

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Sadeddin Nüzhet Ergun

BEKTAŞI ŞAİRLERİ
VE
NEFESLERİ

19 uncu asra kadar

cilt 1-2

İstanbul Maarif Kitaphanesi

Halk Şairleri Serisi : 5

Sadeddin Nüzhet ERGUN

Bektaşî Edebiyatı Antolojisi

Bektaşî Şairleri

ve

Nefesleri

(İKİNCİ BASKI)

(Her hakkı mahfuz olup sahibine aittir.)

Sahip ve Naşiri:

İSTANBUL MAARİF KİTAPHANESİ

Ankara Cad. No. 46-83

Ücretsiz PDF Kitapları: <https://rantey.org>

MCMLV

1944 de, eserin muharriri
tarafından yazılan önsöz :

Başlangıç

1930 yılında neşrettiğim Bektaşî Şairleri adlı eserin epey zamandanberi nüshası kalmamış, muhtelif yerlerden arandığı da işidilmişti. İşte bu ihtiyaç karşısında bu kitabın yeniden basılmasına lüzum hasıl oldu. Ve bu defa bu gayret ve lûtfu, Maarif Kitaphanesi sahibi *Naci Kasım* gösterdi. Ozaman Bektaşî edebiyatı hakkındaki bilgimiz mahduttu. Bu itibar ile asır asır bu edebiyatın geçirdiği safahat ve tekâmülü belirtmek imkânını bulamamış ve elde ettiğim şairleri alfabe sırasına göre sıralamak zaruretinin duymuştum. Gerçi bir kısım şairlerin devirleri malûmdur. Fakat ekserisinin yaşadıkları zaman kat'î surette bilinemiyordu. Hattâ Hocam değerli *Prof. Fuat Köv-rülü* eserimin mukaddemesine konmak üzere yazdığı bir yazıda aynen şunları söylemişti:

«İçtimaî işbölümünün edebî tekâmül üzerinde tesiri mes-elesini, senelerce evvel izaha çalışmıştım. Türkler islâm me-deniyeti dairesine girdikten sonra, Türk edebiyatının tekâmü-lü, Türk cemiyetinin içtimaî tekâmülü ile müterafik olarak devam etti. Tasavvuf cereyanları Türkler arasında kuvvetle-nince, Türk edebiyatının umumî çerçevesi içinde bir tasav-vuf edebiyatı vücuda geldi; bu cereyanlar muhtelif tarikatler halinde tebellür edince, hemen hemen her tarikatın kendine mahsus bir edebiyat vücuda getirdiği görüldü. İşte, Anadolu-da ve Rumeli'de asırlarca büyük bir nüfus kazanmış, bilhas-sa halk kütlesi üzerinde büyük tesirler bırakmış olan (Bektaşî-lik) de bu umumî kaideden hariç kalamazdı: *Sadeddin Nüz-het Bey*'in bugün ilim âlemine takdim ettiği bu büyük cilt, Bektaşî edebiyatının en zengin kısmını teşkil eden Bektaşî şîr'inin zengin ve güzel nümunelerini ihtiva ediyoruz».

«Bektaşî şîr'inin menşeyini ve başlıca seciyelerini, bun-dan on on iki seneye evvel *«Türk edebiyatında ilk mutasavvıf-*

lar» da kısaca teşrihe çalışmıştım. O satırları buraya aynen naklederek, bu büyük cildi okumak isteyenlere mevzu hakkın-da umumî bir fikir vermeği faydasız bulmuyorum:»

«XV inci asır esnasında teessüs ve tekarrür etmiş olan Bektaşîlik, daha ilk takarrürü zamanlarında bile bâtinî bir mahiyet almıştır. Babailik, Ahilik, Abdallık gibi üç muhtelif mesleğin ihtilâtından hâsıl olduktan sonra Hurufiliğin de tesiri altında kalan bir tarik, bundan başka bir sima ahzedemezdi. İşte Yunus'un serbest ve cür'etkâr ifadeli açık şiir-leri, halkın en aşağı kütlesine kadar inebilmek için âyin ve evradlarında bile Türkçeye büyük bir mevki ayıran Bektaşîler nazarında sırf bundan dolayı ehemmiyet kazandı. Bektaşî babaları, diğer şeyhler gibi uzun medrese tahsili görmüş adamlardan olmadıkları gibi, Bektaşî dervişleri de avam halk arasından yetişmiş basit, sade insanlardı. Bu sebeble Acem lisan ve edebiyatına kıymet vermiyorlardı. Aralarından yetişen şairlerin ekseriyetle medrese tahsili görmemiş; lâkin millî zevke, ince ve zarif düşünceli, her basit şeye kolayca ve âdetâ hurafeperest bir zihniyete malik olmaları, sonra aruz veznini ve aruz şekillerini - ekseriya - çok fena ve kusurlu kullandıkları halde, bilâkis millî vezni ve şekilleri tamamen Türk zevkine mutabık bir şekilde istimal edebilmeleri bundan dolayıdır. Zevkleri Acem edebiyatının yüksek nümunelerine karşı, duyduğumuz hayret ve heyecanla bozulmıyarak halka hâs safiyet ve asliyetini muhafaza eden bu Bektaşî babalarının, Yunus'un zevkini en iyi duymaları ve ona en fazla yaklaşabilmeleri gayet tabiidir».

«Bektaşî şiirinin millî vezin ile ve millî şekiller altında yazılan asıl kıymetli ve orijinal parçaları (Nefes) namile ma-ruftur ki, tekkelerde muayyen bestelerle okunmağa mahsus-tur; diğer tarikatlerdeki ilâhîler, nutuklar, ve Yesevîlerdeki hikmetler gibi. Ayrıca bundan başka da (Hazreti Ali) ye veya sair Âl-i Resule ait medhiyeler, mersiyeler, destanlar, devriyeler vardır ki, hep hece veznile yazılmıştır. Meselâ *Şirî* nin devriyesi, *Mir'atü'l-Babâ* nın destanı, sonra *Türabî*, *Şem'i*, *Ecri*

Perişan, Pir Sultan, Kalender Abdal, Kul Nesimî, Hamdî, Deli Şükrü, Şâhi, İbrahim Baba, Niyazî, Gövenç Abdal, Seher Abdal, Kemterî, Hatâyî, Kul Himmet, Rûmuzî, Veli Baba... v. s. gibi muhtelif zamanlara âid dervişlerin nefesleri hep hece vez-nile ve tamamilen *Yunus* edasından muktebes - hattâ daha şuh, daha kinayeli, daha zarif - bir tarzda yazılmıştır. Bu şairlerin zaman ve mekânı, fikir ve itikatları hakkında sarîh ve kat'î fi-kirler serdi hemen hemen imkân haricindedir, diyebiliriz. Çün-kü bunlardan bir kısmı - meselâ *Hatâyî, Kul Himmet, Rûmu-zî, Veli Baba* ve daha bir çokları - Hurufiliği ve *Fazlullah-ı Es-terabadî*'nin ülûhiyetini kabul etmiş oldukları gibi, Bektaşîlik-te alâkası olmakla beraber ondan ayrı olan Kızılbaş zümresi-ne âid birtakım şairler de bunların arasına karışmıştır; keza-lik (Kalenderîler) ve (Hayderîler) den de bunlar arasına ka-rışmış şairler vardır. Şu halde, burada Bektaşî şi'rinden ve Bektaşî şairlerinden bahsederken, aynı zamanda (Kızılbaş), (Kalenderî), (Hayderî), (Hurufî) şiirlerinin millî vezin ile yazılanlardan ve Yunus'un onlar üzerindeki tesirinden de bah-setmiş oluyoruz. Esasen birbirine pek müşabih birtakım aka-id-i esasiyeye malik olan bu Bâtınî mesleklerinden meselâ bi-rine ait şiirler, daima diğerleri arasında da makbul olmuş, lez-zetle okunmuştur».

«Bektaşî şi'ri dediğimiz ve hakikat-i halde (Bektaşîlik, Ahilik, Abdallık, Hurufîlik, Kızılbaşlık, Kalenderîlik, Hayde-rîlik) akaidinden mürekkep mu'dil bir halita-i itikadiyeyi şerh ve terennüm eden bu manzumelerde, aşk ve muhabbete, (Al-lah Muhammed-Ali) teslisine, sonra Âl-i abâya, Fazl'ın Ülû-hiyetine esrar-ı hurufa, (Hacı Bektaşî Veli)'nin (Muhammed) ve (Ali) 'den ayrı olmadığına tarikin müşkilâtına, âyin usul-lerine, (Piri abdalân), (Seyit Gazi)'nin, sonra (Kızıl Deli Sul-tan), (Balım Sultan) gibi Bektaşî eâzımının menakıbına, (Ye-zid)'in mel'anetine ait bir çok şeylere tesadüf olunur. Eda iti-barile *Yunus* tesiri o kadar sarihtir ki, bazan aynı mevzua, hattâ bazan aynı mısralara rast bile gelinir. Lâkin Bektaşî şi'ri, umumiyetle, onunkinden daha serbest, daha zarif, daha nükteli ve incedir. ~~Yalnız Yunus'taki incedir ve inandırmak~~

kuvveti bunlarda yoktur; bunlar daha az inanırlar ve ekseriya şiirlerinde şüpheyile karışık derin bir istihza lem'asına tesadüf olunur gibi olur. Yunus'un *Muhyiddini Arabî ve Mevlânâ Celâleddin* gibi yüksek bir felsefe-i sofîyeye malik olduğu halde, bunların, birbiriyle lâyıkiyle istinas edemiyerek bir sistem haline girmekten çok uzak kalmış bir takım itikadat-ı tıflâneye - meselâ tenasuha, hulûl ve ittihadâ - sahip olmaları, tabii kendilerinde bu şüphe ve istihzayı tevhit etmiş olabilir. Maa-mafih bir tasavvuf sistemi, bir manzume-i itikadiye olmak itibariyle bu halita-i itikadın kıymeti ne kadar dûn olursa olsun şurası muhakkaktır ki, Bektaşî şi'ri dediğimiz tarz-ı edebî zevk ve eda itibariyle, en çok millî ve Yunus'tan belki en çok müteessir olmuş bir şube-i san'attır. (Bektaşîlik, Kızılbaşlık, Hurufîlik) namı altındaki garaib-i itikadın halk arasında bu kadar kuvvetle intişarına, belki de, bu sade herkesin anlayacağı kadar basit, millî zevke uygun güzel şiirler her şeyden çok yardım etmiştir».

«İşte *Sadeddin Nüzhet B.* bu yeni eseriyle, tasavvufî Türk edebiyatının bu zengin ve orijinal sahasını aydınlatmış oluyor. Gerçi ondan evvel, *Derviş Ruhullah ve Besim Atalay B.* bu edebiyata âid bir takım nûmuneler neşretmişlerdi. lâkin *Sadeddin Nüzhet B.* onlarla mukayese edilmeyecek kadar zengin malzeme toplamış, sonra, Bektaşî şairlerinden bir kısmının zamanı ve hayatları hakkında malûmat vermeğe muvaffak olmuştur. Eski tarihî menbalarda bu şahsiyetler hakkında hemen hiç malûmata tesadüf edilmediğini bilmiyenler, bu ciltte rast geldikleri malûmatı çok az, çok mübhem bulabilirler. Lâkin bu saha üzerinde az çok çalışmış olanlar. *Sadeddin Nüzhet Bey*'in büyük ve zahmetli mesai mahsulü olarak verdiği o malûmatı takdir ve şükranla karşılayacaklardır. Bir defa bu esas kurulduktan ve bu eser elde olduktan sonra, ileride yapılacak tedkiklerle onu tevsî, tashih, ikmâl imkânı daima mevcuddur».

«Yalnız millî edebiyat noktasından değil, Bektaşîlik tarihi noktasından da pek mühim olan böyle bir eser vücuda getirdiğinden dolayı eski ve kıymetli talebemi tebrik etmek

benim için hem bir vazife, hem de en büyük bir vicdanî hazzdır».

Bu teşvik iledir ki yıllardan beri çalışmalarına nihayet vermemiş ve bir takım malzeme bulmaya çalışmışım. Bugün bu sahaya dair yeni yeni vesikalara da sahip bulunuyorum.

Bektaşî edebiyatını ve daha doğru bir tâbir ile *Bâtınî zümreler edebiyatı* mahsullerini bu eserimle asır asır ve kronolojik bir sıra takip ederek tesbit etmek imkânlarını da buldum. Yalnız bu eserde, gene Bektaşîliğin hususiyetlerini ve ne gibi tahavvüllere uğradığını belirtmedim. Bu mühim ciheti, ileride tab'ettirmek ümidinde bulunduğum *Anadolu Tasavvuf Edebiyatı Tarihi* adlı eserime bıraktım. Ve Anadolu'da yayılmış bulunan bütün tarikat edebiyatları hakkında ayrı ayrı kitaplar çıkarmağa karar verdim. Bugün sadece Bektaşîlere âit şiirleri neşre başlıyorum. Diğerleri bunu takip edecektir. Bütün bu örnekler toplu bir halde bulununca, muhtelif tarikatlerin edebî hususiyetleri de daha geniş bir ölçüde anlaşılmış olacaktır. Bu seride çıkacak olan kitaplarım, sırasıyla; Bektaşîler, Mevlevîler, Hurufiler, Zeynîler, Nakşbendîler, Kadirîler, Halvetîler, Bayramîler Gülşenîler, Celvetîler ve Sadîler'e ait bulunacaktır.

Evvelce neşrolunan Bektaşî şairleri'nde bir «Lûğatçe» mevcuttu. Bu kısmı da, muhtelif tarikatların antolojileri vücudunda geldikten sonra müstakil bir cild halinde intişar sahasına koymayı daha uygun buldum.

Ben bu eseri bir ihtiyaca karşılık olur ümidiyle vücuda getirdim. Muvaffak olabildiysem ne mutlu!

I-X-1944

Sadeddin Nüzhet Ergun

**XVI ncı ASRA KADAR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri**

YUNUS EMRE

XIII üncü asrın son nısfında yetişen Bektaşîlerdendir. Hayatı hakkındaki malûmat, ekseriyetle menkıbevî bir mahiyet arz ediyor. Fakat onun Hacı Bektaş halifelerinden Taptuk Emre'ye mensub olduğu muhakkaktır. Nitekim kendisi de müteaddid şiirlerinde bu intisab keyfiyetini bahis mevzuu etmiş ve şeyhi hakkında gayet hürmetkâr bîr lisan kullanmıştır.

Yunus Emre, (1) tanıdığımız ilk Bektaşî şairidir. Ve Bektaşî edebiyatının teşekkülünde büyük tesirleri olmuştur. Fakat bu kıymetli san'atkâr, yalnız Bektaşîler üzerinde müessir olmakla kalmamış, bütün tarikat mensublarınca benimsemiş ve bütün mutasavvıf şairler tarafından taklid edilmiştir.

Bu değerli şahsiyet hakkında burada tafsilâta girişecek değilim. Onun bir kaç şi'rinin örnek olarak dercetmekle iktifa ediyorum:

— 1 —

Benem ol aşk bahrısı denizler hayran bana
Deryâ benim katremdir zerreler umman bana
Kaf dağı zerrem değil ay ü güneş bana kul
Hak'dır aslım şek değil mürşiddir Kur'an bana
Çün dosta gider yolum mülk-i ezeldir ilim
Aşkdan söyler bu dilim aşk oldu seyran bana

(1) Yunus Emre'nin şiirleri evvelce toplu olarak taş basması ile basılmıştı. Bu kerre Maarif kitaphanesi tarafından (Tam ve Tekmil Yunus Emre Divanı) adıyla yeniden basılmıştır. 250 kuruş hatla satılmaktadır.

Yoğiken ol bârigâh varidi ol pâdişâh
 Ah bu aşk elinden ah derd oldu derman bana
 Âdem yaradılmadan can kalıba girmeden
 Şeytan lâ'net olmadan arş idi seyran bana
 Yaradıldı Mustafâ yüzü gül gönlü safâ
 Ol kıldı Hak'ka vefâ andandır ihsan bana
 Âşık halden bilmeyen ya delidir ya diri
 Ben kuş dili bilürem söyler Süleyman bana
 Şeriat ehli irak iremez bu menzile
 Aslım Hak'dır şek değil Mürşidim Kur'an bana
 Yunus bu halk içinde eksiklidir Hak bilür
 Dîvane olmuş çağırır dervişlik Bühtan bana

— 2 —

Ey âşıkân ey âşıkân aşk mezheb ü dindir bana
 Gördü gözüm aşk yüzünü yas kamu düğündür bana
 Ayruk bize yas eylemez gönlümüzü pas eylemez
 Zehi Hak'dan gelen âvaz andan gelen ündür bana
 Ayruk bana ben dimeyem kimesneye sen dimeyem
 Ya kul ya sultan dimeyem kalsun işidenler tana
 Ben bu aşktan ırılmayam dergâhından sürülmeyem
 Bundan dahi gider isem senin ile varam sana
 Ol dost beni viribidi var dünyayı bir gör didi
 Geldim ü gördüm nicedir seni seven kalmaz sana
 Kullarına va'deyleyen yarın gün görünem deyen
 Ol dostların sevindiği yarının bu gündür bana
 Yunus seni din edindi din nedir îman edindi
 Aşka bu gün yarın n olur işi nedir önden sona

— 3 —

Hak'dan inen şerbeti içtik elhamdülillâh
 Şol kudret denizin geçtik elhamdülillâh
 Şu karşiki dağları meşeleri bağları
 Sağlık safalık ile astık elhamdülillâh

Kuruyıdık yaş olduk ayak idik baş olduk
 Kanatlandık kuş olduk uçtuk elhamdülillâh
 Vardığımız illere şol safâ gönüllere
Baba Taptuk ma'nisin saçtık elhamdülillâh
 Beri gel barışalım yad isen bilişelim
 Atımız eyerlendi eştik elhamdülillâh
 İndik Rûm'u kışladık çok hayr ü şer işledik
 Uş yine bahar geldi göçtük elhamdülillâh
 Dirfillü pınar olduk irkildük ırmağ olduk
 Akduk denize dolduk taşduk elhamdülillâh
 Taptuğ'un tapusunda kul olduk kapısında
Yunus miskin çığ idi pişdik elhamdülillâh

— 4 —

Aşkın aldı benden beni bana seni gerek seni
 Ben yanaram dün ü günü bana seni gerek seni
 Ne varlığa sevinirem ne yokluğa yerinürem
 Aşkın ile avunuram bana seni gerek seni
 Aşkın âşıklar öldürür aşk denizine daldırır
 Tecelliyile doldurur bana seni gerek seni
 Aşkın şarabından içem Mecnun olup dağa düşem
 Sensin dün ü gün endişem bana seni gerek seni
 Sofilere sohbet gerek ahilere ahret gerek
 Mecnun'lara Leylâ gerek bana seni gerek seni
 Eğer beni öldüreler külüm göğe savuralar
 Toprağım anda çağıra bana seni gerek seni
Yunus dürür benim adım gün geldikçe artar odum
 İki cihanda maksudum bana seni gerek seni

— 5 —

Bir sâkiden içdik şarap arşdan yüce meyhânesi
 Ol sâkinin mestleriyüz canlar anın peymânesi
 Aşk oduna yananların külli vücudu nûr ola
 Ol od bu oda benzenmez hiç belünmez zebânesi

Bizim meclis mestlerinin demleri Enelhak olur
 Yüz Hallac-ı Mansur gibi anın kemîn dîvânesi
 Ol meclis ki bizde vardır bunda ciğer kebâb olur
 Ol şem'a kim bizde yanar ay ü güneş pervânesi
 Bizim meclis Bekrîleri şol Şâh-ı Edhem gibidir
 Belh şehrinde yüz bin ola her gûşede vîrânesi
 Yunus bu cezbe sözlerin câhillere söylemegil
 Bilmez misin câhillerin niçe geçer zamânesi

— 6 —

Nice bir besleyesin bu kaddile kameti
 Düştün dünyâ zevkine unuttun kıyâmeti
 Derviş kazan ye yedir bir gönül ele getir
 Yüz Kâbeden yeğrekdir bir gönül ziyâreti
 Uslu değil delidir hâlka salûsluk satan
 Nefsin müslüman etsin var ise kerâmeti
 Yüz bin peygamber gele hiç şefâat olmaya
 Vay eğer olmaz ise Allah'ın inâyeti
 Nefsin müslüman eden Hak yolun doğru varır
 Yarın ana olisê Muhammed şefâati
 Yunus imdi sen dahi gerçeklerden öligör
 Gerçek erenler imiş cümlelerin ziyâreti

— 7 —

Tehi görmem siz beni dost yüzün görüp geldim
 Bâkî devlet rûzigâr dost ile sürüp geldim
 Oldur söyleyen dilde varlık dostundur kulda
 Varlığım her ol ilde ben bunda garip geldim
 Bazergânım mata' çok destgirim üstadım Hak
 Ben ziyanum assıya anda densirup geldim
 Yedi gök yaradıldı aşk ile bünyâd oldu
 Toprağa nazar oldu ahsirup durup geldim
 Gördüm yedi tamusun sekiz uçmak kamusun
 Korkudan günahımı anda sızırup geldim

Nuh oldum Tufan için çok duruştum din için
 Fir'avnı Mûsâ ile suya boğdurup geldim
 Zekerriyyâ ben oldum kaçtım ağaçta girdim
 Kanım dört yana saçtım depem dildirüp geldim
 Eyyup oldum tenime cefâ kıldum canıma
 Çağırdım Sübhân'ıma kurtlar doyurup geldim
 Bir çöp oldum basıldım Mansur oldum asıldım
 Hallaç panbuğu gibi bunda atılıp geldim
 İsâ oldum Kudretten bahâne bir avretten
 İnâyet oldu Hak'dan ölü dirgürüp geldim
 Mûs- oldum Tûr'a ağdım bin bir kelime kıldım
 Halâyık ne olasin ben anda bilüp geldim
 Âdem oldum durmadım nefis boynunu burmadım
 Yanılıp buğday yedim uçmakdan sürlüp geldim
 Muhammed'i bir gece Hak okudu Mi'race
 Serteser ucdan uca bile yüz sürüp geldim
 Yalınız Sübhân idi peygamberler cân idi
 Yunus'da pinhân idi sûret değşirüp geldim

— 8 —

Dervişlik dedikleri bir acâip duzaktır
 Derviş olan kişiye evvel dirlik gerekdir
 Çün erde dirlik ola Hak ile birlik ola
 Varlığı elden koyup ere kulluk gerekdir
 Kulluk ile erene bakup Hak'kı görene
 Senden haber sorana key miskinlik gerekdir
 Hak ere benim didi varlığın erde kodu
 Erenlerin himmeti yerden göğe direkdir
 Bu dervişlik berâtın okumadı müftiler
 Anlar ne bilsün anı bu bir gizli varaktır
 Yunus sen ârif isen anladım bildim deme
 Tut miskinlik eteğin âhır sana gerekdir

— 9 —

İlim ilim bilmekdir ilim kendin bilmekdir
 Sen kendini bilmezsin ya nice okumaktır

Okumakdan ma'nâ ne kiőî Hak'kî bilmekdir
Çün okudun bilmezsin ha bir kuru emektir
Okudum bildim deme çok tâat kıldım deme
Eri Hak bilmez isen abes yere yelmektir
Dört kitabın ma'nâsı bellidir bir elifte
Sen elifi bilmezsin bu nice okumaktır
Yigirmi dokuz hece okusan ucdan uca
Sen elif dersin hoca ma'nâsı ne demektir
Yunus Emre der Hoca gerekse bin var Hacca
Hepisinden iyice bir gönüle girmektir.

SAİD EMRE

XIV üncü asrın ilk yarısında yetişen Bektaşî şairlerindedir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahip değiliz.

Hacı Bektaş halifelerinden Hacım Sultan'a intisab ettiğini şu beytinden anlamaktayız:

Zihî hil'at zihî devlet zihî atâ zihî himmet
Saîd ider yüz bin minnet Hacım bana benim didi

Yunus Emre'nin tam bir muakkibi olan Saîd Emre'nin Makalât mütercimi Sadeddin olmak ihtimali çok kuvvetlidir. Onun bir kaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Değme bir anduğumca yürek yeründe durmaz
Nice kim anı ananı gönlüm hiç karar almaz
Bana derler oturgıl bir yerde sebat urgıl
Sebatum andan iste gönlümü bana vermez
Işk hud denüz misâli mevci kapar gönlümü
Yüzbin tefekkür itdüm endişem ana irmez
Sermayem gönül idi ışk erdi yağmaladı
Canumun derdi oldur görmeğe destur virmez
Kime şikâyet idem kim koyup kime gidem
Yine ana varaym yüreğüm ayru varmaz
Işk burcundan inerem zamaneye dönerem
Işkdan artuk pîşeyi dost bana revâ görmez
Garkoldum ışk mevcine denüz teferrücüne
Işkdan çıkmayan gönül ayruk kendüye gelmez
Saîd nider pîşeyi kaçan kor temâşâyı
Işkdan temâşâ duyan ayruk pîşeye varmaz

— 2 —

Her dem bile danışub anı kandedir dirsın
 Uyanuk sanma seni yavlak katı uyursun
 Dün gün sana çağırır bir berü baktır diyü
 Bir kez dönüp bakmadan uyumazın sanırsın
 Ana bakan kimsenün gözünde hicâb olmaz
 Niçün gözün hicablı bunca yıldır bakarsın
 Gel açalım nazarı koyalum nengüârı
 Anun için görmedün güman ile bakarsın
 Işk ile aç gözünü doğru eyle özünü
 Zinhar eğri dirilme çün doğruluk bilürsün
 Kim yolu doğru vardı cümle düşman il oldu
 Niçün dost eylemezsün çün düşmanın bilürsün
 Katı uykuda kişi düş görmek anun işi
 Göre durduğun söyle niçe düşün söylersin
 Kimsenün yükün seşgil sen dost iline aşgıl
 Said lik dutavarup dostu bulam sanursun

— 3 —

Nagâh yağma eyledi ışk odu canumuzu
 Hiç kimse nitelükden virmez nişanumuzu
 Nice nişan vireler kangı yoldan soralar
 Çün elden bırakdurdu dîn ü îmânumuzu
 Ne îmâna bakdurur ne hud dine tapdurur
 Kendüyle bile dutar yıkdı dükkânumuzu
 Verdi birlikden şarab kıldı dükkânı harab
 Cümlesini terkitdük assı ziyânumuzu
 Ne assı var ne ziyan gelsün canuna kıyan
 Cümlesinden geçüben bulduk sultânumuzu
 Çünkü oldu bilelik kaldı nelik nitelik
 Ayruluk söylemeğe komaz lisânumuzu
 Yüzbin lisancı gelür yüzbin can yolda kalur
 Yüzbin gözler göremez bizüm cevâlânumuzu
 Gözler nite göriser kimse nite iriser
 İki cihandan öte kurdı sayvanumuzu

Görlüm imdi bu kândan ne biter bu ma'denden
 Ayrılmazuz birlikden bulduk mekânümüzü
 Said imdi yüri var çün bir oldu bu ikrar
 Hiç makamdan virmesün kimse nişanümüzü

— 4 —

Bakuben ne göresün gözün açılmayınca
 Kimseyi ne bilesün sen seni bilmeyince
 Nişan ayıt yolundan ya haber vir halünden
 Bu yol sana yol virmez nişânun olmayınca
 Bir nişan ayıtmagıl yoldan da'vi itmegil
 İki cihan mekrinden tamam kurtulmayınca
 Sorar isen yolunu uzat getür elünü
 Bu yol sana yol vermez sen âzâd gelmeyince
 Hiç âzâd olmayasın âzâdlık bulmayasın
 Cümle sermâyelerden elün boşalmayınca
 Yola var yoldan kalma her türlü varlık alma
 Sen seni yolda bilme yol tamam olmayınca
 Çünkü yol tamam ola Said denize dala
 Bâkî varlık kim kula varlık ol olmayınca

— 5 —

Zâhir bâtın bir gerek birlik eri hâlinde
 Dünya ahret bir adım ışk erinin yolunda
 Zâhirini bırakmış küllî bâtına bakmış
 Sıfât-ı ıška akmış varluğu ışk elinde
 Ayruluğu unutmuş birlik kendüde bitmiş
 Varluğunu gark etmiş yağmur ile selinde
 Kendü adın ayıtmaz kendüden kabûl itmez
 Bileliğin unutmaz ayruluk yok yolunda
 Dirliğin ıška yazar varlıktan küllî bîzar
 Yolun yokluğa düzer yürir yokluk ilinde
 Bu âşıklar mezhebi ayruk söz söyler gibi
 Cümle ilim çebebi her türlü hallerinde
 Said aydur zi dirlik dost ile olsa birlik
 Ayrılmaksız bilelik bulmuş rûzigârında

ABDAL MUSA

Bektaşîlerin büyük bir hürmet ve muhabbetini celbetmiş olan Abdal Musa «Şakayık tercümesi» - sahife: 33 ve «Evliya Çelebi» - cilt: 2, sahife: 46 - gibi membalara göre, «Yesevî» fukarasındandır. Gerek «Âşık Paşazade» tarihinde ve gerek «Şekayık tercümesi»'nde bu zatın Bektaşî olduğuna dair hiçbir kayıt yoktur. Maamafih, onun Anadolu din hayatında çok mühim tesirler bırakan abdallardan olduğuna şüphe edilemez.

Kendisinin meşhur Bektaşî azizlerinden olarak kabul edilmesi ve «Elmalı» da namına izafetle büyük bir Bektaşî tekkesi vücuda getirilmesi; bunun bir neticesi olsa gerektir. «Kaygusuz Abdal»'ın şeyhi olmakla da şöhret kazanan bu zatın bugün elimizde bir «Nasihatname»'si ile üç, dört parça manzumesi vardır; fakat, bu ufak eserle, aşağıda yazdığımız şiirlerin ona ait olduğu kat'î olarak kestirilemez; hususiyle «Balım Sultan»'dan bahseden bir nefesin başka bir şair tarafından söylendiği muhakkaktır. Esasen bütün bu şiirlere muahhar devirlerde vücuda getirilmiş mecmualarda tesadüf olunmaktadır. Abdal Musa hakkında kaleme alınan bir «Menakıbnâme» de tarafımdan neşredilmiştir (Türk Şairleri I, 164 - 171).

— 1 —

Kim ne bilür bizi nice soydanız
Ne zerrece oddan ne hod sudanız
Bize meftûn olan marifet söyler
Biz Horasan elleründe baydanuz
Bizüm zahmumuza merhem bulunmaz
Biz kudret okunda gizlü yaydanız
Yedi derya bizüm keşkûlümüzde
Hacım umman ise biz de (1) göldenüz
Hızır İlyas bizüm haldaşumuzdur
Ne zerrece Günden ne hot Aydanuz
Yedi tamu bize nevbahar oldu
Sekiz uçmak içindeki köydenüz

Mûsa gibi «Lenterani» denürüz
 Aslumuzu sorar isen Hoy'danız
Abdal Mûsa oldum geldüm cihana
 Ârifler anlar bizi ne boydanız

— 2 —

Ben hocamdan aldum böyle dersümü
 Okur idüm elif'ten ba'ya deyu
 Kimse bilmez şu dünyada sırrumu
 Ta ezelden çağururum Hû deyu

Kimin azatlayup kimin fakirdur
 Kimin döğüp söğüp kimin okudur (1)
 Dediler bu meydan kimin hakkıdur
 Kim dedi ki şu murdarı yu deyu

Evvel ekşi narken, üzüm çoğ iken
 Davut sofradayken, bıçak yoğ iken
 İsmaille inen kurban, sağ iken
 Kime dedi şu lokmayı soy deyu

Fatma ana can Alinin gülünü
 Miraçtan inerken öpmüş elinü
 Hak, Yezide kokturmadı gülünü
 Muhammedin yadigârı bu deyu

«Abdal Musam» anda bir tolu içtüm,
 İçtüm ol toluyu kendümden geçtüm
 Işkun ateşine yandum tutuştum
 (2)

— 3 —

Muhammed Ali'nin kıldığı da'vâ
 Yok meydanı değil var meydanıdır

(1) Bazı mecmualarda bu beyitten evvel şu iki mısra da yazılı:
 Ali oldum, Âdem oldum bahane
 Güvercin donunda geldim cihane

(2) Bu manzumenin sözleri www.kutupana.org.tr/arsiv/arsiv.asp?ranterey.org

Muhammed kırklara niyâz eyledi
Ar meydanı değil er meydanıdır

Kırklar özün bir araya kodılar
Anlar cenâzesin susuz yudular
Deveyi gördün mü gördüm dediler
Ört elin etegin sır meydanıdır

Vardığın yerlerde ara bulasın
Gezdiğin yerlerde makbûl olasın
Sakla sırrını kim settâr olasın
Çek çevir kendini kâr meydanıdır

Ne diyeyim şu erkânı kurana
Yuf çekerler bu meydanda yalana
Üçyüz altmış merdiveni bilene
Kör meydanı değil gör meydanıdır

Abdal Mûsa Sultan gerçek er ise
Ali'yi sevenler muhib yâr ise
Hak'kın maksûduna erem der ise
Urganı boynunda dâr meydanıdır

— 4 —

Gözlerin kör olsun ey kanlu Yezid
Bu meydanda ne var Ali'den gayri
On iki imâm'ın kapısın açan
İmamlar değildir Ali'den gayri

Güvercin donuyla Urûma uçan
İmamlar evinün kapusun açan
Cümle evliyalar üstünden geçen
Var mıdır hiçbir er Ali'den gayri

Sofî Abdal erkânını yürüden
Aynıcemde sevdüklerün sürüden
Nişter - Selman kırk vücudu bireden
Var mıdır hiçbir er Ali'den gayri

Muhammed Miracın yoluna girdi
Bu sır gayet sır içinde sır idi
Şir donunun Hatem mührünü vèrdi.
Bu sırrı kim eder Ali'den gayrı

Cümle evliyalar, imamlar bunda
İkrar alan kimse düşer mi derde
Yeknefesle durma meydan-ı erde
Kimdür baba rehber Ali'den gayrı

Her kimin çırağın yaksa Hak yakar
Rızâya baş koyub teslimin takar
Aslımız on iki imama çıkar
Babamız her kim var Ali'den gayrı

Selman bir deste gül şâha uzattı
Kendi tabutuna kendüzi yattı
Cemi-i mushafdan nikabın attı
Kurân yok gördüler Ali'den gayrı

Erenler erkânı gerçek bellidir
Abdal Mûsa fakir anın kuludur
İmamlar sırrıyla gönlü doludur
Var mıdır hiç bir er Ali'den gayrı

KAYGUSUZ ABDAL

XIV üncü asrın son yarısında yetişen Bektaşî şairlerinden dir. Devrinde büyük bir şöhret temin eden ve Mısır'da bir Bektaşî tekkesi kuran bu maruf şahsiyet, Hacı Bektaş, mensublarından *Abdal Musa*'nın halifesidir. Bir çok manzumeler kaleme almıştır. Mesnevî tarzında vücade getirilmiş eserleri de vardır. Fakat muahhar devirlerde yazılan mecmualarda ona isnad edilen bir takım şiirler de mevcuddur. Kitâb-ı Dilküşa, Dolab-name, Delîl-i Büdelâ gibi manzum ve mensur eserler ise mutlak surette onundur. Bu maruf şahsiyet hakkında vücade getirilmiş bir menakıbname de vardır.

Kaygusuz'un bir kaç şi'rinin dercediyorum:

— 1 —

Tama'ımız ne azadır ne çoğa
Kanâatiz kanî' olmuşuz Hak'a
Kimsenin hakkına tama'kılmazız
Bizim dahi hâlimize Hak baka
Ma'rifet ehline hizmet kılmayan
Ma'nâ boncuğun yanına boş taka
Aşk yolunda tâati temiz değil
Her kim ol gördüğü nesneye aka
Sırrını sakın ki güstah duymasın
Cân ü dilden müştâk olgıl müştâka
Kem akıldır kendüzünü bilmedi
Ol ki bu aşk sırrını halka çaka
Suvar aşk suyuna tevhid bağını
Ma'rifet bostanı gelsün revnaka
Dünye için dâma düşmeyen kişi
Nefs ucundan hâsâ dönile Hak'a

Kaygusuz Abdal hâlin ârif bilür
Veli aşkı nâşi başına kaka

— 2 —

Dervişlik hırkada tacda değildir
İsilik oddadır saçta değildir
Var bir gerçek erden kuşan kuşağı
Anları kurt yemez ucda değildir
Hak'kı ister isen âdemde iste
İrak'ta Mekke'de Hac'da değildir
Dögüp bir kardeşin hatırın yıkma
Egilüb kıldığın secde değildir
Aşk ile ölegör *Kaygusuz Abdal*
Aşk ile ölmezsen güçte değildir

— 3 —

— Dolabnâme —

Suâl ettim bu gün ben bir dolaba
Niçün dâim sürersin yüz bu âba
Niçün bağrın deliktir gözlerin yaş
Sebeb neden dolaştın bu itâba
İnildinden delindi derdli bağrım
Firâkından ciğer döndü kebâba
Ne zulmetti sana bu çerh-i gerdun
Ki derdin defteri sığmaz kitâba
Dolab eydür eyâ gözüm çerağı
İşitmeğe cevabım aç kulağı
Benim budur sorarsan sergüzeştim
Ki ben yaylar idim bir yüce dağı
Geçirmiştim serâdan göklerimi
Eriştirdim süreyyâya budağı
Durağa derneşüben kamu kuşlar
Budağında tutarlardı otağı
Öterdi tûti vü kumrî vü dürrâc
Geçirdim bir zaman bu resme çağı

Heves bâğında can mürgi gezerken
 Üzüldü ömr kuşunun tuzağı
 Kazâ koptu meğer dest-i Huda'dan
 Ki bir şahs irişüb saldı nacağı
 Delüben bağrımı taktı kemendi
 Sürüdüler dolaştım her sokağı
 Sokaklarda nice müddet yaturken
 Gelen geçen ururlardı ayağı
 Demir mıhlar dokundu yüreğime
 Kazâ destiyle çerhin çomağı
 Zekeryâ gibi bağrımdan delüben
 Dolab için düzettiler yerağı
 İnilerim ben anda dost deyüben
 Gözüm yaşı sular büstân ü bâğı
 Felek kime tatırdı bir kaşık bal
 Sonunda sunmadı tâs ile ağı
 Süleyman kim sürerdi tahtını yel
 Son ucu toprağa kodu yanağı
 Skender kim cihânı Kaf ber kaf
 Tutup hükmiyle sürmüştür yasağı
 Gezüb zulmet ararken âb-ı hayvan
 Dolu zehr ile sundular eyağı
 Kani Kayser kani Kistrâ kani Sâm
 Belürmez bunların yurdu durağı
 Cihânın varlığı baştan başa hep
 Belâ yurdudurür mihnet ocağı
 Resul buna çü beyt-ül-ankebût der
 Pes ol olur mekeslerin durağı
 Baka ehli fenâda mülk'edinmez
 Bakadır anların yeri durağı
 Alâî Gaybî bundan tekke kılmaz
 Hak'ın fazlıdürür ancak dayağı
 Sabır seccâdesin altına salmış
 Tevekkülден kuşanmıştır kuşağı
 Sözünü Kaygusuz ârife söyle
 Ne bilsün sükkârî dâna buzağı

Eyâ akl ile irfânım deyenler
 Eyâ mülke Süleymân'ım deyenler
 Eyâ bildim deyenler cümle hâli
 Eyâ vardım deyenler doğru yolu
 Hak'ı buldum deyu irşâd edersin
 Depersin minberi feryâd edersin
 Ne bildin neye erdin işbu halde
 Akıllar mat olubdur bu hayalde
 Buna akl ile kimse ermemiştir.
 Göziyle kimse Hak'kı görmemiştir.
 Bu bir deryâdürür akıllar ermez
 Özünden geçmeyen Rab'bini bilmez
 Dilersen bulasın kevn ü mekânı
 Özünden fâriğ ol Rabbini tanı
 Ki sen benliğini gider aradan
 Bilesin tâ seni kimdir yaradan
 Sen ü ben eylemek şeytan işidir
 Sen ü ben eylemez ol kim kişidir
 Özünden gayrı kul görmez arada
 Hak'ı hâzır görür ag ü karada
 Dilersen olasın mahrem-i esrâr
 Bu dünyâ gavgasına uyma zinhâr
 Ferâgat ol cihânın gavgasından
 Ki nefsin kurtarasın fitnesinden
 Hemen seyrancısın seyrânın eyle
 Sakın deme ol öyledir bu böyle
 Özüne gel özüne Tanrı dostu
 Sana direm budur sözün dürüstü
 Cihan halkının işbudur hayâli
 Hayâli gice gündüz mülk ü mâli
 Eğer söyler olursan Hak sözünü
 Çevirir yüzünü örter gözünü
 Azâzildir Hak'a eylemez ikrar
 Gerekse söyle ana bunca tekfar

Binüptür nefis atına hâ seğırdir
 İşitmez kulağı hemen sağırdır
 Hemen bir birinin aybın gözedir
 Gönülden dürlü fitneler gözedir
 Ne idüb nice ideceğı bilmez
 Birinin unduğıun biri dilemez
 Eğıer mâlin var ise kavm ü kardeş
 Cihan halkı seninle cümle yoldaş
 Eğıer kendü halinde bir aşıkdur
 Ana derler ki iş sevmes ışıkdur
 Aşık olsam adım tenbel *Alâyî*
 Eğıer sofî isem derler mürâî
 Ha bir cenkdir biri birin beğenmez
 Arifler Hak'dan özge nesne bilmez
 Bulurlar bir sözü bin söz ederler
 Koyup doğru yolu eğıri giderler
 Söz ile bulmak olsa idi Hak'kı
 Uçup 'arşıa çıkaydı cümle faki
 Cihanda şimdi kavga çoğıalubdur
 Cihânı fitne-i şeytan alubdur
 Eğıer âlim eğıer sofî vü derviş
 Heman şöhet olubdur cümle cünbiş
 Ko sözü fârîğ ol *Kaygusuz Abdal*
 Ki sözden açılır cümle kil ü kal

NEDİMİ

XV nci asrın son yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahip değiliz. *Sehî*, onun «Sahib kisve derviş» olduğunu ve Bektaşî kisvesine büründüğünü söylüyor ve bu malûmata şunları da ilâve ediyor:

«Üslûb-i şiirde mamûr, tarz-ı gazalde mergub ve kaide-i nazmı hûb bilür musâhabeti lâtif ve bîmenend ve her nesneden fâriğ, lâübâlî, derdmend kimse idi».

Mecmualarda âşıkane bir takım manzumeleri varsa da Bektaşîliği terennüm eden şi'rine rastlamadım. *Sehî* tezkiresinde ise sadece şu iki beyti kayıtlıdır.

Feleğin yazdı çak bürûcunda
Ki dönem ben dahi bir ucunda
Ne zekâtın edem tama' mâlin
Ne namazında ne orucunda

TEMENNÂ YÎ

XV nci asrın son yarısında yetişen Kalenderilerdendir. Kayseri civarında doğdu. *Lâtîfî* onun «tenasüh» 'e kail olduğunu bildiriyor. *Bakî*'nin hayatında yazılan mühim bir mecmuada da devrinin meczublarından gösterilmektedir.

Sofî kalender ol gel kazıt saçı sakalı
Sana bu bir tuzaktır gider bu kil ü kali

Ebleh olma sofî verme nakd i ömrü nesneye
Gözün aç didâr ü cennet hür u gılman buñdadır

Beyitlerinin kaili olan Temennayî, Anadolu'da Hurufîlik telâkkilerini ilk terennüm eden şairlerdendir. Camiünnezair'-de kayıdlı bulunan bir manzumesini naklediyorum:

Şol kadar göstermemiştir bana devran gönlünü
Kim sanurdum görmek olmaz çeşm-i insan gönlünü
Bilmezem kim bu cihân içre vücûdu yok mudur
Yoksa vardır çerh benden kıldı pinhan gönlünü
Ey aceb kadir olub bir gün giyem mi ben anı
Kaddi bâlâ kendi zîbâ câna ol can gönlünü
Berr-ü bahr içre sadef vâır intizâr üzre durub
Ağzım açup gözedirem âb-ı nîsan gönlünü
Rûm'a şâh u padişâh olmuşca hurrem oluram
Beni asdarven çıkarup kılsa ihsan gönlünü

XVI ncı ASIR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri

HATAYÎ

Âzerî edebiyatının en yüksek simalarından biri olan «Hatayî», «Safevî» saltanatını kuran «Şah İsmail Safevî»'dir.

Asırlardanberi mevcut «Türkmen kızılbaşlığı» cereyanından âzâmî surette istifade ile o cereyanın başına geçen ve bir aralık Anadoludaki Osmanlı hâkimiyetinin temellerini sarsan «Şah İsmail» 'in şiirlerinde «Hurufî» temayülü vardır. Büyük vecd ve san'at sahibi olan bu genç «ruhanî reis» kendisini tapınır derecede seven fars müritleri için bir takım farisî şiirler yazdığı gibi asıl kuvvet menbaini ve istinatgâhını teşkil eden Türkler için de sofiyane ve âşıkane birçok manzumeler vücutte getirdi. Büyük bir «Dinî taife - Secte»'nin ruhanî ve cismanî reisi olmak münasebetiyle onun şiirlerinde san'at gayesinden ziyade mezhebini telkin ve tâmim gayesi gözetilmiş, yani, eski Türk sofîlerinin *Hoca Ahmet Yasevî*'den beri takip ettikleri an'aneye ittibaendir ki «Hatayî» mahlasını kullanan «Şah İsmail Safevî» aruzla yazdığı eserlerden başka, Âzerî sahasında ve Türkmen boyları arasında pek kuvvetli bulunan «Halk Edebiyatı»'nı ve Yunus gibi eski halk sofîlerini takliden, parmak hesabıyla de koşma şeklinde «İlâhî»'ler yazmıştır.

Anadolu ve İran kızılbaşları arasında bu şiirler uzun asırlar okunmuş ve âyinî içtimalarda sazla terennüm olunmuştur. Kızılbaşlar ve sair ona benziyen «Alî Allahîler» gibi zümreler arasında «Hatayî»'yi takliden o cins birçok manzumeler daha yazılmış ve böylece «mezhebî zümre edebiyatları» teşekkül etmiştir. «Hatayî»'nin şiirleri «Bektaşî - Hurufî»'ler arasında da - «Nesimî»'nin manzumeleri gibi - pek şayidir.

Otuz sekiz yaşında iken 930 (M. 1523) da vefat eden Şah İsmail Safevî'nin divanı matbu değildir. (1) Yazma, fakat

(1) Gayet doğru bir nüshası Maarif Kitaphanesi tarafından Şah İsmail-i Safavî Hayatı ve Eserleri adıyla basılmıştır.

çok yanlış bir nüshası Millet Kütüphanesindedir. Bir kaç nüsha da Avrupa kütüphanelerinde mevcuttur. Bir yazması da *Prof. Fuad Köprülü*'nün hususî kütüphanesindedir. Fakat mecmualarda daha bir hayli şi'rine tesadüf edilmektedir. Yalnız, kendisinden biraz sonra yaşayan *Kul Himmet, Pir Sultan* gibi şahsiyetlere âid bazı şiirler de onun manzumeleri arasına karışmıştır. Hattâ Anadolu Kızılbaşları arasında «mahlası» yerine «Hatayîsi» tabirinin şâyi olduğu da malûmdur. Bu cihettendir ki, Hatayî mahlaslı bütün şiirlerin ona âidiyeti katiyetle söylenemez.

Bektaşî - Kızılbaş edebiyatının teşekkülünde büyük tesirleri görülen Hatayî'nin bazı şiirlerini dercediyorum:

— 1 —

— Tevhîd —

Evvel ol Allah'ın adı söylenür
Cümle ibâdetin başıdır tevhîd
Pîrim Şeyh Safi'den bize kalmıştır.
Sofî kardeşlerin kânıdır tevhîd

Her kim Şeyh Safi'nin emrini tutmaz
Yorulur bu yolda menzile gitmez
Gayrı millet ana i'tibâr etmez
Cümle ibâdetin başıdır tevhîd

Tevhîd ile bitmez işler bitmiştir
Tevhîd ile tâlib Hak'ka yetmiştir
Tevhîd ile dünyâ karar tutmuştur
Dermansız derdlerin dermânı tevhîd

Mürebbsiz musâhibsiz dâmensiz
İkrârından dönen yanar îmansız
Yakın ihlâs ile çağır gümansız
Şeyh Safi'nin armağanıdır tevhîd

Can *Hatayî*'m tevhîd deryâ denizdir
Tevhîd etmeyenler bizim nemizdir

Pîrim Şeyh Safî'den sermâyemizdir
On iki imâmın erkânı tevhîd

— 2 —

— Koşma tarzındaki nefesler —

Gönül ne gezersin seyran yerinde
Âlemde her şeyin var olmayınca
Olura olmaza dost deyüb gezme
Bir ahdine bütün yâr olmayınca

Yürü sofî yürü yolundan azma
İlin gıybetine kuyular kazma
Varub her dükkâna metâm çözme
Yanında mürşidin var olmayınca

Kalktı havalandı gönülün kuşu
Kavga gıybet etmek kötünün işi
Üstadın tanımaz bunda her kişi
Anın kim mürşidi er olmayınca

Varub bir kötüye sen olma nöker
Çerhine değer de dolunu döker
Ne Hudadan korkar ne hicab eder
Bir kötude nâmus âr olmayınca

Şah Hatâyım edem bu sırrı beyan
Kâmil midir câhil sözüne uyan
İki baştan muhîb yâr olmayınca
Bir baştan ağlamak ömredir ziyan

— 3 —

Erenler serveri Şâh-ı velâyet
Aldı mü'minlerin elin eline
Hânedan dostuna eyler hidâyet
Mü'min olanları çeker yoluna

Eğer bende isen Şâh-ı Merdân'a
 Ali gibi sen de kalma noksâna
 Bir tâlibi pişir getir meydana
 Ezel ebed lâ gelmeye diline

Nasihattır benden sana emânet
 Sâdık emânete etmez hiyânet
 Yemek ile içmek için bir âdet
 Kurdu Hak arslanı mü'min kuluna

Erenler gittiği yolları gözle
 Gözet bir kâmilin izini izle
 Mü'min kardeşlerin aybını gizle
 Girmek ister isen rahmet gölüne

Mürşide rehber eyle itâat
 Zâhirdé bâtında gözle sadâkat
 Muhammed Ali'den kaldı emânet
 Bağçe donanınca güller alına

Muhammed Ali'ye kırklar katıldı
 Anda varlıkları cümle atıldı
 Bir yahudiye kul oldu satıldı
 İstek Hak olduğu bundan biline

Şah Hatâyî'm cennet kapusun açtım
 Cömerd olanların dolusun içtim
 Bahil olanları ayırdım seçtim
 Bahilden gayrısı cemde buluna

— 4 —

Muhammed Ali'nin aldım elini
 Hak deyüb tuttuğum elden ayrılmam
 On iki İmam'ın tuttum yolunu
 Hak deyüb tuttuğum yoldan ayrılmam

Mürşidin nefesi Hak nefesidir
 Mürşid sözün tutmayanlar âsidir

Mürşidin rızâsı Hak rızâsıdır
 Hak deyüp tuttuğum yoldan ayrılmam
 Mürşidin gittiği veli yoludur
 Gitme dediğine gitmemelidir
 Zâhir, bâtında Muhammed Ali'dir
 Hak deyüp tuttuğum yoldan ayrılmam
 Hak erenler bir araya derilse (1)
 Cümle âşıklara nasib (2) verilse
 Âşikâre Hak gözüyle görülse
 Hak deyüb tuttuğum yoldan ayrılmam
 Şah Hatâ'yım Hak bil tuttuğum eli (3)
 Zâhirde bâtında Hak gördü seni (4)
 Gerçek erenlerden aldım haberi
 Hak deyüb tuttuğum yoldan ayrılmam

— 5 —

Ben anı bilmişem kavl-i Hudâdır
 Anınçün okuram lâ'net Yezid'e
 Ol Yezid'e lâ'net etmek sezâdır
 Anınçün okuram lâ'net Yezid'e
 Âlem fahrı Muhammed Mustafa'dır
 Şâh-ı merdan Ali sırr-ı Hudâ'dır
 İmâmım çün Ali sırr-ı Rızâdır
 Anınçün okuram lâ'net Yezid'e
 Hüseyin-i Kerbelâ'dır dürr ü gevher
 İmam Zeynel'abâ'dır sırr-ı Hayder
 Muhammed Bâkır oldu pâk gevher
 Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

(1) Derile: Nüşa.

(2) Kismet: Nüşa.

(3) Eri: Nüşa.

(4) Ol seni gördü: Nüşa. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Ca'fer-i Sâdık'ın bir kemteriyem
 Kâzım'ı sevmeyenlerden beriyem
 Ali Mûsa-r Rızâ'nın Kanberiyem
 Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

Takıy mihmânım olupdur gönlümde
 Nakıy sultânım olupdur gönlümde
 Askerî canım olupdur gönlümde
 Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

Muhammed Mehdî benim kıblegâhım
 Dün ü gün olubdur hem secdegâhım
 Şah Hatâyî'yem Hudâ'dır penahım
 Anınçün okuram lâ'net Yezid'e

— 6 —

Muhammed Ali'yi candan sevenler
 Yorulub yollarda kalmaz inşallah
 İmamı Hasan'ın yüzün görenler
 Hüseyin'den mahrûm olmaz inşallah

İmamı Zeynel'den bir dolu içen
 İmamı Bâkır'dan kaynayup coşan
 Sıdk ile İmam Ca'fer'e koşan
 Bundan özge yola sapmaz inşallah

İmamı Mûsâ'dan gelen erenler
 Can baş fedâ edüb cemler görenler
 İmamı Rızâ'ya zehir verenler
 Divanda şefâat bulmaz inşallah

Bir gün olur okuturlar defteri
 Şah oğlunun elindedir teberi
 Uyanırsa (1) Takıy, Nakıy, Askerî
 Açılan gülümüz solmaz inşallah

Hatâyî der bu iş bir gün biter a
 Özünü katagör ulu katara
 Mehdî şevki bu cihânı tutar a
 Şah oğluna sitem olmaz inşallah

— 7 —

Kudret kandilinde parlayub duran
 Muhammed Ali'nin nûrudur vallah
 Zuhûra gelüb de küffârı kıran
 Elinde Zülfikâr Ali'dir billâh

Elinde Zülfikâr altında Düldül
 Önünce Kanber'i dilleri bülbül
 Hazret-i Fâtıma cennette bir gül
 Anı Ali'ye verdi Habîbullah

Zûhura geldiler Hasen ü Hüseyin
 Anların nûrundan zıyâlandı din
 Kırklarla buluştu Zeynelâbidin
 Tutarız yasını hasbetenlillâh

Muhammed Bâkır'dan Ca'fer-i Sâdık
 Şâhım Mûsâ Kâzım Rızâ'yı dedik
 Tarikat eliyle cismimiz yuduk
 Hak dedi mü'minin kalbi Beytullah

Takıy, Nakıy on iki imam canı
 Hasen-i Askerî Cem'in sultânı
 Elinde hücceti sâhib zamânı
 Sıdk ile dileriz (1) gönderir Allah

Hatâyî'm teslim et özün ustâza
 Elinde Zülfikâr hem ehl-i gazâ
 Bin bir dondan baş gösterdi Murtezâ
 Bir mürşid belinden geldik eyvallah

— 8 —

Ali'nin sırrına ereyim dersin
 Bir mürşid-i kâmil bul da andan gel (1)
 Küfrünü imâna satayım (2) dersin
 Var kendi (3) küfrünü bil de andan gel

Şeriat ma'nisi insana sözdür (4)
 Tarikat sürerler gece gündüzdür (5)
 Gönül bahr-i aşktır deryâ denizdir
 Bahrî ol ummâna dal da andan gel

Pişiri pişiri söyle sözünü
 İki babdan ayırma gör gözünü (6)
 Mürşidine teslim eyle özünü
 Musâhib kapusun bul da andan gel

Cellâd olub sen canına kıyagör (7)
 Ârif olub her ma'niden duyagör
 Cesedin kendi elinle yuyagör (8)
 Kendi namazını kıl da andan gel

Şah Hatâyî'm ma'ni söyley dilinden
 Ayırırlar seni kibr ile kinden
 Ölmeyene nasîb olmaz bu yoldan
 Var ölmezden evvel öl de andan gel

— 9 —

Bu yolun yolcusu olayım dersin
 Elde iki karpuz tutmalı değil

-
- (1) Muhabbet gölüne dalda andan gel: Nüsha.
 (2) Sayayım, katayım: Nüshalar.
 (3) Evvel: Nüsha.
 (4) Bir küçük sözdür: Nüsha.
 (5) Tarikat sözlerimiz, Hakikat rûşendir: Nüshalar.
 (6) İki paydan ayırmayı, Hakipayden: Nüshalar.
 (7) Canını cellâda teslim ede gör: Nüsha.
 (8) Cesedini kendi kendin yuyagör: Nüsha.

Dervîş olub şalvar giyeyim dersen
Gâhî giyüb gâhî atmalı değil

Lâden bağçesinde gonca gül olmaz
Kâmil ile yoldaş olan yorulmaz
İki mahlûk vardır Hak'ka kul olmaz
Mağrurluk kibirlik etmeli değil

Mağrurlar orada olurlar yalan
Kibr imiş yorulub yollarda kalan
Eğer yolcu isen köprüyü dolan
Gözüne çamura batmalı değil

Koyun kuzusuna nasıl meledi
Öküzün kulağın kimler enedi
Garib bülbül gül dalında tünedi
Her çalı başında ötmeli değil

Şah, *Hatâyî* İmam Ca'fer muhbiri
Hak'kın yârânıdır Veyselkarânî
Hak'kın haznesinden gelen güheri
Müşter-i olmayana satmalı değil

— 10 —

Bir kandilden bir kandile atıldım
Türab olub yer yüzüne saçıldım (1)
Bir zaman Hak idim Hak ile kaldım (2)
Gönlüme od düştü yandım da geldim (3)

Ezelden evveli (4) biz Hak'kı bildik
Hak'dan nidâ geldi Hak'ka Hak dedik
Kırklar meydanında yunduk pâk olduk
İstemem tahâret (5) yundum da geldim

(1) Toprak oldum yer yüzüne ekildim: Nüşa.

(2) Bir zaman da çakmak ile çakıldım: Nüşa.

(3) Yüreğime od düştü yandım geldim: Nüşa.

(4) Evvelen evvele: Nüşa.

(5) Yunmağ: Nüşa.

Şunda bir kardaşla kayda düşmüşem
 Pirlər makamında yanub pişmişem
 Kırklar meydanında hem görüşmüşem
 İstemem yanmağı yandım da geldim

Şah Hatâyî eder senindir ferman (1)
 Olursun her kulun derdine derman
 Güzel şâhım (2) sana bin canım kurban
 İstemez kurbânı kestim de geldim

— 11 —

Muhammed Ali'nin kurduğı yoldur
 Ak üstünde akı görebilirsən
 Tanıyan i'tikad söyleyen dildir
 Hakikat bahrine dalabilirsən

Gel derler de seni Ceme çekerler
 Evvel bildiğın yabana atarlar
 Andan sonra yularından tutarlar
 Yettikleri yere varabilirsən

Özü mercan olan ümmâna dalmaz
 Özü Hak'ka vâsıl olan can ölmez
 Mü'minin hisâbı yarına kalmaz
 Bunda suâlini verebilirsən

Yola beli deyen can ulu olur
 Kaynar kudret kûresinden el olur (3)
 Dünyâdan ahrete doğru yol olur
 Verdiğın ikrâra durabilirsən

Teslîmiyet (4) seni yola götürür
 Eksik olan işlerini bitürür

(1) Şah Hatâyim eder aynıma ferman: Nüşa.

(2) Ali'm.

(3) Eli olur, Yerine.

(4) Bu perdeleler Dizin PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Bir kardaşın alub Hak'ka götürür
Özünden Mervân'ı sürebilürsen

Şâh Hatâyî'm eder yola getüren
Yerini (1) bekleyüb posta oturan
Tâlibi rehberdir Hakka yetüren
Cennette Rıdvân'ı görebilürsen

— 12 —

— Semaî tarzında nefesler —

Gel bir şâha kul olagör
Hergiz mâzul olmaz ola
Bir eşîge yaslanı gör
Kimse elden almaz ola

Bir boyu boylamak gerek
Bir sudan sulamak gerek
Bir dili söylemek gerek
Ferîştehler bilmez ola

Kuş oluben uçmak gerek
Ovalara göçmek gerek
Bir toludan içmek gerek
İçenler ayılmaz ola

Çok behreler almak gerek
Ummanlara dalmak gerek
Bir gevher çıkarmak gerek
Değme sarraf bilmez ola

Bahçelere girmek gerek
Güllerinden dermek gerek
Erhak diyüp durmak gerek
Gerçek âşık ölmez ola

Şah Hatâyî'm dir geç otur
 Hizmetini hora yetür
 Gerçeklerden bir er getür
 Cana başa kalmaz ola

— 13 —

Gönül seyranda gezerken
 Şah geldi kondu seraya
 Hak'ka niyaz eyler iken
 Bir engel düştü araya

Hak'kun kapusundan girdim
 Kendü vücudumu gördüm
 Mârifet kazanun kurdum
 Aşkî kaynadan kûreye

Mahabbet haslar hasıymış
 Muhabbet (1) Hak'kun nesiymiş
 Sevgü Hak sevgüsü imiş
 Erenler ne dir buraya

Hele küşadım (2) düşürdüm
 Firkat kazanun taşırdım
 İrfan ateşün pişürdüm
 Tuzun tattırdım bereye

Hatâyî der ihtiyarsız
 Neyleyüm Dünyayı yârsız (3)
 Ol âlemden bihabersüz (4)
 Tuz etmek ister yaraye

(1) Mahabet itmeyen: Fatih kütüphanesindeki nüsha.

(2) Küşat: tavla ıstılahatından biri.

(3) Kafiye tekerrür ediyor.

(4) Halk edebiyatında bu gibi lisanî hatalar bil-iltizam yapılır.

— 14 —

Gel Alim yola gidelüm
 Alim kendü yolu ile
 Açlar doyar (1) susuz kanar
 Leblerinin balu ile

Alim bana neler itti
 Aldı elüm dâra yetti
 Üstüme yürüyüş itti
 Elündeki tolu ile

İçilmez tolu içilmez
 Sevgilü dosttan geçilmez
 İkisi birdür seçilmez
 Hasbahçenün gülü ile

Aşı vurur devran döner
 Kuş budağa bir dem konar
 Doldurmuş tolusun sunar
 Alim kendü elü ile

Erenler lokması nurdur
 Lokmaya elini sundur
 Şah Hatâye'm doğru yoldur
 Alim kendü yolu ile

— 15 —

Akıl gel berü gel berü
 Gir gönüle nazar eyle
 Görür göz işidür kulak
 Söyler dile nazar eyle

Baştur göğdeyi götüren
 Ayak menzile yetüren

Dürlü maslahat bitüren
İki ele nazar eyle

Sofî isen alup satma
Helâlüne haram katma
Yolun eğrisine gitme
Doğru yola nazar eyle

İki elüm kızıl kanda
Çok günâhlar vardur bende
Yâ İlâhi kerem sende
Düşkün kula nazar eyle

Hatâyî ider yâ gani
Viren Mevlâ alur canı
Evvel kendü kendün tanı
Sonra ile nazar eyle

— 16 —

Men dahi nesne bilmezem
Allah bir Muhammed Ali
Özüm gurbete salmazam
Allah bir Muhammed Ali

Anlar pirdür bir olubtür
Balığına nur olubdür
Dört köşede sırr olubdür
Allah bir Muhammed Ali

Mümin müslim etek tutar
Bir gönülde mekân tutar
Hû diyicek gelür yeter
Allah bir Muhammed Ali

İki yavru var yuvada
Muallâk döner havada
Dağda deryâda ovada
Allah bir Muhammed Ali

Bindikleri Burakdürür
 Yaktıkları çırakdürür
 Yerden göğe direkdürür
 Allah bir Muhammed Ali

Hatâyî bu yolda serdür
 Serin verenler de erdür
 Ayda sırdur günde nurdur
 Allah bir Muhammed Ali

— 17 —

Bir nefescük söyleyeyüm (1)
 Dinlemezsen neyleyeyüm (2)
 Aşk deryasun boylayayum (3)
 Ummana dalmağa geldüm

Işk harmanından savruldu
 Hem elendüm hem yuğruldu
 Kazana girdüm kavruldu
 Meydana yenmeğe (4) geldüm

Ben Hak'la oldum aşına (5)
 Kalmadı gönlümde nesne
 Pervaneyem ateşüne
 Şem'ine yanmağa geldüm

Şah Hatâyî dir özümde
 Hiç hilâf yoktur sözümde
 Eksiklik kendü özümde
 Dârına durmağa geldüm

(1) Söyleyelüm: nüsha.

(2) Neyleyelüm: nüsha.

(3) Boylayalum: nüsha.

(4) Yunmağa: nüsha.

(5) Ben pirimle oldum aşna: nüsha.

— 18 —

Dervişlük aydur bana
 Sen derviş olamazsın
 Bari diyeyüm sana
 Sen derviş olamazsın

Özünden geçmeyince
 Birliğe yetmeyince
 El etek tutmayınca
 Sen derviş olamazsın

Dürlü diller okursun
 Yok yirlere kakırsın
 Özün ile fakırsın (1)
 Sen derviş olamazsın

Kakmak eğer olupdı
 Muhammed te kalupdı (2)
 Derviş terkün kılupdı
 Sen derviş olamazsın

Hatâyem Hak kuludur
 Akar çeşmi selüdür
 Dervişlik pek uludur
 Sen derviş olamazsın

— 19 —

Gel gönül incünme bizden
 Kalsun gönül yol kalmasun
 Evvel âhır yol kadimdür
 Kalsun gönül yol kalmasun

Erenler bize pusudur
 Yalan söyliyen âsidür
 Bu gerçekler nefesidür
 Kalsun gönül yol kalmasun

(1) Fakih.

(2) Eğer hiddet iyi bir şey olsaydı Muhammed'de kalırdı, o da kızardı, diyor. — Tâbi.

Bahçede açılan güldür
Hakkı söyleyen de dildür
Pes ezelden yol kadimdür
Kalsun gönül yol kalmasun

Başmdadur altın tacı
Budur erenler miracı
Keskindür yolun kılınıcı
Kalsun gönül yol kalmasun

Hey Allah'um hey Allah'um
Eyu olmaz benüm âhum
Saltanatlu pâdişâhum
Kalsun gönül yol kalmasun

Ey divâne ey divâne
Âşık olan kıyar câne
Hâtâyî'm dir taçlu hâne
Kalsun gönül yol kalmasun

— 20 —

Kırklar meydanına vardum
Gelberu hey (1) can didüler
İzzet ile selâm virdüm
Gir (2) işte meydan didüler

Kırklar bir yirde (3) durdular
Otur deyu yir virdüler (4)
Meydana sofra kurdular (5)
Lokmamıza ban didüler (6)

(1) Ey: nüsha.

(2) Gel: nüsha.

(3) Ayğa: nüsha.

(4) Kırklar yerinde durdular
Otur deyu yir virdüler: nüsha.

(5) Önüme sofra bezedüler: nüsha.

(6) El lokmaya sun didüler: nüsha.

Sıtk ile tevhit idelüm
 Çekilüp Hak'ka gidelüm
 Aşkun tolusun içelüm
 Kalalum mestan didüler

Kırkların kalbi doğrudur (1)
 Mümin gönlünün evidür (2)
 Gelişün kandan beridür
 Söyle behey can didüler (3)

Düşme dünya mihnetine (4)
 Talib ol Hak hazretine
 Âb-ı kevser şerbetine
 Parmağını ban didüler

Erenler kalbi ganidür
 Yuduğu kalbi arıdur
 Gelişün kanden beridür
 Gel söyle ihvan didüler

Gördüğünü gözün ile
 Beyan itme (5) sözün ile
 Neden sonra (6) bizüm ile
 Olursun mihman didüler

Kalkup sema'larla oyna
 Açılup pâk olsun ayna
 Kırk yıl bu kazanda kayna
 Dahi çıksun can didüler (7)

(1) Durudur: nüsha.

(2) Gelenün gönlüm arıdır: nüsha.

(3) Söyle sen kimsün didüler: nüsha.

(4) Kesretine: nüsha.

(5) Söyleme sen: nüsha.

(6) Ondan sonra: nüsha.

(7) Kırk yıl bu kazanda kayna, daha çiğ bu ten didüler: nüsha. Fatih kütüphanesindeki nüshada bu bent şu tarzda mukayyettir:

Gir semâa bile oyna
 Silünsün açılın ayna
 Kırk yıl meydanda ur kına
 Dahi çiğ bu ten didüler.

Çık semâa bile oyna
 Kalbin olsun bir âyine
 Âlemi varlığa sayma
 Bu mânide şan didüler

Behey abdal nedür halün
 Hak'ka şükret kaldur elün
 Kese gör gıybetten dilün
 Her kulu yeksan didüler

Şah Hatâyî konmuş burda
 Tazece uğramış derde
 Mürşitten açılır perde
 Gör imdi ey can didüler

— 21 —

Be erenler be gaziler
 Gelen Mürteza Ali'dür
 Yezid'e bâtın kılıncın
 Çalan Mürteza Ali'dür

Alçağa (1) indirmiş (2) özünü
 İder Hak'ka niyazunu
 Kırklar ile bir üzümü
 Yiyen Mürteza Ali'dür

Turnaya vermiş sesini
 İmamlar çeker yasını
 Yine kendü devesini
 Yiden Mürteza Ali'dür

(1) Alça gibi okunacak.

(2) Alçağa tutmuş: nüsha.

Getür ahret azuğunu
 Âşık çeker yazuğunu
 Muhammed'in yüzüğünü
 Yundan (1) Mürteza Ali'dür

Cennetün yemişi alma (2)
 Sarar benzim sarar solma (3)
 Şah Hatâ'yem inkâr olma
 Gelen Mürteza Ali'dür

— 22 —

İbtidâdan yol sorarsan
 Yol Muhammed Ali'nindür
 Yetmiş iki dil sorarsan
 Dil (4) Muhammed Ali'nindür

Gice olur gündüz olur
 Cümle âlem dümdüz olur
 Gökte kaç bin ılduz olur
 Ay Muhammed Ali'nündür

Varma Yezid'ün yanına
 Kokusu siner tenüne
 Lâ'net Yezid'ün huyuna
 Can Muhammed Ali'nündür

Yezid alaydan seçildi
 Mümine hulle biçildi
 Evvel baharda açıldı
 Gül Muhammed Ali'nündür

(1) Bulan: nüsha.

(2) Elma.

(3) Sararup gül benzim solma: nüsha.

(4) Din: nüsha.

Gökten rahmetler saçıldı
 Mümin olanlar seçildi
 Âb-ı kevserler içildi
 Dem Muhammed Ali'nündür

Varma Yezid meclisine
 Kulak virme hiç sesine
 Satur Yezid ensesine
 Seyf Muhammed Ali'nündür

Hatâyî oturmuş ağlar (1)
 Dilüne geleni söyler
 Topolmuş ortada döner (2)
 Nur Muhammed Ali'nündür (2)

— 23 —

Hû diyelüm gerçeklerin demine
 Gerçeklerin demî nurdan sayılır
 On iki imamın giren bezmine
 Muhammed Ali'ye yardan sayılır

Üç gün imiş şu dünyanın safası
 Safasından artık imiş cefası
 Gerçek erenlerin nutku nefesi
 Biri kırktır kırkı birden sayılır

Gerçek âşık menzilinde durursa
 Çırağ gibi yanup şem'i erirse
 Eksikliğin kendözünde bilirse
 Ol âciz olsa da erden sayılır

Şah Hatâyî ider Bağdattır vatan
 İkilükten geçüp birlüğe yeten
 Erenler yoluna kıyl ü kal katan
 Yolu dikenlidür hardan sayılır

(1) *Hatâyî* haste iniler: nüsha.

(2) *Nurolmuş* âleme parlar: nüsha.

— 24 —

— Aruz veznile yazılmış şiirler —

Eğildim secde kıldım hânedâna
 Nuş ettim şerbetinden kana kana
 Zihî devlet beşâret ben gedâya
 Yürürken uğradım dürlü dükâna
 Sarrâf olan bilür gevher bahâsın
 Anı kıldı mubah pîr ü civâna
 Yürüdüm dest- be-dest kıldım meâli
 Düşübdür meskenim iki cihâna
 Erenler âsmânın direğidir
 Direk yerden dikilür âsmâna
 Ululuk ister isen hizmet eyle
 Ayak bir bir basarlar nerdübâna
 Cihânı açtı Sultan Haydar oğlu
 Erişti gaziler kevn ü mekâna
 Hezâran kisveden baş gösterirsin
 Anınçün halkı salarsın gümâna
 Musâhib olana hem dest gerektir
 Kadîmî gelicek kalmaya câna
 Biner Döldül çalar şah Zülfikaar'ı
 Kalubdur Ali'den darb-ı nişâne
 Hatâyî'yim bu gün meydân içinde
 Şah'ın medhin okuram dervişâne

— 25 —

Taâlâ şânuhu gel gör ki bir nûr-i Hudâ geldi
 Cem'î hatm-i enbiyâ Muhammed Mustâfa geldi
 Sevindi cân-ı âşıklar açıldı baht-ı sâdıklar
 Çağırdı rûh-i mü'minler safa geldi safâ geldi
 Safâ ehli zeminlerde zamanlarda mukaddemde
 Feleklerden meleklerden hezâran merhâbâ geldi
 Ferişteler inüp gökten beşâret ehl-i irfâna
 Havâric'e ecel yetti Yezid'lere belâ geldi

Azâzil aslı şeytandır yeter taklîdine uyma
 Öğüt tut Hak yolun gör gel imâm-ı rehnümâ geldi
 İrişti mürşid-i kâmil kamu ehl-i imân oldu
 Sevindi gaziler cümle ki Hatm-i enbiyâ geldi
 Bahâdir gaziler koptu başında tâc-ı devlet var
 Budur Mehdî zaman devri cihan nûr-ı bakaa geldi
 İmâm-ı Haydar oğluna dil ü candan rızâ verdik
 Ki Cafer Mûsi-i Kâzım Ali Mûsâ Rızâ geldi
 Halîlullah donun giymiş çağırılmış adın (1) İsmâîl
 Ana kurban olun deyu çün Allah'tan nidâ geldi
 Cihânı sihr ile Fir'avn özüne kani' etmişti
 Buları yutmağa Mûsâ asâsı ejdehâ geldi
 Özü Yâsin dili Tâhâ yanağı Kaf-ı vel-Kur'an
 Kaşı nun saçı Vel-leylü yüzü şem-i duhâ geldi
 Güzel şâhım Kamer mâhım muradgâhım gönül hâhım
 Cemâli mazhr-ı Allahım güzîn-i evliyâ geldi
Hatâyî hastesin şâhın cemâli vaslın istersen
 Revân-ı can satun algıl bu ilme can bahâ geldi

— 26 —

Gevher-i zât-i kadîm-i Kibriyâ'sın yâ Ali
 Enbiyâ vü evliyâyâ pîşüvâsın yâ Ali
 Kimse bilmez ma'ni-i zât u sıfâtındır senin
 Lâmekân bahrinde dürr-i müntehâsın yâ Ali
 Kabiliyyet sende görmüştür Resûl-i Hâşimî
 Şükr lillâh hemdem-i Hayrünnisâ'sın yâ Ali
 Hem havâric sırrını bildim ki idrâk eylemez
 Zâhir ü bâtında sen mu'ciz nümâsın yâ Ali
 Mustafa gördü seni arslan sıfatlı bir melek
 Sâhab-i mi'râç hem tâç ü livâsın yâ Ali
 Zülfikar'ıyle kamu kıldın müsehhâr âlemi
 Bilmişem tahkîk ile kim Lâfetâsın yâ Ali
 Bu *Hatâyî*'ye din ü imân sendendir dürüst
 Nûr-i çeşm-i hânedân-ı Mustafâ'sın yâ Ali

(1) Komuş. adını: Divan.

— 27 —

Menem ki cân ü dilden Hayderî'yem
 Habîb-i Zülcelâl'in çâkeriyem
 Gulâm-ı (1) hânedân-ı Ahmed'em (2) ben
 Ali'nin Kanberi'nin Kanberi'yem
 Hasen Hulk-ı Rızâ'dır nûr-ı çeşmim (3)
 Hüseyin-i Kerbelânın (4) kemteriyem
 Muhibbim âşıkım (5) Zeynel'ibâd'a
 Muhammed Bâkır'ın hâk-i deriyem
 Münezzeh meşrebim men yâr-ı sâdık (6)
 Mevâlî mezhebem hak Ca'ferî'yem
 İmam Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'nın
 Muhibbiyem adûsundan beriyem
 Takıy tâcım Nakıy'dır nûr-i aynım
 Fedâ-yi hâk-i pâ-yi Askerîyem
 Muhammed Mehdi-i sâhib zamânın
 Mutî'em emrine ferman beriyem
 Havâric Hânedân'ın düşmenidir
 Zarûretten der ol men Hayderî'yem
 Tevellâ kılmışam Âl-i abâ'ya
 Havâric gözlerinin hanceriyem (7)
 Hüseyinî'yem Yezîd'e lâ'netim var
 Ezelden men düçar-ı Hayberî'yem
 Hatâyî'yem bugün meydân içinde
 Hakikat ehlinin serdefteriyem

— 28 —

Bendeem şâhâ ezel nûr-i sıfâtın hakkiçün
 Sâkıy-i mahşer Muhammed Mustafa'nın hakkiçün

-
- (1) Muhibb-i: nüsha.
 (2) Hayder'im: nüsha.
 (3) Hasen şehrinde mesken tuttu gönlüm: nüsha.
 (4) Hüseyin'in bir kemine: nüsha.
 (5) Hakikat abdiyim, Hakikat Kanberim: Nüshalar.
 (6) Münezzeh mezhebinden her gürûhun: nüsha.
 (7) Hüseyinî'yim Ali'nin çâkeriyem: nüsha.

Mahremi şâhın ezelden Fâtıma bint-i Nebî
 Düldül ü Kanber Aliy-yel- Murtazâ'nın hakkıçün
 Cân ü başı hânedânın yoluna terk iderim
 Şah Hasen ü Şah Hüseyin Zeynel-abâ'nın hakkıçün
 Bâkır-ı sâdıkdürür gönlümde îmânım benim
 Mûsi-i Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'nın hakkıçün
 Şah Takıy şâh-ı cihandır hem Nakıy nûr-i iman
 Yokdürür sözde hilâf şems-i duhânın hakkıçün
 Sad hezâran lâ'netim var tohm-i Mervâ'na yakın
 Ol İmam-ı Askerî Al-i, abâ'nın hakkıçün
 Yâ İlâhî bu *Hatâyî*'nin günâhın afv kıl
 Şah Muhammed Mehdi-i sâhib zamâmn hakkıçün

— 29 —

Vücudum şehrine girdim o şehri pür safâ gördüm
 Velâyet ilmine erdim aceb nûr-i Hudâ gördüm
 Şerîat şartını bildim tarîkat yoluna geldim
 Hakikat bahrine daldım Ali-yel- Murtezâ gördüm
 Hakikat ilminin sırrın ne bilsün her tahâretsiz
 Bu sırra ermedi münkir anın katlin revâ gördüm
 Gönül şehrinde ol dilber benim rûh-ül-emînimdir
 Yüzün Seb'ulmesânî'de yedi hat istivâ gördüm
 Elestü Rabbüküm sırrı dehânından ayân oldu
 Gözün Vettîni vezzeytun yüzün şems-i duhâ gördüm
 Vücûdum şehrine girdim eriştim gehver-i kâna
 Serâser gönlümün şehrin bilin nûr-i Hudâ gördüm
 Kamu eşyâ vücûdundan sen ol Settâr-ı âlemsin
 Cemâlin âstânında *Hatâyî-i* gedâ gördüm

— 30 —

— Murabba —

Bendeyim ben cân ü dilden pâdişahımdır Ali
 Gözlerim nûru ziyâsı bedr-i mâhımdır Ali
 Yoluna hâk olduğum rû-yi siyahımdır Ali
 Kıblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Men Hasen Hulk-ır-Rızâ'nın bir muhibb-i âliyem
 Hamdülillah kim hasedle kibr ü kinden hâliyem
 Şah Hüseyin-i Kerbelâ'nın baş açık abdâliyem
 Kiblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Şâh Zeynelâbidin hem Bâkır ile Ca'fer'i
 Biliniz bunları sevmektir iman ey din eri
 Dâima söyle bu nutku olmayasın serserî
 Kiblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Mûsi-i Kâzım'ı her kim bildi oldu ehl-i Hak
 Gel Şehinşâh-ı Ali Mûsâ Rızâ'dan al sebak
 Ten gözünü giderub can gözü ile ana bak
 Kiblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Şah Takıy vü bâ Nakıy'nin kulu ol ey bahtiyar
 Bunları sevene rahmet eyledi ol Girdigâr
 Mü'min olanlar bu nutku zikr ederler âşikâr
 Kiblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Askerî'ye asker olmak diler isen ey hümâm
 Kıl tevellâ hânedâna Ahmed'i bulgıl tamâm
 Hatm oliserdir imâmet Mehdi'de beyn-el-enâm
 Kiblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

Ey Hatâyî gafil olma işbu dünyâ fânidir
 Her ne kim geldi vücûde âlemin mihmânıdır
 Bu kelâmı vird edinmek ârifin erkânıdır
 Kiblegâhımdır Muhammed secdegâhımdır Ali

S Ü R Ü R İ

XVI ncı asır kızılbaşlarındanr. Bazılarına göre Acemdir. Bazıları da Doğu vilâyetlerimizden birinde doğmuştur diyorlar. *Yavuz Sultan Selim* zamanında ve *Şah İsmail*'in yanında vefat etti. Hasan Çelebi tezkiresindeki şu kayıdlardan onun her hangi bir sebeble öldürüldüğü de istidlâl olunabilir:

«Sultan Selim-i mâzî zamânında fevt olub bu dünyânın sürûru filhakika ayn-ı şurûrdur deyu ukbâda meşrûr olmak kasdiyle ser vermiştir. Ve bu âlem-i fenâda nâmurâd olmağla murâd-ı hakikîye ermiştir.»

Hayatının mühim bir kısmını seyahat etmekle geçiren Sürûrî divan edebiyatı tarzında muvaffak olan bir şairdir. Âşıkane ve rindane bir hayli manzume de kaleme almıştır. Bir kısım eserlerinde ise İmamîlik ve Hurufîlik akidelerini terennüm etmiştir. Mecmualarda onun epeyce şiiri kayıtlıdır. Millet kütüphanesindeki bir mecmuada da bir divançe teşkil edecek miktarda şiiri yazılıdır. (No: 667).

Lâtifi diyor ki:

«Gayette matbu eş'arı ve muhayyel güftârı vardır. Tarz-ı tegazzülde nazîri ma'dûm ve adîli nâ ma'lûmdur.

Tâ muanber kâkülün hurşide salmıştır kemend

Bu gazel ki Sultan Selim'e isnâd ederler, bunun eş'ârından ve cümle-i güftârındandır. Hem divânında bulunduktan gayri tarz ve revîş-i kelâmı bu husûsa şahiddir.»

Esrar Dede, tezkiresinde bu şairi mevlevî olarak gösteriyorsa da katiyetle yanlışır ve hiç bir vesikaya müstenit değildir.

Bu maruf şairin bazı manzumelerini derc ediyorum.

— 1 —

Ey cemâlin Kul hüvallah vey yanağın Vedduhâ
Kaf vel-Kur'an saçındır tal'atin Bedr-üd-dücâ

Sırr-ı Sübhânellezî esrâ muanber kâkülün
 Leblerin rûh-ül-kudüs kaddin diraht-ı müntehâ
 On sekiz bin âlemin esrârını harfen be-harf
 Ârızın levhinde yazmış kâtib-i kîlk-i kazâ
 Hatt-ı müşğîninle ruhsârın beyânında senin
 Hak Taâlâ dedi Errahmân alel-arş istevâ
 Âteş-i Innî Enallah ey beşer sûretli Hak
 Pertev-i şem'i ruhinde gösterir nûr-i lika
 Zâhidâ gel sûret-i zîbâyı inkâr etme kim
 Dilberin vechindedir âyine-i gîti nümâ
 Ey Sürûrî âşyân-ı kudse pervâz edemez
 Her kimin kim şâhbâz-ı aşka olmaz âşinâ

— 2 —

Çün sûret-i âlemde gösterdi özü'n Allah
 Kıl secde ana olma İblîs gibi gümrah
 Ey ahsen-i takvîme inkâr kılan gör kim
 Anda nice keşf oldu te'vîl-i kelâmullah
 Âyine-i hüsnünde Hak sûretini gördüm
 Zî hüsn ü zihî sûret ahsent taâlâllah
 Rûhülkudüsün nutku ya'nî ki leb-i lâ'lin
 Âlemde Mesihâ tek nefh eyledi rûhullah
 Ol kâkül-i müşğîn kim Kur'ân-ı hakîkattir
 Kaf üstüne salmıştı anka gibi zıllullah
 Gel aşk tarîkinden döndürme yüzün zâhîd
 Kim ma'nî vü sûrette aşk oldu sebîlullah
 Kaşınla gözün vasfın kim sorsa Sürûrî'den
 Filhâl sücûd eyler eydür ki kelâmullah

— 3 —

Ey Mushaf-ı Kerîm ü kelâm-ı Hudâ Ali
 Vey nâme-i kadîm ü imâm-ı Hudâ Ali
 Kevn ü mekâna matla'-ı envâr Mustafa
 Ya'nî ki âftâb-ı ezel Murtezâ Ali

Hejde hezâr âleme yetti kamu zafer
 Her kim ki dedi sıdk ile bir kerre yâ Ali
 Mecmû-i âferînişe tesbîhdir bu kim
 Sallî alâ Muhammed ü Sallî alâ Ali
 Hurşîd-i âsmân-ı velâyettir ol kamu
 Didâr-ı Hak'ka âyine-i enbiyâ Ali
 Nûr-i vücûdu görmez idi çeşm-i kâinât
 Şâm-ı ademde olmasa bedrüddücâ Ali
 Tutgil Sürûri dâmen-i Âl-i abâ'yı kim
 Âlemde destgîr ola dâim sana Ali

— 4 —

Zâhid ki yüzünde göremez nûr-i tecellî
 Yâ Rab ne ümîd ile olur gönlü tesellî
 Her sûret-i zîbâya sücûd olmasa vâcib
 Mecnûn'a kaçan kible olurdu ruh-i Leylî
 Çün Tanrı cemîlim dedi meyl etti cemâle
 Pes ahsen-i takvîme kimin olmaya meyli
 Hüsn ile beşer olmasa mahbûb-i İlâhî
 Kevn ile mekân âdemin olmazdı tufeyli
 Ya'ni ki Sürûrî'de vü sevdiği güzelde
 Âdem'dir eden sûret-i Fazl ile tecellî

— 5 —

Ey gönül gel dîde-i tahkîk ile eşyâya bak
 Sûret-i kesrette vahdet gösteren ma'nâyâ bak
 Bilmek istersen kelâmullah-ı nâtık şerhini
 Âdemin vechinde metn-i Allemel'esmâ'ya bak
 Can gözün Mâzâğe kûhlinden mükâhhal eyleyüb
 Sûret-i Hak görmek istersen ruh-i zîbâya bak
 Dîlrübâlar çehresinde andelîb-i kuds olub
 Arş gülzârına pervâz et gül-i ra'nâyâ bak
 Bulmak istersen Mesîhâ tek dem-i Rûhülkudüs
 Hızr-ı vakt ol câm-ı Cem'den bâde-i hamrâyâ bak

İctinab eyler ruh-i insân-ı kâmilden fakîh
 Görebilmez sûret-i Rahmân'ı ol a'mâya bak
 Ey *Sürûrî* âşiyân-ı arşa pervâz eyleyüb
 Kulle-i kaf-ı kıdemden menzil-i ankaya bak

— 6 —

Ey cemâlin âfetâb-ı matla-ı subh-i ezel
 Mushaf-ı hüsnün beyânıdır kitâb-ı Lemyezel
 Âşiyân-ı arşa zülfün şehper-i rûhülkudüs
 Gülşen-i firdevse lâ'lin çeşme-i şîr ü asel
 Sûret-i Hak'dır cemâlin kim ki ikrâr eylemez
 Dünya vü ukbâda ol a'madürür belhüm edal
 Anber efşan sümbülün devrinde ey İsâ nefes
 Devr-i Mehdî'dir kamu bir oldu edyân ü milel
 Yüzünü gördü anınçün Kâ'be'den döndü gönül
 Kim değildir mu'teber taklîd ile olan amel
 Ey *Sürîrî* Fazl-ı Rabbülâlemîn'in rahmeti
 Kâinatı sûret-i Rahmân'e kılmıştır bedel

— 7 —

Allemel'esmâ ki geldi âdem'e Allah'dan
 Ol kinâyetdir beyân-i ilm-i Fazlullâh'dan
 Kâ'be-i hüsnünde gamzen şerh idelden sînemi
 Leylet-ül-mî'râca irişdüm kelânullâhdan
 Zülfün ol anka-yi kaf-ı Lâmekânîdir senin
 Kâinatı sâyesi doldurdu zıllullahdan
 Zâhid-i hodbîni kaşın râyine kılmaz sücûd
 Gör ne şeytandır ki yüz dönderdi veçhullahdan
 Perde-i izzet açıldı sûretinden âlemin
 Nâzil oldu çün kelânullâh Arşullâhdan
 Âlem-ül-gaybın sıratül-müstakîmidir saçın
 Ehl-i cennetdir geçenler bu sebîlullâhdan
 Ey *Sürûrî* zâhir ü bâtında gördün şüpheşiz
 Sen Aliy-yel-Murtazâ'yı Şâh Nûrullah'dan

— 8 —

Ol menem kim yüz tutub âyîne-i insâna men
 Fazl-ı Rahman'dan eriştim sûret-i Rahmân'a men
 Secde idüb rûh-i kudsî tek önünde âdemin
 Okuram esmâ-i hüsnâ uymazam şeytâna men
 Genc-i Tâhâ'nın tılısmı keşf edelden dest-i gayb
 Âlem-i ta'lîm-i ilm-i Alle-mel-Kur'an'a men
 Sâki-i bâkî bana bir bâde nûş ettirdi kim
 Hızır-ı vakt oldum eriştim çeşme-i hayvâna men
 Zülfünün küfrünü her İsâ nefeslu dilberin
 Nûr-i îman bilmeyince gelmedim îmâna men
 Şol kamer devrinde bağlar anberin çevgân için
 Başımı top eyledim girdim bu gün meydâna men
 Ey Sürûrî âlem-ül-kaybın cemâlin görmüşem
 Can gözüyle bakmışam tâ sûret-i insâna men

— 9 —

Zâhidâ esmâ-i küllînin müsemmâsı nedir
 Yâ Hak'ın ayn-ı müsemmâ, olan esmâsı nedir
 Ârif-i bezm-i ezel olmak ne menzildir yakın
 Yâ şerâb-ı vahdetin câm-ı musaffâsı nedir
 Mısır-ı câmi' cum'ası âyîne niçündür aceb
 Yâ sevâd-ı a'zamın anda temâşâsı nedir
 Vâkıf-ı sırr-ı Yemînullah isen şerh eyle kim
 Kâbe'nin kendi şeb-i mî'râç esrârı nedir
 Vâdi-i eyvende Mûsâ-yi Kelîmullah için
 Âteş-i İnnî enallah'ın tecellâsı nedir
 Sûr-i İsrâfil'e kandendir hayât-ı kâinât
 Rûh-i kudsün nefha-i İsâ'da enfâsı nedir
 Kangı mazharda zuhûr eyler beyân-ı Kul kefâ
 Hüccet-ül-kaim kani gelmez mi da'vâsı nedir
 Şâhbaz-ı rûh-i süfli âşiyânın terk edüb
 Âlem-i ulvîye pervâz etse me'vası nedir
 Ger kalâmullah-ı nâtık okudunsa söyle kim
 Kaf vel-Kur'an ile Yâsîn ü Tâhâ'sı nedir

Baş çekersin çün muanber turralarda dîv tek
 Pes bu mu'ciz nâmenin göster ki tuğrâsı nedir
 Rûz ü şeb bu kubbe-i ahdarda hurşîd ü kamer
 Ne sebebdan devr eder yâ Rab temennâsı nedir
 Ey *Sürûrî* vâkıf-ı sırr-ı Kelâmullah olan
 Tâ ebed bilür ki her ismin müsemmâsı nedir

— 10 —

Ey hatın Hızır u dehânın çeşme-i hayvâmmız
 Ârızın arş ü yanağın sûret-i Rahmân'ımız
 Mushaf-ı hüsnün yazılmıştır ezelden tâ ebed
 Levhimiz Tevrâtımız İncîl'imiz Fûrkanımız
 Levh-i mahfûz-i İlâhî'dir cemâlin nüshası
 Uş kelâm-ı nâtık üste huccet ü burhânımız
 Bakmayup kevn ü mekâna gözleriz dîdârını
 Rûh-i kudsüz âlem-i a'lâdadır seyrânımız
 Anber efşan sünbülün küfründen özge ey sanem
 Kâfir-i aşkımlı olursa dînimiz îmânımız
 Ahsen-i takvîme Rahman sûreti demez fakîh
 Lâ'net ol mel'ûna kim oldu bizim şeytânımız
 Ey *Sürûrî* ol leb-i mu'ciz kelâmın yâdına
 Leşker-i ervâh olur her dem bizim mihmânımız

Ş Â H Î

XVI ncı asrın ilk yarısında yetişen Kızılbaşlardandır. Diyarbakır'da doğdu. *Şah İsmail Safevî'nin* himayesine mazhar olmuştu. Yavuz zamanında İstanbul'a da geldi.

تاج يك رنگي كه صاحب دولتا را بر سر است
ابن همه گلياي سرخ باغ آل حيدر است

Beytinin kaili olan Şâhî, *Lâtîfî*'ye göre «Tarzında muhteri' şâir-i mâhir ve hayâlâ-i hâssa kadir» bir şairdir. *Şah İsmail Safevî* tarikatine «Mahabbet ve irâdet getürdüğünden» dolayı aleyhinde bulunan *Hasan Çelebi* ise *Lâtîfî*'nin bu takdirlerini mübalâğalı görüyor ve onun «Bu evsaftan bilkülliye muarrâ ve müberrâ» olduğunu söylüyor.

Şâhî'nin âşıkane bir takım manzumelerine mecmualarda tesadüf edilir. Kızılbaşlığı terennüm eden gazellerini henüz elde edemedim. Fakat, Bektaşîler arasında çok meşhur olan «geldim» redifli «Nefes», eski bir mecmuada «Şâhî-i Şarkî» başlığıyla kayıtlıdır. *Lâtîfî* tezkiresinde de bu zat, bu ünvanla tesbit edilmiştir. Şu halde bazılarınca yanlış olarak *Şah İsmail Safevî*'ye isnad edilen bu şiir, bu şaire aiddir. XVI ncı asır divan şairlerinden bir kısmının hece vezniyle de manzumeler yazdıkları malûmdur. Netekim Gülşenîlerden *Usûlî*, Bektaşîlerden *Hüseynî* bu yolda da bir takım şiirler vücade getirmişlerdir.

Muhtelif tarikatlerden bahs eden «destan» ise, bu mahlûsı kullanan başka bir Bektaşî'ye aiddir. Ve bu şiir ancak XVIII nci asrın veya daha sonraki zamanların mahsulü olabilir. Çünkü bu manzumede Rifâîlik ve bilhassa Sadîlik gibi tarikatlerden bahsedilmektedir. Bu tarikatlar ise XVII nci asırda Türki-

ye'ye girmiş ve daha ziyade XVIII nci asırda yayılmağa başlamıştır.

Şâhî'nin sadece bu manzumesini naklediyorum:

— 1 —

Kurbanlar tıglanup gülbank çekildi
Gaflet uykusundan uyana geldim
Dört kapu sancağı anda dikildi
Üryan büryan olub meydana geldim

Evvel eşğine koydum başımı
İçeri aldılar döktüm yaşımı
Erenler yolunda gör savaşımı
Cân ü baş koyarak kurbanı geldim

Ol demde uyandı bâtın çırağı
Üç adım ileri attım ayağı
Rehberim boynuma bend etti bağı
Koç kurban dediler imâna geldim

Dört kapu selâmın verip aldılar
Pîrin huzûruna çekip geldiler
El ele el Hak'ka olsun dediler
Henüz ma'sûm olub cihâna geldim

Pîrim kulağıma eyledi telkin
Şâh-ı velâyet'e olmuşuz yakın
Mezhebim Ca'fer-i Sâdık-ul-metîn
Allah dost eyvallah peymâna geldim

Özüm dârda yüzüm yerde durmuşum
Muhammed Ali'ye ikrar vermişim
Sekahüm hamrini anda görmüşüm
İçip kana kana mestâne geldim

Yolumuz On iki İmam'a çıkar
Mürşidim Muhammed Ahmed-i Muhtar
Rehberim Ali'dir sâhib Zülfikaar
Kulundur Şâhîyâ dîvâna geldim

Y E M İ N İ

XVI ncı asrın ilk yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Bektaşîler arasında büyük bir şöret temin etmekle beraber hayatı hakkında tarihî bir malûmat mevcut değildir. Tezki-reler de ondan hiç bahs etmemişlerdir. Bugün elimizde 925 (M. 1519) de kaleme aldığı «Fazîletnâme» adlı bir eseri mevcuttur. 1325 (M. 1907) de tab'edilmiş olan bu eserde bilhas-sa İmam Ali'nin menkibeleri nazmedilmiştir. Müellif Akyazılı İbrahim Baba'nın dervişidir. Muhtelif Bektaşî mecmuaların-da epeyce şi'rine de tesadüf edilen Yemînî, bilhassa Hurufi-lik ve Alevîliği terennüm eden bir şahsiyettir. Onun bir kaç şi'rini dercediyorum:

— 1 —

Her kim ki şek götürse Emîn-i velâyete
Zulmette kala ermeye şem'-i hidâyete
Hubb-i habîb olanlara Şâh ola destgîr
Râh-ı necâta ırgüre ayn-ı inâyete
Nâr-ı cahîm içinde kalur kim inanmasa
Fazl-ı Ali hakkında olan bu rivâyete
Ahmed katında ermedi bir şey bu menzile
Hayder gibi bu izzete hem bu kerâmete
Buğz ile ism-i Hayder'e inkâr eden hare
Lâ'net revâdır eyle ol ehl-i şenâate
Eyler *Yemînî* şâm ü seher lâ'net ol seke
Kîniyle Âl-i Hayder'i saldı siyâsete

— 2 —

Nebiler serveri çünkim Muhammed Mustâfa geldi
 Velâyet rehberi sultan Ali-yel-Murtezâ geldi
 Emîneyn ü Saîdeyn ü Şehîdeyn ü şeh-i evlâd
 Hasen hulk-ı Rızâ ile Hüseyin-i Kerbelâ geldi
 Çü Zeynelâbidîn oldu atası âl ü evlâdın
 Muhammed Bâkır u Ca'fer kamuya rehnümâ geldi
 İmâm-ı heftümîn oldu yakın bil Mûsi-i Kâzım
 İmâm-ı heştümin ba'de Ali Mûsâ Rızâ geldi
 Takî takvâ-yi dînin bil esâsı hem binâsıdır
 Nakî devrân-ı âlemde kamu derde devâ geldi
 İmâm-ı Askerî oldu peder Mehdî-i devrâna
 Hudâ'nın fazlı erişti şükür sâhib livâ geldi
 Yemînî ehl-i din oldur Ali'ye etmeye inkâr
 Velâyet ehline Hayder imâm u pîşüvâ geldi

— 3 —

Her gönül kim nûr-i Hak'dan zer gibi sâf olmadı
 Bu sırâtullah içinde ehl-i a'râf olmadı
 Ârif-i nefis olmak istersen özünden vâkıf ol
 Ârif-i nefis olanın da'vâsı güzâf olmadı
 Hayme-i mîâd-ı Mûsâ'dan haberdar olmayan
 Ol simürg-ı Lâmekân'ın menzili kaf olmadı
 Nüh felek burcunda her kim ehl-i ebrâr olmaya
 Kâf ü nun emri içinde nûn ile kâf olmadı
 Men reânî Fazl-ı Hak'dan zâhir oldu âleme
 Özünü bilen bilür Hak'kı sözüm lâf olmadı
 Levh-i mahfûz-ı İlâhîdir cemâl-i bülbeşer
 Şol özünden bîhaberler ehl-i insâf olmadı
 Ey Yemînî çün Kelâmullah-ı nâtiktir sözün
 Görmeyen ayn-el-yakin bu yolda sarrâf olmadı

— 4 —

Sûretin nakşında gördüm Fazl-ı ism'ı a'zamı
 Zülf ü kaş u kirpiğindedir Süleyman hâtemi
 Lîmaallahın hayâlidir yüzün vech-i İlâh
 Gösterir mir'at-ı mü'min on sekiz bin âlemi
 Kim ki sâcid olmadı hüsnün önünde ey sanem
 Sen anı merdûd-i şeytan bil değildir âdemî
 Ârif-i nefis olmayınca nefsini bilmez fakîh
 Ger olursa Hayderî vü Jendepûş-î Edhemî
 Ey *Yemînî* tayyib ü tâhir olunmaz şöyle bil
 Her kim içmez Sâki-i kevserden âb-ı zemzemi

— 5 —

Gerdiş-i çerh-i felek seyrân-ı aşk
 Cümle eşyâ tâbi-i fermân-ı aşk
 Ayn ü şîn ü kaf-ı Hak vechindedir
 Hüsnünü gören olur kurbân-ı aşk
 Zülf ü kaş u kirpiğinden dembedem
 Görünür âşıklara ihsân-ı aşk
 Zâhid ü âbid hacerdendir meğer
 Bu sebebdan olmaz ol mihmân-ı aşk
 Küntükenz'in hânesinden geldi uş
 Zâhir oldu âleme sultan-ı aşk
 Sûret-i şâbin katat Fazl-ı İlâh
 Dünya vü ukbâda ol cânân-ı aşk
 Ey *Yemînî* âşık-ı vech ol bugün
 Geldi çün âşıklara devrân-ı aşk
 Pâdişah-ı dehr olursa nâgehan
 Bende eyler özüne Rahmân-ı aşk

— 6 —

Lâm elifden arşa pervâz eyledim
 Kâf ü nundan başıma tâceyledim

Nüh felek burcunda kurdum haymeyi
 Lâmekân mülkini târâc eyledim
 Kuvvet ü savt u Kelâm ü nutku rûh
 Cümlesini hüsne muhtaç eyledim
 Sûret-i şâbin katat görmek için
 Perdepûşî gör ne mi'râç eyledim
 Beyt-i ma'mûr içre mesken tutalı
 Ey *Yemîni* günde bin hâç eyledim

— 7 —

Bil ki sultân-ı velâyettir Emîrûlmü'minîn
 Şöyle bil şem-i hidâyettir İmâm-ül-müttekîn
 Cümle mahlûkat içinde zât-ı Hak'dandır nişan
 Mahzeni cümle ulûmun evvelîn ü âhırîn
 Ahmed ü Mahmûd Ebülkasım Muhammed Mustafâ
 Ana kardışım dedi ol Rahmeten-lil'âlemîn
 Cümle ashâb ortasında Fazl'ın ızhâr etti Hak
 Âlemin fahrine ol oldu vasiyy ü hem yakîn
 Lâ fetâ illâ Ali lâseyfe illâ zülfikaar
 İşbu medhin cân ile zikr etti Cibrîl-i emîn
 Ahmed'in kaim makamı efdalinden âlinin
 Bâb-ı ilmindir deyu buyurdu Hatm-ül-mürselîn
 İkimiz bir nûrdan halkız dedi Hayrülbeşer
 Kim anın şânında münzeldir bu Kur'an-ı mübîn
 Ey *Yemîni* Hayder'in medhini bir eşyâ tamâm
 Yazamaz yerden göğe evrâk ola rûy-i zemin

— 8 —

Dediler zî kerâmet kânı Hayder
 Dayanmaz derdimin dermanı Hayder
 Hak'ın kudretleri senden ayandır
 Velâyet mülkünün sultânı Hayder
 Cemâda dil verirsen emr-i Yezdan
 Verir nutkun ölüye cânı Hayder

Kamu mü'minlerin kalbinde mihrin
 Olubdur dini hem î mânı Hayder
 İmâm-ül-müttekinsin bellü bayık
 Erenler merdinin merdânı Hayder
 Behişt ehline sâkî-i ezelsin
 Hak'ın senden erer ihsânı Hayder
Yemîni derdmende kıl inâyet
 Dalâlette komagıl anı Hayder

— 9 —

Lîmaallah'ın makamı vech-i Fazlullah imiş
 Limenilmülkün lisânı nutk-i Fazlullah imiş
 Kâf ü nûnun nâtıkı hem kâinatın hâliki
 Küntü kenz'in âşık u ma'şûku Fazlullah imiş
 Kuvvet-i savt u kelâmin mebdei vü menşei
 Lâmekân'ın gencinin sâhibi Fazlullah imiş
 Âlem-i zât ü sıfattan ayni vü mâhiyyeti
 Hem münezzeh cümlesinden zât-ı Fazlullah imiş
 Gösteren esmâ-i hüsnâ öğreten esmâ-i kül
 Söyleyen Tâhâ vü Yâsin yâ'ni Fazlullah imiş
 Sâhib-i tenzîl ü te'vil ü kitab-ı âsman
 Ol kelâmullah-ı nâtık yâ'ni Fazlullah imiş
 Enbiyâ vü evliyânın ma'budu hem maksûdu
 Âdem ü Havvâ'ya mazhar hüsn-i Fazlullah imiş
 Leyletülesrâ'da Ahmed gördüğü vech-i İlâh
 Sûret-i şâbin katat ya'ni ki Fazlullah imiş
 Nüh felek ü çerh ile seyr eyleyen şems ü kamer
 Beyt-i ma'mûrun esâsı sakfı, Fazlullah imiş
 İsm olan bilkuvve vü bilfi'l Fâ vü dâd ü lâm
 Ey *Yemîni* her irenin nâmı Fazlullah imiş

— 10 —

Ey saçı; küfr-i siyâh ü vey ruh-i îmanımız
 Dest-i kudretten yazılmış vechine Kur'an'ımız

Men nice terk eyleyem hüsnü cemâlin bilmezem
Çünkü sensin cân içinde can ü hem cânânımız
Zâhid ü âbid bana der kim seversin hubları
Kim ki sevmez hubları oldur bizim şeytânımız
Ahsen-i sûrette gösterdi cemâlin Ahmed'e
Leyle-tül-esrâda Fazl-ı hâlik-ül-insânımız
Dünyeyi mü'minlere zindan demiştir Mustafa
Hak bilür cennet olur vaslın ile zindânımız
Enbiyâ vü evliyâdır gösteren esrâr-ı din
Zülf ü kaş u kirpiğinden mu'ciz ü burhânımız
Ey Yemînî âşıkâ ilm ü amel arz eyleme
Âşıkın sem'ine sığmaz defter ü dîvânımız

HAYDERİ

XVI ncı asır bâtınîlerinden biri de Hayderî'dir. İstanbul'da doğdu. Asıl adı Hayder'dir. Âşık Çelebi'ye göre boynunda, zincir, kulağında küpe olduğu halde, sokaklarda dolaşır Hayderî ve Kalender'lerden idi. Ahdî, «Selika-i şî'ri hûb bir haddedir ki rişte-i nazm-ı bârîki uyûbdan nühüftedir» diyor. Hasan Çelebi ise «Fenn-i belâgatte kârı başa ırgürdüğünün mâlûm» olmadığını bildiriyor. Âşık Çelebi ise şunları söylemektedir:

«Bir merd-i mücerreddir ki boynunda tavk-ı Hayderî ve kulağında mengûş-i Kalenderî ile serhalka-i rindân-ı dîd ü vâdîd ve sâhib silsile-i pîrân-ı tarîkat-i tecrîddir. Kullâb-ı kemerle miyan beste-i gürûh-i dervîşan ve meftûle-i ejder-i serle ejder küş-i nefis-i bîsâmandır».

Hayderî'nin iki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Hamdülillah hâlîkîn mahlûkunun ma'kuliyiz
Yoluna cân ile kurban olmuşuz maktûliyiz
Eşîğinde gerçeğin ikbâl ile makbûliyiz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Sâfi altun gibi aşk ile sızub kal olmuşuz
Kîl ü kali terk idüb cân ile pür hâl olmuşuz
Terk ü tecrîd ü kalender gerçek abdâl olmuşuz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Âstân-ı evliyâdan yüzümüz hâk eyledik
Arıdub zerk u riyâdan kalbimiz pâk eyledik

Yüzümüz hâk işimiz pâk sînemiz çâk eyledik
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Vuslatullahtır işimiz hâ bitüb hâ bitmeziz
Gerçeğin emr etmediği yola hergiz gitmeziz
Tâ ölünce âstânın bekleriz terk etmeziz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Hâk-i pâyi gerçeğin rûy-i siyâhımızdır
Vech-i pâki kıblegâh ü secdegâhımızdır
Cân ü dilden bendesiyüz pâdişahımızdır
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Derdine tiryâk olur kim nûş ederse zehrimiz
Yapumuz pek çekemez münkir münâfık kahrımız
Kani'üz Nahnü kasemnâya fakirlik fahrımız
Vâlih ü sermest ü hayran evliyâmın kuluyuz

Tâc ü hırka yok deyen hırka kanâattir bize
Tâc-ı Rabbânî örümek bunda âdettir bize
Evliyâmın himmeti ayn-ı inâyettir bize
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Mest-i aşkız sanma ey zâhid bizi ayıklarız
Geçmişiz zerk u riyâdan âşık-ı sâdıklarız
Kesreti dilden giderdik vahdete âşıklarız
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Zâl-i dünyânın zebûnu olmadık merdâneyiz
Âşk câmindan bugün lâya'kil ü mestâneyiz
Âşinâmız evliyâdır halk ile bîgâneyiz
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Pirimiz kutb i Hudâ'dır Ahmed-i Muhtâr-ı Hak
Nakşını tasvir edindik seyrimiz dîdâr-i Hak
Mest-i lâya'killeriz nûşeyleriz esrâr-ı Hak
Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

rırsatıdır hayr- ü şerrini yakagör *Haydari*
 Niçe yellersin bu dâr-ül-gafilinde serserî
 Hamdüllillâh bize rehber oldu ol din serveri
 Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

Evliyâdır nefh eden ü söyleden bu sözümüz
 Evliyâdır aşk ile meskûr eden mestûrumuz
 Evliyâdır dilde nutkumuz u gözde nûrumuz
 Vâlih ü sermest ü hayran evliyânın kuluyuz

— 2 —

— Nesîmî'nin gazelini tahmis —

Gör ne sultânız ki bî şek bendedir dünyâ bize
 Kulluğa bel bağlayuptur cümle-i eşyâ bize
 Oldu esrar-ı nihânî serbeser peydâ bize
 Çün ayân oldu rûmûz-i Allemelesmâ bize
 Rûşen oldu nûkte-i sırr-ı şeb-i yeldâ bize

Gerçi biz üstâd-ı aklız aşka müzdûr olmuşuz
 Aşka yakın geldik ammâ cümleden dûr olmuşuz
 Kevkeb-i sa'dız güneş tek halka meşhûr olmuşuz
 Zerre-i mihriz eğerçi matlâ'-ı nûr olmuşuz
 Katre-i bahriz eğerçi mevcdir deryâ bize

Biz o cânız ki menâhîden mutahhar düşmüşüz
 Asgarız lîkin heme âlemde ekber düşmüşüz
 Ümmehâtın zübdesiyiz Hak'ka mazhar düşmüşüz
 Yer ü gök keştîdürür biz ana lenger düşmüşüz
 Gör ne zâtız kim bulunmaz bir dahi hemtâ bize

Gevher-i zât-ı Hudâyız der nihân ü âşikâr
 Bizim için çerh urur bu günbed-i niylî hisâr
 Bizdedir mevcûd bişek yerde gökte her ne var
 Çâr anâsırdır bizi sûrette kıldırın karâr
 Yoksa mâ'nâda makam-ı kurb-i Hak'dır câ bize

Ey yüzün cennet boyun tûbâ dudağın kevseri
Şerbet-i lâ'linden içen câvidân olur diri
Kesme ol deryâ-yı rahmetten ümîd ey *Hayderî*
Ey *Nesîmî* gafil olma şol hümâyun şehperi
Dembedem kılur tecellî kafdân anka bize

K A N B E R İ

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Kanberî'dir. Kanber veya Kanberî mahlâsıyla bir takım şiirler kaleme almıştır. Fakat XV nci asırda yetişen mutasavvıf Kanber'le bu zatın şiirlerini birbirine karıştırmamak lâzımdır. Bir asır önce yaşayan Kanber «vahdet-i vücud» telâkkilerini terennüm eden bir sofîdir.

XVI ncı asır Bektaşîlerinden Kanberî ise Bâtınıliği benimsemiştir. Hazreti Muhammed'in Miraçta Ali'yi gördüğünü, Allah'ın yer yüzüne gelerek Ali şeklinde tecellî ettiğini anlatmıştır. Hazreti İsa'nın İncil'inde İlyâ ismiyle Ali'ye işaret olduğunu da bildirmektedir.

Bütün bu kanaatleri terennüm eden Kanberî'nin Bektaşî mecmualarında epeyce şi'rine tesadûf edilir.

İki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

— Müseddes —

Âsmânın hâveridir ol Muhammed Mustafâ
Mehcebîn oldu birisi ya'ni Şâh-ı Murtezâ
Birine dedi habîbim biri arslanım hudâ
İkisi bir nûr-i Hak'dır öyle bil ey pür safâ
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi İsâ İncil'inde İlyâ

Pâdişâh-ı âlem oldu cismine cân eyledi
Bu cihan sultanların kendüye fermân eyledi
Sûret-i âdemde kendin gördü pinhân eyledi
Yer yüzüne geldi ismin Şâh-ı merdân eyledi
Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
Anın içün dedi İsâ İncil'inde İlyâ

Hak taâlâ varlığını verdi çün âb ü gile
 Allemelesmâ'yı küllî yazdı hem levh-i dile
 Her gelen peygamber ile rehnümâ oldur bize
 Kudretinin binde birin söylesem gelmez dile
 Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
 Anın içün dedi İsâ İncil'inde İlyâ

Çıktı Mi'râca Muhammed gördü Arslanı Ali
 Cebrâile sordu ol dem dedi kimdir bu velî
 Cebreil ver hâtemini bulmak istersen yolu
 Vardı Ahmed gördü anda söyleyen şâhın dili
 Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
 Anın içün dedi İsâ İncil'inde İlyâ

Kurratülayn ol Hasen'dir hem Hüseyn-i Kerbelâ
 Âlemin çeşm ü çerâğı Şâh Ali Zeyn-el-abâ
 Bâkır u Sâdık benâm ol sırr-ı şâh-ı evliyâ
 Kim anın şânında Hak'tan nâzil oldu Hel etâ
 Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
 Anın içün dedi İsâ İncil'inde İlyâ

Mûsi-i Kâzım hakikat ilminin deryâsıdır
 Mûsi Rızâ zât-ı Hak'kın allemel'esmâsıdır
 Şeh Takî kim Mustafâ'nın sırr-ı mâevhâsıdır
 On sekiz bin âlemin hak bilmişim a'lâsıdır
 Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
 Anın içün dedi İsâ İncil'inde İlyâ

Şeh Nakî vü Askerî'nin olmuşumdur ben kulu
 Şeh Muhammed Mehdi'ye hem demişimdir ben belî
 Hacı Bektaş-ı Velî'ye Kanberî sundu eli
 Zâhir ü bâtında kendin söyleden dilden dili
 Ol Ali'dir pîşüvâ-yi evliyâ vü enbiyâ
 Anın içün dedi İsâ İncil'inde İlyâ

— 2 —

Ey şeh-i mülk-i velâyet vey Hak'ın kudret eli
 Âsitânın Kâ'besine yüz sürüp dedik belî
 Ravza mıdır eşğin yâ bâğ-ı Rıdvânın güli
 Mehdin okur cân ü dilden her seher can bülbülü
 Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
 Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

İktidâ etsin sana âlemde rehber isteyen
 Eşğinde hizmet etsin âb-ı kevser isteyen
 Himmetim bahrına dalsın dürr ü gevher isteyen
 Bir tavâf etsin kapunu hacc-ı ekber isteyen
 Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
 Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Nûr-i Hak'dır mutlaka âbâ vü ecdâdın senin
 Ol sebepten râh-ı Hak'dır dâim irşâdın senin
 On sekiz bin âlemin zikridürür yâdın senin
 Hem nidâ geldi Hüdâ'dan yâd edüb adın senin
 Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
 Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Pâye-i na'leynine bâlâ-yi arş oldu mekar
 Emrin ile esb-i tâzî tek revân oldu hâcer
 Kuvvetinle çün şitâda meyve yetirdi seçer
 Tâbi'-i hükmün olubdur cümle âlem serbeser
 Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
 Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Âstân-ı izzetinde evliyâdır mu'tekif
 Anların nutkudürür fehvâ-yi sırr-ı Levkeşif
 Mu'cizenle dîne geldi niçe cins-i muhtelif
 Ferd ü yektâsın velâyet içre hem tâcın elif
 Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
 Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Mustafâ'nın sırrısın hem Şâh-ı merdan oğlusun
Şebper ü Şübper İbâd-ı nûr-ı Yezdan oğlusun
Bâkır u Ca'fer ki Hak'km hâs Sultân oğlusun
Hazret-i Kâzım dahi Şâh-ı Horâsan oğlusun
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Şeh Takî vü ba Nakî nûr-i Hudâ'nın hakkıçün
Askerî vü Mehdi-i sâhib zamânın hakkıçün
Sûre-i Tâhâ vü Yâsin Hel etâ'nın hakkıçün
Rahmet eyle *Kanberi'*ye hânedânın hakkıçün
Esselâm ey hâdi-i râh-ı Hudâ nesl-i Ali
Esselâm ey kutb-i âlem Hacı Bektaş-ı Veli

KELÂMÎ

XVI ncı asır Bektaşî şairlerindendir. Kerbelâ'da doğdu. İmam Hüseyin makamındaki «Tekke-i Abdâlân-ı Rûm» da şeyh olan Hüseyin Dede'ye intisab etti. Uzun müddet bu dergâhta oturdu. Cihan Dede namıyla şöhret kazanmıştı. O devir Bektaşî şairlerinden bir çokları gibi o da şiirlerinde bilhassa Hurufîliği terennüm etmişti. Ahdî, onun hakkında şunları söylüyor:

«Kelâmî kerb-i belâ-yi pür belâdandır. Kurratülayn-ı Seyyidüs-sekaleyn a'nî şâh-ı şehîdân Hazret-i İmâm Hüseyin Radıyallahü anh dergâh-ı felek bârigâhında tekve-i abdâlân-ı Rum olan hânkah-ı dervîşan penâhın pîr-i rûşen zamîri ve çerâğ efrûz-i bedr-i münîri ve ferahbahş-ı dilhâ-yi gamzede olan Hüseyin Dede hizmetlerine âvân-ı cevânîde irâdet-i sâdık gösterüb anların terbiyet-i muvâfıklarıyla nây-i vücûdların çün şehd-i fâik etmek için râh-ı tarîkate sâlik olub envâ'-ı âdâb ile çok ma'rifete mâlik olmuş ve ber muktezâ-yi devr-i zaman temâşâ-yi gül-i gülşen-i cihan ârzûsuyla mânend-i bâd-i sabâ vezân ve misâl-i âb-ı cârî revan olub riyâz-ı memâlik-i Acem'e yüz sürüb tâlib-i gül ü gülzâr-ı hüner olan nev şüküfte gonca femlerle ve bende-i pîrân-ı hakikat geçinen sâhib keremlerle muâşeret ve musâhabet edüb cihandîde ve sohbet âzmûde olmuş binâen alâ zâlik erbâb-ı ma'rifet olan ehl-i cihân içre cihan Dede demekle benâm ve dervîşân-ı zaman arasında emîr-i kelâmdır. Zirâ ki silk-i nazımda dür-i nazmı intizâm-ı tâm bulmuştur. Ve ibârât-ı tasavvuf âmîzi bînazîrdir. Hâlâ ol âstâne-i şerîfde ve zâviye-i münîfde sâhibân-ı sikke ve sûret olan dervişler mâbeyninde sâhib post ve kisvet bir ihtiyâr-ı tarîkat şîâr kimesnedir».

Kelâmî'nin iki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Nigârâ Allem-el-esmâ-i Fazlullah'dır vechin
 Kelâmullah u beytullah u arşullahdır vechin
 Yazılmış çârdeh hatt-ı siyahın çârdeh levha
 Hurûf-i asl-ı Kur'ân-ı kadîmullahdır vechin
 Rümûz-i küllü şey'in hâlik illâ vechehû vechin
 Beyânıdır senin zîrâ ki vechullahdır vechin
 Serâirler hakayikler dekayikler mekânıdır
 Bu yüzden söylerim hakka ki sırrullahdır vechin
 Dehânın burc-i ma'nîdir ki nutk andan tulû' eyler
 Kelâmın mihr-i âlemtâb-rûşen mâhdır vechin
 Mubârek mısır-ı câmi'dir vücûdun çünkü sertâser
 Velî bu mısır-ı câmi'de azîzim Şâhdır vechin
 Yazılmış satr-ı Tâhâ ile Bismillah'dır vechin
 Kelâmî serbeser bil kim Kelâmullah'dır vechin

— 2 —

— Nesîmî'nin gazelini tahmis —

Cennetülme'vâ yüzündür leblerin mâ-i tahûr
 Mûs-i candır sözün nâzik vücûdun kûh-i Tûr
 Fazl-ı Yezdân'ın, cemâli senden olmuştur zuhûr
 Ey saçın zıll-i İlâhî vey ruhin Allahü nûr
 Ravzanın servi boyundur indehâ cennât-ı hûr

Ey cemâlin cümle eşyânın cemâlinde cemîl
 Anber efşan sünbülün kim iki böldü çün Halîl
 Birisidir kâf-ı mübhem biridir nûra delîl
 İstivâsıdır saçın Innâ hedeynâh-üs-sebîl
 Cennet anındır ki kıldı şol sırât üzre ubûr

Mushaf-ı hüsnün kim olmuştur cihâna vâzıha
 Şerhine kasırdürür nutk-ı zebân-ı şâriha
 Oldu nûr-i mâ-i rûyin burc-i dilde lâyiha
 Ey sıfâtın kul hüvallah vey cemâlin Fâtiha
 Üşte Fürkan üşte Tevrât üşte İncîl ü zebûr

Dest-i Kudret eyleyelden tâ muhammer tiynetin
 Altı kerre bist ü heşt ü sî vü düdür hilkatin
 Cümle âfâkın hemen mâhiyyetidir sûretin
 On sekiz bin âlemin âyînesidir sîretin
 Kim ki şol mir'âtı buldu oldu min ehl-i sürûr

Ârif-i nefis olmayan bilmez Hak'ı dedi Ali
 Sûretâ eşyâyı gör mir'ât-ı dilde müncelî
 Bas ayak vahdet yoluna çek bu kesretten eli
 Kahr ü lûtfun illeti ma'nîde vâhiddir velî
 Bilmedi şeytan bu tevhîdi Ahad'den düşdü dûr

Bist ü heşt ü sî vü düdür cümle-i ekvanda gör
 Ratb ü yâbis nîk ü bed ser defter-i dîvanda gör
 Lîk ayn-ı ma'nî ile sûret-i insanda gör
 Ayn ü şûn ü kafa bak yârin cemâlin anda gör
 Kıl Tebârek yâ Musavvir leyse fihâ min fûtûr

Ey Yemînîden yemînullah kitâbın yanılan
 Sâil-i ma'nâ yanında her cevâbın yanılan
 Hâb-ı gaflette varub mebde' maâdın yanılan
 Koptu hüsnünden kıyâmet ey hisâbın yanılan
 Uykudan dur kim erişti va'de-i men fil-kubûr

Kim ki ma'sûkun gamın cân ile kılmasa gıdî
 Hayy-i fid-dâreyn olub bulmadı ömr-i sermedî
 Ol İmâdüdîn-i sırr-ı Murtezâ böyle dedi
 Kim ki Eyyûb'un belâsın sevdiğinden çekmedi
 Giymedi mahbûb elinden hil'at-i abden şekûr

Ey *Kelâmî* Fazl-ıYezdan dergehine secde kıl
 Olmayasn çün nesîmî Hak katında münfeil
 Rûh bahşî çün ana mîsakdan oldu sicil
 Rûh-i kuds oldu *Nesîmî*'nin sözü ey zinde dil
 Ger Mesîhâ tek diriysen yatma kim çalındı sûr

F Â Z İ L İ

XVI ncı asır Bektâşilerindendir. Hayatı hakkında tezki-
relerde malûmata rastlamadım. Yalnız *Kafzade Fâizî*, onun
Kalenderîlerden olduğunu işaret etmektedir. Aynı asırda ya-
zılmış bir takım mecmualarda epeyce şî'rine tesadüf ediliyor.
Hurufilik ve Alevîliği terennüm eden bu şiirlerden bir kaçını
dercediyorum:

— 1 —

Saçının zıll-ı hü mâ sı tâc-ı devlettir bana
Gamze ile baktığı ayn-ı inâyettir bana
Kirpiği kaşı saçı ağzı dudağı dişleri
Mushaf-ı Hak'dır ki her harfı bin âyettir bana
Hatt u hâlinde sebîlullahı yol ayırdığım
Kimseden minnet değil Hak'dan hidâyettir bana
Dilberin cevri görüb ta'n etmeye nâdan rakîb
Kim anın cevri ü cefâsı çok inâyettir bana
Ger selâmet gömleğin aşkında giysem gam değil
Bu mahabbet kisveti Hak'dan hidâyettir bana
Fâzılî ma'sûk sırrın gayre dime nitekim
Fazl-ı Rabb-ül-âlemin vermiş nedâmettir bana

— 2 —

Taâlâllah ne hoş kûrmuş nigârâ
Kaşın kavsini ol Bârî Taâlâ
Muanber zülfü ref'et sûretinden
Ki görsünler Hak'ı halk âşikârâ
Şehâ aşkınla hoş hâl olan olur
Cihânın kıl ü Kalinden müberrâ

Senin fetteñ gözündür kim bırakmış
 Vücûdum şehrine âşûb ü gavga
 Başın terk etmeye aşkın yolunda
 Kılur da'vâ velî bîma'ni da'vâ
 Kelâmullah yüzün tefsîrin eder
 Ki bir harf olmaz anda zîr ü bâlâ
 Salâtı bî riyâ kılanlar için
 Kaşın mihrâb ü yüzündür müsallâ
 Seni görenlerin zikrinde dâim
 Tebârektir takaddestir Taâlâ
 Nisâr-ı makdem-i meymûnun için
 Kılubdur *Fâzîlî* cânın müheyyâ

— 3 —

Matla'-ı hüsnünde tâlî' oldu tâ şems-i duhâ
 Tuttu eşyânın vücûdu serbeser nûr-i ziyâ
 İçeli şîrin hadîsin şerbetin ben haste dil
 Bulmuşam elhamdülillâh cehl derdinden şifâ
 Ederim dâim tavâf-ı vechin ey can nitekim
 Kâ'be-i tahkik imiş yüzün alâ ehl-i safâ
 Sensin ol Hak'dan gelen lâraybe fîh olan kitâb
 Kim cemâlin mushafı bilmüttakin oldu hüda
 Zülfün esrârın eder İnnâ fetahnâ lek beyan
 Ârızın şerhidir Errahmân alel-arşistevâ
 Tâ muhâtab olmuşam Hak'dan be-emr-i Üscüdû
 Kaşların mihrâbına olur sücûdüm dâimâ
Fâzîlî endîşe kılmaz ta'ne-i cühhâlden
 Tâ yakîn ile kılubdur Fazl-ı Hak'kı mültecâ

F A Z L İ

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Fazlî'dir. Vücade getirdiği bir manzumede Bektaşî olduğunu bizzat kendisi söylüyor. Aynı asır içinde yazılan mecmualarda bazı şiirlerine tesadüf edilen bu şair de eserlerinde Hurufîlik ve Alevîlik akidelelerini terennüm etmiştir. Onun bir kaç manzumesini derce-diyorum:

— 1 —

Sûret-i Mecnûn'em ü ma'nîde Leylâ hem benem
Kendimi abd etmişem ammâ ki Mevlâ hem benem
Bahr-i vahdette beni emvâc-ı kesret etti dûr
Katre-i nâçizem ammâ ayn-ı deryâ hem benem
Eyleyüb fânî vücûdum aşk ile buldum vücûd
Gerçi pinhânım velî ammâ ki peydâ hem benem
Geh libâs-ı zâhîde gâhî kabâ-yi fâside
Âkıl ü ferzâne vü sermest ü şeydâ hem benem
Mâsivâdan nefyidüb isbât kıldım Vâcib'i
Kendimi lâ eyledim ey *Fazlî* illâ hem benem

— 2 —

Beyân-ı mushaf-ı hüsnün ki her harfı bin âyettir
Bana Fazl-ı ilâhî'den bihamdillâh hidâyettir
Tevellâ kılmışam Hak'ka teberrâ mâsivallahtan
Delîl ü mürşid ü hâdî velî Şâh-ı Velâyet'tir
Kelâmullah u arşullah u vechullah u beytullah
Mubârek tal'atın insân-ı kâmilden kinâyettir
Eğer sâhib vukuf olsa hisâb-ı nefsine Hak'dan
Sana hem lûtf u hem ihsân ü hem fazl ü inâyettir

Mutavvel zülfünün şerhine dîvin aklı erişmez
Bu dikkatlu maânîler aceb müşkil hikâyettir
Dehânın sırrını sordum dedi bir nüktedan ârif
Bu sırrullahı Hak bilür ki bî hadd ü nihâyettir
Kemâl ü ma'rifet hâsıl kılubsun *Fazlıyâ* şükr et
Cevâhir kânısın harc et kim ol denlu kifâyettir

— 3 —

Sanma zâhid sen bizi inkâra gelmişlerdeniz
Şâh-ı merdan diyüben ikrâra gelmişlerdeniz
Sanma bizi lâf ü güzâf ile geldik âleme
Biz Ali'yi Hak bilüb âşkâre gelmişlerdeniz
Baş açık yalın ayak abdâl olub âlemde biz
Hacı Bektaş-ı Velî Hünkâr'a gelmişlerdeniz
Girmişiz meydân-ı aşka can metâ'ı almağa
Cân ü başa kalmayub bâzâra gelmişlerdeniz
Fazliyâ çün Hak benem Hak bendedir Hak söylerim
Yine Mansur veş olub berdâra gelmişlerdeniz

SEHER ABDAL

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Seher Abdal'dır. Tezkirelerde hayatı hakkında malûmata rastlamadım. Fakat tezkire tarzında vücade getirilen ve meşhur *Bâkî*'nin hayatında yazılan çok mühim bir mecmuada (İnkılâp müzesi M. Cevdet K. No. 479) şaire âid bir manzumenin şu ilk beyti kayıd-
lıdır:

Erişti fazl-ı ruhânî bize evlâd-i Hayder'den
Alup nûş eyledik vahdet meyin sâkî-i kevser'den

Bundan da anlaşıyor ki, mecmualarda bazı manzumele-
rine tesadüf edilen bu Bektaşî şairi, XVI ncı asır içinde yaşa-
mış bir şahsiyettir. Ve oldukça muvaffâkiyetli manzumeler vü-
cade getirmiştir.

Tezkirelerde hayatına dair kısaca malûmata tesadüf edi-
len *Seherî* değil, *Sihri*'dir. Netekim onun şu beyti bu hususta
kat'î bir delildir:

Âlude sanma Sihri'yi aşk-ı mecâziye
Zâhid hakikaten garazı aşk-ı pâktir

Seher Abdal'ın bir kaç manzumesini örnek olarak derce-
diyorum:

— 1 —

Erişti Fazl-ı Yezdânî bize evlâd-ı Hayder'den
Alub nûş eyledik vahdet meyin sâkî-i kevserden
Reşûl'e her kim ümmettir sever evlâdını Şâhın
İkisi nûr-i vâhiddir olur bir pâk gevherden
Ben ol şehrim dedi seyyid Ali'dir Bâbuhâ yâ'nî
Anınçün bil zuhûr etti Muhammed Ali ol derden

Ali'ye sıdk ile candan eğer tasdik kıldınsa
 Şefâat ola mahşerde sana Şebpîr ü Şebperdan
 İmam Zeynelâbâ'dan Bâkir oldu mürşid-i kâmil
 Eğer hak mezheb istersen yüzün döndürme Ca'fer'den
 Bilin Mûsi-i Kâzım'dan erer maksûda her tâlib
 İmâm-ı heştüm ol şâh-ı Horasan nesl-i Hayder'den
 Takî'ye sıdk ile her kim gönül verdiyse ey âkıl
 Nakî'den feth ola ma'nâ hidâyet ire Asker'den
 Muhammed Mehdi'dir hatm-i İmam olıcağız zâhir
 Cihanda kalmaya bir şey Yezîd ü gebr ü kâferden
 Bu zulmâtın sıfâtından eğer kurtulmak istersen
 Fenâ dünyâyı terk eyle elin çek sîm ile zerden
 Koyub bu şehr-i âfâkı baka mülküne azm eyle
 Erişe şerbet-i Bâkî sana Sâkî-i Kevser'den
 Fedâ kıl cânını Şâh'ın yolunda ey Seher tâ kim
 Mevâlî meşreb ol ismin yuyulmasın bu defterden
 Teberrâ eyle müşrikten hezâran cân ile dâim
 Tevellâ eyle ey mü'min gelüb mevlâ-yı Kamber'den

— 2 —

Ol server-i sultân-ı cihan şâh-ı muzaffer
 Yâ'ni ki Ali vâli-i Hak Sâkî-i kevser
 Kevser'den eğer nûş edeyim der isen ey can
 Dergâh-ı muallâsın koy cân ile bin ser
 Ser saklama sır sakla eyâ mü'min-i sâdık
 Râhında Ali'nin olagör sıdk ile çâker
 Çâker ola İskender ü Cemşîd ü Ferîdûn
 Şol kimseye kim Şâh'a ola bende-i kemter
 Kemter kul olan şâha cihân içre hemîşe
 Neyler kemer-i şâhı nider tâc ile efser
 Efserdir eğer ister isen menzil-i âlî
 Gel levh-i dilin üstüne ur sikke-i Hayder
 Hayder'dir eyâ bil ki imâmeyn-i şehîdeyn
 Ya'nî ki Hasen biri Hüseyin Şebpir ü Şebper

Şebper şeh-i âdilden ü hem Zeyn-i abâ'dan
 Ferzend-i hakikat biliniz Bâkır u Ca'fer
 Ca'fer bize sultân-ı cihân oldu bu yolda
 Hem server-i din Mûsi-i Kâzım şeh-i azher
 Izhâr olasin gün gibi âlemde-i mü'min
 Ger ola sana şâh-ı Horâsan reh ü rehber
 Rehber dahi Hak mîri Taki Şâh Nakî'dir
 Oldu dü cihan içre Hasen Askeri server
 Asker olasin sıdk ile Mehdî-i zamâne
 Tut kavlini Şâh'ın kim odur şâfi'-i mahşer
 Mâhşerde eğer ister isen fırka-i nâcî
 Gel ey Seherî medh-i Ali söyle serâser
 Serden ne içün havf idesin zâhir ü bâtın
 Şemsîr sözün Hârici'nin bağına hançer

— 3 —

— Müseddes —

Her işte Allah adın idelim yâd
 Kılalım Mustafâ medhini bünyâd
 Muhibb-i Murtezâ'yız abd-i evlâd
 Bil ey mü'min olasin gamden âzâd
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Hasen'dir gönlümün tahtında sultan
 İmâm-ı muktedâ-yi kâmil insan
 Hakikat âleminde cân ü cânan
 Bilin kimdir diyem ey kâmil insan
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Murtezâ'dır

Pederdir Şâh Zeynelâbidîn'e
 Erenler serveri ehl-i yakîne
 Gerektir cân ü dilden ehl-i dîne
 Kul olmak Kanberî'nin kanberine
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Muhammed Bâkır'e abd olduk ey yâr
 Getürdük cân ile ol şâha ikrâr
 Cihanda yok bulardan gayri deyyâr
 Bu medhi söylerim dilimde tekrâr
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

İmâm-ı Ca'feri Kân-ı hakîkat
 Anın fermânıdır ilm-i şerîat
 Ki nutkundan zuhûr etti tarîkat
 Hem oldur menba'-r ilm-i hakîkat
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

İmâm-ı Kâzîmî'dir İbn-i Ca'fer
 Odur mü'minlere hâdi-i rehber
 Okur ins ile cin medhin serâser
 Resûl evlâdıdır hem medh-i Hayder
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Ali Mûsâ Rızâ'dır Heştüm-i pâk
 Anın aşkına seyrân eyler eflâk
 Kıl ey mü'min bu yolda cânını hâk
 Bilin kimdir bular ey ehl-i idrâk
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

.....

İmâm-ı pîşüvâdır her dü âlem
 Habîb-i ins ü cin sertâc-ı âdem
 Ana bîat kılanlar çekmeye gam
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Nakî'dir sâhib-i sırr-ı velâyet
 Hem oldur kâşif-i tefsir-i âyet

Velâyet menba'idır bî nihâyet
 Bu söz mü'minlere gayre inâyet
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Hasen-i askerî'dir pîşüvamız
 İmâm-ı Muktedâdır rehnümâmız
 Çerağ-ı âlemi bedr-i düçamız
 İmâm-ı din şehîd-i Kerbelâ'mız
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafa'dır

Muhammed Mehdi'dir hak huccetullah
 Yakindir kim zuhûr ede ki ol şah
 Bu âlem halkı ola cümle âgâh
 Sücûd ide yüzüne mihr ile mâh
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Gel ey mü'min tevellâ şâha eyle
 Teberrâ düşmen-i evlâda eyle
 Hudâ Kur'ân içinde dedi bile
 Var imdi cân ile bu medhi söyle
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Yezîd'e sad hezâran lâ'net-i Hak
 Hani Mervân ü Şimr-i nahs-i mutlak
 Şehîd eylediler evlâdı nâhak
 Şehidler serveri sultân-ı ber hak
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Keremli hâcedir Şâh-ı velâyet
 Niyâz ile temennâ kıl be-gayet
 Erişe ey *Seher* vakt-i hikâyet
 Kaçan yâd olsa ismi ver salevat
 Hüseyin ibn-i Ali sırr-ı Hudâ'dır
 Habîb-i nûr-i çeşm-i Mustafâ'dır

Vird-i zebânım zikr-i Hudâ'dır
 Sanma bu câmm mürğ-i hoş elhan
 Na't-i Nebî'dir medh-i Ali'dir
 Şâh-ı velîdir cân ile cânan

Şâh-ı cihânım rûh-i revânım
 Cism ile câmm dîn ü imânım
 Şâh-ı muallâ aliyül-a'lâ
 Mevli-i Mevlâ Hâdi-i Rahman

Şâh-ı muzaffer Hazret-i Kanber
 Haşr gününde sâki-i kevser
 Şâh-ı velâyet nûr-i hidâyet
 Keşf ü kerâmet huccet ü bürhan

Câm nebinin serveri dînin
 Rehberi oldu ehl-i yakînin
 Ol veliyullah mazhar-ı Allah
 Oldu hakikat cümleye irfân

Şâh-ı şeriat mîr-i tarikat
 Oldu İmâm-ı ehl-i hakikat
 Şâhid ü meşhud âbid ü ma'bud
 Cümleye maksud server-i merdan

Hayder-i safder Şebpir ü Şüpper
 Zeynelâbâ'dır Bâkır ü Ca'fer
 Kâmil ü âlim ilm ile kaim
 Mûs-i Kâzım Şâh-ı Horasan

Şâh-ı cihandır ayn-ı ayandır
 İlm-i ledünne gevher-i kândır
 Oldu Takî'den Şâh Nakî'den
 Şâh Askerî'den Mehdi-i devran

Âl-i Ali'yi eyle tevellî
 Sevmeyene sen söyle teberri
 Nâkıs u ahmaķ bâtıl-ı nâhak
 Kâfir-i mutlak Şimr ile Mervan

Düşme gümâna varma yabâna
 Eyle tevellâ şâh-ı cihâna
 Cism ile canda sakla bu tende
 Zerrece sende kalmaya isyan

Seyyid-i Gazi merd-i Hicâzî
 Hazret-i Hak'ka geçti niyâzı
 Katil-i küffar Hayder-i Kerrar
 Oldu bu halka rahmet-i Rahman

Ey *Seher Abdal* cümle bu ahval
 Ede hidâyet keşf ola ahval
 Çekme melâmet ere selâmet
 Kıldı inâyet Hazret-i Sultan

— 5 —

— Müseddes —

Gene seyyâh oluben destime aldım teberi
 Gene ben azm-i diyâr etmeğe kıldım seferi
 Dün ü gün âh ederek yârımı buldum seheri
 Münkirin taşına ben gerçeğe vurdum siperi
 Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
 Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

Oluben ehl-i hicab kimseye hâlim diyemem
 Çekerim her ne olur köhne bu şâlım diyemem
 Vâizin pendini ben anlayamam dinleyemem (1)
 Yâr idrâk edemem fark-ı adû eyleyemem
 Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
 Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

(1) Bekleyemem: nüsha.

Varalım Kâ'be-i uşşâka tavâf eyleyelim
 Dem edüb menzil alub devr-i arâf eyleyelim
 Silelim gönlümüzü su gibi sâf eyleyelim
 Oturub sohbeta (1) yârân ile lâf eyleyelim
 Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
 Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

Ederiz şükri Hudâ fahr ile bulduk bu demi
 Giderek artırır ol Bâri Hudâ mertebemi
 Tarf-ı Hak'ta olagör bak nice eyler keremi
 Varalım kırklar ile eyleyelim ayn-ı cemi
 Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
 Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

Her ne buldumsa gönül cümlesi âdemde imiş
 Şeş cihet anlayamam ye's ile mâtemde imiş
Seher Abdal da Hudâ hemdemidir demde imiş
 Derd ile mihnet ile yâr ile bir cemde imiş
 Tevbeler bir dahi ben kimseye etmem kederi
 Yürü ey zülf-i siyeh noktadan aldım haberi

KARAFERYELİ HASAN

XVI ncı asır Bektaşî şairlerinden biri de Karaferyeli Hasan'dır. Bir müddet medrese tahsîlinde bulunmuş, sonra Bektaşî olmuştu. *Sehî*, «Sûret-i fakr ü fenâ galebe edüb ser ü pâ bürehne gedâ dervîş olub künc-i fakırda kanâat ihtiyâr edüb tûşe-i fakr ile ıftihâr» eylediğini söylüyor. *Lâtîfî* de «Ser ü pâ bürehne abdallar hâletin ve fenâ ehli sûretin» kullandığını bildiriyor. *Bayezid II.* devrinin ortalarında odasında yatarken öldürülmüş olan bu Bektaşî şairinin mahdud bazı şiirlerine mecmualarda tesadüf edilmektedir. Fakat Bektaşîliği terennüm eden şiirlerine henüz rastlamadım.

MEŞREBİ

XVI ncı asır Bâtînîlerindendir. İstanbul'da doğdu. Bir bıçakçının oğludur. Tahsili yoktu. Fakat musikide ihtisas sahibi idi. Bestekârlıkta büyük bir iktidar gösteriyordu. *Sehî* onun Hayderîlerden olduğunu ve *Baba Ali Mest* köçeklerinden bulunduğunu bildiriyor. *Lâtîfî* ise «Fakr ü fenâ ehli sûretin tutmuş, laübâlî mezheb ve devriş nihâd ve kalender meşreb kimmesnedir» diyor. *Âşık Çelebi* de «Hayderhâneye varup şemle pûş zincirli tavklı kalenderî» olduğunu söylüyor. *Hasan Çelebi* tezkiresinde ise şu kayıtlar vardır:

«Etrâf ü eknâf-ı cihânı bâd-i bahârî gibi serserî geşt edüb meşrebi mâil-i tarîk-ı Hayderî olmağla halka-i irâdetlerini gûş-i cânına geçirüb ol zümrenin bende-i halka begûşu ve câm-ı mahabbet ve sâgar-ı meveddetlerinin mest ü medhûşu olmuş idi».

Bu maruf musikişinasın 962 (M. 1554) de Manisa'da vefat ettiğini *Âşık Çelebi* tezkiresinden öğreniyoruz...

Ş E M S İ

XVI ncı asır Işıklarındandır. *Lâtîfî* onun *Seferihisar*'da doğduğunu söylüyor. *Âşık Çelebi* ise *Acem*'den geldiğini bildiriyor. Bir çok memleketler gezmiş, büyüklerin meclisinde kış-sahanlık etmişti. Mahfuzatı çok olduğu ve iyi hikâye anlatabildiği için bu sahada muvaffak oluyordu. *Âşık Çelebi* onun *Kalender* meniş şemlepüş bir rind olduğunu söylemektedir. *Sultan Selim* namına «De Mürğ» adlı bir mesnevî kaleme alan ve bu yüzden ihsana mazhar olan bu şair, *Kanunî*'nin hükümdarlık ettiği ilk yıllarda vefat etti. *Lâtîfî* «Hoş âyende ve sâde ve küşâde temsîlâtı vardır» diyor ve bir mersiyesinden seçtiği şu üç beyti örnek olarak dercediyor:

Baş açık abdâlinım ben Şâh hakkı yâ Hüseyn
Tekyegâh-ı gamda zikrim â Hüseyn ü vâ Hüseyn
Etti tığ-i iştîyâkın şerha şerha cismimi
Yazdı sohf-i sîneme hançer ucuyla yâ Hüseyn
Tâs-ı cismim zeyn edüb mercân-ı hûn-i dideden
Gözlerim yaşın sebîl edüb derim sakka Hüseyn

Işık Şemsi'nin eski mecmualarda, ekserisi rindane ve âşıkane mahiyette kaleme alınmış bazı manzumelerine tesadüf edilir. Bir kaç gazelini dercediyorum:

— 1 —

Hey ne müşkil derd imiş ey dost hicran yolları
Gerçi kim âsân idi Ya'kub'a Ken'an yolları
Bir nazar kılmaz gözüm gönlüm açılmaz gül gibi
Serv kametlerle zeyn olsa gülistan yolları
Rûha şol denlu cevâhir döktü göz merdümleri
İşlemezse gam değil şimdi Bedahşan yolları

Kâ'be-i kûyin Tavâf etmek olurdu tâ seher
 Şâm-ı gamda tutmasa hâr-ı mugaylan yolları
 Şemsi-i dil hasteye can vermeden gönder haber
 Ey tabîbim sendedir bu derde derman yolları

— 2 —

Tîr-i âhı âşıkın çerh-i muallâdan geçer
 Katre-i eşg-i nigârâ ka'r--ı deryâdan geçer
 Gel cehennem var deme korkutma ey zâhid beni
 Tâlib-i didâr olan firdevs-i a'lâdan geçer
 Seyr ederken dün temâşâ eyledim gülzârda
 Kamet-i ra'nâsı yârin serv-i bâlâdan geçer
 Yüzünü görmek değil zâhid işitse nâmını
 Zikrini tesbîh eder halvette esmâdan geçer
 Cür'a-i aşkın şerâbıdır anı mest eyleyen
 Sanma her dem Şemsi'yi câm-ı musaffâdan geçer

— 3 —

Zâhidâ vâkıama söyleye ta'bîr nedir
 Hizmetinde bileyin ben dahi taksîr nedir
 Pîrim ol perde-i pindârımı kaldır göreyim
 Kalmayalım ikilikte bileyin bir nedir
 Olacak hod ezel olmuştur ana çâre mi var
 Ya bu insânı zaîf ettiği tedbîr nedir
 Her işi işleten oldur eden ol ettiren ol
 Bigünahın ya bu boynundaki zencîr nedir
 Nice mest eyledi Şemsi'yi görün bâde-i aşk
 Bilmedi zevk-ı cevânî elem-i pîr nedir

HELÂKÎ

XVI ncı asır Işıklarındandır. Rumelinde Dobruca'da doğdu. Güzellere karşı ifrat derecede temayül gösteriyordu. Niha-yet bir içki meclisinde yakışıklı bir dilber tarafından öldürüldü. *Lâtîfî* diyor ki:

«Eğerçi tarz-ı gazelde çendan yedi yok idi. Ammâ ekser menâkıb-ı eimme-i izâm ve İmâmîler âdetince Dûvâzde İmâm der idi».

Aynı eserde şairin şu manzume parçası kayıtlıdır:

Hâzin-i huld-i berin Şâh selâmün aleyk
Sâki-i mâ-i main Şâh selâmün aleyk
Medhin içün Mustafâ şânına dedi Lâfetâ
Kâşif-i Kul innemâ Şâh selâmün aleyk

NEBÂTÎ

XVI ncı asır kızılbaşlarındandır. *Âşık Çelebi*, onun için «Akçe koyunlu'dan bir kimesne imiş» diyor. *Şah İsmail* mensublarından bulunduğunu da «Kelimâtmdan tasavvufa çalışmış sôfî, belki Hurûfî olmak fehm olunur. Eğerçi eş'ârı ilâhî gûnedir, ammâ Şâhî gûnedir» cümleleriyle anlatmak istiyor.

Nebâtî, on beş yıl kadar Engürus'ta esaret hayatı geçirmiş, kurtulduktan sonra 930 (M. 1523) senelerinde Niğebolu'ya giderek orada iskele kâtipliği etmişti. *Âşık Çelebi* diyor ki:

«Fakîr tāmâm divânın ve manzum ve mensûr bazı dâstanın gördüm. Eşeddülbelâ alelenbiyâ mazmûnun nazm edüb mahbus olduğun iş'âr etmiştir».

Nebâtî'nin âşıkane ve hakîmâne mahiyette bazı manzumelerine tesadüf ettim. Fakat kızılbaşlığı terennüm eden şiirlerine henüz rastlamadım.

K Â Z İ M İ

XVI ncı asır bâtınîlerindendir. *Lâtîfî*, Anadolu'da Kazâbad kurbinde doğduğunu bildiriyor. Genç yaşında meşhur Molla Lûtfî'den medrese tahsiline başlamış, sonra tarikate intisab etmişti. *Lâtîfî* diyor ki:

«Âhır isti'dâdında kusûr ve meşrebinde fütûr olmağın ilm-i tevhîdi tekmîl edemeyüb ilhâda ve ıskata düştü. Mubâhîler kelimâtın ve zenâdika âdâtın kullanır oldu. Zîrâ ittifâk-ı meşâyih-i izâm budur ki tevhidi tekmîl eden teklife inkâr eylemez ve mebdeini bilen kimse meâdını dahi mülâhaza edüb muktezâ-yi hilâf-ı şer' söz söylemez. Bazı kelimâtını huzûr-i eimme-i ulemâda te'vîle mecbûr olmuştur.»

H A Y R E T İ

XVI ncı asrın maruf Bektaşîlerindendir. Vardar Yenicesinde doğdu. Tezkirelerde intisab ettiği tarikat hakkında sarîh bir kayıd yoktur. Fakat bizzat kendisi bir manzumesinde:

Şâh hakkıyçün bugün ey Hayreti hayrân ü zâr
Hânkah-ı aşk içinde baş açık Bektaşîyiz

diyor. Üsküdar'da Selimağa kütüphanesindeki iki yazma divanıyla Millet Kütüphanesindeki çok kıymetli bir mecmuada da *Balım Sultan* mensublarından olduğunu bildiren bir gazeli münderiştir.

Lâtîfî de onun «Derviş meşreb ve Câferî mezheb» olduğunu bildirmektedir. Filhakika şairin İmâmiye akidelerini pek canlı bir şekilde terennüm ettiğini görüyoruz. Ve Anadolu

Türkleri arasında bu tarz şiirin en kuvvetli mümessilî olarak hiç şüphe yok ki o gösterilebilir. Hayatının son demlerinde gözlerini kaybeden bu değerli şair 941 (M. 1534) de vefat etti. Ve kendi uyandırdığı dergâha defn edildi.

حیرتی آه خوردن کوچدی

mısraı, ölüm yılını gösterir.

Lâtîfî diyor ki:

«Mezarı diyâr-ı mezbûrda kendi vaz'ettiği zâviyededir. Mecma'-i yârân ve ziyâretgâh-ı rindan olmuştur. Ol vilâyetin hâlis-ül i'tikad ve sadık-ul-fuâdları hulûs-i i'tikad ile dîvânından tefe'ül ederler. Tab'-ı nâsa mülâyim hoş âyende ve küşâde ve âşıkane ve sâde eş'ârı vardır. Fî zamâninâ şî'r ile şöhrat ve dîvânı halk mâbeyninde tamâm rağbet bulmuştur».

Hayretî'nin divanı matbu değildir. Fakat yazma nüshaları kütüphanelerde ve hususî ellerde mevcuddur. XVI ncı asırdan itibaren vücade getirilen mecmualara da daima şiirleri kaydedilmiştir.

Bu meşhur ve muvaffakiyetli şairin birkaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

— imam Ali hakkında medhiye —

Ey rehnümâ-yi hayl-i muhibbân yâ Ali
 Vey pîşüvâ-yi zümre-i merdân yâ Ali
 Ey âlim-i dekayık u nutk-i Muhammedî
 Vey âlim-i hakayık u sultân yâ Ali
 Ey vâkıf-ı hakikat-ı esrâr-i kâinât
 Vey ârif-i maâni-i Kur'ân yâ Ali
 Ey bâb-ı şehr-i ilm-i Hudâ hâdi-i hüdâ
 Vey mahzen-i maârif-i irfân yâ Ali
 Ey kân-ı cûd u lûtf u kerem menbâ'-i sehâ
 Vey ma'din-i mürüvvet ü ihsân yâ Ali
 Hem ma'dilet dürrerlerine bahr-ı bîkeran
 Hem ma'rifet güherlerine kân yâ Ali

Bir pâdişâh-ı her dü serâsın ki kûyinin
 En kem gedâsı husrev ü hâkan yâ Ali
 Gelmeye Kanber'ine senin cümle çöb kadar
 Arz itselerdi mülket-i Osmân yâ Ali
 Didi Resûl Rûhûke rûhî ne tan sana
 Dirlerse cümleten bu cihan cân yâ Ali
 Bir cür'an ile esridi mecmû'-i kâinât
 Sâkî-i bezm-i vahdet-i Yezdân yâ Ali
 Hiç âlem-i velâyet içinde nazîrini
 Görmedi dahi dîde-i devrân yâ Ali
 Dellâl-ı şehr-i dîn ü emîn-i metâ'-ı sır
 Hallâl-i müşkil-i kamu insân yâ Ali
 Hallâl-i müşkilât-ı cihansın aceb midir
 Olsa yanında müşkilim âsân yâ Ali
 Anın hakiyle vâris-i ilmindürür senün
 Ya'ni Hasen hazîne-i ihsân yâ Ali
 Anın hakı ki mefhar-i Âl-i Nebîdürür
 Ya'ni Hüseyin-i şâh-ı şehîdân yâ Ali
 Zeyn-el-ibâd hakkı ki abdi olan anın
 Âlemde oldu başına sultân yâ Ali
 Dâhi İmam Bâkır akıtdı hakına zer
 Yanında oldu hâk ile yeksân yâ Ali
 Dahi İmâm Sâdık u Kâzım Rızâ Hakı
 Canlar revân olara hezârân yâ Ali
 Dâhi Takî Nakî hakı âlemde bunların
 VASFına kimse bulmadı pâyân yâ Ali
 Hem Askerî hakına olan askeri anın
 Nâr-ı cahîme yanmadı bir ân yâ Ali
 Anın hakı ki Mehdi-i sâhib zamandır ol
 Kim muntazırlarız ana el'ân yâ Ali
 Pâmâl idüb sıdı beni gam cündi kılıcı
 Himmet demidir ey Şeh-i merdân yâ Ali
 Hâlim harâb u dîde pür âb u ciğer kebâb
 Dil cevri-rûzgâr ile vîrân yâ Ali
 Düşdüm ayaklara demidir destgîrim ol
 Zulmetde kaldım ol bana burhân yâ Ali

Bir derde uğradım ki meded yok devâya hiç
 Ger hazretinden olmaya dermân yâ Ali
 Çek hân-ı lûtfunı kapuna geldi *Hayretî*
 Muhtâc ü âc u vâlih ü hayrân yâ Ali

— 2 —

— imam Hüseyin hakkında mersiye —

Ey pâdişâh-ı zümre-i merdân yâ Hüseyin
 Vey server-i gürûh-i şehîdân yâ Hüseyin
 Ey cân-ı pâk-i Ahmed ü Mahmûd Mustafâ
 Vey nûr-i dîde-i Şeh-i Merdân yâ Hüseyin
 Ey ma'din-i fütüvvet ü vey kân-ı lûtf u cûd
 Vey mahzen-i mürüvvet ü ihsân yâ Hüseyin
 Ey cevher-i maârife bir bahr-i bîkeran
 Vey gevher-i hakayika ummân yâ Hüseyin
 Koç gibi yine can kuzusun eyledin revan
 İd-i cihâd-ı ekbere kurbân yâ Hüseyin
 Ol ser ki kân-ı cevher-i sırr-ı İlâh idi
 Meydanda eyledin anı galtân yâ Hüseyin
 Gerden ki bûsegâh-ı Resûl-i Hudâ idi
 Çaldılar ana hancer-i bürrân yâ Hüseyin
 Mâh-ı muharrem erdi yakub dâğ-ı gam gönül
 Kan akıdır bu dîde-i giryân yâ Hüseyin
 Bir gündürür bu gün ki tutar mâtemin senin
 Pir ü cevân bende vü sultân yâ Hüseyin
 Yer ü gök ehli cümle kara yasıdır bugün
 Olub saçın misâli perîşân yâ Hüseyin
 Urdu yüzüne derd ile kef acıdı sana
 Çün gördü bu musîbeti ummân yâ Hüseyin
 Çağlayuben akan su değil gözü yaşıdır
 Oldu zamâne derd ile giryân yâ Hüseyin
 Vâdiler etti yakaların dest-i gamla çâk
 Yüz yere urdu cümle beyâbân yâ Hüseyin
 Taşlarla döğünüb gece gündüz akar sular
 Sürer yüzünü yerlere her ân yâ Hüseyin

Berk oldu yine bir çakım âteş bu gussadan
 Ağlar sehâb ra'd eder efgan yâ Hüseyin
 Dâğ eyledi vücûdun ışıklar gibi, nücûm
 Döktü şafak bu mâtem için kan yâ Hüseyin
 Şeb girdi kara çullara mâtem tutar seher
 Çâk etti dest-i gamla giribân yâ Hüseyin
 Döküb gözü yaşın durub ağlar yaşın yaşın
 Tâ subh olunca şem-i şebistân yâ Hüseyin
 Yakub vücûd-i nâzikine tâze tâze dâğ
 Kana boyandı lâle-i nu'mân yâ Hüseyin
 Nâz ile şîve ile kesildi salınmadan
 Bâğ-ı cihanda serv-i hirâmân yâ Hüseyin
 Abdal-ı fâni gibi nemedpûş olubdürür
 Hâr-ı belâda bülbül-i nâlân yâ Hüseyin
 Şunlar ki hânedânına kasd etti Ahmed'in
 Demek olur mu anlara insân yâ Hüseyin
 Hak'dan sana vü ceddine oldukça çok selâm
 Olsun Yezîd'e lâ'net-i Yezdân yâ Hüseyin
 Dahi ol iki zâlîme lâ'net ki dediler
 Birine Şîmr ü birine Mervân yâ Hüseyin
 Başıma tâc ü gözüme kûhl-i cilâ yeter
 Hâk-i reh-i gürûh-i muhibbân yâ Hüseyin
 İd-i murâda şol kişi erer cihanda kim
 Yolunda kıldı cânını kurbân yâ Hüseyin
 Bir kelb-i bâ vefâdır eşîğinde *Hayretî*
 Sürme kapından eyleme nâlân yâ Hüseyin
 Lâyık değil ki redd oluna rûz-i rüsthîz
 Cân ü diliyle bende-i fermân yâ Hüseyin
 Olmazsa ger şefâat-i ceddin Hudâ bilür
 Tuttu vücûdu illet-i isyân yâ Hüseyin
 Bu şerbet-i mahabbet-i evlâd ola meğer
 Olursa derdine yine dermân yâ Hüseyin
 Sâkî-i bezm-i rûz-i cezâ olıcak anın
 Unutma cür'adan anı ol ân yâ Hüseyin
 Budur ümidimiz kamu ahhâb u hânedân
 Mahşer' gününde kalmaya atşân yâ Hüseyin

Buldular ol bînişandan çün nişan Abdâllar
 Lâmekân ilinde tutdular mekân Abdâllar
 Satdılar bir yâre cümle iki âlem rahtını
 Yapamadılar dükân içre dükân Abdâllar
 İçdiler Fazl-ı İlâhî çeşmesinden âb-ı Hızr
 İtdiler kesb-i hayât-ı Câvidan Abdâllar
 Öldiler ölmezden evvel oldılar hayy-i ebed
 Virdiler can buldılar bir özge can Abdâllar
 Oldular çün kim sırât-ul-mustakîmin sâliki
 Olsalar Hızr ile tan mı hem'inan Abdâllar
 Cümle nefsanî murâdâtı çü dilden sürdiler
 Oldılar mâ'nide şâh-ı kâmrân Abdâllar
 Sakınub düzd-i hevâdan gerçek erler himmetin
 Eylediler şehir-i dilde pâsban Abdâllar
 Eylemişdir her biri ifritini nefsin zebun
 Sûretâ seyr itdüğün şol nâtüvan Abdâllar
 Basdılar çün küştgîr-i nefsi tan mı olsalar
 Baş açık meydân içinde pehlivan Abdâllar
 İrdiler tahkîke taklîdin yıkub bünyâdını
 Buldular vîrânede genc-i nihan Abdâllar
 Düşmeninden Ehl-i Beyt-i Ahmed'in olub beri
 Oldılar candan muhibb-i Hânedan Abdâllar
 Kerbelâ'da can revân idenler için teşne leb
 İtdiler göz yaşların âb-ı revan Abdâllar
 Umaram yarın olalar ümmet içre sürh rû
 İtdiler gözden bugün çün hunfeşan Abdâllar
 Yandılar nâr-ı cefâyâ bunda yarın umaram
 İdeler Ahmed livâsın sâyeban Abdâllar
 Mustafâ bahrinde gavvâs oldılar çün buldılar
 Gevher-i Elfakrû fahrî'den nişan Abdâllar
 Eylemez vesvâs-ı şeytân-ı recîm anlara kâr
 İtdiler çün Şâh ismin hırz-ı can Abdâllar
 Bunda ol mesmûm-i râh-ı din Hasen Şâh aşkına
 İtdiler çün nûş nîş-i can sitan Abdâllar

Bezm-i mahşerde ümîd oldur ki yarın içeler
 Sâki-i kevser elinden nûş-i can Abdâllar
 Hem tutub her dem Hüseyin-ibn-i Alî'nin mâtemin
 Ağlaşub gözden dökerler bunda kan Abdâllar
 Umaram handân ü hurrem yarın anınla bile
 İdeler seyr-i gülistân-ı cinan Abdâllar
 Oldılar Zeyn-ül-ibâd'ın çün ibâdı oldılar
 Cân ü dil milkinde şâh-ı şeh nişan Abdâllar
 Bâkır-ın sertâc idinüb ayağı toprağını
 İşin altun eylediler bîgüman Abdâllar
 Peyrev olüb pişrev idindiler çün Ca'fer'i
 Menzil-i mâksûda irdiler heman Abdâllar
 İtdiler Şâh-ı Horâsân'ın ayağı tozını
 Cân ü dil çeşmine kûhl-i İsfahan Abdâllar
 Şeh Takî ile Nâkî'nin medhini bülbül gibi
 Subh u şâm idindiler vird-i zeban Abdâllar
 Oldılar çün Askerî'nin askeri kimden ne gam
 Âlemi seyreylesünler şâdman Abdâllar
 Var ümîdim kim doğub bir gün günü mü'minlerin
 İre devr-i Mehdi-i sâhib zaman Abdâllar
 Zulmet-i gafletten arınub cihan mülki tamâm
 İrişe Hak'dan inâyet nâgehan Abdâllar
 Bir hidâyet necmidir her dâğ-ı reh mâ'nîde kim
 Menzilinden sâlike virür nişan Abdâllar
 Hayretî'yim gam şebinde koyasız lâyık mıdır
 Olmayasız ol garîbe mihriban Abdâllar
 Siz erenlerden niyâz oldur ki reddolunmaya
 Eyledi meydanda çün rûh-i revan Abdâllar

Olmayub âlemde sûret satmada dellâllar
 Kıl ü kali kazıdı defterden ehl-i hâller
 Vâkıf-ı esrâr-ı aşk-ı Hak olan kattâller
 Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Na'ller kim kesdiler râh-ı Hudâ'ye dâldir
Tâlibi cezbitmeğe her biri bir çengâldir
Dağlar rûşen delîl-i meclis-i ikbâldir
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Bezm-i dilde her elif bir şem'-i can efrûzdur
Münkirin kalbine lâkin tîr-i âhen dûzdur
Gicesi Kadr oldu bunların günü nevrûzdur
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Çün bular râh-ı tarîkatde gelüb hâk oldular
Zerre iken mihr-i âlemtâb-ı eflâk oldular
Gıll u gışdan saykal-ı tevhîd ile pâk oldular
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar .

Sûretâ gerçi birer kemter gedâlardır bular
Âlem-i ma'nâde lâkin pâdişalardır bular
Merve hakkı sôfiyâ ehl-i Safâlardır bular
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Cism sûretde heman ma'nâda bunlar cândır
Âlem-i ma'nâya her bir sözleri burhândır
Kisvet-i fakr içre bunlar da birer sultândır
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Pâdişehsin *Hayretî* Hünkâr'a gerçek kulsun
Âstân-ı devletinde bende-i makbûlsün
Sen de bir dîvânesi ol bunların ma'kulsün
Keskin erler tîğ-ı uryanlardürür Abdâllar

Nice bir zülf gibi hâk ile yeksân olalım
Nice bir turraları gibi perîşan olalım
Açılalım leb-i dilber gibi handân olalım
Cür'adânı getür Abdal yine hayrân olalım

Silelim gel berü âyîne-i kalbin tozını
 Açalım kûhl-i gubâr ile yine can gözünü
 Kulağa komayalım Hâce Fakîhin sözünü
 Cür'adânı getir Abdal yine hayrân olalım

Kalmayub gülşen-i dilde eser-i hâr-ı melâl
 Yeridir açıla yer yer gül-i gülzâr-ı hayâl
 Müfti-i aşk çü fetvâ virüben itdi helâl
 Cür'adânı getir Abdal yine hayrân olalım

Yıkuben zühd ü vera' mülkini giryân idelim
 Girelim cân ü gönül şehrini seyrân idelim
 Cem' olub bir araya sohbet-i rindân idelim
 Cür'adânı getir Abdal yine hayrân olalım

Nice bir âyine-i câm ile hodbîn olalım
 Nice bir bâde-i hamrâ gibi rengîn olalım
 Gele yek reng gedâlar gibi miskin olalım
 Cür'adânı getir Abdal yine hayrân olalım

Aşk esrârının anlamağa keyfiyyetini
 Nî'met-i hân-ı gamın almak içün lezzetini
 Hayretî'nin dahi arturmak içün hayretini
 Cür'adânı getir Abdal yine hayrân olalım

— 6 —

— Gazel —

Erenlerden eğer olursa himmet
 Olur dâî kamu a'dâ ne minnet
 Ne gam yagî olursa cümle âlem
*Balım Sultan'*dan olursa inâyet
 Erenler eşğinde hâk olanın
 Melekler ide toprağın ziyâret
 Murâda ermek istersen mürîd ol
 Getür bir merd eşğinde irâdet
 Meded senden mededsiz *Hayretî'*ye
 Erenler şâhı sultân-ı mürüvvet

— 7 —

Câna kalmaz bir fêdâyî canlarız
 Terk ü Tecrîdiz fenâyî canlarız
 Sôfi-i şeytan sirıştin âkıyüz
 Ehl-i Tevhîdiz Hudâyî canlarız
 Kiblemizdir veçh-i pâk-i Ahmed'in
 Biz Muhammed Mustafâyî canlarız
 Kâ'bemizdir âstânı Hayder'in
 Biz Aliy-yel-Murtazâyî canlarız
 Biz Hasen aşkına içtik zehr-i gam
 Biz Hüseyin-i Kerbelâyî canlarız
 Cân ile Zeynülibâd'ın abdiyiz
 Hâsılı Âl-i abâyî canlarız
 Hâk-i râhıyüz Muhammed Bâkır'ın
 Ca'ferî mezheb safâyî canlarız
 Şâh Takî vü Nakî sultânımız
 Hem Rızâ-yi muktedâyî canlarız
 Askerî'nin askeriyiz Askerî
 Mehdi-i sâhib livâyî canlarız
 Kelbiyiz dergâh-ı Âl-i Hayder'in
 Biz de bu derde gedâyî canlarız
 Kaçma bizden *Hayretî* bîgâne vâr
 Biz de bir kaç âşinâyî canlarız

YETİM ALİ ÇELEBİ

XVI ncı asır Kalenderîlerindendir. İstanbul'da doğdu. Babası Yeniçeri ocağında turnacıbaşı idi. Kendisi de bu ocağa intisab etti. O devrin maruf şeyhlerinden Şeyh Cemal'e mürid oldu. Bilâhare bir Kalenderhane uyandırdı. Seyyidi Ali Çelebi ile Hint seferinde bulundu. Vefatı 960 (M. 1552) dadır. Bugün elimizde divanı bulunmayan Yetim'in müteferrik şiirlerine mecmualarda tesadüf olunmaktadır. Gemicilik ıstılâhlarını muhtevi meşhur bir manzumesi de vardır. Kalenderîliği terennüm eden bir murabbâ, şeyhinin vefatından dolayı ne kadar müteessir olduğunu göstermektedir. *Prof. Ahmed Caferoğlu'nun* Viyana kütüphanesindeki bir mecmuadan (No. 2006) istinsah ettiği Kul Yetim mahlâslı manzumenin de bu şaire aid olmak ihtimali mevcuddur. Bu iki manzume ile diğer bir gazelin dercetmekle iktifa ediyorum:

— 1 —

Allah bir Muhammed Ali
Nazar eyle bâri bana
İzz ü celâlin aşkına
Çektirme şol zârı bana

Pirlerden inüb Hû deriz
Yalan dünyâyı nideriz
Ölürüz hasret gideriz
Göster şol dîdârı bana

Muhammed Ali'dir server
Âşkına varır yalvar
Her kişinin murâdın ver
Efendim sevdiğim bana

Kul Yetim ağlar yerinir
 Aşk hayâliyle sürünür
 Cennet-i Rıdvan görünür
 Şol güzelin kaddi bana

— 2 —

Bihamdillâh yine bir hoş demim var
 Ferâgat âleminde âlemim var
 Dü âlem işret ü ayşına virmem
 Derûn-i dilde cânâ bir gamim var
 Cihânın az u çoğundan geçelden
 Gönülde sanma kim bîş ü kemim var
 Salındırmaz muhîti kirpiğine
 Benim cism-i terimde bir nemim var
 Duhân-ı âha sertâpî boyandım
Yetim âh itmeyim mi mâtemim var

— 3 —

— Murabba —

Levh-i dilde nice bir nakş-ı vekar eyleyelim
 Ser ü sâ mânı koyub aşk ile kâr eyleyelim
 Zerd olub âlem-i tecrîde güzâr eyleyelim
 Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Her ne kim hâtıra olsa yuyalım âb gibi
 Kâinâtı görelim vâkıa-i hâb gibi
 Şark u garbı gezelim mihr-i cihantâb gibi
 Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Câme-i âriyeden bu ten-i hâkîyi soyub
 Ârdan âri olub neng ile nâmûsu koyub
 Baş açık yalın ayak kafiye-i aşka uyub
 Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Yine âlâyış-i dehri yuyalım pâk olalım
 Girelim bir nemede âşık-ı bîbâk olalım

Ehl-i diller yoluna sürünelim hâk olalım
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Terk-i âdetle yine kendimize bend edelim
Resm ü âyîn-i cihânı nice pâbend edelim
Azm-i Şîrâz ü Buhârâ vü Semerkand edelim
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

Emr-i Hak erdi sefer eyledi çün *Pîr Cemal*
Rûm'da sana karâr oldu *Yetim* emr-i muhâl
Arab'a ya Acem'e eyleyelim isti'câl
Gel kalender olalım terk-i diyâr eyleyelim

H A Y A L İ

XVI ncı asrın pek maruf ve muktedir şairlerindendir. Vardar Yenicesinde doğdu. Genç yaşında Bâtınîliği benimsemiş, fakat daha sonraları bu akîdeden sıyrılmıştı. *Sehî*, onun «Silsile-i tarîkatte Hayderî» olduğunu ve *Baba Ali Mest* köçeklerinden bulunduğunu bildiriyor. *Lâtîfî* de «Tarîk-i tarîkatte bir er ocağının rûşen dil kûçek-i çerağ efrûhtesi» bulunduğunu söylüyor. Filhakika kendisi de bazı şiirlerinde Kalenderî ve Hayderîlerle düşüp kalktığını zımnen anlatmaktadır. Bir gazelindeki şu beyitlerden de Sütlüce'deki *Câferâbâd* tekkesinin müdavimlerinden olduğunu ve bu tekkeyi uyandıran *Câfer*'e gayet hürmetkâr bulunduğunu anlıyoruz:

Şîr ü sâz u dilber ü mey kim cihânın cânıdır
Câferâbâd'ın bihamdillâh bugün devrânıdır
Kişver-i ayş ü tarabda beğliği var Ca'fer'in
Niçe bin zevk u safâ ikliminin sultânıdır
Ol civanmerde nola ehl-i fütüvvet der isem
Varını bezl etmede Rûm'un Ali Evrân'ıdır
Fakr vâdisinde sergerdan olan üftâdeler
Güşe-i bî tûşesinin her gice mihmânıdır

Fakat Hayalî'nin daha sonraları Bâtînîlerden uzaklaştığı muhakkaktır. Nitekim muhtelif menbalarda onun *İskender Çelebi* delâletiyle *Kanunî*'nin lûtfuna mazhar olduğu ve akîdesinin değiştiği kayıdlıdır. Esasen Hayalî, herhangi bir akîdeyi terennüm eden bir şair olarak gösterilemez. O, san'atkârlık bakımından Türk edebiyatının en kudretli şairlerindendir. Bazı beyitlerinde tasavvuf telâkkileri görülmekle beraber, münhasıran bu akideleri ihtiva eden şiirleri pek azdır.

Nevî şahsına münhasır büyük bir şair olan Hayalî, 964 (M. 1556) de vefat etti. *Arşî* onun için şu güzel ölüm tarihini vücade getirmiştir:

سوزی دلدہ خیالی کوزدہ قالدی

Divanının müteaddid yazma nüshalarına tesadüf edilen Hayalî'nin bir kaç gazelini dercediyorum:

— 1 —

Yolunda ser verüb şu ki serverlik eyledi
Meydân-ı aşk içinde dilâverlik eyledi
Kim ki bu çerh-i pîrezene mâil olmadı
Merdâneler içinde bugün erlik eyledi
Zünnâr-ı zülfün eyledi bî din rakîbe arz
Gördün mü ol sanem nice kâfirlik eyledi
Peygân-ı yâr sîneme geldi yüreklenüb
Dil deldi cânım aldı ciğerderlik eyledi
Dilden *Hayâlî* sûret-i idrâki kazıyub
Divâne meşreb oldu kalenderlik eyledi

— 2 —

Ehl-i tevhîdim hakikat râhının âgâhiyim
Hânkah-ı aşk içinde sofi-i Allahî'yim
Geh hadîde gâh evce seyrime yok intihâ
Mevc-i deryâyım gehî deryâ içinde mâhiyim
Tâki aldım farkıma terk-i alâyıktan külâh
Ehl-i fakrın mülk-i istiğnâya mâlik şâhiyim

Bîşe-i aşkın gehî şîr-i şikâr endâzıyım
 Geh fenâ vâdîlerinin nâtüvan rûbâhıyım
 Hirmen-i aşk içre gendüm dâne addetmem velî
 Cism-i zerdimle hevâya münkalib bir kâhiyim
 Geh münâcât ehlinin saff-ı niâlidir yerim
 Geh harâbât erlerinin çâker-i dergâhiyim
 Ey *Hayâlî* emrine Hak'kın itâattır işim
 Her ne kim nefsim murâd edinse anı nâhiyim

— 3 —

Ne zillet vermeğe râğb ne devlet hâhımız vardır
 Ko gayrı gayre yâr olsun bizim Allah'ımız vardır
 Tarîkinden ererse menzil-i maksûda her âşık
 Hakikat râhını gözler bizim bir şâhımız vardır
 Mey âlûde sıfâlin tâc-ı Cemşid'e değişmezler
 Bizim kûy-i harâbât içre bir dergâhımız vardır
 Gam-ı dünyâ bizi bulmaz velî mâh-ı muharremde
 Şehid-i Kerbelâ için bir âh ü vâhımız vardır
Hayâlî sûret-i dünyâyâ âkiller gibi bakmaz
 Hakikat vechine bakmış dil-i âgâhımız vardır

— 4 —

Zevk-ı bâde neydüğün mest-i harâbîler bilür
 Lâcerem deryâ zebânın mürğ-i âbîler bilür
 Vuslatın cennâtınm râhatleri âlemlerin
 Dûzah-i hirmanda nâr olmuş gurâbîler bilür
 Sâye perverler gözü bu perteve kılmaz nazar
 Neydüğün nûr-i tecellî âftâbîler bilür
 Yoluna hâk olmanın âdâbını uşşâka sor
 Saltanat âyînini Efrâsyâbîler bilür
 Hâk-i râhınken *Hayâlî* havf eder ağyardan
 Hâricîler kibr ü kînin Bûtürâbîler bilür

HÜSEYİNİ

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Edirne'de doğdu. Maişetini helvacılıkla temin ediyordu. Bundan dolayıdır ki «Emîr Hüseyin Helvayî» namıyla şöhret kazanmıştır. *Lâtîfî*, onun «abdallar meşrebin ve dedeler mezhebin kullandığını» bildiriyor.

XVI ncı asır şairlerinden *Aşkî* de ahibbasından bahsettiği bir manzumesinde onun abdallardan, yani Bektaşîlerden yiğit bir şahsiyet olduğunu şu beyitle anlamaktadır:

Ba'dehu sorsan eğer şimdi Hüseyin Abdal'ı
Ki özü doğru yiğittir sudakadan anılır

Hasan Çelebi ise edebî hususiyeti hakkında şunları söylemektedir:

«Şiirde çendan kudreti ve nazımda ol kadar istitâati ol
mamağın zamânesinde olan şuarânın eş'ârını gasb ederdi. Yoluna can vermeğe can veren uşşâkımdan olan şuaraya hod te-kellüf yoktur deyu şiirlerini benimdir deyu okurdu. Hattâ *Lâtîfî* bu ma'nâyâ vâkıf ve bu kaziyyeye ârif olmadığına *Figânî*'nin bu gazel-i meşhûrunu ana isnad etmiştir:

Ruhin yağındaki hâlin değildir ey mehrû
Sitâredir ki oluptur hilâle hem pehlû

«Büleğa-yi Rûm'un şâir-i âlikadri şâir-i sâhir merhum Emrî mezbur Hüseyinî hakkında demiştir:

Şuarânın emîri Helvâyî
Ki her âhûya dâstan söyler
Ahsen-üş-şî'r ekzebüh deyüben
Her ne kim söylese yalan söyler

«Merhum Âşık Çelebi dahi tezkiresinde bu şi'ri ana isnâd etmiştir:

Girdim muhît-i aşkına sandım ben anı sığ
Başımdan aştı mevc-i belâ nâgehan dirîğ»

Hüseyinî'nin Bektâşîliği terennüm eden bazı şiirlerine mecmualarda rastlıyoruz. Bunlardan bir kısmı, hece vezniyle yazılmıştır.

Birkaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Yâ İlâhî bize bildir nicesidir hallerimiz
Gözümüz görmez nicedir kande gider yollarımız
Aşkın deryâsın boylarız her şeyin aslın soylarız
Bir acep yerden söyleriz kimse bilmez kallerimiz
Âdem-i Safî'ye erdik Mustafâ'nın sırrın bildik
Ali ile hemdem olduk sır sözüdür kallerimiz
Âşık ol serden geçersin gelme meydana kaçarsın
Âb-ı hayvandır içersin akup gider sellerimiz
Mahabbet cür'asın içtik akl u dil ü candan geçtik
Tevhid gülistânın açtık seyr et bizim dillerimiz
Benden benliğim çekildi gayrıdan gönül üzüldü
Dîvân-ı Hak'dan yazıldı bak göresin kallerimiz
Bu menzile cinnî gelmez zîr-ehlullah dilin bilmez
Varlığından fenâ olmaz baka ildir illerimiz
Gizli yoldur kimse bilmez bu menzilde kimse ölmez
Hemîşe yoncadır solmaz verd-i ahmer güllerimiz
Hüseyinî canını nider yola yokluğ ile gider
Uşşakları efgan eder gulgul eder bülbülümüz

— 2 —

Bu gün bî cân idim ben câna erdim
Ki cânım verüben cânâna erdim
Muhammed çünkü ilmin şehri olmuş
Kapu olmuş Şeh-i merdân'e erdim
Ki bin yıl olmadan durmuş yerinde
Muhammed Mustafâ sultâna erdim

Götürdü zulmu adli kıldı zâhir
 Muhammed Mehdi-i dervrâna erdim
 Bana benden değil işbu vazife
 Erenler serveri sırdâne erdim
 Cemî'-ül-cem'de cem' olmuş özü
 Hakikat kâmil-i insâna erdim
 Yüzü Seb-ul mesânîdir muayyen
 Acâyib sûre-i Kur'ân'a erdim
 Don edüb giymiş âdem sûretini
 Bu imiş sûret-i Rahmân'a erdim
 Yüzün gören bulur Hak'dan nedâmet
 Nazar-ı rahmet ü gufrâna erdim
 Nefesiyle ölü canlar dirilür
 Görün kim İsi-i devrâna erdim
 Hüseyinî vâsıl-ı Hak'dır hakikat
 Ki bir katre idim ummâna erdim

— 3 —

Tavâf-ı haccın ey dilber sevâbı gerçi a'lâdır.
 Veli gönül tavâf etmek bilesin andan a'lâdır
 Gel ey Hak isteyen tâlib murâda ermek istersen
 Gönülde iste kim gönül makam-ı sırr-ı Mevlâ'dır
 Olar kim âşık-ı dîdar olubdur cenneti netsün
 Ki hûr u kevser olara bilesin kim tüfeylâdır
 Kişi her ne kimi sevse ol olur fikri vü zikri
 Nitekim dilde Mecnûn'un dün ü gün zikri Leylâdır
 El ermez vaslına çünkim hayâlin gitmesün gözden
 Hüseyinî'nin şehâ gönlü anın ile tesellâdır

K A L E N D E R

XVI ncı asır Bektâşîlerindendir.. Tezkirelerde hayatı hakkında malûmata tesadûf edemedim. Fakat bu zatin, *Kanunî* devrinde bir isyan töhmetiyle öldürülen Hacı Bektaş hânîkahı postnişini Kalender olması ihtimal dahilindedir.

XVI ncı asırda yazılan müteaddit mecmularda şiirlerine tesadûf edilmesi ise, onun bu asır Bektâşîlerinden olduğuna kuvvetli bir delildir. Hece vezniyle yazılmış «Kalender Abdal» mahlâslı nefeslerin de bu şaire âid olduğu tahmin olunabilir. Kalender ve Kalender Abdal namına eski mecmularda kayıtlı bulunan şiirlerden bir kaçını dercediyorum :

— 1 —

Dün gece seyranda (1) bâtın yüzünde
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi gördüm
Elfi taç başında nikap yüzünde
Aslı îmam nesli Ali'yi gördüm

Geçti seccadeye oturdu kendi
Cemali nurundan çırağ uyandı
İşâret eyledi sâkiler sundu (2)
Bize Hak'tan gelen doluyu gördüm

İçtim ol doludan aklım yetirdim
Çıkardım kisvetim ikrar getirdim
Menzil gösterdiler geçtim oturdum
Kemend ile bağlı belimi gördüm (3)

(1) Seyrimde: nüsha.

(2) İşâret eyledi kara aptan sundu: nüsha.

(3) Tiğbentle bağlı belini gördüm: nüsha.

Mürşid eteğinden tutmuşum destim
 Bu idi muradım iriştî kastım
 Bilmem sarhoş muyum neyim, ben mestim
 Erenler verdiği dilimi gördüm

Kalender Abdal'ım koymuşum seri
Şükür kurban kestim gördüm dizarı
Erenler serveri, gerçekler eri
Sultan Hacı Bektaş Veli'yi gördüm (1)

— 2 —

Bilmeyen insan değil billâh bu cânın kadrini
 Gitmeden bilmek gerek rûh-i revânın kadrini
 Lûtf u ihsân eyleyen dâr-ı fenâ içre müdâm
 Lâcerem oldur bilen dâr-ül-bakanın kadrini
 Serbeser cismini vîrân etmeyen tâ aşk ile
 Bilmemiştir gevher-i genc-i nihânın kadrini
 Çekmeyen derd ü belâ vü mihnet ü hicran gamin
 Ol ne bilsün derdmend-i nâtüvânın kadrini
 İsteme her şûm-i nâmerd ile nâdandan kerem
 Hem yine merdan bilür merd-i Hudâ'nın kadrini
 Bunca devran geldi geçti bilmedi münkir henûz
 Derviş-i bîçâre-i ehl-i duâanın kadrini
 Ey *Kalender* râzını keşf etme her nâmahreme
 Değme can bilmez bilirsin bu beyânın kadrini

— 3 —

Her cânâ kalan serseriye er demesinler
 Ser vermeyenin ismine server demesinler
 Bir kimsenede olmasa ol aşk-ı Ali'den
 Pes nice ana kâfir-i Hayber demesinler
 Her can ki Şehi bilmese bu kişver içinde
 Şah kulu değil çâker-i Kanber demesinler
 Güzel görünür işbu gönül her kimi sevse
 Tahkîk budur özge haberler demesinler

(1) Maksut olan imam Ali'yi gördüm: nüsha.

Efsâne sözün söyleme ey zâhid-i hodbin
 Sakın ki sana câhil-i ebter demesinler
 Katlanmaz isen sabr idüben cevrine yârin
 Ol bî hünere aşk eri rehber demesinler
 Ser vermez isen yoluna sen Şâh-ı kadîmin
 Âlemde bana dahi *Kalender* demesinler

— 4 —

Ey gönül şâd ol Muhammed Mustafa devrânıdır
 Meşreb-i Şâh-ı velâyet Murtezâ devrânıdır
 Her taraftan hikmetullah sır-rı Şâh oldu zuhûr
 Şah Hasen ü Şah Hüseyin'im Kerbelâ devrânıdır
 Tâlib ol Zeynelabâyâ Bâkır'e ihlâs ile
 Ca'fer ü Kâzım Ali Mûsâ Rızâ devrânıdır
 Şah Takî sultân-ı âlem Şah Nakî Şah Askerî
 Mehdi hem din esrveri Âl-i abâ devrânıdır
 Sohbet-i irfâna ermez her hasîs-i bi haber
 Bunda sığmaz nâşiler bu âşinâ devrânıdır
 Zâhidin ref' oldu zühdü kalmadı ayruk demi
 Lâcerem sıdk u safâ mihr ü vefâ devrânıdır
 Geçti hükm-i tohm-i Mervan geldi îman askeri
 Ey *Kalender* secde kıl Âl-i abâ devrânıdır (1)

— 5 —

Dilberin vechine Bismillâh oku
 Gör bu hüsn-i hulku sun'ullah oku
 Çehre-i ruhsâresin Seb'ulmesan
 Allemelesmâ Kelâmullah oku
 Ver salevat görse aynın aynını
 Kaşların hem kudret-i Allah oku
 Ol beyân-ı beyyinât-ı zât-ı Hak
 Sûret-i insandır eyvallah oku

(1) Bazı mecmuâlarda yanlış olarak «Hatayî» namına kayıtlıdır.

Ger dilersen ehl-i nâcî olmağa
 Geç bu kesretten Kitâbullah oku
 Harf-ı nutka Câvidan'dan al sebak
 Asl u fer'i nakş-ı Arşullah oku
 Fâ ü dâd ü lâmdan iste Rabbini
 Ey *Kalender* ilm-i ehlullah oku

— 6 —

— Müseddes —

Hôr bakma fukarâya sakın ey ehl-i hüner
 Sûrete etme nazar sîrete bakub ekser
 Kadir olmazsa da bir habbeye dünyâda eğer
 Düşer erbâb-ı fenâ lûtf-i Hudâ'ya mazhar
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Âdemi fîtrat-ı evvelde Hudâ-yi mutaâl
 Kimisin şâh-ı cihân etti kimisin abdâl
 Kimine sadr nasîb etti kime saff-ı niâl
 Bu nasihatleri gûş et sakın ey nîk hisâl
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Hünerine nazar et aybını pinhân eyle
 Kibri ko yanına al âlemi seyrân eyle
 Def'-i gam kıl güle bak yüzüne handân eyle
 Hâtırını ele al lûtf edüb ihsân eyle
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Sâf dil ol yere ko yüzünü çün âb-ı revan
 Kaynayub tekye-i aşk içre varub niçe zaman
 Bir bilür şâh u gedâ kadrini ehl-i irfan
 Yedi iklim olursan da eğer şâh-ı cihan
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Münkir olma fukarâya yürü zâhid zinhâr
 Rifk ile bak yüzüne lûtf ile eyle güftâr
 Fukarâdan kopar erbâb-ı velâyet her bâr
 Gel *Kalender* sözüne eyleme lûtf et inkâr
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Y E T İ M İ

XVI ncı asır Bektâşilerindendir. *Âşık Çelebi* onun Seyyid Gâzi hankahı abdallarından olduğunu bildiriyor. *Hasan Çelebi* de şunları söylemektedir :

«Vilâyet-i Germiyandan Seyyid Gazî hânkahında olan bûdelâmn yetîmi ve hankah-ı cihanda ser ü pâ bürehne yürüyen abdalların bî havf ü bîmi idi».

Her iki tezkirede de âşıkane bir manzumesi örnek olarak alınmıştır. Mecmualarda mahdud bir kısım şiirlerine tesadüf edilen Yetimî'nin iki manzumesini dercemekle iktifa ediyorum:

— 1 —

— Gazel —

Âşık-ı pür hâle pûşîde değil ahvâlimiz
 Nüktedân-ı ilm-i aşka nitekim akvalimiz
 Âlem-i lâhûta yummazdık kanad ya hû deyu
 Terk-i nâsût ile açılmasa perr ü bâlimiz
 Biz sebûk bâran ile pâdâş olmazdık bu gün
 Üstümüzden ırmasak tahfif idüb işgalimiz
 Câme-i zerbeft-i şâhîye teveccüh etmeyiz
 Ol gedâ kim eĝnine aldı palasu şalimiz
 Tekyegâh-ı aşka dervîşâne gel şâhım ki tâ
 Aşk u meşk ide seninle bu dil-i abdâlimiz
 Pertev-i nûr-i cemâli rehnümâ-yi aşk iken
 Ey *Yetimî* zühd yolunda var mıdır a'mâlimiz

— 2 —

— Muhammes —

Giceler tâ subh olunca zârı var Bektaşî'nin
 Künc-i vahdetde müdâm erkânı var Bektaşî'nin
 Ahdine sâbit kadem ikrârı var Bektaşî'nin
 Hayder-i Şîr-i Hudâ Kerrâr'ı var Bektaşî'nin
 Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşî'nin

Sâhib-i esrârı dinle aşkı rüsvâ eyleme
 Zâhidâ gel ehl-i ilmim deyu da'vâ eyleme
 Kâmilin hakkında bir biyhûde gavga eyleme
 Kanda görsen bir harâbât ehlini ta'n eyleme
 Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşî'nin

Hem şeriâten haberdar hem tarîkat ehlidir
 Ma'rifet bâbında tekmiil hem hakikat ehlidir
 Bâzı câhil dahl eder bilmez ne işret ehlidir
 Birler üçler yediler bezminde vahdet ehlidir
 Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşî'nin

Bu harâbât ehli pendin merd isen gel eyle gûş
 Âri kıl mir'ât-ı kalbin olasın bin bire dûş
 Köhnesine hor bakıp demeyin anlar hırkapuş
 Bir gün ola ettire esrâr-ı aşk-ı bahri cûş
 Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşî'nin

Bu ikilik perdesinden geç olasın tâ ki pîr
 İnd-i Bârî'de *Yetimî* bir olur bâ-y ü fakir
 Yâ İlâhî dâm-ı nefis içre bizi koyma esîr
 Bizdedir velhasılı zâhir ü bâtın cümle sır
 Hacı Bektâş-ı Veli hünkârı var Bektaşî'nin

ASKERİ

XVI ncı asır Bektaşîlerinden biri de Askerî'dir. Edirne'de doğdu. Uzun zaman Kerbelâ'daki Bektaşî tekkesinde bulunmuştu. *Lâtîfî*, «Niçe zaman Hazret-i İmam Hüseyin âstânesine yüz sürmüş ve Seyyid Gazî dergâhına Şâh-ı Horasan selâmın getürmüş abdâl meşreb ve mevâlî mezheb kimesnedir. Diyâr-ı Bağdad'da Eimme-i izâmdan İmam Hasan-ı Askerî âstânesinde niçe yıllar mukîm olub atebe-i refiaya intisâb-ı tâmı olduğu münâsebetle Askerî tahallûs etmiştir. Dervişâne ebyâtı ve fakr u fenâyâ müteallik kelimâtı vardır» diyor.

Askerî'nin mecmualarda epeyce şi'ri kayıtlıdır. Bunlar arasında satirik mahiyette olanlar da vardır. Bektâşîliği terennüm eden bir manzumesini dercediyorum :

— 1 —

Pâdişah-ı dehre baş eğmez gedâlar var imiş
Mülk-i istiğnâda hoş ehl-i gınâlar var imiş
Sakinur ersâr-ı aşkullahı her bîgânededen
Hamdülillâh sırra mahrem âşınalar var imiş
Atlas-ı şâha değişmez köhne şâlin âr eder
Tekye-i dehr içre abdâl-ı fenâlar var imiş
Zeyn eder şehbâzlarla bu dil-i sadcâkini
Zümre-i uşşâk içinde bî nevâlar var imiş
Aşk derdinden zebundur gûşe-i meyhânede
Askerî gibi hezâran mübtelâlar var imiş

S Â N î

XVI ncı asır Bâtınîlerindendir. Yeniçeri ocağında terbiye gördü. Devrinde *Can Memi* namıyla şöhret kazanmıştı. Hiciv ve mizaha meyli vardı. Acem şairlerinin divanlarını çok okumuş ve bu tettebbu neticesinde güzel manzumeler ibda edebilmişti. Ömrünün ortalarında sekban oldu. Daha sonra sipahiler zümresine nakledildi. İçkiye çok düşküdü, hattâ *Kanunî* şarabı yasak ettiği zaman zarurî olarak kahvehanelere devama başlamış ve şu meşhur beyti vücuda getirmişti: • 1

Humlar şikeste câm tehi yok vücûd-i mey
Kıldın esîr-i kahve bizi hey zamâne hey

Tekaüd olduktan sonra 995 (M. 1586) da vefat etti. Azizi «gitti Sâni» ter kibini tarih düşürmüştür.

Sâni, ilhad töhmetiyle öldürülen meşhur *Karamanî* müridlerindendi. Fakat bir teftiş esnasında korkusundan tekkeden kaçmış ve meyhanelere devamı tercih etmişti. *Müverrih Âli* «Hadd-i zâtında tab'ı mezrea-i tohm-i ilhâd idüğü kesret-i fisk u fesâd ve sû-i i'tikadından ma'lûm idi» diyerek onun bâtinîliğini anlatmak istemiştir. Hasan Çelebi ise itikadını sonraları tashih ettiğini şu yolda söylemektedir :

«Evâil-i hâlinde hadâset-i sinn ü sâl muktezâsı üzre ayş ü nûşla meşgul ve yârân ü ihvânı miyânında rindî ve kallâşî ile ma'ruf olmağın bazı kimesne ana sû-i zan üzre idi. Lâkin hâlâ cümle-i menâhîden tâib ve râci' olup sipâhî oğlanı iken tekaüd akçesiyle kani' olmuştur»

Sâni'nin bir divan vücuda getirdiğini tezkirelerden öğreniyoruz. Fakat bu gün ancak mecmularda kayıtlı bulunan şiirleri bizce malûmdur. Bu manzumeler ekseriyetle rindane ve â-

şıkane bir mahiyettedir. Tarikat çeşnisi ile yazılmış şiirleri ise mahduddur. İki manzumesini dercediyorum :

— 1 —

Ger yasağ oldıyse ey dil çenge de kanûne de
Tevbeler olsun arakla bâde-i gülgüne de
Seyl-i eşgim gibi hergiz bahr-i cârî görmedim
Vardım ey Yûsuf cemâlin nîl'e de Ceyhûn'e de
Şöyle mest oldum mey-i bezm-i İlâhî ile kim
Nefret etmişdir tabiat benge de afyûne de
Şîr-i dilsûz ile teshîr etdim âhır ol mehi
İ'tikadım kalmamışdır sihre de efsûne de
Yazdığına kâtib-i kudret berât-ı aşkıımı
Sâniyâ kılmış muvâfık şer'e de kanûne de

— 2 —

— Müseddes —

Alma âh-ı dil-i uşşâkı şehâ eyle hazer
Ser-i kûyinde görüb etme şitâb ile güzer
Deme katımda nedir bunca gedâ-yi ahkar
Ehl-i tecrîd biziz meşreb-i sâfî diller
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Bu *Işık'dır* bu *Kalender* deme bu *Hayderi'dir*
Kimisi *Mevlevi* halkın kimisi *Ca'feri'dir*
Gülşenî Hânîkahının kimi hâk-i deridir
Her biri kisve çeker fakr ü fenâ serveridir
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Sanma mâtemzede dervîşlerî kim hurremdir
Hakşinâs ehl-i dil ârifler ile hemdemdir
Harem-i vahdete bigâne değil mahremdir.
Kimisi *Hazret-i Molla* kimisi *Edhem'dir*
Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Ta'n ü zann eyleme dervîş-i nemed pûşlara
 Hâlet-i cezbe-i aşk ile o medhûşlara
 Münkirin koymadılar sözlerini gûşlara
 Kim ulaştı nefese uğradı hâmûşlara
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Kılma erbâb-ı harâbâtdan istinkâfı
 Hırkası gerçi meyâlûde vü kalbi sâfi
 Vardır ol tâifenin hâli değil eşrâfı
 Kimi *Bühlûl-i zamâne* kimi *Bîşr-i Hâfî*
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

İdüb ihsân ile şermende gedâ tâyifesin
 Sû-i zannitme görüp ehl-i fenâ tâyifesin
 Kılma ta'yîb bürehne büdelâ tâyifesin
 Hemdem ü mûnisin eyle fukarâ tâyifesin
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

Salsa *Sânî* yeridir başına köhne şâlı
 Tekye-i aşkının oldu soyunub abdâlı
 Kılma lûtf etmeden ey şâh-ı kerem ihmâli
 Çıksa deryûzeye gönderme kâpundan hâlî
 Etme dervîş-i abâpûşa hakaretle nazar
 O da hâlince fenâ mülketinin şâhı geçer

HUSREV

XVI ncı asrın maruf Bektâşilerindendir. İstanbul'da doğdu. Sancak beylerinden Karagöz Bey'in oğludur. Devrinde «Deli Husrev» namıyla şöhet kazanmıştı. Buna da çeşit çeşit elbise giymesi ve bir çoklarını hicv etmesi sebep olmuştu. Husrev, genç yaşında yeniçeri ocağına intisab etti. 1004 (M. 1595) de Kilidülbahir'de Kale dizdarı iken vefat eyledi. *Kafzade Fâizî* tezkiresinde şu ölüm tarihi kayıtlıdır :

خسرو جنانی جاوید

Husrev önce meşhur *Sarhoş Bâlî* efendi'ye intisâb etmişti. Fakat sonra bektâşî oldu. *Müverrih Âli* «Gâh Hayderî ve gâh Kalenderî» namı ile şöhet kazandığını bildiriyor. *Hasan Çelebi* de «Hacı Bektaş tâcını başına geçirmiş ve sevdâ-yi mâl ü menâ-lî mekes vâr başına üşürmüştür» diyor: *Âşık Çelebi* ise şunları söylemektedir :

«Kendi abdâl nefs fânî veş yığittir. Nihâdında aşk cezbesi ve sülûk şu'besi vardır. Meşâyihe tereddüdü ve fukarâ-yi bâ-bullâha âmed şüdü vardır. Şî'ri dahi verâ-yi revâk-ı gaybdan ve safîr-i mürgan-ı âlem-i lâ raybdan söyler».

Husrev, devrinin değerli bir şairidir. Elimizde divanı mevcud değilse de âşıkane ve rindane mahiyette yazılmış bazı gâzellerine mecmualarda tesadüf edilmektedir. Klâsik Türk edebiyatının muvaffakiyetli örneklerini veren bu şairin münhasıran Bektâşîliği terennüm eden şiirlerine rastlamadım. Fakat bazı manzumeleri, akîdesi hakkında bir fikir verebilecek mahiyettedir. Bu manzumesinde de hurufîlik temayülü görülmektedir. Onun üç gazelini dercediyorum:

— 1 —

Bizimle imtîzâc etse nola ol pâdişâ meşreb
 Gedâlar pâdişâ meşreb gerek şehler gedâ meşreb
 Yürü var hırka vü tâcî bize arzeyleme sôfi
 Nice hıfzeylesün anı gedâ-yi bînevâ meşreb
 Bana câm-ı mahabbetten sunulmuş sana kevserden
 Hakikat hep bir olmaz muhtelifdir zâhidâ meşreb
 Yine Mansûr veş bednâm-ı âm olmak diler gönlüm
 Yine Mecnun gibi şeydalığ eyler iktizâ meşreb
 Sakın esrâr-ı aşkı *Husrevâ* keşf etme zühhâda
 Nice fehmeylesün anı olan ehl-i riyâ meşreb

— 2 —

Kîmyâ buldum görünce hâkipâ-yi dilberi
 İşim altûn eyledim sevdim cevân-ı zergeri
 Pûte-i aşk-ı hakikat içre kalbim kal edüb
 Hâlis ü muhlis o şâh-ı hüsnün oldum çâkeri
 Rûy-i zerdimle dür-i eşgim görüb meyl etti yâr
 Kadr-i zer zerger şînâsed kadr-i gevher gevherî
 Görünür sana sakın ol öldürür dîrler seni
 Ben halâk oldum görünmez ol melek sîmâ perî
Husrevâ gördüm lûgatde eşgimin evsâfını
 Ahterî kevkeb demiş cevher Sîhâh-ı Cevherî

— 3 —

Ey muvahhid gel beru her şeyde Zâtullah'ı gör
 Ârif-i zât ol vücudunda sıfâtullahı gör
 Bilmek istersen eğer tahkik Rahman sûretin
 Dilberin vechin temâşâ eyle vechullahı gör
 Sırr-ı Hak'dır âdemi fehm etmez îmansız fakîh
 Kör gözünün nûru kalmamışdürür billâhi gör
 Mushaf-ı hüsnünde yârin hâfız-ı Kur'ân isen
 Âyet-i Seb'ulmesâniyle kelâmullahı gör
 Dîv cindir *Husrevâ* kim secde etmez âdeme
 Kâ'be'den yüz döndürür şol kâfir-i gümrâhı gör

N E M A Y İ

XVI ncı asır Hurufî - Bektaşîlerinden biri de Nemayî'dir. Tezkirelerde hayatı hakkında malûmata rastlamadım. Yalnız Kafzade Fâizî, onun 1005 (M. 1596) da vefat ettiğini bildiriyor ve

بقیوب آینه دهره نمای کتدی

Mısramı ölüm tarihi olarak kaydediyor. Nemayî'nin bazı manzumelerine Bektaşî mecmualarında tesadûf olunmaktadır. Bu şiirlerde bilhassa hurufîlik telâkkileri mevcuttur.

— 1 —

Fazl-ı Hak'kın nutk-ı zâtı var sensin yâ Ali
Dü cihanda gayri yok deyyâr sensin yâ Ali
Yoğ iken ol dem zemîn ü âsmân-ı kün fekân
Gün gibi rûşen olan envâr sensin yâ Ali
Görünen mi'râc içinde enbiyâlar şâhına
Sûret-i Rahmân olan dîdar sensin yâ Ali
Âlem-ül-gaybî yüzündür sûre-i Seb'-ul-mesan
Levh-i dilde âlem-ül-esrâr sensin yâ Ali
Hayber'in bâbın koparup Zülhimâri öldüren
Şîr-i Yezdan katil-i küffâr sensin yâ Ali
Nil kenârında bulan şol Cebreil'den bâl ü per
Mehd içinde Hayder-i Kerrâr sensin yâ Ali
Mü'min olan cennet içre âb-ı kevser nûş eder
Destinizden sâki-i ebrâr sensin yâ Ali
Mülk-i rûhu nutk ile ma'mûr edüb Mansûr eden
Hem enelhak şem'ine envâr sensin yâ Ali
Lâhmüke lâhmî hakıyçün yâ Emîrelmüiminin
Kul Kefâ'nın mahremi Muhtâr sensin yâ Ali

Afv kılğul rûz-i mahşer aybını sen bendenin
 Ehl-i cürme mazhar-ı Settâr sensin yâ Ali
 Evvel âhır zâhir ü bâtın imâm ü mürşidî
 Ehl-i dîne rehber ü ikrâr sensin yâ Ali
 İsmiñi vird idinüb söyler *Nemâyî* subh u şâm
 Diline tesbîh olan ezkâr sensin yâ Ali

— 2 —

Ben ol anka-yi lâhûtum ki kaf-ı lâmekânımdan
 Göründüm gizli genç iken ezelden küñfekânımdan
 Ne esmâ sırrıdır hattın müsemma vech-i zâtından
 Ayan gör Fazl-ı Rahmânî benim rûh-i revânımdan
 Cemâlin müşhafın gökten melek vahy etti indirdi
 Nebîler bildi te'vîlin çü cân-ı câvidânımdan
 Dem-i Îsâ' dürrür nutkum diriltir cansız eşbâhı
 Nefahtü fihi min rûhi ayân oldu lisânımdan
 Ezelden tâ ebed hayyım iki âlemde Hızır oldum
 Maânî dürrüdür buldum ledün ilmini şânımdan
 Tecellî kıldı Mûsa veş vücûdun kûh-i Tûr'undan
Nemâyî zâtının nûru tulû' ideli cânımdan

BALIM SULTAN

XVI ncı asrın maruf Bektaşîlerindendir. Ve Bektaşîliğe yeni bir istikamet veren, bir takım âyin ve erkân şekillerini vaz'eden şahsiyettir. Onun devrinde büyük bir şöhret kazandığını ve bir çok müridler topladığını da biliyoruz.

922 (M. 1516) da vefat eden bu meşhur Bektaşînin şiirle iştiğali olduğuna dair tarihî menbalarda bir kayda tesadüf edemedim. Muahhar devirlerde yazılan bir kısım Bektâşî mecmualarında onun namına da bazı nefeslerin kayıtlı bulunduğu görülüyor. Fakat bu şiirlerin mutlak surette Balım Sultan'a âidiyeti söylenemez. Bunlar, isnad da olabilir. Eski vesikalar elde edilinceye kadar bu şiirleri şübhe ile ona izafe etmek mecburi-

yetindeyiz. Balım Sultan namına kayıtlı bulunan üç şi'ri dercediyorum :

— 1 —

Benim sevdiceğim Ali'dir Ali
Ali'yi sevenler olmaz mı veli
Pîrimin elinden içmişim dolu
Ali'yi seversen değme yarama

Hak'kı bilmez ile eyleme pazar
Bir munâfık bin ehl-i îman bozar
Mürşidler olmasa yaralar azar
Pîrimi seversen değme yarama

Mü'min müslim bir araya gelince
Pîrlerin elinden dolu alınca
Günah savab hep anda sorulunca
Şâh'ı sever isen değme yarama

Benim yaralarım bağıldır bağılı
Âşık-ı sâdıkın ciğeri dağılı
Balım Sultan Mürsel Baba'nın oğlu
Ali'yi seversen değme yarama

— 2 —

Evvel baştan Muhammed'e salevat
Ârif isen bu mânâyı ver imdi
Şeerîattır tarîkattır ma'rifet
Hakîkatten bize haber ver imdi

Yahşilerle konuş yaramazdan kaç
Ma'rifetin varsa gel gevherin saç
Al bu dört kilidi dört kapuyu aç
Ev içinden bize haber ver imdi

Dikensiz develik nereden bitti
Bu dört kilid anın dibinde bitti
O ne nesne idi cihânı yuttu
Cihânı yutandan haber ver imdi

Şâh-ı Merdan gibi ere tapının
 Kim idi bekçisi o dört yapunun
 Muhammed bekçisi o dört kapunun
 Ev içinden bize haber ver imdi

Balım çoklar ile sohbet edübdür
 Bu yola erkâna emek verübdür
 Gidin görün pîrim nerde durubdur.
 Pîr durduğu yerden haber ver imdi

— 3 —

Biz Urum abdallarıyız
 Maksûdumuz yardırd bizim
 Geçtik ziynet kabâsından
 Gencinemiz erdir bizim

Dâim kılarız biz zârı
 Harc eyleriz elde varı
 Dost yoluna verdik seri
 Münkirimiz hordur bizim

Aşk bûlbûlüyüz öteriz
 Râh-ı Hak'ka yüz tutarız
 Ma'nâ gevherin satarız
 Müşterimiz vardır bizim

İstivâyı gözler gözüm
 Seb'ulmesânî'dir yüzüm
 Enelhak'kı söyler sözüm
 Mi'râcımız dardır' bizim

Haber aldık Muhammed'den
 Geçmeyiz zât u sıfattan
Balım nihan söyler zattan
 İrşâdımız sırdır bizim

C Â F E R î

XVI ncı asır bâtinîlerindendir. Hayatı hakkında tezkirelerde hiç bir malûmata rastlamadım. Aynı asır içinde yazılan mecmualarda bazı manzûmelerine tesadûf edilmektedir. XV inci asrın son yarısında yaşayan ve bugün elimizde divanı bulunan mutasavvıf şair Câferî, başka bir şahsiyettir. XVI ncı asır şairlerinden Câferî'nin şiirlerinde ise «Ali - Allahî» lik telâkkileri mevcuttur. Bu manzumelerden üçünü dercediyorum:

— 1 —

Şâh-ı cihan Aliy-yi velidir güman değil
Her kim değil der ise bil ehl-i iman değil
Hakkında Lâfetâ deyü buyurdu ol İlâh
Anın misâli dünyede hiç bir civan değil
Her kişiye verilmedi Döldül ü Zülfikar
Her bir hasîs server-i sâhib kıran değil
Her hâricî ne bilsin Ali'nin hakîkatin
Dîv-i lâîne sırr-ı İlâhî ayan değil
Sultân-ı kâinât hemen ol imâmdır
Her bir zelîl-i güm şüde şâh-ı cihan değil
Şeh hizmetine belini merdâne bağla kim
Ömrün bakası yok bu cihan câvidan değil
Yoktur ânın ticâretinin sûdu zerrece
Her kim bu yolda cân ü seri tercüman değil
Sultân-ı din Hasen Hüseyin şâh-ı Kerbelâ
Yolunda can dirîğ kılan pehlivan değil
Zeyn-ül-ibâd ü Bâkır u Sâdık'la Kâzım'ın
Nûru hemîşe dîde-i dilden nihan değil
Server Rızâ Takî vü Nakî şâh Askerî
Mihrinden özge mihre bu gönlüm mekân değil

Ey Ca'ferî kaçan buliser izzet ü şeref
Şol kimseler ki bende-i sâhib zaman değıl

— 2 —

Ali'dir ol ki âlemde bugün şâh-ı muallâ'dır
İmâm-ı a'zam u ekrem sipehsâlâr-ı a'lâdır
Ali emriyle gelmiştir vücûde âlem ü âdem
Ali hükmiyle olmuştur ne kim pinhân ü peydâdır
Ali'dir sırr-ı Sübhânî Ali'dir âlemin cânı
Ali'dir gevherin kânı Ali hem ka'r-ı deryâdır
Ali şol Lâmekândır kim münezzehdîr kamu şeyden
Ali şol bînişandır kim her eşyâda hüveydâdır
Ali'dir kıymet-i gevher Ali'dir bîbahâ cevher
Ali'dir âleme server Ali nûr-i mücellâdır
Ali'dir câmi'-i Kur'an Ali'dir rahmet-i Rahman
Ali'dir menba'-i ihsan ki bî mânend ü yektâdır
Ali şol Şâh-ı merdan'dır Ali ol Şîr-i Yezdan'dır
Ali ol bahr-i ihsandır ki bir lü'lû-yi lâlâdır
Ali'dendir eyâ mü'min vücûdu cümle mevcûdun
Hem oldur nokta-i bâ hem kitâb-ı Hak Taâlâ'dır
Ali ol zât-ı mutlaktır ki her şey'e muhît oldu
Eğerçi cümle eşyâdan münezzehdir müberrâdır
Ali sırr-ı İlâhî'dir cihânın pâdişâhıdır
Bu mü'minler sipâhidir kemi'r-i rûz-i heycâdır
Sıfât u zâtına şâhın kimesne olmadı vâkıf
Meğer anlar ki âlemde Ali anlara mevlâdır
Be-hakk-ı Şebper ü Şübper be'hakk-ı Âbid ü server
Be-hakk-ı Bâkır u Ca'fer ki Hayder şâh-ı ulyâdır
Be-hakk-ı Kâzım u rehber be-hakk-ı Şah Rızâ mihter
Be-hakk-ı nûr-i peygamber şeh-i sultân-ı tuğrâdır
Takî hakkıyçün ey âkil Nakîden olmagıl gafil
İmâm-ı Askerî kâmil cihan dârına Dârâ'dır
Elâ ey Mehdi-i mihter kamu çakerlerin server
Kulundur Ca'ferî kemter kamu ednâdan ednâdır

— 3 —

Anın kim derde dermânı Muhamed Mustafâ'dandır
 Delîl-i râh-ı îmânı Aliy-yel-Murtezâ'dandır
 Ne mü'min kim Hasen mihrin gönülde eyledi muhkem
 Şefâat ana mahşerde Hüseyin-i Kerbelâ'dandır
 İmâm-ı Âbidin Bâkır cihanda gün gibi zâhir
 Ne bilsün bunları kâfir ki bunlar rehnümâdandır
 Gel imdi Ca'fer-i Sâdık'tan al burhan delâil kim
 Delîl-i ehl-i irfânın kamu ol pişüvâdandır
 Cihanda Kâzımı her kim İmâm-ı heftümin bildi
 Hemîşe ana himmetler Ali Mûsâ Rızâ'dandır
 Takî vü bâ Nakî Asker bularındır cihan yekser
 Muhammed Mehdi ol mehter belî nûr-i hüdâdandır
 Ne gam yer Ca'ferî işbu cihânın hâdisatından
 Çün ânın her dü âlemde demi Âl-i abâ'dandır

T U F E Y L İ

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında tezkirelerde malûmata rastlamadım. Gerçi *Ahdî* tezkiresinde Diyarbakırlı Tufeylî isminde bir divan şairinden kısaca bahsedilmektedir. Fakat bu zatin bu şair olduğuna dair, elimizde hiçbir kayıt mevcut değildir. 970-982 (M. 1562-1574) tarihleri arasında yazılan mühim bir Bektaşî mecmuasında Tufeylî'nin de bir manzumesi kayıtlıdır. Bu itibar ile bu şairin biraz daha önce yaşadığını kabul etmek lâzımdır. Bu şî'ri aynen dercediyorum:

— 1 —

Şehâ devr ile devrânun cinanda câvidân olsun
 Çerâğun tâ ebed yansun delîlün hânedân olsun
 Hudâ vü Mustafâ olsun senün dâyim nigehtârün
 Kapunda devlet ü baht ü saâdet pâsbân olsun

Emîr-ül-mü'minin Hayder sana yâr olsun iy server
 Önce Hâdi-i rehber emîr-i mü'minân olsun
 Hasen birle Hüseyin olsun senün yâr ü nigehtârün
 Ali Zeyn-el-abâ ilmi sana ayn-ı ayân olsun
 Muhamed Bâkır u Ca'fer olar olsun sana rehber
 Hemîne anların ışkî senün çeşminde cân olsun
 İmam Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'nun himmeti dâyim
 Senünle ma'nide hemrâh u hemdem hem'inân olsun
 Takî birle Nakî mihri sana Hak'dan hidâyetdür
 Deminde Şah Hasen nutkî sana tîg-ı zebân olsun
 Senün bu kutlu devrânunda olsun Mehdi'nün devrî
 Senün vakt-ı zamânunda dem-i sâhib zamân olsun
 Yüzünden perdeyi ref'it görünsün nûr-i Hak zâhir
 Lebünden bir haber eyle nihan sırrı ayân olsun
 Hakikat ilminün kimse beyânın bilmedi şâhâ
 Senün şânuna gelmişdür yine senden beyân olsun
 Getür kesreti âlemden gel iy serhalka-i tevhîd
 Açılun vahdetün virdi cihâna cümle cân olsun
 Kemâl ehli olan canlar cihanda almadı kâmın
 Senün devründe anlar kâmyâb ü kâmrân olsun
Tufeylî'nün bu nazmuna nazar kıl iltifat eyle
 Cihanda söylesün vasfını peyg-i râygân olsun

K O Y U N A B D A L

XVI ncı asır Bektaşî şairlerinden biri de Koyun Abdal'dır. Münhasıran hece vezniyle şiirler yazdığını tahmin ettiğimiz bu zatın bir manzumesi *Fahri Bilge*'ye aid kıymetli bir mecmuada kayıtlıdır. Mecmuanın 973-983 (1565-1575) tarihleri arasında tertib edildiğine nazaran, Koyun Abdal'ın da XVI ncı asırda yaşadığı söylenebilir. Kayseri'nin Bünyan kazasına bağlı Ak-kışla nahiyesinde Koyun Abdal adlı bir köy ve bu köyün ortasında Koyun Abdal denilen etrafı taş duvarla

çevrilmiş büyük bir mezar vardır. Manzumesine tesadüf edilen şairin bu Koyun Abdal olması ihtimali dahilindedir.

— 1 —

Seni Şâha gider derler	Gel gitme güzel Kalender
Atan anan yüzün suyun	Terk etme güzel Kalender
Hacı Bektaş değil m-atan	Hünkâr Veli değil m-öten
Kerbelâ'da mekân tutan	Gel gitme güzel Kalender
Sen Hacı Bektaş oğlusun	Şu âleme dopdolusun
Sen de bir erin oğlusun	Gel gitme güzel Kalender
Yedilmez oldu yedekler	Kurulmaz oldu otaklar
Harb oldu kaldı çıraklar	Gel gilme güzel Kalender
Bölük bölük oldu beğler	Dikildi sayvanlar tuğlar
<i>Koyun Abdal</i> durmuş ağlar	Gel gitme güzel Kalender.

M İ S A L İ

XVI ncı asrın meşhur Hurufilerindendir. Bektaşîliğe in-tisabı olduğu da anlaşılmaktadır. Onun *Hacı Bektaş Veli* hak-kında yazdığı bir muhammes, bu hususta bir fikir verebilir. Biz buraya sâdece bu manzûmeyi nakletmekle iktifa ediyoruz. Şâirin hayatı ve eserleri için «Hurufî Şairleri» adlı kitabımıza bakınız.

— 1 —

Ey yüzün nârından erdi nûra hurşîd-i celi
 Vey velâyet gülşeninin verd-i gûyâ bülbülü
 Sana keşf oldu Süleyman gibi her mürgin dili
 Ey ki her câya erişmiştir velâyâtın eli
 Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Veli

Ravza-i firdevsdir âlî makam-ı meşhedin
 Ey yüzün levhinde izhâr etti sırr-ı eşhedin
 Ârif-i zât oldu kim ders etti harf-ı ebcedin
 Sırr-ı Yâsin Şâh Ali'nin mu'cizâtı Ahmed'in
 Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Kisvetin üstünde olan ey elif ey nûr-i zât
 Hâlik-ul-eşyâya dâl olmuşdürür ey Hak sıfât
 Mahzen-i kân-ı velâyet menba'-i her mu'cizât
 Cümle eşyâ misl-i tendir ya'ni kim sensin hayât
 Şem'-i cem'- evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Lâldir vasf etmede vasfını halk-ı Künfekân
 Şâhbâz-ı Lâmekân'sın Sana arşdır âşîyan
 Gün gibi oldun velâyât ile meşhûr-i cihân
 Tapuna münkad olupdür arş ü fers ü ins ü can
 Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Tavf eder saf saf melekler meşhedin gülzârını
 Zât-ı Bârî'nin çü sende görelim didârını
 Gözleri açıldı kim gördü yüzün envârını
 Hak sana erzâni kıldı mahzen-i esrârım
 Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Beyt-i ma'mûr-i semâyî sahn-ı ravzandır senin
 Serbeser envâr-ı Zât-ı Kibriyâ cân ü tenin
 Revnakı sensin cihânın âb-ı rûyi gülşenin
 Mehbit-i Rûh-ül-emîn olsa aceb mi meskenin
 Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Tavf edenler ravzanı bir kerre ey nûr-i İlâh
 Bin Hac-ı ekber sevâbın buliserdir ez İlâh
 Ey yüzün hattından izhâr etti sırr-ı Lâ İlâh
 Sen velâyet şâhısın kim bendelerdir mihr ü mâh
 Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Mustafâ vü Mürtezâ vü Hazret-i Şâh-ı Hasen
 Hem Hüseyin-i Kerbelâ envâr-ı zât-ı Zülminen

Hem Ali vü hem Muhamed Ca'fer imâm-ı zemen
Mûsi-i Kâzım Ali Mûsâ Rızâ'sın der sünen
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

Hem Muhammed hem Ali vü hem Hasen sultân-ı din
Mehdi-i sâhib zamansın sırr-ı Rabb-ül-âlemin
Âl ü evlâd-ı Ali kutb-i semâvât ü zemin
Ey *Misâlî* rahmetullahi aleyhim ecmain
Şem'-i cem'-i evliyâ ey Hacı Bektâş-ı Velî

A R Ş İ

XVI ncı asrın meşhur Hurûfîlerindendir. Bektaşiliğe mün-tesib bulunduğunu da - ilk beyti büyük bir şöhret kazanan - bir manzumesinden anlamaktayız. Şairin hayatı ve eserleri hakkındaki malûmat için «Hurufî Şairleri» adlı kitabımıza müracaat lâzımdır. Buraya sadece bu manzumeyi naklediyoruz:

— 1 —

Külâh-ı Hacı Bektâş-ı Velî'yi
Giyen idrâk eder sırr-ı Ali'yi
Olur âyîne-i kalbi musaffâ
Derûnunda bulur nûr-i celîyi
Giyüp kisvet sücûd ettikte anlar
Ezelden söylenen Kalûbelîyi
Görür mü kisvet-i Hünkâr'a lâyık
Hiredmend-i tarîkat her deliği
Olur tâbî' tarîk-ı evliyâya
Sevenler *Arşiyâ* Âl-i Ali'yi

MUHYEDDİN ABDAL

XVI ncı asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında tarihî menbalarda malûmata rastlamadım. *Muhtar Yahya Dağlı* neşrettiği «Bektaşî tomarı ve nefesleri» adlı küçük eserde hiç bir tahmin dahi serdetmeğe lüzum görmeden bu şairin «Şakayık tercümesi» nde mevzubahsedilen (S. 225) *Şerefzade Mehmed Muhyeddin* olduğunu kat'î bir ifade ile söylüyor. Halbuki Muhyeddin Abdal'ı, bu Muhyeddin olarak kabul edebilmemize yarayacak ufak bir ip ucuna bile malik değiliz. Sonradan Kalendarîliğe intisab eden bu zatın bu eserde şairliğine dair de bir işâret yoktur. Bir âlim olan Muhyeddin, şiir yazmış olsaydı, muhakkak muasırları gibi ekseriyetle âruz veznini kullanacaktı. Nitekim XV ve XVI ncı asırlarda yetişen bir çok mutasavvıflar hece vezniyle mahdud şiirler yazmakla beraber, en ziyade âruz vezniyle manzumeler vücade getirmişlerdir. Muhyeddin Abdal'ın şiirleri ise tamamıyla hece vezniyledir. Şu halde bu zatı, ancak halk arasında yetişmiş bir şair olarak kabul edebiliriz. Ve onu katiyetle şöyle dursun, hattâ uzak bir ihtimalle dahi Şakayık'ta tesbit edilen Muhyeddin olarak gösteremeyiz. Esasen onun yaşadığı devir de biraz daha evveldir.

Muhtar Yahya Dağlı bu eserinde başka *Muhyeddin* tarafından vücade getirilen *Hızırnâme*'yi de Muhyeddin Abdal'a isnad etmiş ve bu suretle ayrı ayrı şahsiyetler olan üç Muhyeddin'i bir adam zannetmiştir.

Muhyeddin Abdal'ın *Otman Baba* ve daha kuvvetli bir ihtimal ile onun müridi *Akyazılı Sultan* mensublarından olduğunu kuvvetle söyleyebiliriz. Divanında Otman Baba'dan hürmetle bahsettiği gibi Akyazılı'dan da bahsetmektedir. Aynı şahsiyete mensub olan *Yemînî*'nin Fazîletnâmesin'deki şu beyitler, *Akyazılı İbrahim*'in Otman Baba'dan sonra Kalendarîlerce «Kutub» telâkki edildiğini bildirmektedir:

Sekiz yüz seksen üç olunca hicret
 Dem-i fâniden o şâh etti rihlet
 Hüsâm şâh idi ismiyle o sultan
 Ganî Baba der idi bazı insan
 Nişân ü kisveti Seb'ulmesânî
 Yerine kutb, İbrâhîm-i sâni
 Resûl'ün hicretinden anla âhır
 Dokuz yüz bir içinde oldu zâhir
 Ki şimdi âleme ol cândır kutb
 Adı Akyazılı Sultân'dır kutb

Akyazılı, Romanya dahilindeki Balçık civarında medfun-
 dur' Nitekim Rusçuklu Zarîfî divanında şu beyitler vardır:

Gamla gidüp dili şazlı
 Erenler içinde nazlı
 Balçık'taki Akyazılı
 Maksûduma ırgür beni

Muhyeddin Abdal'ın *Hacı Bektaş Veli* ile *Balım Sultan'*-
 dan da hürmetle bahsettiğini görüyoruz.

İşte bütün bu deliller gösteriyor ki, Muhyeddin Abdal,
 883 (M. 1478) de vefat eden Otman Baba'ya yetişsin yetişme-
 sin, mutlak surette Akyazılı İbrahim zamanında, yâni XVI ncı
 asır içinde yaşamış bir şahsiyettir.

XVI ncı asırda yazılmış bazı mecmualarda da şiirlerine
 tesadüf edilen Muhyeddin Abdal'ın bir kaç yazma divanı mev-
 cuttur. Bunlardan birini vaktiyle merhum *İsmail Saib*'in delâ-
 letiyle elde etmiştim. Bir nüsha da Millet Kütüphanesinde var-
 dır (No: 395-1). Diğer bir yazması da *Besim Atalay*'ın hususî
 kütüphanesinde.

Hece vezniyle gazellerle koşma, semaî ve mesnevî tarzın-
 da şiirler yazan Muhyeddin Abdal, *Nesîmî*'nin tuyuğlarını tak-
 liden bir takım mâniler de vücade getirmiştir. Onun ahlâkî ma-
 hiyeti haiz bazı şiirleri de vardır. Türkçe kelimeleri mümkün
 olduğu kadar çokça kullanan ve pürüzsüz bir ifade ile şiirler
 yazan bu değerli şair, manzûmelerinde bilhassa Alevîlik, Hu-
 rufîlik telâkkilerini terennüm etmiştir. Onun bazı manzumele-
 rini dercediyorum:

— 1 —

— Mesnevi —

Yine bir söz diyelim dil ü candan
 Her ne keşf oldu ise bana benden
 Bir sözdür kim akl içinde mu'teber
 Hıfz edene hoş haberdır bu haber
 Yemiş 'ummak söğüt ile kavaktan
 Hayır gelmez şaşıt ile savaktan
 Tavuk yumurtasından doğmaz ördek
 Ne diksen anı bitirir çekirdek
 Toygar yumurtasından toy doğar mı
 Bî basîret kişiden oy doğar mı
 Bülbül dilin öte mi kara bakal
 Hak sözün anlaya mı tilki çakal
 Çaylâk şahin olub şikâr kapa mı
 Her mekes arı gibi bal yapa mı
 Şeker yese tûti ola mı karga
 Ma'rifet keşf ola mı ehl-i zerka
 Nasîhat kabûl etmez imiş İblis
 Tâati yok hırsı çok işi telbis
 İki dilli iki gönüllü fuzul
 İki yüzlü iki sözlü Azâzil
 Kimin ki ikrârı yok îmânı yok
 Bir kâfirdir ahd ile peymânı yok
 Kimde ki olmaya ahde emânet
 Hezâran lâ'net ol zâlime lâ'net
 Zâlim olub sebep olur zulûme
 Bîşümâr lâ'net olsun ol zâlime
 Söyler isen işitmez Hak sözünü
 Hak şaşı yaratmış ânın gözünü
 Gözü görmez urur inkâra gider
 Meğer gelmesine Hak'ka âr eder
 Özün bilmez aslına münkir olur
 Anın için gözü gönlü kör olur
 İnsâniyet yanında ma'nâsı yok
 Yoldaşına hiç hayır sanısı yok

Er odur hayır sana yoldaşına
 Hak yâr ola hayır gele başına
 bir başlı iki dilli yâra lâ'net
 Şol yüze gülücü ağyâra lâ'net
 İkrârı yok ehl-i inkâra lâ'net
 Eri candan sevmeyenlere lâ'net
 Eksik bakan eğri nazara lâ'net
 Gülü bitmez dikenli hâra lâ'net
 Şekli insan özü himâra lâ'net
 Dışı İslâm içi kâfire lâ'net
 Hak dedi Kur'an'da lâ'net zâlîme
 Rahmetim var dedi mü'min kuluma
 Sıdk ile sâdikane anlardürür
 Aşk ile âşıkane anlardürür
 Anlardır tevhid-i Hak söyleyenler
 Anlardürür Şâh'a saddak deyenler
 Anlardır bu yolda Tanrı hasları
 Anlardır Muhammed Ali dostları
 Muhyeddin'im kulluk eyle anlara
 İman götür doğru yol varanlara

— 2 —

— Gazel —

Varmagıl bir yere gel olmayınca
 Sana bir mürşid kâmil olmayınca
 Senin yolun varub menzile ermez
 Gönülünden gönüle yol olmayınca
 Kişi alçak kapulardan geçemez
 Eğilüb ham-kaddi dal olmayınca
 Ol âşık zehî âşık demezler
 Akuben göz yaşı sel olmayınca
 Men kulum demekle kişi kul olmaz
 Özü miskin nefsi kul olmayınca
 Özü vahdet cismi sohbet bula mı
 Kişinin müşkili hall olmayınca

Câhilin sohbetinde can bite mi
 Sohbeti has sözü bal olmayınca
 Boyun çeküb göz kıpmak kâr eylemez
 Dilbere söyleyüb dil olmayınca
Muhyeddin demekle ol bulunmadı
 Çöb kımıldar mı hiç yel olmayınca

— 3 —

Çün eriştim ben cânânın izine
 Yüzüm sürdüm ayağının tozuna
 Can tutuldu zülfünün tuzasına
 Dil bend oldu kaşı ile gözüne
 Gönül gözü sihrinden fehme vardı
 Sabrı gitti korku düştü özüne
 Âşıkı bin cân ile kurbân olur
 Âferin bu şîve ile nazına
 Hak Taâlâ ismini yâd eyledi,
 Otuz iki hattı yazmış yüzüne
 Yüzünde hem sözünde yirmi sekiz
 Ol sebebdan zâhir oldu özüne
 Rence devâ derdine şifâ bulur
 Kim ki bu nüshayı alub yazına
 Zi saâdet zihi devlet mürüvvet
 Vâkıf ola o kim gire râzına
Muhyeddin benliğim kayıdı benden
 Hayâlim düşeli şeksiz yüzüne

— 4 —

Ey Hak'kın tâlibi gezme âvâre
 Gel boyun sun kulluk eyle bir ere
 Ere yeten Hak'ka yeter yakın bil
 Erden olur yine derdine çâre
 Derdli isen iste bul tâbîbini
 Zîrâ tabib bîmâr eder bîmâra
 Sana gerek olanı iste ara
 Kişi Mekke'yi bulur sora sora

Hakim benim dürlü kumaş bendedir
 Dükkân açub girdim bir ulu şara
 Çağırın şol sarraflara kim gelsün
 Uş bugün metâ' çıkardım pazara
 Sarraf bilür gevherin kıymetini
 Bahâ biçsün ol kıymetli gevhere
 Ârîfin esrârını fâş idem ben
 Ne münâsib deyem ehl-i inkâra
 Okudum bildim der ise demesün
 Her kimde ki var ise ol emmâre
Muhyeddin'in pazarı Hak ile dir
 Ki gözlü gerek gele Hak'kı göre

— 5 —

Aceb dostdan bize nazar ola mı
 Dost ile asıllu pazar ola mı
 Gönül olar yine hükmün yürüten
 Gönülden gönüle gezer ola mı
 Eksikli kul olan bilir günâhın
 Gönülde suçunu sezer ola mı
 Hayâle düşüp nefse uymak olmaz
 Nefse uyan yoldan azar ola mı
 Erenler sözünü pişürü söyler
 Erin nutkun candan sezer ola mı
Muhyeddin fârîğ ol sözü uzatma
 Söyledikçe bu söz uzar ola mı

— 6 —

Ariflerin sohbeti candan olur
 Küfür gider lûtf u îmandan olur
 Tarîkatte tâatin temiz kılan
 Kendi ümmet tarîkı dinden olur
 Taleb ile nefsini bilmeyene
 Zîrâ bilmezsen kusûr sende olur
 Bunca ni'metler yenilüp içilür
 Bilir misin aslını kandan olur

Gelsün gevher alan ma'deni buldum
 Ma'den benim ol gevher benden olur
 Genci buldun ise key fâş eyleme
 Gavga düşer âleme dandan olur
 Ârifler sohbeti *Muhyeddin Abdal*
 Bilene nur bilmeze zindan olur

— 7 —

Nefsini bilmeyen kes can olamaz
 Özü hayvandürür insan olamaz
 Ol heman serserî gezer yabanda
 Vücûdu şehrine sultan olamaz
 Nutku yoktur ânın hem canı cindir
 Hayâtı çeşme-i hayvan olamaz
 Dizbediz oturur yüz yıllık yolda
 Iraktır yakını mihman olamaz
 Bu yola gelip de rızâ vermeyen
 Teslîm-i Hak olub kurbân olamaz
 Hüsnü gibi hulku aziz olmayan
 Mısır'a Yûsuf-i Ken'ân olamaz
 Yüzünde hak Fâtîha'yı bilmeyen
 Akl-i kâmil ehl-i irfân olamaz.
 Şerîatte edebin saklamayan
 Tarîkatte pişip büryan olamaz.
 Ma'rifet âbından içip kanmayan
 Hakikat bâbında ummân olamaz
Muhyeddin kuş dilinden anlamayan
 Göklere uçup Süleymân olamaz

— 8 —

— Sekiz heceli şiirler —

Şâh-ı Merdan hurûc etti
 Düldül'e oldu süvâri
 Ver salevat Muhammed'e
 Ali saldı Zülfikâr'ı

Bir Hacı Bektaş var idi
 Ali misilli er idi
 Münkirler görmez kör idi
 Yürüttü cansız duvarı

Muhyeddin kaynadı taştı
 Bu idi sözünün kasdı
 Gel beri gel Tanrı dostu
 Hak'dan ayrı bilme yârı

— 9 —

Bize serleşker olmağa
 Şâh-ı Kerem Ali gerek
 Mürşiddir rehber olmağa
 Âdem *Akyazılı* gerek

Âlem âdeme çıkmğa
 Ulu ateşler cunmağa
 Er verip leşker çekmeğe
 Gene *Sultan Bâli* gerek

Muhyeddin derviş olmağa
 Ölmezden önden ölmeğe
 Bir kişi nasib almağa
 Edeb erkân yolu gerek

— 10 —

İnsan insan derler idi
 İnsan nedir şimdi bildim
 Can can deyu söylerlerdi
 Ben can nedir şimdi bildim

Kendüzünde buldu bulan
 Bulmadı taşrada kalan
 Mü'minin kalbinde olan
 İman nedir şimdi bildim

Takvâ ehlinin sattığı
 Mü'minlerin ok attığı
 Münkirlerin şekk ettiği
 Güman nedir şimdi bildim
 Bir kılı kırk yardıkları
 Birin köprü kurdukları
 Erenler gösterdikleri
 Erkân nedir şimdi bildim
 Sıfât ile zât olmuşum
 Kadr ile berât olmuşum
 Hak ile vuslat olmuşum
 Mihman nedir şimdi bildim
Muhyeddin eder Hak kadir
 Görünür her şeyde hâzır
 Ayan nedir pinhan nedir
 Nişan nedir şimdi bildim

— 11 —

Bizim tâcımız sûretâ
 Seb'ulmesânî gösterir
 Zira bu Seb'ulmesânî
 Şekl-i insânı gösterir
 Giydiğimiz hırka dahi
 Çektiğimiz sikke dahi
 Mescid ile Mekke dahi
 Hep bu nişânı gösterir
 Mekke'nin tavâfı yedi
 Mekke deyu kim okudu
 Kim dünyâdan elin yudu
 Ol câvidânı gösterir
 Görünen Hak'dır gözünde
 Söyleyen Hak'dır sözünde
 İnsânın hattı yüzünde
 Hatm-i Kur'ân'ı gösterir

İnsandır Hak'kın mazharı
 Hak'dır insânın azheri
 Lâ'l-i lebinin kevseri
 Hayât-ı cânı gösterir

Hak'ka âşık olan kişi
 Hak'la olur her bir işi
 Âşıkların gözü yaşı
 Âb-ı hayvânı gösterir

Her kimin ki pakdir özü
 Uyanıkdürür can gözü
Muhyeddin'in sözü yüzü
 Şerh ü beyânı gösterir

— 12 —

— Yedi heceli şiirler —

Dört mukarreb ferişte
 Her birisi bir işte
 Müekkeldir âdeme
 Âdem nedir gör işte

Hak der Kur'ân içinde
 Kerâmetim âdemde
 Bil ki öyle olıcak
 Hak'ka çıkar bir işte

Terk-i dünyâ ibâdet
 Dedi Peygamber Ahmed
 Bu sözün mânâsı ne
 Gel dinle haber işte

Dinle Ahmed sözünü
 Anla sözün özünü
 Bilmez isen remzini
Muhyeddin'e sor işte

— 13 —

Şükür elhamdülillâh
Kara sakal ağardı
Gördüm dağlar başında
Ağırup kar yağardı

Eski sürüldü gitti
Geldi yenisi yendi
Ekilen yerden bitti
Yer yaşardı köğerdi

Yetti yerin nebâtı
Götürüldü zulmâtı
Erdi Hızır Hayâtı
Can bostanının suvardı

Urdu can baş terkisin
Çekmez ölüm korkusun
Açtı gaflet uykusun
Gönül gözün uyardı

Sünbül nerkis benefşe
Âşık oldu bu nakşe
Bunlar Hak'ka yüz tutup
Her dem boynun eğerci

Sultana erdi kuldân
Âşık oldu gönülden
Muhyeddin cân ü dilden
Erenleri severdi

— 14 —

Hızır'ın suyu benem
Âb-ı hayat bendedir
Kevserden içen gelsin
Kadr ü berat bendedir

Uş ten ile can benem
 Delîl ü burhan benem
 Bu cümle Kur'ân benem
 Savm u salât bendedir

Geldi îman hissesi
 Gitti küfür gussası
 Ali Hamza kıssası
 Ol hidâyet bendedir

On dört mafsâl on parmak
 Can ile Hak'kî görmek
 Yedi deniz dört ırmak
 Şatt u Furat bendedir

Mûsâ ile Tur benem
 Cennet ile hur benem
 İki benem bir benem
 Bin kâinat bendedir

Ey can sözümü işit
 Benem mâh ile hurşid
 Hem tâlibem hem mürşid
 Hem hidâyet bendedir

— 15 —

— Maniler —

Muhyeddin'im uş kitab
 Hak'tan erdi bu hitab
 Emred vechinde ayan
 Yedi tamu sekiz bab

— 16 —

Muhyeddin'im Huvallah
 İsmim elhamdülillâh
 Beş parmak on dört mafsâl
 Ma'ni-i lâfzatullah

— 17 —

Muhyeddin'im rûşenî
 Bendedir Hak nişânı
 Hırkam çihâr unsurdur
 Tâcım Seb'ulmesânî

— 18 —

Muhyeddin'im kameri
 Buldum özge tîmârı
 Yârın lebinden içtim
 Benim mest ü humârî

— 19 —

Muhyeddin'im ayn-ı Hak
 Gözün aç anlayı bak
 Yer gök yazılmış kitab
 Alana külli sebak

— 20 —

Muhyeddin'im haşhaşım
 Ehl-i vahdetim hoşum
 Tarikat fahrım oldu
 Anın için tıraşım

— 21 —

Muhyeddin'im Zuhâl'im
 Ebcedim hatt u hâlim
 Harf-ı noktayı buldum
 Vech-i Hû cîm ü dâlim

— 22 —

Muhyeddin'im dervişim
 Hak yoluna girmişim
 On sekiz bin âlemi
 Bir zerrede görmüşüm

— 23 —

Yolcu geldi uzaktan
Süd süzüldü süzekten
Dil gamdan âzâd oldu
Can kurtuldu tuzaktan

— 24 —

Muhyeddin'im Hak için
Şol Kamerin şakkiçün
Îman getir Ali'ye
Mustafâ'nın hakkıçün

— 25 —

Muhyeddin gabgab nedir
Bu soru hesab nedir
Çar anâsır içinde
Yetmiş iki bab nedir

— 26 —

Muhyeddin bu dört nedir
Dilden gelen vird nedir
Dört kevkebin içinde
Altmış ile dört nedir

— 27 —

Muhyeddin'im hâsülhas
Her bir sözüm bir nefes
Canım hümâ kuşudur
Tenim hümâyâ kafes

— 28 —

Muhyeddin'im utârit
Ey can kalbini arıt
Uluya kulluk eyle
Bir hizmet-i yârî it

FEYZÎ HASAN BABA

XVI ncı asırda yaşayan Kalenderîlerden olduğunu tahmin ettiğim Feyzî Hasan Baba, Akkirmanlıdır. Adının Hasan, mahlâsının Feyzî olduğunu eski bir mecmuadaki kayıddan öğreniyoruz. Aynı mecmuada mukayyed olan meşhur *Otman Baba* hakkındaki medhiyesini naklediyorum:

— 1 —

— Otman Baba hakkında medhiye —

Nûru Ahmed seyri Hayder Hazret-i Otman Baba
Nâmı Hüsam Şah Ganî'dir bir adı Sultan Baba
Pîr-i pîrân-ı Horasan merd-i merdân-ı Hudâ
Kutb-i âlem gavs-i ekrem ism-i a'zam Can Baba
Nakd-i âlem hem Ali'dir sırr-ı nûr-i evliyâ
Nutk-ı pâki hem hadîs ü âyet-i Kur'an Baba
Cilvegâhı Hazret-i nûr-i Muhammed'dir yakın
On sekiz bin âlemi seyr eyleyen seyran Baba
Mürşid-i kâmil erenler serveri sâhib makam
Bunca abdâl-ı Hudâ'ya rehber ü burhan Baba
Âstânı hânkahm bekleyen abdalların
Gözü açık gönlü sâfi sineçak üryan Baba
Bir yanı Nebi Dede'dir bir yanı Çoban Baba
Rûmeli'nin erleri erenleri irfan Baba
Niçe âşık geldi geçti bu makama aşk ile
Aşk şerâbın içti kandı mest olub hayran Baba
Uçler kırklar yediler hânkahında ayan
Pirden erden her zaman hâlî değil mihman Baba
Yedi yüz abdâlî yetmiş bin sıfatla remz eden
Her birine bir tecellî gösteren cevân Baba
Cümlesi ikrâr idüben erliğine ol erin
Cân ü dilden bend oluben canlara kurban Baba
Âstân-ı evliyâyâ yüz sürenler *Feyziyâ*
Her murâda erdi anlar buldular ihsan Baba

PİR SULTAN ABDAL

XVI ncı asrın meşhur Kızılbaşlarındandır. Sivas'a tâbî Banaz köyünde doğdu. Asıl adı Haydar'dır. Kendisine Koca Haydar da denilmektedir. Onun Kanunî devrinde yaşadığını kuvvetle söyleyebiliriz. 930 - 984 (M. 1524-1576) yılları arasında İran'da hükümdarlık eden Şah Tahmasb'a kalben merbut olan bu şair, Alevî - Kızılbaş zümrenin ileri gelen şahsiyetlerindendi. Ve hayatında münhasıran bir akîdenin müterennimi olarak kalmamış, siyasî hareketlere de iştirak etmiştir.

Şah'ın Anadolu'ya yürümesi . ve yer yüzünü kırmızı taşların bürünmesi zamanının geldiğini anlatmak isteyen Pir Sultan,

İstanbul şehrinde o sâhib devlet
Tâc-ı devlet ile salınmalıdır

diyerek Tahmasb'ın eski Osmanlı başkendi zapt etmesini istemektedir.

İşte bu arzuları ve Safevî hanedanı hesabına çalışmaları yüzündendir ki, Osmanlı vezirlerinden *Hızır Paşa* tarafından Sivas'ta idam edilmişti. Anadolu Kızılbaşları arasında ona dair bir takım menkabeler rivayet edilmektedir. Hakkında söylenilmiş bazı şiirlere de tesadüf olunuyor.

Pir Sultan'ın hayatı hakkında ilk tarihî malûmatı, *Prof. Fuad Köprülü* tesbit etti. Sonra ben Pir Sultan namına mecmualarda tesadüf ettiğim 105 manzumeyi bir mukaddime ilâvesiyle neşrettim. Daha sonra *Pertev Nailî Boratav*, Sivas'ta mahallî tedkikler yaparak Pir Sultan hakkında epeyce menkabe topladı. Bunlardan bir kısmını önce mecmualarda neşretti. Müteakiben *Baki Gölpınarlı* ile birlikte «Pir Sultan» adlı bir kitap çıkardı. Bu eserde bu şairin 167 manzumesi münderiçtir. Benim neşrettiğim nefesler de bu esere aynen alınmıştır.

Kütüphanelerde yaptığım araştırmalar sayesinde bugün Pir Sultan'ın henüz neşredilmemiş bir takım şiirlerine daha sa-

hib bulunuyorum. Fakat bütün bu şiirlerin mutlak surette bu şaire âid olduklarını iddia etmek kabil değildir. Bunlar arasında yanlış olarak Pir Sultan'a isnad edilenler de şüphesiz ki mevcuddur. Hattâ «Pir Sultan» adıyla neşredilen ikinci kitapta «Pir Sultan'ın olduğu şübhe götürmiyen şiirler» başlığı altında neşredilen kısımda bile, ona âidiyeti şübheli olan manzumeler vardır. Meselâ:

Önüme bir çığır geldi
Bir ucu var şar içinde

Ben dahi nesne bilmezem
Allah bir Muhammed Ali

Hakikat bir gizli sırdır
Açabilirsen gel beri

Bir nefescik söyleyeyim
Dinlemezsen neyleyeyim
Aşk derýâsın boylayayım
Ummâna dalmağa geldim

Ben dervişim diye göğsün gerersin
Hak'kı zikretmeğe dilin var mıdır

Matlalı nefesler; bir takım mecmualarda «Hatayî», bir takım mecmualarda da «Pir Sultan» namına kayıtlıdır. Şu hâlde bu nefeslerin hiç olmazsa «Pir Sultan'ın olduğu şübheli bulunan şiirler» başlığı altındaki kısımda neşri iktiza eder. Mecmualarda Pir Sultan namına kayıtlı bulunan şiirlerin mühim bir kısmı şübhesiz ki onundur. Fakat muayyen bir şi'ri mutlak surette «Pir Sultan'ındır» diyebilmek için daha zamana ve yeni yeni vesikalara ihtiyaç vardır. *Kul Himmet, Kul Âdil, Kul Hüseyin...* gibi aynı akîdenin müterennimi olan ve aynı şekillerle manzumeler yazan bu şairlerin eserleri ekseriyetle birbirlerine karıştırılmıştır. Bundan dolayıdır ki bütün bu şiirleri mecmualarda görüldüğü gibi neşretmek, fakat daima ihtiyatlı bulunarak kuvvetli deliller buluncaya kadar kat'î hükümler vermemek zarurîdir.

Pir Sultan, değerli bir şairdir. Manzumelerini tamamen hece vezniyle ve âşık edebiyatı tesiri altında vücûda getirmiştir.

Kızılbaşlık akîdelerini sade bir dille ve canlı bir ifade ile terennüm eden bu şair, bir kısım aşk şiirleri de ibda etmiştir. Onun asırlarca büyük bir şöhret temin ettiğini ve eserlerinin bestelenerek uzun zamanlar hâfızalarda yaşadığını da biliyoruz.

Bu meşhur ve muktedir şairin bazı nefeslerini dercediyorum: :

— 1 —

— Koşma tarzındaki nefesler —

Çeke çeke ben bu derdden ölürüm
 Seversen Ali'yi değme yâreme
 Ali'nin yoluna serim veririm
 Seversen Ali'yi değme yâreme
 Ali'nin yâresi yar yâresidir
 Buna merhem olmaz dil yâresidir
 Ali'yi sevmeyen Hak'kın nesidir
 Seversen Ali'yi değme yâreme
 Bu yurd senin değil konar göçersin
 Ali'nin dolusun bir gün içersin
 Körpe kuzulardan nasıl geçersin
 Seversen Ali'yi değme yâreme
 Ilgıt ılgıt oldu akıyor kanım
 Kem geldi didâra tâli'im benim
 Benim derdim bana yeter hey canım
 Seversen Ali'yi değme yâreme
 Pir Sultan Abdal'ım deftere yazar
 Hilebaz yâr ile olur mu pazar
 Pir merhem çalmazsa yâreler azar
 Seversen Ali'yi değme yâreme

— 2 —

Şu yalan dünyâya geldim geleli
 Şu gönlümün gamı gitmez dahi ne
 Sevgili cânandan ayrı düşeli
 Şu çeşminin yaşı dinmez dahi ne

Neylersin sen anın çırağın yakub
 Olurun olmazın kahrını çeküb
 Dört yanımız aldı engeli rakib
 Va'desi yetesi olmaz dahi ne
 Gel dediğim yerde gelir isterin
 Dur dediğim yerde durur isterin
 Bir hâlimden bilir dilber isterin
 Gönül sâhibisin bulmaz dahi ne
Pir Sultan Abdal der girdik bir yola
 Dost odur ki dostun yolunda ola
 Tedbîrin üstüne takdîr havâle
 Kulun kendi dediği olmaz dahi ne

— 3 —

Hak Muhammed Ali geldi dilime
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali
 Küllî günâhımı aldım elime
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali
 Hadîce Fâtıma mihr-i mahabbet
 Yine senden olur kuluna rahmet
 İmam Hasan İmam Hüseyin mürüvvet
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali
 İmam Zeynelâbidîn'e erelim
 İmamların dîvânına duralım
 Doksan bin erlere niyâz edelim
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali
 İmâmı Ca'fer'dir dîdemin nûru
 İmam Bâkır imamların serveri
 Dilerim çektirmeye âh ü zârı
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali
 Mûsi-i Kâzım'dan İmamı Rızâ
 Umarım inâyet edesin bize
 Günâhım çok benim deyeyim size
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

İmam Takî İmam Nakî'dir virdim
 Anlara sığındım dayandım durdum
 Hasan-ül-Asker'e yüzümü sürdüm
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

Pir Sultan'ım tamam oldu sözümüz
 Muhammed Mehdî'ye var niyâzımız
 On iki imâma bağlı özümüz
 Mürvet günâhıma kalma yâ Ali

— 4 —

Yemen ellerinden beri gelirken
 Turnalar Ali'yi görmediniz mi
 Hava üzerinde semâ' ederken
 Turnalar Ali'yi görmediniz mi

Kim buldu deryâda balık izini
 Eğildim öptüm Kanber'in gözünü
 Turnalardan işittim âvâzını
 Turnalar ol şâhı görmediniz mi

Şâhım Hayber kalesini yıkarken
 Niçe münkir helâk oldu bakarken
 Muhammed Ali Mi'râce çıkarken
 Turnalar ol şâhı görmediniz mi

Pir Sultan'ım eder konub göçelim
 Gelin kevser şarabından içelim
 Ali'nin uğruna serden geçelim
 Turnalar ol şâhı görmediniz mi

— 5 —

Derdim çoktur Kangısına yanayım
 Yine tâzelendi yürek yaresi
 Ben bu derde kande derman bulayım
 Meğer Şah elinden ola çâresi

Türlü donlar giyer gülden nâziktir
 Bülbul cevri eyleme güle yazıktır
 Çok hasretlik çektim bağrım eziktir
 Güle güle gelir canlar pâresi

Benim uzun boylu servi çınarım
 Yüreğime bir od düştü yanarım
 Kiblem sensin yüzüm sana dönerim
 Mihrabımdır kaşlarının arası

Dîdâr ile mahabbete doyulmaz
 Mahabbetten kaçan insan sayılmaz
 Münkir üflemekle çırağ söyünmez
 Tutuşunca yanar aşkın çırası

Pir Sultan'ım katı yüksek uçarsın
 Selâmsız sabahsız gelir geçersin
 Dilber mahabbetten niçin kaçarsın
 Böyle midir yolumuzun türesi

— 6 —

Sabahtan cemâlin seyrân eyledim
 Gönüller perişan elinden sunam
 Nice bekleyeyim gurbet illerde
 Hiç bilir yok mudur hâlinden sunam

Tiğ-i gamzelerin müşgbû kokmaz
 Yâr elâ gözlerin hışm ile bakmaz
 Cemâlin görene cennet gerekmez
 Güneş midir doğdu yüzünden sunam

Kemhâlar giyinip zünnar bağlanmaz
 Eser seher yeli teli ırganmaz
 Sen gidelden deli gönül eğlenmez
 Bir bergüzar versen telinden sunam

Sen seher yelisin gider gelmezsin
 Gelirsen de bana bâkî kalmazsın
 Seni uçuranlar murad almasın
 Seni kim uçurdu gölünden sunam

Pir Sultan Abdal der cemâlin güzel
 Aradım bulmadım bir haber yazar
 Şimdi senin ismin cenneti gezer
 Kalma bizim için yolundan sunam

— 7 —

Seyrân ettim erenlerin demini
 Kudret kandilini yanarken gördüm
 Burâk olub içtim âb-ı hayattan
 Hazret- Peygâmbere kanarken gördüm

Günde bin kez Hak'ka şükür ederken
 Veysel erenler katarın yederken
 Mûsâ Hak'kın dîdârına giderken
 Hızır müşkilini anarken gördüm

Halil Kâ'be yaptı insan gelmeğe
 Şüphesiz günahlar kabûl olmağa
 İsmail uğruna kurban kılmağa
 Bir melek bir koyun yederken gördüm

Nerden düşman gelir ise duyardı
 Dost uğruna cân ü başı koyardı
 Her gün Hamza âşikâre gezerdi
 Ali'yi Döldüle binerken gördüm

Vefâsı yok imiş şunda fenânın
 Hisâbı yok imiş mülke konanın
 Yavrusun aldırılmış garib ananın
 Parlayı parlayı yanarken gördüm

Pir Sultan'ım eder şunda gelmişler
 Dizilmişler duâsını almışlar.
 Bir birinin eteğini tutmuşlar
 Müşkilin mürşide tınarken gördüm

— 8 —

Şecaatin varsa kalbinde sakla
 Nasihatim dinle sakın gururdan
 Bir işin önünden sonunu yokla
 Nasihatim dinle sakın gururdan

Hünerim var ise yerini devşir
 Bir söz söyleyicek kalbinde pişir
 Ululanmak bir Mevlâ'ya yaraşır
 Nasihatim dinle sakın gururdan

Hatırın yıkarlar hatır yıkınca
 Göz yaşı yenilmez taşup akınca
 El elden üstündür arşa erince
 Nasihatim dinle sakın gururdan

Oku asılanın yayı yasılır
 Gazîler kılıcı arşa asılır
 Gurûr ile kahramanlar basılır
 Nasihatim dinle sakın gururdan

Pir Sultan'ım ulular izini izle
 Kemliği terk edüb eyliği gizle
 Hasımın karıncaysa merdâne gözle
 Nasihatim dinle sakın gururdan

— 9 —

Muhammed Ali'nin kurduğu yoldur
 Ak üstünde kara seşebilirsen
 İtikadı dilden söyleyen dildir
 Ali'nin sırrına erebilirsen

Erenler seni ol ceme katarlar
 Kötü amellerin taşra atarlar
 Bir gün yularından çeküb tutarlar
 Çektikleri yere varabilirsen

Erenler seni ol ceme getirür
 Kalmış işlerimi Hak'ka yetürür
 Gördün mü Hak anda mihman oturur
 Mihman gözü ile görebilirsен

Aslı Mervan olan katara gelmez
 Küfrü îmân eden âşıklar ölmez
 Mü'minin suâli ahrete kalmaz
 Dünyâda suâlin verebilirsen

*Pir Sultân Abdal'*ım eller men'olur
 Dört kapudan bir gün birden yol olur
 Dünyâda âhıret doğru yol olur
 Verdiğin ikrâra durabilirsen

— 10 —

Hak için kendini kurbân eyleyen
 Şâh-ı Merdan oğlu İmam Hüseyin
 Cümle erenlere fermân eyleyen
 Erenler serdârı İmam Hüseyin

Muhammed Ali'nin çeşmi çırağı
 Erenler yolunun gülşeni bağı
 Ciğerler pâresi gönül durağı
 Gözlerimin nûru İmam Hüseyin

Ceddi Muhammed'dir atası Ali
 Anası Fâtıma cihan evveli
 Cümle evliyâlar ederler beli
 Evliyâlar pîri İmam Hüseyin

Bâtının sultânı mü'minler şâhı
 Gaib âleminin şems ile mâhı
 Şah Hüseyin'im deyü ederler âhı
 Mâtem ile zârı İmam Hüseyin

Pir Sultan'ım eydür tutar dâmânım
 Dostunun dostuyuz biz hânedânın
 Dü çeşmi değil mi Şâh-ı Merdânın
 Erenler hünkârı İmam Hüseyin

— 11 —

Şu karşıkı karlı dağı gördün mü
 Rûzgârın bulmuş eriyüb gider
 Akan sularından ibret aldın mı
 Yüzünü yerlere sürüyüp gider

Sürünün önünde giden avcılar
 Sıcak sıcak günde yakar güneşler
 Evel ezel yemiş veren ağaçlar
 Anlar da kalmamış kuruyub gider

Kadirsin Allah'ım sen de kadirsin
 Üstümüze dört direkli çadırsın
 Çağırdığımız yerde hâzır nâzırsın
 Cümlemiz üstüne yürüyüp gider

Deryâmız derindir bizim boylanmaz
 Bin nasihat etsen biri dinlenmez
 Gidi merkebi hiç bir yere bağlanmaz
 Başında yuların sürüyüp gider

Pir Sultan'ım söyler sözü özünden
 Âşıksın sakınır iki gözünden
 Olur olmaz münkirlerin sözünden
 Eksilmez gölümüz kuruyub gider

— 12 —

Hey erenler bir müşkilim var benim
 Server Muhammed'in nûru kandedir
 Aşka düştüm gece gündüz yanarım
 Muhammed Ali'nin nûru kandedir

Serim verdim erenlerin yoluna
 Gönül arzu çeker cennet bağına
 Ol Muhammed Mustafâ'nın yoluna
 Uğrayan mürûrun yolu kandedir

Yedisi sırdadır ayanda beşi
 Allah'a ma'lûmdur her kulun işi
 Üçyüz altmış altı nerdüban başı
 Akan ırmakların gölü kandedir

Yalancı dünyânın varın getüren
 Zemheride gonca gülün bitüren
 Güğercin donuna girmiş oturan
 Hünkâr Hacı Bektâş Veli kandedir

Pir Sultân'ım eder üçler yediler
 Yolun kılıcını yola kodular
 Dil verüp de söyle kılıç dediler
 On iki imamın yolu kandedir

— 13 —

Gidi Yezid bize Kızılbaş demiş
 Meğer şâhı sevdi dese yoludur
 Yetmiş iki millet sevmedi şâhı
 Biz severiz şâh-ı Merdan Ali'dir

Muhammed dînidir bizim dînimiz
 Tarikat altında geçer yolumuz
 Cebrîl-i emindir hem rehberimiz
 Biz mü'miniz mürşidimiz Ali'dir

Gidi Yezid biz de haram yemedik
 Bâtında gördüğümüzü demedik
 İkrâr birdir dedik geri gönmedik
 Yedileriz birincimiz Ali'dir

Pir Sultan der ki Hak'kadır yolumuz
 Evvel kurban verdik şâha serimiz
 On iki imam meydanında dârımız
 Biz şehîdiz serdarımız Ali'dir

— 14 —

Gözün açık ise gel gir katara
 Bu yol görenindir körün değildir
 Ne yitirdin ne ararsın bu yerde
 Bu gül bülbülündür hârın değildir

Benim mürşidim Muhammed Ali'dir
 Mürşidin dîdâr-ı Hak dîdâridir
 Girebilir isen gönül evidir
 Giremezsen sakın yerin değildir.

Kapuya varmadan dibe geçilmez
 Mürşid olmayınca müşkil seçilmez
 Çarşıya varmadan dükkân açılmaz
 Bezestan ararsın şarın değildir

Bak şu erenlerden gelen da'vâya
 Çakal kâr eylemez şâhin avına
Pir Sultan'ım eder çağır pîrine
 Erüb yetişmezse pîrin değildir

— 15 —

Hey gaziler mürvet kaldı mı şunda
 Güzel şâha giden yollar bu mudur
 Gönلüm arzû edüb çekinür anda
 Hânedân'a giden yollar bu mudur

Yolumuz aşub Hama'dan Mardin'den
Yandı ciğer kebâb oldu derdinden
Erzurum'un Kösedâğın ardından
Güzel şâha giden yollar bu mudur

Hânedandır yine Şâh'ın illeri
Tâze açılmış tomurcuk gülleri
Sabah sabah eser seher yelleri
Güzel şâha giden yollar bu mudur

Kubbesi taşı yok dübdüz ovalar
Çeşmim yaşı biribirin kovalar
Size derim hey gerçekler ağalar
Hânedâna giden yollar bu mudur

Pir Sultan Abdal der çoşub gideriz
Coşuben haddinden taşub gideriz
Ay ile yıldızı aşub gideriz
Güzel şâha giden yollar bu mudur

— 16 —

— Semâî tarzındaki nefesler —

Güzel âşık cevrimizi
Çekemezsin demedim mi
Bu bir rızâ lokamısıdır
Yiyemezsin demedim mi

Yemeyenler kalır nâçar
Gözlerinden kanlar saçar
Bu bir demdir gelir geçer
Duyamazsın demedim mi

Bu dervişlik bir dilektir
Bilene büyük devlettir
Yensiz yakasız gömlektir
Giyemezsin demedim mi

Çıkalım meydan yerine
 Erelim Ali sırrına
 Cân ü başı Hak yoluna
 Koyamazsın demedim mi

Âşıklar Kara bahtlı- olur
 Hak'kın katında kutlı- olur
 Mahabbet baldan tatlı- olur
 Doyamazsın demedim mi

Pir Sultan Abdal şâhımız
 Hak'ka ulaşır râhımız
 On iki İmam katarımız
 Uyamazsın demedim mi

— 17 —

Serseri girme meydana
 Âşıklar ahvâl isterler
 Kallaşlık ile urma dem
 Tasdik ehli kal isterler

Uyan bu gaflet hâbından
 İsbat ederler bâtından
 Her âşıka sohbetinden
 İkrâr ile yol isterler

Erenler oynar utulmaz
 Bu yola hîle katılmaz
 Bunda harmühre satılmaz
 Ya gevher ya lâ'l isterler

Kılı kırk pâre ederler
 Birin yol tutup giderler
 Dile n- itibâr ederler
 Hâl içinde hâl isterler

Pir Sultan Abdal neylersin
 Müşkil halledip söylersin.
 Arısın çiçek yaylarsın
 Yarın senden bal isterler

— 18 —

— Hatayî'ye nazîre

Yol içinde yol ararsın
 Yol Muhammed Ali'nindir
 Yetmiş iki dil içinde
 Dil Muhammed Ali'nindir

Kani bizden evvel gelen
 Beş vakti dâimâ kılan
 On parmağı pınar olan
 El Muhammed Ali'nindir

Varma câhilin yanına
 Uğrarsın çerhin seline
 Lâ'net Yezid'in canına
 Din Muhammed Ali'nindir

Cennet kapusu açıldı
 Misk ü anberler saçıldı
 Bağ u bağçede açıldı
 Gül Muhammed Ali'nindir

Söyler *Pir Sultan*'ım söyler
 Hak'kın birliğini birler
 Doğmuş âlemlere parlar
 Nur Muhammed Ali'nindir

KUL HİMMET

XVI ncı asrın son yarısında yetişen meşhur Kızılbaşlardandır. Hayatı hakkında malûmata sâhib değiliz. Yalnız «Me-nâkıbülesrâr Behcetülahrâr» adlı eserde bazı nefesleri kayıtlı bulunduğuna göre, XVI ncı asır içinde yaşadığı kuvvetle söylenilebilir. Bektaşîlerin tertip ettikleri mecmualarda *Hatâyî* ve *Pir Sultan*'la beraber en çok bu şairin manzumelerine tesadüf edilmektedir. Bu da gerek yaşadığı asırda, gerek daha sonraki devirlerde büyük bir şöhret temin ettiğini göstermektedir. Bu maruf Kızılbaşın bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

Erenler şâhma kimse eremez
Şâhın Kanberine kul olmayınca
Her Kanberim deyen Kanber olamaz
Edeb ile erkân yol olmayınca

Arama ıraktan vardır yakini
Gerçek olan tâlip bulur hakkını
Yükletmezler sana yolun yükünü
Bükülüp kametin dal olmayınca

Cevâhir yanmasa aşkın oduna
Sikke yazarlar mı Şâhın adına
Seni hiç korlar mı tâlip evine
Zer gibi sararıp kal olmayınca

Mecnun olan gezer daim deştinde
Aşkın dolusunu tutar destinde
Seni taşırlar mı başlar üstünde
Mürşid nazar edüp gel olmayınca

Dermend olmayınca gönül hâkolmaz
 Âşık olmayanlar sîneçâk olmaz
Kul Himmet'im eder vücud pâkolmaz
 Mürşid-i kâmilden el olmayınca

— 2 —

Zâhid Hû demeyi inkâr eyleme
 Ya neye çağırır insan Hu deyu
 Hu demenin aslı nedendir böyle
 Gel edelim sana beyan Hu deyu

Evvelü âhır hüvallahu ekber
 Cemâli nurundan doğdu bir gevher
 Muhammed Mustafa İmamı Hayder
 Oldu o gevherden ayan Hu deyu

Tecelli iriştî çün başa gelip
 O cevher mevcile huruşa gelip
 Çerhi felek anda hem cuşa gelip
 İstedi Âdemi devran Hu deyi (1)

Muhammed hâtem-i peygamber oldu
 Ali evliyaya, şah, server oldu
 Selman Muhammede hem rehber, oldu
 Ol günde yürüdü erkân Hu deyu

Erenler gizliydi ulu mekânda
 Muhammedle Ali bir idi anda
 Lâfetâ okuyup karşı duranda
 Yedi kez çağırdı Cihan Hu deyu

Bir üzüm danesi ol Şah elinde
 Kırklar dahi içti cümle mestoldu
 Çıkınca Mustafa miraç yolunda
 Şehadet eyledi Selman Hu deyu (2)

(1) Dem bu demdir döner dervan Hu deyu: nüsha.

(2) Şey'enlillâh dedi...: nüsha.

Ol üzüm danesin getirdi Selman
 Kırklar demi ol dem etti galeyan
 Muhammed onlarla birlikte ey can
 Hu Allah söyledi irfan Hu deyu (1)

Kırklar dahi içti cümle mestoldu
 Şahımerdan cümlesinden üst oldu
 Hezar post bağlayıp kemerbest oldu
 Semaa girdiler hemen Hu deyu

Kırkların birine nişter vuruldu
 Aktı kan cümleden isbat olundu (2)
 Hak anda mevcuttu mevcut bilindi (3)
 Huvallah çağırdı Sultan Hu deyu

Anlar âşık idi yâr, yâra karşı
 Niyaz eylediler Settara karşı
 Kırkların cümlesi didara karşı
 Baktılar kaldılar hayran Hu deyu

Hu demenin aslı böyledir böyle
 Zâhid nedir sözün gelberi söyle
 İmanın tazele şehadet eyle
 Gel sen de yüzüne boyan Hu deyu

Kul Himmet meydanda sarhoş olalı
 Habibin aşkına medhuş olalı
 Can gözle tecellübe duşolalı (4)
 Hayali gözümde mihman Hu deyu

(1) Muhammed şerbeti ezdi ol zaman, içtiler şerbetten her an Hu deyu: nüsha.

(2) Birlik demi olan ispat olundu, semaa girdiler uyan Hu deyu: nüsha.

(3) Hak mevcut mevcudat onda bulundu: nüsha.

(4) Muhammed Ali ben duş olalı: nüsha.

— 3 —

Mürşid isen müşkilimi halleyle
Neden hâsıl oldu gürûh-i nâcî
Gel imdi gamla koma beni böyle
Evvel tatlı neydi sonrası acı

Hak verir kismetim benim gıdamı
Kesmezem dilimden Bâri Hudamı
Yuğurmazdan evvel Cibril Âdemi
Hem Âdem yoğiken kim idi hacı

Arif arif ile gönül katmadan
Hak Taalâ bu Dünyâyı yapmadan
Selman dahi ol Kırklara yetmeden
Ya kim idi Kırklardaki duacı

İnsan fahmeyleyip kendin bilmeden
Havva Ana gelip hâmil olmadan
Eritip te kalb evini silmeden
Kim idi göklere dâreden Bacı

Ezelden beri sırrullah sır idi
Müminlerin kalbi dolu nur idi
Ne körüğü ne çekici var idi
Neden hâsıl oldu Ali kılınıcı

Özün tasdik edip tevekküle gel

.

Yüz yiğirmi dört bin nebiden evvel
Kim giydi başına ol nurdan tacı

Kul Hüseynim eder evveli yandım
Hakka ikrar verip kandım inandım
Kul Himmet'im kendin ârif mi sandın
De bana nerdedir Dünyanın ucu (1)

(1) Bu nefesin Kul Hüseyne ait olması da ihtimal dahilindedir.

— 4 —

Pir bugün bize geldi
Gülleri tazeledi (1)
Önü sıra Kanber'le
Ali Mürteza geldi

Ali Mürteza şahım
Yüzüdür kıblegâhım
Miraçtaki Muhammed
Âlemde padişahım

Padişahım yaradan
Okur aktan karadan
Ben pirden ayrı düştüm
Yüz yıl geçti aradan

Aramı uzattılar
Yarama tuz attılar
Bir kul geldi fazlaya
Bedestanda sattılar

Sattılar bedestanda
Sesverir gülistanda
Muhammedin Hâtemi
Bergüzar bir aslanda

Aslanda bergüzarım
Pir hayalin gözlerim
Hep hasretler kavuştu
Ben hâlâ intizârım

İntizârın çekerim
Lebleri bal şekerim
Aşkın ile daima
Göz yaşları dökerim

(1) Taze geldi: Nüsha.

Dökerim gözyaşını
 Gör Mevlânın işini
 Kepşi kurban eyledim
 Yedi oğlak başını

Figân eyler melekler
 Kabul olur dilekler
 Yezid bir derd eyledi
 O derd beni helâkler

Yezid bir derd eyledi
 Melekler virdeyledi
 Pirim bir şehir yaptı
 Kapusun dört eyledi

Dörd eylemiş kapusun
 Lâlû gevher yapusun
 Yezidler şehit etti
 İmamların hepisin

Hasana agu verdiler
 Hüseyne nice kıydılar
 Zeynel ile Bâkırı
 Bir zindana koydular

Zindan da bir ezadır
 Câfer kulun gözedir
 Câferin de bir oğlu
 Musa Kâzım Rızadır

Takî Nakî ağlarım
 Göz yaşımı çağlarım
 On ikidir katarım
 Dürlü metâ tutarım

Yüküm lâl ü gevherdir
 Müşteriye satarım
 Satarım müşteriye
 Kervan kalsın geriye

Cebraîli eşettim
Cenneteki huriye

Huriye eşeyledi
Hatırın hoşeyledi
Kanat verdi kuluna
Havada kuşeyledi

Kuşeyledi havada
Gezer dağda ovada
Elkardırmış Hakkına
Saf saf durmuş duada

El kaldırmış Hakkına
İsmi âzam okuna
İsmi âzam duası
Tatlı cana dokuna

Dokunur tatlı cana
Ağlarım yana yana
İmamların duası
Kaldı ulu divana

Ulu divan kuruldu
Cümle mahlûk dirildi
Yezid yürüyüş etti
Anda Muhtar vuruldu

Pir dediler Aliye
Hacı Bektaş Veliye
Hacı Bektaş tacını
Verdi Kızıl deliye

Kızıl deli tacımız
Şah Ahmet miracımız
Karaca Ahmet gözcümüz
Yalınca duacımız

Kul Himmet üstadımız
 Bunda yoktur yadımız
 Şahımerdan aşkına
 Hak vere muradımız (1)

— 5 —

Divane gönlümüz geçmez güzelden
 Mihrin yereyledi tenden ya Ali
 Benim arzumanım sensin ezelden
 Gitmez mahabbetin candan ya Ali

Canü dilden sevenlerin canısın
 Âşıklara medhitmenin şânısın
 Noksana kalmaz mürüvvet kânısın
 Geçersin günahtan kandan ya Ali

Müşkülünü halledersin dostuna
 Çağırdıkça irişirsin düşküne
 Kerbelâda yatan İmam aşkına
 Şefaât umarız senden ya Ali

Nice yüz bin yıllar Kandilde durdun
 Atanın belinden madere geldin
 Anın için halkı gümana saldın
 Bin bir dondan başgösterdin ya Ali

Tarikat içinde şemsü kamerin
 Hakikat içinde zatı kemalin
 İstemem Cenneti göster cemalin
Kul Himmet göçmezden bundan ya Ali (2)

(1) Bu manzupmenin, Kul Himmete mensup bir derviş tarafından yazılmış olması muhtemeldir.

(2) Kul Himmetin geçti serden yâ Ali: nüsha.

— 6 —

Ezel meclisinde Kırklar ceminde
 Muhammed nuruna bezendi Ali (1)
 Kırklar ile bile âyîn-i cemde
 Bu aşkın sırrına özendi Ali

İlmin başı dedi kendin bilesin
 Muhammede dedi cem'e gelesin
 Meydana getirdi aşkın dolusun
 Kırklara şarabı sunandı Ali (2)

Tuba ağacından aldı dört yaprak
 Pençei Abaya taksim kılarak
 Bir hırka ayırdı içinde erhak
 Giyindi eğnine donandı Ali

Mansur kabul etti Hakkın dârını
 Erenlere verdi külli varını
 Muhammede verdi Hak didarını
 Ol nura bulandı boyandı Ali

Hu diyüp birliğe kuruldu erkân
 Hakikat sürüldü dem ile devran
 Semaa kalktılar cümle âşıkân
 Kırk kerre meydanı dolandı Ali

Kul Himmet'im eder Hak mahabbete
 Dahi yol gider mi birlikten öte
 Mahabbetten kaçan eğri sıfâta
 Lânetullah dedi ilendi Ali (3)

-
- (1) Aşkın erkânına boyandı Ali: nüsha.
 (2) Kırklara başoldu sıvandı Ali: nüsha.
 (3) Birliğe uymıyan ayrı sıfâta — aşk ile ahettti inledi Ali: nüsha.

— 7 —

Ali ismi dört kitabda okunur
Lâilâheillallah yazılı
Zikredeni Azazilden sakınur
Lâilâheillallah yazılı

Hacı Bektaş Veli ismi dildedir
Muhammedin hup cemali güldedir
Fatıma Ananın gözü yoldadır
Lâilâheillallah yazılı

Hasan bahçesinin gülü açıldı
Şah Hüseyin tazelendi saçıldı
Şehîd olanlara hulle biçildi
Lâilâheillallah yazılı

Zeynel (1) yaralandı akıyor kanı
Bâkırın kazanda yıkandı donu
İmam Câfer elindedir erkânı
Lâilâheillallah yazılı

Musayı Kâzım Rızanın destine
Yüzsürelim Muhammedin postuna
Cebrailin kanadının üstüne
Lâilâheillallah yazılı

On iki İmamda saçı leylâ var
Bunca âşıkların sende meyli var
Mehdînin boynunda bir hamayli var
Lâilâheillallah yazılı

Kul Himmet üstadım derd ilâcına
Yüz sürelim Muhammedin tacına
Fatıma Ananın saçbağ ucuna
Lâilâheillallah yazılı

— 8 —

Gel gönül idrak eyle hem fehmeyle
 Kimdir şu cihanın kaimmakamı
 Muhammede etti Levlâkelevlâk
 Ali evliyanın hatmü tamamı

Ol gece Muhammed miraca erdi
 Erdi de tabibin yarasın sardı
 Hakkın kudretinden konukluk gördü
 İzzet etti dosta döktü taamı

Muhammed taama etti bismillâh
 Bilesince el sundu Hazreti Şah
 Dedi bu el kimin ya Resulâllah
 Buyurdu Ali'nin eli ola mı

Ol gecede kabul oldu dilekler,
 Zelzele etti hep çerhi felekler
 Hak katında saf saf durur melekler
 Ziyaret ettiler güzel Hocamı

Ol demde sohbetin hali bilindi
 Allah bir Muhammed Ali bulundu
 Anda seyrettiler Levhü Kalemi

Ali âlâdır Hakkın divanında
 Hak Taalâ kim buyurdu şanında
 Yedinci semada aslan donunda
 Hikmetle gördüler Şahı keremi

Selman Arşa çıktı eyvallah etti
 Ahmed'den bir üzüm şeyellâh (1) dedi
 Kırklar ezdi içti eyvallah etti
 Ali'nin verdiği engûr ola mı

(1) Şey'enillâh.

Hak Muhammed Ali üçü o demde
 Cümlesi de beli dedi o demde
 Hocam da bile bulundu o demde
 Anda dandılar doksan bin kelâmı

Doksan bin kelâmı şerhetti buldu
 Kimin nihan kimin aşıkâr etti
 Otuz bini belli şerîat oldu
 Seddetti bağladı nefs-i avâmı

Otuz bin tarikat iptida hali
 Evvel rehberinden sundular eli
 Gösterdi erkânı sürdüler yolu
 Hoş bekle dedi post ile kıyamı

Otuz bin marifet zat sıfât olmaz
 Aslı türabîdir kumları gelmez
 Doksan bin hakikate değme ermez
 Tanış rehberine bozma nizamı

Sen bu tecellâyı sende görmezsin
 Bu arada eremezsen ermezsin
 Âşıkın mührünü candan görmezsin
 Dolaşır gezersin Beytülharamı

Kul Himmet'im tecellâsın kıldığım
 El kavşurup divanında durduğum
 Günahım çoktur gözlerin sevdiğim
 Mürüvvet edip bağışla cürmümü

Seyran edip bu Âlemi gezerken
 Uğradım gördüm bir bölük canları
 Cümlesinin erkânı bir yolu bir
 Muhammed, Aliye çıkar yolları

Cümle bir mürşide demişler beli
 Tesbihleri Allah, Muhammed, Ali
 Meşrebi Hüseyinî, ismi Alevî
 Muhammed, Aliye çıkar yolları

Durakları irfan bağile bostan
 Silinmiş kalpleri gümandan, pastan
 Cümlelerin muradı bir fidan dosttan
 Arı gibi sadalaşır ünleri

Sıratımız, anı, bunda geçmişler
 Varlık, benlik binasını yıkmışlar
 Al giymişler has donundan çıkmışlar
 Gece Kadir, gündüz bayram günleri

Bir nefeste bir imâma uymuşlar
 Birinin niyazın bine saymışlar
 Kaynayıp ta kaptan kaba konmuşlar
 Haber duymuş dost elinden canları

Kul Himmetim gerçeklerin bu meydan
 Özün kurtarmışlar sıfat-ı şirkten
 Hep içmişler Kırklar içtiği demden
 Haber duymuş dost elinden canları

— 10 —

Her sabah her sabah ötüşür kuşlar
 Allah bir Muhammed Ali diyerek
 Bülbüller gül için figana başlar
 Allah bir Muhammed Ali diyerek

Kısmetimiz kalbimizde buluna
 Veyselkaran gitti Yemen yoluna
 Arıyız uçarız kudret balına
 Allah bir Muhammed Ali diyerek

Biz de çektik İmamların yasını
 İşit gerçek erenlerin sesini
 İmam Hasan içti ağıu tasını
 Allah bir Muhammed Ali diyerek

Ârif olan eleklerden elendi
 Tâlib olan Hak yoluna dolandı
 Şah Hüseyin al kanlara boyandı
 Allah bir Muhammed Ali diyerek

Gönül kuşu kalb evinde yuvasın
 Serime de çöktü şahin yuvasın
 İmam Kâzım Musa Rıza duasın
 Allah bir Muhammed Ali diyerek

Şah Takî ba Nakî nurolup gitti
 Hasanı Askerî erolup gitti
 Mehdî mağarada sırrolup gitti
 Allah bir Muhammed Ali diyerek

Dört kitab yazıldı yurduna düştü
 Kur'an Muhammedin virdine düştü
Kul Himmet pirinin derdine düştü
 Allah bir Muhammed Ali diyerek

— 11 —

Dün gece seyrim içinde
 Ben dedem Ali'yi gördüm
 Eğildim niyaz deminde
 Ben dedem Ali'yi gördüm

Üç çırağ yanar şışede
 Aslanlar gizli meşede
 Yedi iklim dört köşede
 Ben dedem Aliyi gördüm

Kızıl güller deste deste
Bergüzar yolladım dosta
Üç dolu mihmandan iste
Ben dedem Ali'yi gördüm

Cennet kapusunda duran
Kilidin mührünü kuran
Yezide kılıncın vuran
Ben dedem Ali'yi gördüm

Yüce dağlar coşkun coşkun
Kul Himmet'im aşka düşkün
Cümle meleklerden üstün
Ben dedem Ali'yi gördüm

— 12 —

Gece gündüz hayaline döndüğüm
Bir gece rüyama gir Hacı Bektaş
Günâhkârım günâhkârdan bezerim
Özüm dâra çektim sor Hacı Bektaş

Yandı bu kulunun nedir çaresi
Gene tazelendi yürek yaresi
Unulmaz derdlere derman olası
Bu sınık bendimi sar Hacı Bektaş

Arının yaptığı bala benzersin
Şu garib ellerde gönlün eğlersin
Bendidüben ikrarına bağlarsın
Sâilin sattığı kul Hacı Bektaş

Gâhi bulut olup göğe ağarsın
Gâhi yağmur olup yere yağarsın
Ay mısın, gün müsün gökten doğarsın
İlgıt ılgıt esen yel Hacı Bektaş

Derdimin dermanı yaramın öcü
 Dörd anasır mevcud gürûh-i nâcî
 Belinde kemeri başında tacı
 Yüzünde parlıyor nur Hacı Bektaş

Daima *Kul Himmet* eder niyazı
 Pir Sultan yolundan ayırma bizi
 Ol mahşer gününde isteriz sizi
 Muhammed önünde car Hacı Bektaş

— 13 —

Ta kalûbelâdan sevdik seviştik
 Bizimle ezeli yardır mahabbet
 Üstad mezarında ikrar konuştuk
 Mü'mine kadim ikrardır mahabbet

Mahabbettir Lâilâheillâllah
 Mahabbettir Muhammed Resulûllah
 Mahabbettir Ali şah veliyullah
 Üç isim, manada birdir mahabbet

Allah, Muhammed Ali ortasında
 Beytullah içinde Hak haznesinde
 Kudret kandilinde aşk sahrasında
 Cibrilin gördüğü nurdur mahabbet

Kudret kelâmını söyler Cebraîl
 Rıza lokmasını sunar Mikâîl
 Canı cana ulaştırır Azraîl
 İsrâfil ağzında Sûrdur Mahabbet

Mahabbettir yerin göğün direği
 Mahabbet edenin yanar çırağı
 Âşık beytullah maşuk durağı
 Hak nazar ettiği yerdir mahabbet

Mahabbet kadimdir insan içinde
 Zira can severiz canlar içinde
 Kırklar meydanında irfan içinde
 Muhibban cem'inde güldür mahabbet

Cana can mahabbet etse erkândır
 Erkândır mahabbet arzusu candır
 Huri meclisine erse civandır
 Rızanın yurdunda birdir mahabbet

Gel beri gel beri iman edersen
 Gelme hakkın değil güman edersen
 Sırrın tercemandır beyan edersen
 Bu halkın içinde sırdır mahabbet

Bu her dem bahardır bunda kış olmaz
 Öter bülbülleri, dilleri durmaz
 Kokusu tükenmez hem rengi solmaz
 Acep bağı var gülzardır mahabbet

Mahabbet edenler nasibin alır
 Mahabbet ederse derd ehlin bulur
 Serçeşme Muhammed Ali'den gelir
 Dalgası tükenmez göldür mahabbet

Âşık gülşende hem Şirinü Ferhad
 Leylâ da Mecnuna göründü üstad
 Muhammed Ali'den kuruldu bünyad
 Ta ezeldenberi vardır mahabbet

Kul Himmet'im makam özge makamdır
 Mahabbet mihri on iki imamdır
 Güzel Şahın huzurunda tamamdır
 Hakikat vâsıl-ı yâdır mahabbet

— 14 —

Yerde insan gökte melek yok iken
Kudretinden bir nur indi süzüldü
Cümle mahluk kandildeki nur iken
Ayn Ali, mim Muhammed yazıldı

Ol dem yaratıldı div ile peri
Kaftan kafa hükmederdi herbiri
Vardı hem anların bir sultanları
Gayet pehlivandı zurbazu idi

Üç yüz elli batman gürzü çekerdi
Uzun kargı Kûh-i kaf'ı yıkardı
Cümle divler anın havfın çekerdi
Yedi iklim dört köşede raz idi

Üç yüz altmış arşın idi kameti
Hicbir kula benzemezdi heybeti
Yetmiş yedi arşın idi sıfatı
Bakınca mağripten meşrike düz idi

Kafdağında bir bağ vardı hurmadan
Ol vakit yok idi Dünyada insan
Gördü bağ içinde bir taze civan
Şâd ü hurrem olup gayet sevindi

Nigâr mısın deyip sundu elini
Benliğinden geçti sındı halini
Özge bilemedi hiç ahvalini
Tezden hemen yüzüstüne yıkıldı

Yedi günden sonra buldu özünü
Eli bağlı kap doldurmuş gözünü
Sultan Süleymana vurdu yüzünü
Süleymansın şu bendimi çözindi (1)

(1) «Çöz imdi» yerine.

Süleyman der kim bağladı elini
Kaddin hilâl olmuş bükmüş belini
Kim eyledi sana bunca zulümü
Hakkın emri böyle imiş gezindi (1)

Div de der ki beni bağlayan uşak
Âkil, balığ değil on iki ancak
Bir darp ile beni eyledi helâk
Yavru şahin gibi uçtu süzüldü

Süleyman der biz bu sırrı biliriz
O işi tutanı biz de sezeriz
Sanma senin bağı bin yıl dahi gezindi «?»

Div de der ki âhırında nolacak
Bu dert bize kıyamete kalacak
Süleyman der Muhammed var gelecek
Âhırzaman yakın derler sezildi

Nice bin yıl geçti, nice bin saat
Yer duruldu karşı geldi yedi kat
Zâhir oldu Ali ile Muhammed
Karşısında div dirildi dizildi

Mekke Medinenin halkı duruştu
Dedi görenlerin tebdili şaştı
Kâbenin üstüne gölgesi düştü
Kamu görenlerin benzi bozuldu

Yedi iklim padişâhı geldiler
Geldiler de taraf taraf kondular
Tezden Muhammede haber veriler
Gelince bir haber ol gel tez dedi

(1) «Gez imdi» yerine.

Muhammed de dive nerde bağlandın
 Adın nedir bunca nerde eğlendin
 Süleyman nebiye Nuha varmadın
 Elin bağlı bin yıl dahi gezindi

Div de der ki yüz bin adım atladım
 Kaftan kafa kadar hükmeder idim
 Süleyman nebiye Nuha uğradım
 Ne yaram öğündü ne bağ çözüldü

Yüz yigirmi dörde verilmez adet
 Buna peygamberden bulmadım medet
 El'aman mürüvvet kıl ya Muhammed
 Kuşça canım kafesinden süzüldü

Süleymandan haberini alın mı (1)
 Kaftan ırak yollarından gelin mi
 Görünceğiz sen oğlanı bilin mi
 Eğlenme de şu orduyu gezindi

Büyük küçük bu haberi duydular
 Tellâl koyup çarşı çarşı sordular
 Cümlesi de derildiler geldiler
 Hepsi divin karşısında dizildi

Nice günler geçti aylar savuştu
 Derd ehli de dermanına kavuştu
 Bunca insan tekçe tekçe buluştu
 Gümanım kalmadı umum (2) üzüldü

Div de der ki beni aldı bu merak
 Gelemem bir dahi menzirim ırak
 Aradığım oğlan burdadır mutlak
 Yana yana şu vücudüm Kızoldu

(1) «Alır mısın»

(2) Umut, ümit.

Muhamed der dive dava eyledin
 Bunca halkı bir araya derledin
 Oğlan burda sen oğlanı görmedin
 Elin bağlı bin yıl dahi gezindi

Div de der ki sanman beni deliyim
 Kaftan ırak yollarımdan gelirim
 Görünceğiz ben oğlanı bilirim
 Kaşlarından mim duası yazıldı

Hak emrile gökten Cebrail indi
 İndi de namına sultanı sundu
 Allah Muhammede selâm gönderdi
 Muhammedsin div kendini çözündü

Muhammed Selmana gel dedi geldi
 Âleme bir nurdur balkıdı doğdu (1)

Selman donunda da Aliyi gördü
 Div Muhammed hırkasına sarıldı
 Yerde insan gökte melek yok iken
 Duyar idim çok div başın keserdi

Ali divin kusuruna kalmadı
 Kimi inandı kimi inanmadı
 Ta Elestten ikrar veren dönmedi
 Münkirin gönlüne lânet yazıldı

Büyük küçük bu haberi işitti
 Alinin sırrına kim erdi yetti
 Div müslüman oldu sılaya gitti
 Cemaat dağıldı alay bozuldu

Kul Himmet üstadım dediğim neden
 Gitmiyor sevdası bir dem serimden
 İkrarlık güderek Elest deminden
 Hakkın ismi kalbimize yazıldı

— 15 —

Biz Muhammed Ali diyenlerdeniz
 Dergâha doğru gider yollarımız
 Şol güzel Aliyi sevenlerdeniz
 Dûvazde imam okur dillerimiz

Biz müminiz münafıktan üşendik
 Tûrab olduk topraklara döşendik
 Kemerbestlerden de kuşak kuşandık
 Pir Ali ile bağlı bellerimiz

Biz müminiz kalbimizde kara yok
 Bunda yoka yok demezler vara yok
 Nasip olmuş ayrılığa çâre yok
 Meğer harla açıldı güllerimiz

Biz de öğüt aldık bizden uludan
 İhsan Muhammedden mürvet Aliden
 Katara bağlıyız Kalûbeliden
 Başta değil etekte ellerimiz

Rabba musahip eyilerimiz var
 Aşınada gönül ilerimiz var
 Tutulu kumrulu bağlarımız var
 Şah Şah der de öter bülbüllerimiz

Kul Himmet'im sen de katara düzel
 Mahabbet mülkünde âhırü ezel
 Severim şahım Hasanım ne güzel
 Aynımdan gitmiyor hayalleriniz

— 16 —

Hacı Bektaş tekkesine gireli
 Dervişleri gül göründü gözüme
 Zâhir bâtın himmetine ireli
 Dervişleri gül göründü gözüme

Hacı Bektaş vatan tutmuş Urumdan
 Bu nasıl sevdadır gitmez serimden
 Hayır gülbank aldım güzel pirimden
 Dervişleri gül göründü gözüme

Dervişleri mengûşesin takınır
 Korkarım ki rakibinden sakınır
 Anda Bismillâh âyeti okunur
 Dervişleri gül göründü gözüme

Âşıkların badesini dolduran
 Düşmüşlerin elin alıp kaldıran
 Darı çaç üstünde namaz kıldırır
 Dervişleri gül göründü gözüme

Üstadım *Kul Himmet* hem Kulhüvallah
 Hüsnüne âşıkım Âmentübillâh
 Yüzüm basa geldim derviş Feyzullah
 Dervişleri gül göründü gözüme (1)

— 17 —

«Elif» Allah ismi okur yazarım
 «B» bir nokta ile «T» yı ne güzel

Oturmuş kâtibler hüsnünü yazar
 Kaldırıma nikabın değmesin nazar
 Arafat dağında salınıp gezer
 İsmailin usul boyu ne güzel

Mağrib ile meşrikini bezeden
 Zâhir bâtın hikmetini gözeden
 Hasan Hüseyin de gelir gazadan
 Muhammed Alinin soyu ne güzel

(1) Hacı Bektaş nur göründü gözüme: nüsha.

Zeynel Bâkır Câfer yârlar yârenler
 Zâhir bâtın hikmetine erenler
 Akdağın başına döşenmiş erler
 Abihayat gölünün suyu ne güzel

Kâzımı Mûsa Rızanın dilinde
 Hakkın bir nişanı vardır kulunda
 Ken'an ile gezdim Mısır elinde
 Yusufun yattığı kuyu ne güzel

Takî Nâki Askerile akarım
 Mehdî gelir deyu yola bakarım
 On iki imamların yasın çekerim
 Matem donu âşur ayı ne güzel

Musa Rıza dür çıkarır dükkânda
 Kaynayup coşuyor gevheri kânda
Kul Himmet üstadım sevgisi canda
 Kaşların «lâmelif» «B» yi ne güzel

— 18 —

Allah medet yâ Muhammed yâ Ali
 Yusuf kuyusunda zindana düştüm
 Gülbangi çekilen Bektaş-i Veli
 Gayretiniz yok mu ummana düştüm

Fâtıma Ananın eteğin tuttum
 Server Muhammede göz gönül kattım
 İmam Hasan ile çok meta sattım
 Şah Hüseyin ile dükkâna düştüm.

Zeyneli sevdim de aşnaya yettim
 Bâkırı sevdim de musahib tuttum
 Câferi Sadıkla göz gönül kattım
 Naci deryasında ummana düştüm

Kâzımı Mûsa Rızaya kavuştum
Kerbelâ çölünde cenge giriştim
Kanlı asker ile hayli savaştım
Yaralandı sinem al kana düştüm

Takî Nakî Askerîdir nurumuz
Mehdî mağarada gizli sırrımız
Cebrail önümüzce rehberimiz
Kırkların ceminde erkâna düştüm

On iki İmam dergâhında emim var
Gice gündüz sohbetim var demim var
Çok günahım varsa neden gamım var
Ali gibi Şahımerdana düştüm

Kul Himmet üstadım bu nasıl yazı
Lezzet verir şirin mahabbet tuzu
Alinin altında Zühre yıldızı
Meylû mahabbeti Selmana düştüm

— 19 —

Benim günahım çok senin katında
Allah bir Muhammed Ali el'aman
Sen kerem kânısın zâhir bâtında
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Fâtıma Hatice Zehra da bile
Bir dilek dilersen Hasandan dile
Şah Hüseyin ile girdik bu yola
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Zeynel Bâkır Câfer üçü bir katar
Kâzım Mûsa Rıza gözümde tüter
Deryaya garkolan ummana batar
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Takî Nakî Şah Askerî dostumuz
Yine arttı cümbüşümüz cûşumuz
Mehdî dedem Hak Resuldür başımız
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Derdimin dermanı Sultan Yalıncağ
Bağlanıp ta bir ikrara kalmcağ
Şefaat umarım senden ölünceğ
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Cigerciğim kebab gibi çevrilür
Döne döne aşk oduna kavrulur
Gönlümün evinde harman savrulur
Allah bir Muhammed Ali el'aman

Kul Himmet üstadım on iki katar
On iki dükkânda metain satar
Tutular kumrular kafeste öter
Allah bir Muhammed Ali el'aman

— 20 —

Yetmiş iki buçuk millet dileği
Yaradana yalvarırım sabahtan
Ol zaman dolanır Hakkın meleği
Yaradana yalvarırım sabahtan

Herkes metainı alır satışır
Hak Muhammed Ali cara yetişir
Cümle kuşlar yuvasında ötüşür
Yaradana yalvarırım sabahtan

Seher vakti oldu nasıldır haller
Ol zaman açılır kırmızı güller
Sabahtan kapular açıktır derler
Yaradana yalvarırım sabahtan

Kul Himmet üstadım yolu kurdular
 Kafeste ötüyor kumru tutular
 Hak'ka yarar dilek kabul dediler
 Yaradana yalvarırım sabahtan

— 21 —

Seyyah oldum şu âlemi gezerim
 Bir dost bulamadım gün akşam oldu
 Kendi efkârımca okur yazarım
 Bir dost bulamadım gün akşam oldu

İki elim gıtmez oldu yüzümden
 Ahettikçe yaşlar gelir gözümden
 Kusurumu gördüm kendi özümden
 Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Bozuk şu dünyanın temeli bozuk
 Tükendi daneler kalmadı azık
 Yazıktır şu geçen ömre yazık
 Bir dost bulamadım gün akşam oldu

Kul Himmet üstadım ummana dalam
 Gidenler gelmedi bir haber alam
 Abdal oldum şal giyindim bir zaman
 Bir dost bulamadım gün akşam oldu

— 22 —

Gül bittiği yeri bilirim dersin
 Bilir misin benlik şeytana düştü
 Cevahir madinin bulurum dersin
 Cevahir bulanlar ummına düştü

Ben Aliyi gördüm mahbup çağında
 Selmanın çiğninde yolun sağında
 Cennetten içeri firdevs bağında
 Bülbül figan eyler gülşana düştü

Selmanın çığninde bir oğlan geldi
 Destur Şahım dedi elini aldı
 Muhammed terini gül ile sildi
 Ol zaman kokusu insana düştü

Muhammedi gören canlar ağladı
 Sel sel oldu çeşmim yaşı çağladı
 Cebraîl Habibin belin bağladı
 Kırkların ceminde erkâna düştü

Kırklar geldi her çiçekten derdiler
 Koklayuben yüzlerine sürdüler
 Her destesin bir güzele verdiler
 Gül Muhammed nerkis Selmana düştü

Cennetin kapusun Kırklar açtılar
 Tohumunu yeryüzüne saçtılar
 Bir üzümü engûr edüp içtiler
 Size mescit bize meyhane düştü

Kul Himmet üstadım dilek diledi
 Seyyah olub şu âlemi eledi
 Arafat dağında bir koç meledi
 İsmail önünce kurbanı düştü

KUL ÂDİL

XVI ncı asır Kızılbaşlarındandır. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Yazma bir nüshası *Prof. Fuat Köprülü'nün* hususî kütüphanesinde bulunan ve Kızılbaşlık âdâb, erkânından bahseden «Menâkıbülesrâr Behcetülahrâr» adlı eserde manzumesine tesadüf edilmektedir. Bu cihetle bu şairin XVI ncı asır içinde yaşadığı kuvvetle söylenilebilir.

Bir manzumesini naklediyorum:

— 1 —

Gece gündüz âşık olup isteyen
İstedğin sende görebilürsen
Hakkın hikmetine bir nazar eyle
Ger tesellî bulup durabilürsen

Baş ü canı alup meydana gelmek
Aşkla bahrî olup ummâna dalmak
Sermâyen ne ise kantara koymak
Şâhının yoluna virebilürsen

Okumaktan murad hemen tutmaktır
Fânîliğe kandırıp teselli itmektir (1)
Dervişlik sofîlik ottan gömlektir
Hakikat donudur giyebilürsen

Her insanda yetmiş ikidir melek
Feleğin misâli hemen bir elek
Dört kapusu vardır on iki çırağ
Delilü bürhandır uyabilürsen

Güzeller de güzel haslardır gayet
Bulunmak gerektir hep bînihâyet
Doksan bin gizlüsü otuz bin âyet
Üstadsın ey can bilebilürsen

Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
Kahrına lûtfuna dimişüz belî
Anlayasın bu erkânı bu yolu
Kırklar meclisine varabilürsen

Mansur gibi gelüp Enelhak diyüp
Abdürrezzak gibi gök donlar giyüp
Nesîmî gibi derini yüzdürüp
Gerçek âşık olup durabilürsen

(1) Bu mısırada vezin hatası vardır.

Tecellidir dost yüzüne bakması
 Göz görmek iledir gönül akması
Kul Âdil ider bu kudret lokması
 Kudret hânıdır yiyebilirsen

KUL MAZLUM

XVI ncı asır Kızılbaşlarındandır. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat «Menakıbülesrâr Behcetülahrâr» adlı eserde manzumesine tesadüf edilmektedir. Bu cihetle bu şairin de XVI ncı asır içinde yaşamış bulunduğu muhakkak nazarıyla bakılabilir. Onun bir manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Hak nefesin inkâr eyliyen tâlib
 İblistir bu cemden sürülsün gitsün
 Hak'kın divânında yüzü karadır
 Esfeldir ol yerden sürülsün gitsün

Yok ise kalbinde mahabbet sevgi
 Yıkıktır gönlünde Allah'ın evi
 Özünden haberi olmıyan dîvi
 Salıver yabana yorulsun gitsün

Yalnız kafeste sakla bir kuşu
 Kiminle söyleşür olmasa eşi
 Günâhın meydan virmeyen kişi
 Yüzünü eğsin de ayrılson gitsün

Canını cellâda teslim itmeyen
 Rehberin gittiği yola gitmiyen
 Mürşide ikrârın kâmil etmiyen
 Çürüktür yuları kırılson gitsün

Kudret eline iriştî elim (1)
 Ayan oldu Hak'ka sercümle hâlim
 Biz olalım Kul Mazlum olanlar zalim (2)
 Ali divanında sorulun gitsün

A Z M Î

XVI ncı asrın son yarısında yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahip değiliz. Hattâ ismi de mecmualarda Fezmî, Kazmî, Azmî gibi muhtelif şekillerle kayıtlıdır. Bay Ahmed Hamdî'nin hususî kitapları arasında 997 (M. 1588) de yazılmış bir mecmuada ise bir manzumesi, harekeli olark *Kuzmâ* tarzında tesbit edilmiştir. Bir kısım yazmalarda Azmî mahlâsıyla bazı şiirlere de tesadüf olunmaktadır. Fakat bütün bu manzumelerin aynı şaire âid olduğu iddia olunamaz. Biz sadece onun meşhur nefesini buraya dercediyoruz:

— 1 —

Yeri göğü ins ü cinni yarattın
 Sen ey mimar başı eyvancı mısın
 Ayı günü çarhı burcu var ettin
 Ey mekân sâhibi rahşancı mısın

Denizleri yarattın sen kapaksız
 Suları yürüttün elsiz ayaksız
 Yerleri temelsiz göğü direksiz (3)
 Durdurursun aceb iskâncı mısın

Kullanırsın kanadsızca rüzgârı
 Kürekle mi yaptın sen bu dağları
 Ne yapıp da öldürürsün sağları
 Can verüb alırsın sen cancı mısın

(1) Vezin eksikliği var.

(2) Vezin fazlzahtı var.

(3) Dayaksız: Nüsha.

Sekiz cennet yaptın sen âdem için
 Adın büyük bağışla anın suçun
 Âdemi cennetten çıkardın niçün
 Buğday nene lâzım harmancı mısın

Bir iken bin ettin kendi adını
 Görmedim sen gibi iş üstâdını
 Yaşardırsın kurudursun odunu
 Sen bahçevan mısın ormancı mısın

Cibrîl'e perde altında söyledin
 İnüb Beytullah'da kendin dinlerdin
 Bu ateşi cehennemi neyledin
 Hamamın mı vardır külhancı mısın

Hafâya çekilüb seyrâna durdun
 Aklı ermezlerin aklını urdun
 Kıldan ince köprü yaptın da kurdun
 Akar suyun mu var bostancı mısın

Bu kışlara bedel bu yazı yaptın
 Evvel bahara karşı güzü yaptın
 Mîzânı iki göz terâzi yaptın (1),
 Bakkal mısın yoksa dükkâncı mısın

Kazanlarda katranların kaynarmış
 Yer altında balıkların oynarmış
 On bu dünyâ kadar ejderhan varmış
 Şerbet mi satarsın yılancı mısın

Esirci misin koydun cehenneme Arab
 Hoca mısın okur yazarsın kitab
 Aslın kâtib midir görürsün hisab
 İhtisâbın mı var yok hancı mısın

(1) İki gözlü mîzan terâzi yaptın: Nüsha.

Yüzbin tamun (1) olsa korkmam birinden
 Râhmân ismi nâzil değil mi senden
 Gaffâr-üz-zünûbum demedin mi sen
 Afv et günâhımı yalancı mısın

Beni afv eylesen düşen mi şandan
 Şahlar bile geçer böyle ısyandan
 Ne dökülür ne eksilir haznenden
 Afv et günâhımı yalancı mısın

Şânına düşer mi noksan görürsün
 Her gönülde oturursun yürürsün
 Bunca cam alup gene verirsin
 Götürüb getiren kervancı mısın

Bilirsin ben kulum sen sultanımsın
 Kalbde zikrim dilde tercemânımsın
 Sen benim canımda can mihmanımsın
 Gönlümün yârısın yabancı mısın

Beli delil eyler kendin söylersin
 İçerden *Azmî*'yi pazar eylersin
 Yücelerden yüce seyrân eylersin
 İşin seyran kendin seyrancı mısın

KUL BAYRAMLI

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat XVI ncı asrın son yarısında yazıldığı muhakkak olan bir mecmuada bir manzumesi kayıtlıdır. Bu nefes, onun *Balım Sultan* müridlerinden olduğunu sarîh olarak göstermektedir. Bir kısım mecmualarda Kul Bayram mahlâslı mahdud bazı şiirlere daha tesadüf olunuyor. Bu manzumelerin de bu şaire âid olduğu tahmin olunabilir. «Kul Bayramlı» ve «Kul Bayram» namına mukayyed bulunan birer nefesi dercediyorum:

(1) Cehennem: Nüşa.

— 1 —

Çok şükür olsun Allah'a
Bizim Sultan Balımız var
Yalan değildir billâhi
Din Muhammed ulumuz var

Çiğ olur mu pişenimiz
Gene kalkar düşenimiz
Miskinliktir nişanımız
Göğsümüzde elimiz var

Münkirler bize taş atar
Taş döner kendüne batar
Gözedir erenler tutar
Kanadımız kolumuz var

Eğer hırsız eğer uğru
Anda belli olur doğru
Kul Bayramlı eder doğru
Hak'ka gider yolumuz var

— 2 —

Bilmedin mi yek nazarda uyarup
Çeküp seni irşâd eden Ali'dir
Aşk elinden sermest olan âşıkân
Mutlaka cismindeki can Ali'dir

Ali'dir ol dostumun kudret eli
Ali'dir ol cennet bağının gülü
Ali aşkına cûş eder bülbülü
Baharın vaktinde esen Ali'dir

Gafil esen fehm et gezme serseri
Ana rahminden vermiştir haberi
Hak'kın habîbidir dinin serveri
Mü'minin kalbinde îman Ali'dir

Ali'dir Muhammed'e şübhesiz yâr
 Ali'ye dayanamadı çü Hayber
 Ali'dir cümleye sâki-i kevser
 Ârife işâret irfan Ali'dir

İhlâs ile erenler eteğin tut
 Benliği terk eyleyüb birliğe yet
 Mürüvvet ma'deni ol nûr-i Ahad
 Velâyet gencine ma'den Ali'dir

Ali'dir gerleyen ol kudret okun
 Bu söze inkâr ehli olma sakın
 Gözet kenzin gevherini bil yakın
 Eğer ister isen gel kân Ali'dir

Ali'ye arslanım dedi Yaradan
 Ali'dir dostuma çâreler eden
 Ali'dir münkirin bağrın eriden
 Mü'minler katarın güden Ali'dir

Ali'dir bir gelmiştir gayri yoktur
 Her ne işler ise takdîr-i Hak'dır
 Kerâmet ehlidir keremi çoktur
 Kendin kul eyleyüb satan Ali'dir

Ali'dir Hak'kın kudretine mazhar
 Ali'dir cümleye sâhib-i eser
 Nice gelmiştir ol Aliy-yi Hayder
 Âhır Mehdî sâhib zaman Ali'dir

Geçüp semâvatta tahta oturan
 Nice bin kâfiri dîne getüren
 Hırka tâc ü sancağını götürən
 Rûz-i mahşer Şâh-ı Merdan Ali'dir

Mü'min isen gel boyun eğ bu yola
 Aldanma her gördüğün kil ü kale
 Tabutun götürüb ak deve ile
 Yedüp menziline giden Ali'dir

Ali'yi dolu bil bu dehr içinde
 Anı bilmeyen kaldı küfr içinde
 Benim *Kul Bayram* ki ol bahr içinde
 Şübhesiz gönülde pinhan Ali'dir

SEYYİD ALİ SULTAN

XVI ncı asrın mâruf Bektaşîlerindendir. *Kızıl Deli* namıyla de şöhret kazanmıştı. Bulgaristan'da Kırca Ali'de kendi namına izafe edilen tekkede medfundur. Rusçuklu *Zarîfî* divanında şu beyitlere tesadûf olunuyor:

Âşıklar der sana beli
 Ey sâdık u gerçek veli
 Kırca'lı'da Kızıl Deli
 Maksûduma ırgür beni

Seyyid Ali Sultan'ın XVI ncı asırda büyük bir şöhret kazandığını ve bir çok müridleri bulunduğunu o asırda yaşayan Bektaşî şairlerinin divanlarındaki kayıtlardan öğreniyoruz. Bu mâruf şahsiyetin, şairliği hakkında hiç bir menbada hiç bir kayda rastlamadım. Fakat Bektaşîler tarafından tertib edilen bazı mecmualarda onun namına da bir kaç manzumeye tesadûf ediliyor. Fakat bu şiirlerin mutlak surette bu şahsiyete âid oldukları söylenemez. Seyyid Ali Sultan mahlâslı bir manzumeyi dercediyorum:.

— 1 —

Vücûdum şehrinı seyrân ederken
 Gördüm dört köşede dört can oturur
 Biri biri ile lûtf ile söyler
 İçerde hüküm eder sultan oturur

Bir köşesi vardır kuyumcu işler
 Bir köşesinde var âhen gümüşler
 Bir köşesinde de bazirgân kışlar
 Bir köşesinde de âlim oturur

Bir köşesi vardır suyu çıkıyor
 Bir köşesinde su çıkmış akıyor
 Bir köşesinde gonca gül kokuyor
 Bir köşesinde de serdar oturur

Bir köşesi vardır yazı yazarlar
 Bir köşesinde de yazıb bozarlar
 Bir köşesi vardır suda yüzerler
 Bir köşesinde de Hızır oturur

Bir köşesi vardır ikrar alırlar
 Bir köşesinde de ikrar güderler
 Bir köşesi vardır semâ' ederler
 Bir köşesinde de pîrim oturur

Seyyid Ali Sultan böyle söyledi
 İndi aşkın deryâsını boyladı
 Bir köşesinde müekkel bekledi
 Bir köşesinde Şah - Merdan oturur

SÂDİK ABDAL

XVI ncı asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahib değiliz. Ankara Umumî Kütüphanesinde Hacı Bektaş kitapları arasında bir divanı mevcuttur (A I 5/35). Bu yazmayı(1155 Şabanında Rüstem Abdal isminde bir zat İskenderiye'de istinsah etmiş, nihayetine de bir lûgatça ilâve etmiştir. Divandaki bazı kayıdlar, Sâdık Abdal'ın muhakkak surette XVI ncı asırda yaşamış bir Bektaşî olduğunu göstermektedir. Şair, henüz on üç, on dört yaşlarında iken Derviş Mehmed isminde bir zatın nasihatlerini dinlemiş ve bu yüzden

tarikate heves etmiştir. Yirmi iki yaşında iken *Kızıl Deli* lâkabıyla maruf olan *Seyyid Ali Sultan*'a intisab ettiğini de, şu beyitlerle bizzat kendisi söylemektedir:

Eriştim çün yigirmi dört yaşa ben
Bana lûtf etti Kızıl Deli bigaz
Ki oldur sırr-ı şâhım Hacı Bektâş
Halâs etti tehayyürden o bî fevz
Eyâ Sâdık göründü sana ol dem
O sırr-ı hikmet-i sultân bî lâfz

Sâdık Abdal, Kızıl Deli'nin samimî bir mürididir. Divanının muhtelif manzumelerinde bu meşhur Bektaşî azizinden hürmetle bahsetmiştir.

Dahi ol Hacı Bektâş-ı Velî'dir bil heman hod şâh
Eğer bildinse bu sırrı bilirsin şâh-ı iclâlî
Dahi Abdal Musa Sultan anın sırrı anın aynı
Ülûh-i nûr-i Rahmânî idi ol şâhın ahvali
Hem anın sırrıdır Kızıl Deli Sultan cemâl issi
Kemâl ü kudret issi hem ki sâbit cümle ef'ali
Mükemmel oldu anınla tarîkın cümle erkânı
Anıñcün şimdi kâmiller anınla buldu ikmâlî
Dilimden söyledi ol şâh tamam divan-ı pür rehber
Tamam mürşid mükemmildir eğer fehmi eylesen kali
Bu divânım eyâ Sâdık ki altmış altı gün içre
Tamam oldu bihamdillâh serâser buldu ikmâlî

Dediler ism-i bülendine anın Seyyid Ali
Dahi mahlâsına Kızıl Deli denildi güzin
Akribâdır ana Sultan Hacı Bektâş-ı Velî
Ya'ni evlâd-ı Ali asl-ı şerîf ile saîd
Çâkeri Sâdık'a ol şâh-ı Velî kıldı nazar
Ber murâd etti beni kılmağı mahrûm-ı ümid

O Seyyid Ali'nin makamında bul
Visâlî tamâmen murâd üzre hep
Ali'dir hemen kendisi bil ol şâh
Denildi Kızıl Deli hemçün lâkab
Bu Sâdık kulunu eden var hem ol
Veriser ne kim kılmağı Sâdık taleb

Çün nazar kılmış Keremden şâhımız Kızıl Deli
Bulmuşam ulvî makamın kalmadı süflî mizâc

gibi beyitler, bu medhiyelerden bir kaç örnektir. Onun; *Abdal Musa, Kaygusuz Abdal ve Otman Baba* hakkında da hürmet-kârane bir lisan kullandığını görüyoruz.

Sâdık Abdal divanı, 36 varaktan ve 968 beyitten ibârettir. Fakat eserin bazı sahifeleri eksik olduğu için, bu yekûn şiirlerinin miktarını tam olarak göstermemektedir.

Sâdık Abdal, kudretli bir şair değildir. Acâyip bir takım kafiyeyle şiirler yazmak ve munis olmayan kelimeleri kullanmak gibi bir takım garabetler göstermiştir. Münhasıran âruz veznini kullanan şair yazdığı manzumelerin başında veya sonunda ekseriyetle o şiirin veznini de tasrih etmiştir. Şiirlerinde Hurufîlik telâkkilerine tesadüf edilemeyen bu şairin eserleri daha ziyade ahlâkî bir takım nasihatlerle doludur. Esasen kendisi de şöyle demektedir:

Kamu eş'ârın ey Sâdık muhakkak hem nasihattır
Kamu tâliblere rehber dahi mürşid minel-Mevlâ

Divanını altmış altı günde ikmal ettiğini söyleyen Sâdık Abdal'ın 5 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

— On iki imam hakkında —

Mustafâ'dır rehber ü burhânımız
Dilde matlûb ol Ali pinhânımız
Ol Hasen'dir râz-ı dilde gün gibi
Hem Hüseyin aşkına döktük kanımız
Rahm ü lûtfunda o Zeynelâbidin
Serbeser kıldı müzeyyen cânımız
Tâlib ü tilmâzi olduk Bâkır'ın
Ol bize keşf eyledi Kur'ân'ımız
Cân ile hem Ca'fer'e olduk mürid
Cümle irşâd eyledi irfânımız
Kıldı hem Mûsî-i Kâzım keşf-i râz
Cümle sırrı bildirüb burhânımız

Hem Ali Mûsâ Rızâ'nın aşkına
 Tâc-ı ulvî giydi dervîşânımız
 Hem Tâkî aşkına kıldı ictinâb
 Mâsivâdan dâimâ insânımız
 Hem Nâkî kıldı bizi bilcümle pâk
 Aşk-ı Hak'dır dilde her mihmânımız
 Askerî'ye asker olduk cân ile
 Nâci oldu cümle ol merdânımız
 Çok hidâyet eyledi Mehdî bize
 Hem küşâde eyledi erkânımız
 Sâdika bu fırka-i nâcîlerin
 Ol imamlar şâhımız sultânımız

— 2 —

— Hacı Bektaş Veli hakkında —

Cihânın nâzırı ol kutb-i âlem şâh-i bîhemtâ
 Fuâdı kalb-i insânı eder ma'mûr u hem ihyâ
 Kani bir bûlbûl-i kudsî ki ya'ni şâir-i ekmel
 Anın deryâ-yi vafından cihânı pür kıla esdâ
 Cihanda nâtüvan mürde dilânı kılmağa zinde
 Heman oldur kamu dillerde destan zât-ı bîhemtâ

Keremden eyledi ol şâh adedsiz zâviye peydâ
 Eğerci mürde-i nemle nazar kılsa hemen hod şâh
 Eder simûrg-i ankadan cihan içre anı anka
 Rehinde cân ü serdâde olanlar buldular Hak'kı
 Müheyyâdır verilmiştir olara devlet-i ukbâ
 Cihanda cümle uşşâka hatâdır dedi Kâmiller
 Tarîk-ı bâb-ı lûtfundan ki gayrı kılsalar melcâ
 Mükemmel ârife asla gerekmez gayrı vaslından
 Anınçün şimdi kâmiller geçüb lâdan dedi illâ
 Hak'kın esrârını bilen anı fehm eyledi anlar
 Murâd üzre cemâl-i Zülcelâl'e oldular ilka
 Ki ya'ni evvel ü âhır velîler ins-i kâmiller
 Anın sırrıdırür tahtik akıl ermez buna lâ lâ

Hem oldur mü'mine dâim bilürsen fâil-i eltâf
 Murâd üzre eder sâlik olan mü'minleri ihyâ
 Gel imdi münkir ü mel'un kerâmâtm anın seyr et
 Yeri belli niçe cansız yürdüğü hacir hâlâ
 Hezâran münkirin erzâkını ol eyledi ihzâr
 Akıttı yerden ol âb-ı mutahhar sâf u hem sermâ
 Buyurdu ol kögerdi nahl-i yâbis dâne verdi hem
 Hacerler söyledi emrine ânın kurde-i kübrâ
 Dahi lûtf-i raûfundan tenezzül eyledi emtâr
 Velî fehm etmedi zâhid dahi fehm eylemez lâ lâ
 Şecâatle nazar kılmış Yeniçer kullarına ol
 Sezâ oldu ana anın için ol fursat-ı kübrâ
 Hem oldur katil-i ifrit şefî-i yâr-ı Süleyman
 Verir sâdıklara her derd-i müşkilden necât ibka
 Der-i pâkinde anın her hudâmı çâkeri tahkik
 Şerîf ü hem saîd oldu dahi a'lâ ile a'lâ
 Cihanda kılmamış kimse kılmayiser anın gibi
 Kamu esrâr-ı Hak'kı âşık-ı sâdıklara ifşâ
 Hakikat sırr-ı Hak'kı hem tamâmen eyledi ızhâr
 Kezablardır beyânâtından ayru her suhangûyâ
 Kelâmı cümle kudrettir ki her lâfzında bin hikmet
 Dahi lâfz-ı ulûhîsi makalât-ı şerîf a'lâ
 Hak'kın ayn-ı kelâmıdır anın buyurduğu erkân
 Ol erkâna olan mâhir olardır bil şerîf a'lâ
 Murâd etse kamu âlem anın evsafını yazmaz
 Adedsiz bî hezârân ol kerâmât eyledi ifşâ
 Anın bisyar kerâmâtın taakkul edemez kimse
 Cihân içre tehayyürden niçeler oldular şeydâ
 Elîfi tâc-ı dâl olmuş başında nûr-i yektâdan
 Beyân-ı sırr-ı hikmettir eder tefhim kamu dâna
 Niyâzı hâhı maksûdu uşâkın rûz ü şeb oldur
 Anın lûtf-i kerâmâtı mukadder cümleden efzâ
 Anın evsâf-ı eşrâfın ki iş'âr eylemek olmaz
 Eğer şâir olursa cümle ahlâkı semâ gabrâ
 Fedâ-yi cân ü ser kılmış rehinde şükr ile Sâdik
 Anın eltâf-ı sun'undan zebânı oldu hem gûyâ

— 3 —

— Otman Baba hakkında —

Velîlerden sakın sen olma gafil
 Olardır âleme lûtf ıssı vâhib
 Velîler cümlesi hakdır muhakkak
 Cihanda hâzır u nâzır u gaib
 Cihâna serbeser sultân idi bil
 Hüsameddin Şâh ol kutb-i galib
 Elinde zerre idi san cihan hem
 Kamuya azl ü nasb u hükm-i sâhib
 Dahi mahlâs dediler ana *Otman*
 Anın sen bâtın ismin anla tâlib
 Ki ârifler dediler bil *Gânî Şâh*
 Ganîdir bî zevâl ol kutb-i galib
 Serâpâ nûr idi ol şâh-ı Zinnûr
 Hak'kı buldu erişen ana tâlib
 Anın sırrı idi *Hızır Baba* bil
 Ki kendüsi idi ol şâh-ı galib
Kara Baba ana mahlâs dediler
 Ki bâtın ol *Ganî şâh* idi vâcib
 Serinde tâc-ı bektâşî idi hem
 Tamâm ol nûr idi hem kevne sahip
 Gelüb *Kızıl Deli* tekyesine ol
 Tamâm erkân idüb icrâ esâlib
 Ki sofra hem çırağ istedi ol şâh
 Dil ü candan verildi ana vâhib
 Olub meskûn kenâr-ı Akdeniz'de
 Ki ol Taşlık köyü kurbinde sâib
 Eyâ *Sâdık* rehinde can veren er
 Naîmi lûtfuna erdi o tâlib

— 4 —

Dem bu demdir gel taleb kıl vuslatı
 Tâ eresin menzile kıl sür'atı
 Âşık isen râh-ı Bektaşîye gel
 Cân ile kıl bu tarîka rağbeti

Hem mürîd ol mürşidân-ı sâdika
 Tâ bulasın izz ü câh-ı devleti
 Lûtf-i Hak'dır ehl-i irfan tekyesi
 Rehnümâ bil çekme asla gurbeti
 Kaim olub tekyelerde sen müdâm
 Can vere gör eyleme hiç avdeti
 Hulkin ahsen eyle anda san türâb
 Tâ bulasın Zülcemâl'e kurbeti
 Hâdim olub hem emîn ol anda sen
 Cümleye kıl sâdıkane ülfeti
 Kıl ü kalın fi'l ü hâlin kıl dürüst
 Bî tekellûf eyleme sen illeti
 Ol emâre hem levâme ile mahv
 Merd-i râh ol öldüre gör hayyeti
 Âşık-ı hüşyâr isen ger aç gözün
 Aşk ile yan eyleme hiç fikreti
 Va'delenmiş saltanat sâdıklara
 Hak kerimdir cân ile kıl sür'ati
 Sanma düşvar râh-ı Hak'kı sen bugün
 Cümle âsan terk edince gafleti
Hacı Bektaş-ı Velî'yi anla bil
 Bendesi ol tâ bulasın rif'ati
 Ger perîşân olsa gönlün nâs için
 Fâriğ olub cümleden kıl uzleti
 Bâr-ı giran bâr-ı dünyâ bî sebât
 Ana yetmez dervîşin bil tâkati
 Ehl-i dünyâdan berî ol sen müdâm
 Bî niyâza eyle dâim minneti
 Sanma ni'met erişe hiç gayrıdan
 Kanda olsan lûtf-ı Hak bil ni'meti
 Cânib-i Hak'dan bilâ rayb *Sâdika*
 Sâdıkânın saltanattır kısmeti

Çün hidâyet eyledi Sübhânımız
 Râh-ı Hak'dır âşıka burhânımız

Mâsivâdan el çeken her ehl-i aşk
 Ayn-ı dilden gördüler erkânımız
 Dâr-ı dünyâ san riyâh-ı bî karâr
 Hiç ana meyl etmedi insânımız
 Sa'y edüb ol dembedem eyler dakik
 Hâk ile yeksân eder hayvânımız
 Serbeser bu cismimiz su üzre nakş
 Böyledir ol mansıb ü hem şânımız
 Hem hayâl ü sâye anla çünbişin
 Böyledir hurûş u hem seyrânımız
 Her kişi bil meylîne vâsıl olur
 Kimseye zulm eylemez Yezdân'ımız
 Olmaya gönlünde gayrı zerrece
 Ger dilerse sen dahi sultânımız
 Her kelâmı *Sâdık*'ın olmuş dürüst
 Fehm eder irfân olan insânımız

V İ R Â N İ

XVI ncı asırda yetişen ve sonraki zamanlarda geniş bir şöhrat kazanan Hurufî - Bektaşî şairlerindendir. Nusayrîlerden olan bu zatın divanında Ali- Allahîlik telâkkilerinin pek açık olarak terennüm edildiği görülür. *Balım Sultan*'a intisab ettiği anlaşılan ve *Kızıl Deli* hakkında bir medhiye vücade getiren bu maruf şahsiyete dair «Hurufî Şairleri» adlı eserimizde mümkün mertebe tafsîlât verilmiştir. Burada 16 manzumesini örnek olarak dercediyorum:

— 1 —

Biz Urum abdâlıyız sultânımızdır Murtezâ
 Terk ü tecrîdiz bugün Sübhânımızdır Murtezâ
 Biz anın vechinde gördük ma'ni-i Ümmülkitâb
 Sûret-i Hak mazhar-ı Rahmânımızdır Murtezâ

Biz bu gün Âl-i Ali'den gayre mâil olmayız
 Cismimizde cânımız cânânımızdır Murtezâ
 Tekyegâh-ı aşk içinde biz mücâvir olmuşuz
 Hamdülillâh kim bugün mihmânımızdır Murtezâ
 Katreyiz gerçi muhîtiz zerreyiz lâkin güneş
 Âftâb-ı âlemiz ummânımızdır Murtezâ
 Hâzırız haşre hayât-ı câvidânî bizdedir
 İçmişiz biz çeşme-i hayvânımızdır Murtezâ
 Şöyle ikrâr eyledik biz ayn ü lâm ü yâya kim
 Şübhemiz yok dînimiz îmânımızdır Murtezâ
 Biz Ali'nin âline candan şehâdet eyledik
 Tâ ezel kalû belâ erkânımızdır Murtezâ
 Fazl-ı Hak'kın sırrını Yezdânımızda fehm edüb
 Fâ vü dâda Fazl-ı Hak Yezdânımızdır Murtezâ
 Sînemiz çâk eyleyüb tuttuk Yezîd'in taşına
 Her belânın tîrine kalkanımızdır Murtezâ
 Dört kitâbın ma'nisi İncîl ü Tevrât ü Zebûr
 Bâ-i Bismillâh ile Fûrkân'ımızdır Murtezâ
 Ey *Virânî* cümle ma'nâ noktadır zât-ı kadîm
 Oldürür şâm ü seher seyrâmmızdır Murtezâ

— 2 —

Yâ Ali yâ İlyâ yâ Şâh-ı sultânım Ali
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ Fazl-ı Yezdân'ım Ali
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ cân u cânânım Ali
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ gözlerim nûru benim
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ Hayy ü Kayyûm u Kadîm
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ mâh-i tâbânım Ali
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ keşf-i sırr-ı Men aref
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ vech-i Kur'ân'ım Ali
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ Bism-i Rahmân-er-Rahîm
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ enbiyâ vü evliyâ
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ dînîm îmânım Ali
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ bu *Virân Abdal'a* sen
 Yâ Ali yâ İlyâ yâ kıl meded cânım Ali

— 3 —

Her dem dilimde bu kelâm
 Tesbîh ile savm-ı müdâm
 Zikrim hemîşe subh u şâm
 Çağırırım anı müdâm
 Ali Ali Ali Ali (1)

Ezel ebed Ali direm
 Yokdur aded Ali direm
 Düşsem meded Ali direm
 Ahmed Ahad Ali direm
 Ali Ali Ali Ali

Evvel odur âhır odur
 Tayyib odur Tâhir odur
 Bâtın odur zâhir odur
 Hâzır odur nâzır odur
 Ali Ali Ali Ali

Oldur kitâb-ı Câvidan
 Oldur olan bî nâm ü şan
 Oldur nişân-ı her nişan
 Oldur hayât-ı ins ü can
 Ali Ali Ali Ali

Biz zerre şems ü mâhımız
 Mü'minleriz penâhımız
 Biz bendeyiz ol şahâmız
 Halk eyleyen Allah'ımız
 Ali Ali Ali Ali

Hasan Hüseyin ü Âbidin
 Bâkır imâm-ı şâh-ı din
 Ca'fer dürür aynelyakin
 Ser cümle Kur.ân-ı mübin
 Ali Ali Ali Ali

(1) Bu mısra' her bendin sonunda ikişer defa tekerrür etmektedir.

Kâzım Rızâ vü hem Takî
 Oldur Ali Ali Nakî
 Bu dünyede hayy-ül-Bâkî
 Fehm eyle gel var bil Hak'kî
 Ali Ali Ali Ali

Asker imâm-ı rehnümâ
 Hem Mehdi-i sâhib livâ
 Ma'sûm-i pâk Âl-i Abâ
 Tâ ibtidâ vü intihâ
 Ali Ali Ali Ali

Vîrânî'yem budur özüm
 Evvel âhır budur sözüm
 Tabşurdum ana ben yüzüm
 Kande bakam görür gözüm
 Ali Ali Ali Ali

— 4 —

Ali'dir âlemin mâh-ı münîri
 Ali'dir men fakîrin destgîri,
 Ali'dir gönlümün tahtında sultan
 Ali'dir başımın tâc-ı serîri
 Ali'dir vird ü zikrim dilde dâim
 Ali'dir fikrimin her dem zamîri
 Ali'dir pâdişâhım men gulâmen
 Ali'dürür efendim ben esîri
 Ali'dir nokta-i Nun vel-kalem uş
 Ali'dir bilmişem ilm-i sagîri
 Ali'dir uş hurûf-i sırr-ı esmâ
 Ali'dir anladım ebced kebîri
 Ali'dir ârifin nutkunda her dem
 Ali'dir şekker ü misk ü abîri
 Ali'dir hükm eden arz u semâya
 Ali'dir Künfekân'ın şâh u mîri
 Ali'dir bu *Virân Abdal* garîbin
 Serinde akl u hem aşk-ı basîri

— 5 —

Fazl-ı Hak'kın sırrına her kim ki âgâh olmadı
 Kaldı zulmette vücûdu şehrine şâh olmadı
 Her kim etti sıdk ile candan şehâdet âdeme
 Ehl-i ikrâr oldu ol şeytân-ı gümrâh olmadı
 Hatt-ı zâtında Alelarş- istevâ'mn sırrını
 Anlayub fehm eyleyen âlemde birâh olmadı
 Görmeyen kendi cemâlinde beyân-ı Fazl-ı Hak
 Doğmadı mağribden ol yüz gösterüb mâh olmadı
 Ey *Virânî* Fakrû fahr'i her kim ettiyse kabûl
 Eğnine giydi nemed nesneden ikrâh olmadı

— 6 —

Lâ ilâh illâ Ali'dir nûr-i Zât-ı Zülcelâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir Hayy-i bâkî lâyezâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir gün gibi rûşen olan
 Lâ ilâh illâ Ali'dir görünen şîrin cemâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir vâkıf-i ilm-i ledün
 Lâ ilâh illâ Ali'dir sâhib-i nutk-ı kemâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir şems-i şâh-ı Vedduhâ
 Lâ ilâh illâ Ali'dir gökteki bedr ü hilâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir çeşme-i hayvânımız
 Lâ ilâh illâ Ali'dir nûr-i mutlak bî zevâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir pâdişâh-ı âlemîn
 Lâ ilâh illâ Ali'dir kevser-i âb-ı zülâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir Muştafâ vü Murtezâ
 Lâ ilâh illâ Ali'dir gözüme ayn-ı visâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir gönlümün şâhı benim
 Lâ ilâh illâ Ali'dir üste oldur bî melâl
 Lâ ilâh illâ Ali'dir bu *Virânî* dervişin
 Gözü nûru başta tâcî ol Ali Celle Celâl

— 7 —

Men gulâm-ı Hayder'im İlyâ'ya yoldaş olmuşam
 Zât-ı bilkuvve iken ol pâya yoldaş olmuşam
 Ol zaman ki dürr-i ma'nâ nokta-i yek harf idi
 Bâ-i Bismillâh ile noktaya yoldaş olmuşam
 Yer ü gök ü nüh felek hem arş ü kürsî yoğ iken
 Hak ile bir zât idik Mevlâ'ya yoldaş olmuşam
 Kün deyüb Azze ve cel ol dem meni var eyledi
 Âdem-i hâkî olub Havvâ'ya yoldaş olmuşam
 Nûr-i Hak'dır mutlaka âbâ vü ecdâdım benim
 Anın için esfel ü â'lâya yoldaş olmuşam
 Küntü ken'ın kenziyem ismim dahi *Vîrânî*'dir
 Ol sebebdan fahr ile ednaya yoldaş olmuşam

— 8 —

Hudâ vü Mustafâ'nın bendesiyim
 Gulâmım Murtezâ'nın bendesiyim
 Hasen'dir hüsn içinde ferd ü yektâ
 Cemâl-i Kibriyâ'mn bendesiyim
 Ezelden abdiyim şâh-ı Hüsey'nin
 Şehîd-i Kerbelâ'nın bendesiyim
 Gulâm-ı âl ü evlâdın gümansız
 Ali Zeynelâbâ'nın bendesiyim
 Muhammed Bâkır'ın yolunda cânım
 Fedâdır Hânedânın bendesiyim
 Tarîk-ı Ca'feri bâtıl bilenler
 Gel ey münkir ben anın bendesiyim
 İmâm-ı Kâzım'ın cân ile dilden
 Muhibbiyim o hânın bendesiyim
 Yedi yer gök yedi Mushaf hakıyçün
 Ali Mûsâ Rızâ'nın bendesiyim
 Takî'dir dü cihânın âftâbı
 Men ol nûr-i bakanın bendesiyim
 Hakîrim sâilim bâb-ı Nakî'de
 Bil ol sâhib atânın bendesiyim

İmâm-ı Askerî-dir sırr-ı Hayder
 Bu Hayy-i câvidânın bendesiyim
 Dem-i evvel dem-i âhırda Mehdi
 Zuhûr eden Hudâ'nın bendesiyim
Virânî'yim dilimde evvel âhır
 Hudâ birdir ki Bâ'nın bendesiyim

— 9 —

Zâhidâ rûz-i ezel Sübhân-ını Bektâşiler
 Gördüler ayn-el-yakin Rahmân'ını Bektâşiler
 Bâ-i Bismillâh ile fahr ettiler kâmil olub
 Bildiler günden ayan merdânını Bektâşiler
 Döktüler âh eyleyüb vâh eyleyüb zâr eyleyüb
 Şah Hüseyin'in aşkına uş kanını Bektâşiler
 Hâricîler zümresine ettiler lâ'net hemin
 Tuttular Âl-i Ali dâmânını Bektâşiler
 Lâ'netullah ile her dem zikr edüb yâd ettiler
 Bil fülân ibn-i fülânın şanını Bektâşiler
 Ca'ferî mezheb olub secde-i tahkîk ettiler
 Sürdüler Şâh-ı Velî erkânını Bektâşiler
 Gördüler Hak sûretin fî ma'ni-i Ümmülkitâb
 Okudular hatmedüb Kur'an'ını Bektâşiler
 Hızr elinden aşk ile âb-ı hayâtı nûş edüb
 İçdiler uş çeşme-i hayvânını Bektâşiler
 Ey *Virânî* cân ü başı terk idüb hâk ettiler
 Şâh-ı Merdan yoluna kurbânını Bektâşiler

— 10 —

Zâhidâ bu dünyede bir köhne şalım var benim
 Fahr evinde baş açık *Sultan Balım* var benim
 Bâb-ı tak-ı tomtırâkı neyleyim âlemde ben
 Fariğim fahrım ferâğım böyle hâlim var benim

Mülk ü emvâli niderem dünyede bir ân için
 Şükr Hak'ka Âl-i Ahmed gibi âlim var benim
 Mül ü mansıb cây-i kesret râh-ı Hak'dan dûr eder
 Geçtik andan Âl-i Hayder gibi âlim var benim
 Men *Virânî* dervişem didâre müştâk olmuşam
 Dünyede ancak bu denlu kıl ü halim var benim

— 11 —

Ey cemâlin sûre-i Seb'-ulmesânî'den gelür
 Sûretin hattı kitâb-ı âsmânîden gelür
 Çünkü Hak bir nutk ile bünyâd idübdür âlemi
 Hilkat-i eşyâ serâser Künfekânî'den gelür
 Men aref'le Hak'kı isbât eylemek âsan değil
 Bu lisân-ı gayb-i ma'nâ Câvidânî'den gelür
 Gayrdan ummak hatâdır Küntükenz'in râzını
 Terk-i tecrîd-i fenâ sâhib maânîden gelür
 Âkıl ol terk et fenâ dârın baka dârın dile
 Şûr ü şer gavga vü kesret işbu fânîden gelür
 Her kese lâyıık değildir zevk ile vahdet huzûr
 Kim huzûr-i zevk-ı vahdet Lâmekânî'den gelür
 Değme bir nâdân ile *Virânî* olma hemnişin
 Genc-i mahfî akl-ı kâmil bir virânîden gelür

— 12 —

İd-i ekberdir bu gün meydâna geldi tîğ taş
 Katl-i nefsin sâbiti olduk kamumuz çar tıraş
 Biz şeb ü rûz eyledik saykal urup mir'âtımız
 Kendi başın kendi rîşin kendi şârib kendi kaş
 Hâriciler bağı yansın gördüğünce zâtımız
 Bin teberrâya muvâfık oldu bil gel bu maâş
 Tekye-i aşkın içinde baş açık abdâl olub
 Serfürû ettik bu dem meydâna verdik cân ü baş
 Çar unsur sikkemizdir âdem-i hâkî biziz
 Murtezâ'dan destur olsa eylesem bu sırrı fâş

İnlesem çeksem melâmet tâblını Seyyid vâr
 Gûşa gelse âteşimden kaynasa dağ ile taş
 Evliyânın kuluyuz biz *Balım*'ın kurbânıyız
 İsm ile *Virânî*'yiz bir köhne şâl oldu kumâş

— 13 —

Ali'dir nokta-i evvel hidâyet
 Ali'dir âhır-ı nûr-i velâyet
 Ali'dir her dü âlem zât-ı mutlak
 Ali'dir kudret-i hikmet kerâmet
 Ali'dir sûret-i Rahman Ali'dir
 Ali'dir şâfi'-i rûz-i kıyâmet
 Ali'dir fâil-i muhtâr Ali'dir
 Ali'yi sevmeyen ol câna lâ'net
 Ali'dir ey *Virânî* tende cânın
 Kim Ali sevmedi lâ'net begayet

— 14 —

— Müseddes —

Gel istersen saâdet sonu hayrı
 Nazar kıl can gözüyle gör bu seyri
 Gözün aç bak ne var âlemde ayrı
 Hemandem şâhı gör hiç görme gayrı
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir âlem-ül-gaybın sıfâtı
 Ki gösterdi sıfât içinde zâtı
 Dilersen içesin âb-ı hayâtı
 Bu sırra kim erer görmez memâtı
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir pâdişâh-ı heft kişver
 Anın destindedir cennât ü kevser
 Kıyâmet kaddidir mihrâb ü minber
 Sücûdum anadır ser cümle yekser
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir var eden arz u semâyı
 Dahî hem nûr-i şemsi gün ü âyı
 Koma zikr et Hasan Hulki Rızâ'yı
 Dilersen Şah Hüseyin-i Kerbelâ'yı
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir mahşerin haşrında Kazı
 Anadır cümlelerin nâz ü niyâzı
 Özün ko pûteye arıt bu remzi
 Eğer mü'min isen anla bu râzı
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Âbidin Bâkır u Ca'fer
 Eden inkâr olur merdûd u kâfer
 Ali aşkı kimi kim kıldı perver
 Memât olmaz bilin diridir ol er
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Kâzım-ı Şâh-ı Horâsan
 Anınçün bilmek olmaz sırrın insan
 Hudâ didim Ali'ye ol dem ey can
 Beni yetmiş iki kez kıldı kurban
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir tâlî'im mes'ud değil mi
 Dilersen sâbîtim mevcud değil mi
 Hakikat Kâ'be-i mescud değil mi
 Ali'ye lâ deyen merdud değil mi
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir şah Takî vü bâ Nakî hem
 Ali hâlîk derim hiç söylemem kem
 Ol öldürüdü ol oldu derdime em
 Nazîrin yokdürür ey şâh-ı âlem
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Askerî Mehdî hidâyet
 Zuhûr ettikte ref'ola cehâlet
 Yezîd'in başına kopdu kıyâmet
 Göründü emr-i Yezdân'dan alâmet
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir feth-i nusrat mü'minâna
 Özün bend et ayırma Hânedân'a
 Erem dersen hayât-ı câvidâna
 Sakın düşme bu nutkumdan gümâna
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir evvel ü âhırda fettâh
 Odur küfr ile îmân üzre miftâh
 Anın kabzındadır bu şerri ıslah
 Ki ansız olmadı bir nesne iflâh
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrî
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir kün deyüb var etti cânı
 Eğer cism ile cânı dü cihânı
 Baka oldur şehâ ser cümle fânî
 Yürü insân isen sen Şâh'ı tanı
 Nusayrî'yem Nusayrîyem Nusayrı
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Ali'dir Bâ-i Bismillâh Ali'dir
 Ali'dir Hak Resûlullah Ali'dir
 Ali'dir fakr-ı fahrullah Ali'dir
 Ali'dir Semme vechullah Ali'dir
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrı
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

Virânî'yem bu yolda can nisârem
 Ali'ye aşk ile akl ile yârem
 Nusayrî'yem ki bir kula uyarem
 Gerek zerre vü zerre olsa pârem
 Nusayrî'yem Nusayrî'yem Nusayrı
 Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı

— 15 —

— Kızıl Deli hakkında medhiye —

Biz Urum abdâlıyız serdârımız Kızıl Deli
 Çeşmimizde şu'le-i envârımız Kızıl Deli
 Bülbül-i şeydâ biziz gülzârımız Kızıl Deli
 Dînimiz îmânımız ikrârımız Kızıl Deli
 Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
 Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli (1)

Çekti tiğin şeceri şakk etti seng-i mermeri
 Söyleden oldur Furât üstünde İbn-i mermeri
 Var tavâf eyle Sinap'da ol diküptür minberi
 Bu söze ikrâr edenler oldular gamden berî
 Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
 Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

(1) Seyyid Ali: Nûsha.

Ol velâyet ma'deni serdâr-ı şâh-ı gaziyan
 Rahmeti deryâsına gark oldu cümle âsiyan
 Na're ursa tâba düşerdi zemîn ü âsman
 Tîğ-i darbından yere geçti lâîn-i bed güman
 Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
 Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Dağ u taş mesken oldu bil ana ey merd-i şâh
 Zümre-i Âl-i Abâ'nın her biri bir pâdişâh
 Bir mahabbet eylesek bin bin eder bî iştibâh
 Men fakîre anların oldu cemâli secdegâh
 Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
 Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Zâhidâ şek şübhe yoktur evliyâmın râhına
 Cennet-i a'lâya irer yüz süren dergâhına
 Bu kelâmı vird idüb şâm ü seherde âhına
 Gel beru ermek dilersen ol erenler şâhına
 Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
 Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Şah Hasen şâh-ı şehîd ü hem İmâm-ı Âbidîn
 Bâkır u Ca'fer İmam Kâzım Rızâ'dır şâh-ı din
 Hem Takî vü bâ Nakî Askerdürür şâh-ı zemîn
 Mehdi-i sâhib zamân ol evvelin ü âhırın
 Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
 Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Ey *Virânî* dâmenin elden koma şâhın müdâm
 Tâ olasın gün be-gün şâhın yolunda müstedâm
 Hubb-i evlâdın hakıyçün eylegil anı tamâm
 Kim bu medhi yâd eder şâm ü seherde yâ İmam
 Nûr-i Ahmed Hayder-i Kerrâr'ımız Kızıl Deli
 Kande baksak dembedem dîdârımız Kızıl Deli

Be yalancı felek yüze gülücü
 Kani benim Şah Baba'mı neyledin
 Verdiğini dönüb yine alıcı
 Kani benim Şah Baba'mı neyledin

Niceler müştakdır yüzün görmeğe
 Ayağı tozuna yüzler sürmeğe
 Varub kademinde bir an durmağa
 Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Bu cihanda gerç-erenler kalmadı
 Bir dirlik dirildi her ki ölmedi
 Geldi gitti anı her can bilmedi
 Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Kutb-i cihân idi ol şâh-ı Veli
 Böyle gördük ana diyeli beli
 Hulk-ı Muhammed'dir mürvette Ali
 Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Erenler şâhiydi hüküm kılurdı
 Evvel âhır nolacağm bilürdi
 Kâfirler görse imâna gelürdi
 Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Be yalancı dünyâ sensin bilene
 Maânî bahrine gavvâs olana
 Lâ'net sana hergiz meyyâl olana
 Felek benim Şah Baba'mı neyledin

Virânî'yim mürğ-i dili salarım
 Secde-i şükrümü ana kılarım
 Rûhuna demine gülbang dilerim
 Felek benim Şah Baba'mı neyledin

SERSEM ALİ BABA

XVI ncı asır Bektâşilerindendir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahib değiliz. Yalnız *Balım Sultan* müridlerinden olduğunu ve 958 (M. 1551) de Hacı Bektâş hankahı postnişinliğine tayin edilerek 977 (M. 1569) da vefat ettiğini biliyoruz. Bektâşiler tarafından tertib edilen mecmualarda Sersem Ali veya sadece Sersem mahlâsıyla bazı nefeslere tesadüf edilmektedir. Bu şiirlerin bu zata ait olduğunu kuvvetli bir ihtimal ile söyleyebiliriz. Gerçi Kalkandelen dahilinde de bu namda bir aziz medfundur. Fakat elimizdeki manzumelerden biri, bu şairin Balım Sultan müridlerinden bulunan Sersem Ali olduğunu göstermektedir. Sersem Ali mahlâslı dört nefesi dercediyorum:

— 1 —

Sabah seherinde virdim budur bu
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali
Zikrim olan Lâilâheillâlah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Levlâke levlâke buyurdu Allah
Dâim zikr ederim rızâenlillâh
Mü'minin kalbinde olur Beytullah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Kırklar ulusudur ol Şâh-ı merdan
Anı idrâk eden bir kâmil insan
Gazaba gelirse hem Şîr-i Yezdan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

İmam Hasan, Hüseyin nûr-i arşullah
Zeynelâbâ mürüvvat kânı billâh
Muhammed Bâkır'a dâim evyallah
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Ca'fer-i Sâdık'tan alındı elim
 Mûsâ-yi Kâzım'a uğradı yolum
 Ali Mûsâ Rızâ zikreder dilim
 Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Muhammed Mehdi'dir sâhib Seyfullah
Sersem Ali der dâim şeyenlillâh
 Yezîd'e sad hezar hem lâ'netullah
 Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

— 2 —

Uyan ne yatarsın şafak söküldü
 Hep niyazlar kabûl olur sabahtan
 Hak'kın dîvanına cümle çekildi
 Mü'minler maksadın buldu sabahtan

Gönül pervâne veş yandı tutuştu
 Aşkın kazanında kaynadı coştı
 Seherde uyanan Hak'ka ulaştı
 Gafiller gaflette kalır sabahtan

Kaddimiz dâl olub iki büküldü
 Gözümün gevheri yere döküldü
 Dilberin hayâli geldi dikildi
 Derdimin dermânı gelir sabahtan

Gerçi kim bilirim noksânım çoktur
 Hudâ'nın indinde zerrece yoktur
 Söyleyene bakma söyleten Hak'dır
 Kâmiller günâhın bilir sabahtan

Sabahın hürmeti gelmez hisaba
 Vafsını şerh etsem sığmaz kitâba
Sersem Ali serin koymuş türâba
 Elhak diyüb secde kılur sabahtan

— 3 —

Arzulayıp geldim devr-i âlemden
 Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun
 Nasîhati böyle aldım dedemden
 Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Sizlerdedir güzel şâhm yolları
 Medh-i Hayder okur dâim dilleri
 Seherde açılır gonca gülleri
 Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Kimse bilmez kimdir bizim ulumuz
 Anlayamaz Yezid kısmı dilimiz
 Muhammed Ali'ye çıkar yolumuz
 Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Tâlib olub ikrar veren kişimiz
 Hayra tebdîl olur her bir işimiz
 Melek nişânıdır her gidişimiz
 Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

Varam haber soram garib bûlbüle
 Kokusunu söyler her dem bu güle
 Serse'nin niyâzı hemen bu yola
 Ey gürûh-i nâcî size aşk olsun

— 4 —

Yedi iklim dört köşeyi dolandım
 Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu
 İndim eşîğine niyâz eyledim
 Hünkâr Hacı Bektâş pîrim Hû deyu

Vardım kapusuna sanduka nurdan
 Eşîğine yüzüm sürdüm hâkinden
 Destur aldım ben gül yüzlü pîrimden
 Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Balım Sultan sayvan kurmuş oturur
 Ferişteler her hizmetin yetirür
 Yedi iklim dört köşeden götürür
 Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Meydanda oturan merdlerin merdi
 Her sabah okunur erenler virdi
 Hak Muhammed Ali pîrimin ceddi
 Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Hak'dan geldi yeşil ferman göründü
 Rûm'un erlerine cümle okundu
 Karac- Ahmed Sultan hendesi oldu
 Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

Sersem Ali vardı pîre dayandı
 Çırağımız kırk budaktan uyandı
 Mürşid olan her bir renge boyandı
 Hünkâr Hacı Bektaş pîrim Hû deyu

BOSNALI VAHDETİ

XVI ncı asrın meşhur ve muktedir Hurufî şairlerindendir. *Balım Sultan* müridlerinden *Sersem Ali Baba*'ya intisab ettiğini de *Hacı Bektaş-ı Velî*'yi medh eden bir tercîi bendinden öğrenmekteyiz. Gerçi bu manzume, Bektâşîler arasında 1038 (M. 1628) den 1060 (M. 1650) tarihine kadar Pir evi postnişinliğinde bulunan *Dimetokalı Vahdetî* namına şâyi olmuştur. Hat-tâ ben de bu şifâhî rivayete güvenerek bu manzumeyi evvelce bu zat namına tesbit etmişim. (*Bektâşî Şairleri ilk tabı*, S. 390. 392.) Fakat daha eski devirlerde yazılmış mecmualarda da aynı şi'rın kayıtlı bulunduğunu görünce, bu şayanın esas-sızlığı anlaşıldı. Esasen manzumedeki ifade, tamamiyle Hurufî Vahdetî'ye yakışacak bir tarzdadır.

Bosnalı Vahdetî, 1007 (M. 1598) tarihinde vefat etmiştir. Buraya bu manzumesi ile bir müsebbabı dercediyorum:

— 1 —

— Müsebbba —

Hazret-i Fazl-ı Ahad'den yine rûz-i ezeli
Sûret-i muhkem ile irişüben kuvvet eli
Kudret ile yoğurub âteş ü bâd âb ü gili
Mesken edildi o dem kendi için cân ü dili
Kimdir ol kim bileyim dersin eğer kavî-i celî
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Nokta-i bâ-i nübüvvet rekam-i levh ü kalem
Menba'-i sırr-ı velâyet mekar-i cûdû kerem
Mazhar-ı ekmel ü evlâ kelimât-ı a'zam
Hâdi-i cinn ü beşer mürşid ü nûr-i ekrem
Ezelî vü ebedîdir feteemmel fefhem
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Kâşif-i sırr-ı suhan bâb-ı ulûm-i Ahmed
Vâsıl-ı zât-ı ezel Kul hüvallahü Ahad
Vasf-ı zâtında nüzûl eyledi Allahü samed
Nutk-ı Hak'tır sıfatı lem yelid ü lem yûled
Lem yekün dersem olur ana lehü küfven Ahad
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Ne ki var esfel ü â'lâda serâser tâ hût
Gökteki şems ü kamer yerdeki lâ'l ü yâkut
Dest-i kabzındadır âlem-i mülk ü melekût
Feyz-i lûtfundan anın buldu kamer nûr ile kut
Pâdişâh-ı dil ü cân server-i, şâh-ı lâhût
Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Hasen ile Hüseyin şâh-ı kerem kân-ı atâ
 Kuds-i zahrından anın geldi vücûde hakka
 Biri şâh-ı şühedâ birisi şâh-ı ulemâ
 Birisi kurs-i kâmer birisi de şems-i duhâ
 Sözümün mâhasalı budürür ey ehl-i safâ
 Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedulah-ı Velî
 Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Hazret-i Âbid ü Bâkır şeh-i hayl-i fukarâ
 İzzet-i Câ'fer-i Sâdık siper-i tîr-i kazâ
 Mûsi-i Kâzım ile ol şeh-i teslîm ü rızâ
 Şeh Takıy ile Nakıy tâc-ı rûûs-i fusahâ
 Cümlesi nûr-i ezel vâkıf-ı sırr-ı Tâhâ
 Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
 Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

Vahdeti seyf-i Hudâ katil-i ashâb-ı cahîm
 Askerî'dir ki anındır yine cennât-ı naîm
 Mehdi-i devr-i zaman vâkıf-ı esrâr-ı kadîm
 Hazret-i Fazl-ı Hudâ kâşif-i Kur'ân-ı azîm
 Nokta-i evvel ü âhır suhan-i Rabb-i kerîm
 Sırr-ı Hak nûr-i Muhammed Esedullah-ı Velî
 Ve Aliyyün ve Aliyyün ve Aliyyün ve Ali

— 2 —

— Terci-i bend —

Baş çeküp burc-i felekten yine rûz-i ezeli
 Doğdu hurşîd-i kemâl-i ezel-i Lemyezeli
 Menzil idindi meğer hâne-i burc-i hameli
 Şem'-i bahtın uyarub eyledi rûşen Zuhâl'i
 Gün gibi şu'le salub âlemé ilm ü ameli
 Alemi altına aldı kamu nûr u zileli
 Bin güneş doğsa bulunmaz anın asla bedeli
 Bir nazarda edüb âsûde niçe kûr u şeli
 Döşeyüb hân-i velâyetle kerâmâtı eli
 Hak çırağın uyarub eyledi izhâr celî

Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Nokta-i nûn-i nebî nüsha-i Kur'ân oldur
Bâ-i Bismillâh ile sûre-i Rahmân oldur
Ehl-i inkâr olanın küfrüne îmân oldur
Şeb-i zulmette güneş tek meh-i tâbân oldur
Rûz-i mahşerde dilâ mihr-i dirahşân oldur
Haste dil cânına can derdine dermân oldur
Fukarâ askerine server-î sultân oldur
Huccet-i katî'ile âyet-i burhân oldur
Fâil-i kavl-i makalât-ı azîzân oldur
Ser-i pîrân-ı Acem Şâh-ı Horâsân oldur
Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-î esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Çârdarb ile anındır elifü tîğ u tırâş
Ser ü rîşiyle bürût oldu (1) dilâ hem dahi kaş
Kutlu baştır ki çeke sikkesini aşk ile fâş
Ana kurbân olanın yoluna bin cân ile baş
Gün yüzün nice görür şa'saalardan huffâş
Nûr-i Hak'kı görebilmez netekim akl-ı maâş
Münkirin kalbine yazılmadı mühr-i Bektâş
Sikke-î şâhiye lâayık mı olur her kara taş
Münkir olma gözün aç eyleme gaflet kardaş

فاش کویم که برو غافل و کراه مباش

Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Evliyânın birisi bir gün olub şîre süvâr
Yılanı kamçı edüb eyledi azm-i dîdâr
Lâzım oldu ki ana karşı çıka pes Hünkâr
Bindi bir taş kayaya ol şeh-i âlî mikdâr
Emr edüb yürü dedi yürüdü ol dem dîvâr
Dedi canlıyı yürütmek iken azdır ey yâr

(1) Safâ buldu: Nüsha.

Hüner oldur yürüye cansız iken bu kühsâr
 Kâfir-i mutlak olur her kim ederse inkâr
 Bunun emsâli velâyet niçe kıldı ızhâr
 Binde birin demeye zerrece (1) yoktur mikdâr
 Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
 Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Zübde-i nesl-i Muhammed güher-i Şîr-i Hudâ
 Hasan ile Hüseyin sırrını kıldı peydâ
 Âbid ü Bâkır u Sâdık'dan olub râhnümâ
 Ceddi çün Kâzım idi İbn-i Ali Mûsi Rızâ
 Şeh Takî ile Nakî Askerî'dir rûz-i vega
 Mehdi-i nutk-ı beyan Fazl-ı Hudâ nûr-i hudâ
 Ehl-i Beyt'in çırağın uyarub etti ihyâ (2)
 Şem'-i Hak'dır ki verir haşre değin nûr u ziyâ
 Nûr-i çeşm-i büdelâ pertev-i mihr-i a'lâ
 Kayser-i Rûm anın oldu eşğinde gedâ
 Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
 Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

Yüz bin ihlâs on iki imâmın kuluyuz
 Vech-i hâtemde olan nutk u kelâmın kuluyuz
 Âdem'e secde eden rükn ü kıyâmın kuluyuz
 Ehl-i Beyt ile olan sırr-ı selâmın kuluyuz
 Tâc-ı Bektâş çeküb sanma avâmın kuluyuz
 Fukarâ içre denen kavî ü beyânın kuluyuz
 Rûm sâdikları abdâl makamın kuluyuz
 Şey'elillâh (3) mevâlî-i izâmın kuluyuz
 Kemterin kemteriyiz ya'ni gulâmın kuluyuz
 Hasretiz dergehine şâh-ı enâmın kuluyuz
 Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
 Pîr-i erkân-ı tarîkat Hacı Bektaş-ı Velî

(1) Bendede: nüsha.

(2) Ocağın eyledi ey dil ihyâ: nüsha.

(3) Şey'enillâh yerine.

Âşıkane nefesin *Vehdeti* meydâna ilet
 Aşk meyddânını gözle Şeh-i Merdân'a ilet
 Yüzünü yere sürüb cânib-i divâna ilet
 Bâde-i aşk ile lâya'kil ü mestâne ilet
 Ya'ni *Sultan Balım*'ın nakdi olan câna ilet
 Fukarâ hayline ser'asker u sultâna ilet
 İsmi *Sersem Ali*'dir (1) mürşid-i erkâna ilet
 Dergeh-i şâh-ı felek kadr-i melek şâna ilet
 Kuş dilin fehmi edici zât-ı Süleymân'a ilet
 Nice mürşid nazarı ekmel-i insâna ilet
 Mazhar-ı nûr-i Nebî mahzen-i esrâr-ı Ali
 Pîr-i erkân-ı tarikat Hacı Bektâş-ı Velî

S Â F İ

XVI ncı asır divan şairlerindendir. *İmam Hüseyin* hakkında yazdığı mersiye ile meşhur olmuştur. Bektaşî mecmualarında ve «Mir'âtüமாகasıd fî def'ilmefâsid» adlı eserde ekseriyetle «Sâfi Baba», XVI ncı asır içinde yazılmış bazı mecmualarda ise «Sâfi» başlığıyla kayıtlı bulunan bu şi'r'in, bu mahlâsı kullanan şairlerden hangisine âid olduğu belli değildir. Fakat *Edirneli Attarzâde Sâfi*'nin olmak ihtimali mevcuddur.

Sâfi'nin Bektaşîliğe intisabı olup olmadığı da malûm değildir. Esasen bu mersiye, yalnız Bektaşîler arasında değil, diğer bâzı tarikat mensubları arasında da büyük bir şöhret kazanmış, muharremlerde muayyen bestesiyle uzun müddet okunmuştur. Bundan dolayıdır ki bu meşhur mersiye bura da dercetmeyi uygun buluyoruz:

— 1 —

Ey cân ü dil serîrine sultân yâ Hüseyin
 Vey Kerbelâ'da şâh-ı şehîdân yâ Hüseyin

(1) Bazı nüshalarda Resmî Ali tarzında kayıtlıdır.

Çeşm ü cırâğ-ı âleme nûr-i cemâl-i Hak
 Cân-ı cihâna rahmet-i Rahmân yâ Hüseyin
 Rûşen yüzünde sûre-i Veşşemsi Vedduhâ
 Şânında nâzil âyet-i Kur'ân yâ Hüseyin
 Hüsnün gülünde olmaya bir berg-i sebze
 Bâğ-ı behişt ü ravza-i Rıdvân yâ Hüseyin
 Hâl-i ruhin katında şehâ seng-i rîzedir
 Dürr-i adenle lâ'l-i Bedahşân yâ Hüseyin
 Ceddin Resûl-i pâk atan Şâh Murtezâ
 Ammin imâm-ı din Şeh-i merdân yâ Hüseyin
 Ey nûr-i çeşm-i Fâtıma mahbûb-i ins ü can
 İnletti bizi mihnet-i devrân yâ Hüseyin
 Mâh-ı muharrem erdi dem-i mâtem oldu âh
 Oldu bu ayda gün gibi pinhân yâ Hüseyin
 Kan ağladı felekte şafak şefkatinde âh
 Ol dem ki ettiler seni kurbân yâ Hüseyin
 Devr-i zamâne döndü vü âlem yıkıldı san
 Tuttu cihânı nâle vü efgan yâ Hüseyin
 Mâtem donunu geydi bulutlar bölük bölük
 Bâran gamınla koptu vü tûfân yâ Hüseyin
 Gökler boyandı mâteme gün giydi kareler
 Mahv oldu arada meh-i tâbân yâ Hüseyin
 Yırttı yüzümü nâhûn-i hasretle mihr-ü mâh
 Ağladı yer ü gök sana yeksan yâ Hüseyin
 Çerhin büküldü beli vü sındı sitâresi
 Encüm saçıldı yere çü bârân yâ Hüseyin
 Deryâlar acıdı sana akar sular dahi
 Taşlar alub döğündü firâvân yâ Hüseyin
 Kanlar döküb figan ile her kişi der ki âh
 Kani ne oldu sevgili cânân yâ Hüseyin
 Gül gibi çehre kana boyandı firâk ile
 Çâk etse tân mı gonca girîbân yâ Hüseyin
 Sünbül saçını çözdü vü gül gitti kendiden
 Süsen elinde hancer-i bürrân yâ Hüseyin
 İder zebân-ı hâl ile kim kangı yerdedir
 Şimr-i lâîn ü nekbet-i Mervân yâ Hüseyin

Âl-i Resûl'e kangî yüzü kare böyleder (1)
 Olsun Yezîd'e lâ'net-i Yezdân yâ Hüseyin
 Her kim seni vü âlini can gibi sevmese
 İtten beterdîr ol nice insân yâ Hüseyin
 Bezm-i gamında âteş-i hasretle yanmayan
 Olsun hemîşe ney gibi nâlân yâ Hüseyin
 Derdâ ki tâs-ı çerh-i felek hânedânına
 Gâhî içirdi zehr gibi kan yâ Hüseyin
 Sen deşt-i Kerbelâ'da susuz bunda âh ü vâh
 Yere mi geçti çeşme-i hayvân yâ Hüseyin
 Dervîşim âstânına yüz süregelmişim
 Şâh-ı keremsin eylegil ihsân yâ Hüseyin
 Mahşer gününde el benim etek senin şehâ
 Komagıl anda teşne vü üryân yâ Hüseyin
 Kandır şerâb-ı kevsere Sâfi kulunu sen
 Geydir libâs-ı hulle-i Rıdvân yâ Hüseyin
 Rahmet seni sevüb yoluna can verenlerin
 Olsun hemîşe hil'âti elvân yâ Hüseyin
 Olsun sana vü âline Rûhülemin müdâm
 Kerrûbiyanla hemd ü senâhân yâ Hüseyin

(1) Böyle eder yerine.

İÇİNDEKİLER

XVI ncı asra kadar Bektaşî Edebiyatı örnekleri:

11 Yunus Emre	24 Kaygusuz Abdal
17 Sait Emre	29 Nedimî
20 Abdal Musa	30 Temennayî

XVI ncı asır Bektaşî Edebiyatı örnekleri:

33 Hatayi	125 Sani
59 Sürurî	128 Husrev
65 Şahî	130 Nemayî
67 Yemini	131 Balım Sultan
73 Hayderî	134 Câferî
77 Kanberî	136 Tufeylî
81 Kelâmî	137 Koyun Abdal
84 Fazlî	138 Misâli
86 Fazlî	140 Arşî
88 Seher Abdal	141 Muhyeddin Abdal
96 Karaferyeli Hasan	155 Feyzi Hasan Baba
96 Meşrebî	156 Pir Sultan Abdal
97 Şemsi	171 Kul Himmet
99 Helâkî	198 Kul Âdil
99 Nebatî	200 Kul Mazlûm
100 Kâzımî	201 Azmî
100 Hayretî	203 Kul Bayramlı
110 Yetim Ali Çelebi	206 Seyid Ali Sultan
112 Hayalî	207 Sadık Abdal
115 Hüseynî	214 Viranî
118 Kalender	228 Sersem Ali Baba
122 Yetimî	231 Bosnalı Vahdetî
124 Askerî	236 Sâfî

ŞAİRLERİN ALFABE SIRASILE İSİMLERİ:

— A —

20 Abdal Musa

140 Arşi

124 Askerî

201 Azmî

— B —

3 Başlangıç

131 Balım Sultan

231 Bosnalı Vahdeti

— C —

134 Caferî

— F —

84 Fazlı

86 Fazlî

155 Feyzî Hasan Baba

— H —

155 Haşan Baba — Feyzî

96 Hasan-Karaferiyeli

33 Haşayî

112 Hayalî

73 Hayderî

100 Hayretî

99 Helâkî

115 Hüseyinî

128 Husrev

— K —

118 Kalender

77 Kanberî

96 Karaferiyeli - Hasan

24 Kaygusuz Abdal

100 Kâzımî

81 Kelâmî

137 Koyun Abdal

198 Kul Âdil

203 Kul Bayramlı

171 Kul Himmet

200 Kul Mazlum

— M —

96 Meşrebi

138 Misâlî

141 Muhyeddin Abdal

20 Musa — Abdal

— N —

99 Nebatî

29 Nedimî

130 Nemayî

— P —

156 Pir Sultan Abdal

— S —

207 Sadık Abdal

236 Sâfî

17 Said Emre

125 Sâni

88 Seher Abdal

228 Sersem Ali Baba

206 Seyid Ali Sultan

59 Sürurî

— Ş —

65 Şahi

97 Şemsi

— T —

30 Temennayî

136 Tufeyli

— V —

231 Vahdeti-Bosnalı

214 Viranî

— Y —

67 Yemini

110 Yetim Ali Celebi

122 Yetimî

11 Yunus Emre

Sadeddin Nüzhet ERGUN

Bektaşî Edebiyatı Antolojisi

ON YEDİNCİ ASIRDANBERİ

Bektaşî - Kızılbaş

Alevî Şairleri ve Nefesleri

(İKİNCİ BASKI)

(Her hakkı mahfuz olup sahibine aittir.)

Sahip ve Naşiri:

İSTANBUL MAARİF KİTAPHANESİ

Ankara Cad. No. 46- 83

MCMLV

1945 de, eserin muharriri
tarafından yazılan önsöz:

BAŞLANGIÇ

Bektaşî şairlerini asır asır tesbit etmek hususundaki ilk tecrübe, geçen yıl (1) Bektaşî Şairleri ve Nefesleri adlı eserimde yapılmıştı. O zaman ancak XVI ncı asır sonuna kadar yetişen şairleri tesbit etmek imkânını bulabilmiştim. Bu yıl da, daha sonraki asırlar üzerinde uğraştım. Kitabımın ikinci cildini teşkil eden ve XVII, XVIII inci asır (2) Bektaşî şairlerini ihtiva eden bu eser meydana gelmiş oldu. Bu tasniften sonra edindiğim ilk kanaat şudur:

XVI ncı asır sonuna kadar yetişen Alevî şairler, Kalenderi, Hurufî, Haydarî, Bektaşî, Abdal gibi İmâmîlik akîdelerini benimseyen, fakat muhtelif namlarla birbirlerinden ayrılan tarikatlardır. Fakat bu hal, XVII nci asırdan itibaren zail olmuştur. Bektaşîlik bütün bu zümreleri eritmiş, Türkiye'de İmâmîlik akidelerini benimseyen bütün târikatlar, Bektaşîlik ve Kızılbaşlık namı altında iki zümreye münhasır kalmıştır. Fakat her iki zümre de Hacı Bektaş Veli ve Bektaşî büyüklere bağlanmıştır. İşte bundan dolayıdır ki, kitabımızın birinci cildinde Hayderî, Kalenderî, Hurufî namı altında, gördüğümüz şairler yerine ikinci ciltte ancak Bektaşî ve Kızılbaş olanlara tesadüf edebiliyoruz.

Tarihî bir sıra ile yapılan bu tasnifin dil, edebiyat ve akîde hususiyetleri bakımından da birçok faydalar temin edeceği muhakkaktır.

(1) 1944.

(2) XIX uncu asır Bektaşî Şairleri III üncü cildimizi teşkil edecektir.
(M. K.)

Tesbit ettiğim Bektaşî şairlerinin bunlardan ibaret olduğu hakkında bir iddiam yoktur. Fakat resmî ve hususî kütüphanelerde mevcut birçok mecmualarla tezkirelerde kayıtlı bulunanlardan istifade ettiğim için bu cildin münderecatı oldukça zengin bir mahiyet arzetti.

Eserimde eksik kalan veya yanlışlığı sonradan anlaşılan cihetlerin ileride tamamlanma ve tashih edilmesi de mümkündür.

Sadeddin Nüzhet Ergun

XVII nci ASIR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri

KUL HÜSEYİN

XVII nci asrın ilk yarısında yetiştiği tahmin olunan Kızılbaş şairlerindendir. Aynı asır içinde yazılmağa başlanan mecmualarda şiirlerine tesadüf edilmesi de bunu gösterir. Bir manzumesinde:

Kaddim hilâl oldu pirlik erişti
Kametim бүküldü tebdilim şaştı
Yaş da vardı yetmiş ile görüştü
Dayanıp durmağa halim kalmadı

dediğine göre, yetmiş yaşını geçkin bir ihtiyarken ölmüştür.

Kul tâifesine mensup olduğu anlaşılan bu şairin *Kul Himmet*'ten nasip aldığı (1) bir manzumesinden anlaşılmaktadır. Şu nefesler onundur.

— 1 —

Abdal Mûsa Sultan gadaba geldi
Fetheden Urûmu yareden medet
Cihan harap oldu insan az kaldı
Gene ferman senin el'aman medet

Biz de sever idik Alinin soyun
Bizler de anarız Hasan ü Hüseyin
Verdik Zeynel'aba zindanda payın
Bakır'ı zindanda vareden medet

Yetiş aman Câfer ol elden bizi
Her dem arzumendiz isteriz sizi
Zülfikarı attı tuttu denizi
Necef deryasını kurudan medet

Mürşidim Kâzım Rızaya varalım
Derdimize derman anda görelim
Nakî Takî Askeriye erelim
Mehdi mağarada sırreden medet

(1) Kul Himmet; 16 ncı asrın sonlarında yaşamıştır.

Hüseyin Gazi Sultan bellidir cansın
 Ricam kabul eyle müşkülüm kansın
 Hüseyinî ovanın gözcüsü sensin
 Ayırma koyunu sürüden medet

İmdat senden kaldı Urûmun eri
 Gaip erenleri Horasan piri
 Muallâkta tuttu babı Hayberi
 Cenkte Muhammede careden medet

Balım Sultan gerçek sırrı Alisin
 Müminlerin kardaşım kulusun
 Pirim Hacı Bektaş Şahı Velisin
 Cansız duvarları yürüden medet

Kul Hüseyin'im der ki gönle değmeyin
 Giderip yükünü alıp yığmayın
 Sırlarınız gönlünüzde saklayın
 Müminin kalbinde yereden medet

— 2 —

Günah ettim Şahım dârına durdum
 Allah bir Muhammed Ali aşkına
 Kırklar eşğine yüzümü sürdüm
 Allah bir Muhammed Ali aşkına

Hasan Rızaya ben ricaya vardım
 İmam Hüseyini şefiim buldum
 Şahım Zeynel'aba eyledi yardım
 Allah bir Muhammed Ali aşkına

Muhammed Bâkırın yüzü nuruna
 İmamı Ca'ferin vardım dârına
 Kalmış günahımın küllü varına
 Allah bir Muhammed Ali aşkına

Mûsayı Kâzımdan görünen nurlar
 Aliyyürüzaya naklolan sırlar
 Kalman günahıma erenler pirler
 Alah bir Muhammed Ali aşkına

Muhammed Takînin yolu aşkına
 Aliyyünnakinin hali aşkına
 Bağışla cürmümü veli aşkına
 Allah bir Muhammed Ali aşkına

Hasanül'askerî nuru hakkıçün
 Muhammed Mehdînin sırrı hakkıçün
 Erenler semâı, devri hakkıçün
 Allah bir Muhammed Ali aşkına

Mürşidi bilelim yâra varalım
Kul Hüseyin ile dâra varalım
 Şerleri def'eden hayra varalım
 Allah bir Muhammed Ali aşkına

— 3 —

Gel ey hâce bize ilmini satma
 Hak mihman olduğu yeri bildin mi
 Ey aybını görüp günaha batma
 Felek dolabında zârı bildin mi

Evvel kapu şeriattır girerler
 Tarikatte gonce güller dererler
 Canlar menziline anda  erler
 Acep menziline erebildin mi

Şeriat dildedir tarikat canda
 Gönül dost evinde mihmandır anda
 Bunca velilerin mekânı kande
 Hakikat elinde seyri bildin mi

Kul Hüseyin'im kemter nedir çaresi
 Ne kadardır Arşin K rs n  aresi
 Uyumuşken yüreğimin y aresi
 Ey hâce sızlattın sarabildin mi

— 4 —

Hakkın gevherinden Arşin yüzünden (1)
 Anda hâsıl oldu güruh-i Naci
 Hak sana bir evlât Dünya yemişi
 Verince tatlıdır, alınca acı

Değme ârif bu sözümü bile mi
 Yuğurmazdan evvel Cibril Âdemi
 Münkirler ne bilir ilmi ademi
 Ruhlar idi Hakka buluşan hacı

Ârif ârif ile gönül takmadan
 Kırklar ayan olup semâ tutmadan
 Selman dahi ol kırklara yetmeden
 Ali idi Kırklardaki duacı

Çekilip giderken miraç yolunda
 Rastgelip te sekiz uçmak elinde
 Cennet evlerinde, elma dalında
 Fatma Ana idi dar çeken Bacı

Ben günahkâr kulum söylerim Allah
 Nur örtüsü kara donlu Beytullah
 Körüğü gülbanktır çeken eyvallah
 Andan hâsıl oldu Ali kılıcı

Gerçek erenlerin incedir yolu
 Sen seni sanmagıl divâne deli
 Yüz yirğirmi dört bin nebi evveli
 Fahriâlem giydi ol nurdan tacı

Kul Himmet'im eder yeter bu sözüm
 Söyletme Hüseynim açıktır gözüm
 Bir sağıma baktım bir sol omuzum
 Kâmile yakındır Dünyanın ucu

(1) Bu manzume Kul Himmetin «Mürşit isen müşkülümü halleyler matlalı manzumesine cevaptır.

GEDA MUSLİ (1)

Evliyâ Çelebi Seyahatnamesinin 5 inci cildinde *Dördüncü Mehmet* devri çöğür şairlerinden «*İtakî*» nin garip bir sergüzeştini anlatırken, bilmünasebe birtakım saz şairlerinin isimlerini zikreder. «..... Amma acip çöğür çalardı. *Koroğlu, Kuloğlu, Fartaloğlu, Kayıkçı Mustafa, Gedik Süleyman, Kayıkçılar Mustafası, Geda Musli, Tûrabî, Gedayî, Kâtibî* ve saireleri...» İşte Evliyâ Çelebinin zikrettiği *Geda Musli* çok kuvvetle muhtemeldir ki bizim nefeslerini neşredeceğimiz *Geda Musli*den başka bir adam değildir. Maalesef bu kıymetli Halk şairinin 3 manzumesini elde edebildik. *Mükrimin Halil B.* «Bibliyotek Nasyonal» de *Karacaoğlu* da «*Geda Musli*» nin bazı manzumelerine tesadüf etmişlerdir. *Ahmet Kutsi B.* «Halk bilgisi mecmuası» nın 1 inci nüshasında neşrettikleri «Cezair Türk halk şairlerinin şiirleri» unvanlı bir makalede de «*Geda Musli*» nin 2 şiirini yazmışlardır.

— 1 —

Şol fenâ mülkünün vefası yoktur
Konan göçtü növbet bizim, yol bizim
Belâsı, kazası, mihneti çoktur.
Murat bizim, istek bizim, hâl bizim

Muhammed dininin yoktur şeriki
Olur âlemlerin mülkü maliki
Tarıkımız Hacı Bektaş tariki
Hırka bizim, nemet bizim, şal bizim

Din Muhammed dini girdik gireriz
Tarikatte ikrarımız güderiz
Katarımız Hakka doğru yederiz
Katar bizim, yedek bizim, mal bizim

Biz daneyiz dane gibi biteriz
 Tebdil olub aslımıza yeteriz
 Aşk ehliyiz gülistanda öteriz
 Bülbul bizim, gülzar bizim, gül bizim

Geda Musli ider niçin ölürüz
 Evvel âhır aslın böyle biliriz
 Biz göçeriz gâh bu mülke geliriz
 Meyyit bizim, götüren bizim, sal bizim

— 2 —

Erenler serveri ol sırrım Ali
 Serçeşme olmuştur Urûmeline
 Ağaçtan Zülfikar ol gerçek veli
 Evvel tekbir aldık Pirin beline

Abdal Musa Sultan Şah himmet kıldı
 Dayandı kılıcı Şah taşı böldü
 Bütün Urûmeli İslâma geldi
 Fetih surelerin almış eline

Kırklar azmeyledi Elmalı şehri
 Boğazhisarında ol böldü nehri
 Bol yerde küffara eyledi kahri
 Ol dem kılıç aldı Pirim eline

Bilin Tanrıdağı Şahın otağı
 Hısm-ı Şahtan kanlar kuşattı dağı
 Gelibolu üstünde kuru dağı
 Ol dem âşık oldu Şahın eline

Şahımın refiki gaziler, beyler
 Hışmeder küffara ciğerin dağlar
 Gerçek âşıkların methini eyler
 Ol dem âşık oldum Pirin yoluna

Pirim himmet ile sancak getirir
 Kalenin temelini alt üst götürür
 Tanrıdağ kurbünde çökmüş oturur
 Meskenimdir deyu gelir yerine

Seyit Ali Sultan Kırkların başı
 Nevruz Beyleridir yârı yoldaşı
 Görün Sarıkızda ol çaldı taşı
 Ol dem kuvvet verildi Pirin koluna

Horasan mülkünden «Hoy» dandır aslı
 Şah İmam Hasandır Pirimin nesli
 Mürşidine bendol ey *Geda Musli*
 Kıyamette olsun eli eline

— 3 —

Bahar eyyamı erdi de
 Şadoluben güldü dağlar
 Şirine gönül verdi de
 Ferhat seni deldi dağlar

Üstümüzde yüce Gani
 Daima zikreyle anı
 Ziyaret etmeğe seni
 Koç yiğitler geldi dağlar

Hiç yoktur aklım başımda
 Dilber hayali düşümde
 Sevgili yârım peşimde
 Bana mekân oldu dağlar

Farketmem çok ile azı
 Bozulmaz yazılan yazı
 Arayup sende Ayvazı
 Şol Koroğlu buldu dağlar

Kul Musli der yarım küsdü
 Badu saba gibi esdi
 Güz eyyâmı kadem bastı
 Gör nice ıssız kaldı dağlar

DERTLİ KÂTİP

«Şumnu» ludur. «*Deliorman*» da Bektaşî tekkesi Babası «*Timur Baba*»nın müritlerindendir. *Ali Nutkî Baba*'nın verdiği malûmata göre tahminen 1694 «H. 1100» tarihinde hayatta imiş. Şu Nefes onundur.

Arzulayup sana geldim
Ol mübarek yüzün gördüm
Eşiğine başım koydum
Timur Babam Hû

Kubbeleri yazılıdır
Kandilleri dizilidir
Anda Allahı gizlidir
Timur Babam Hû

Matbahında kaynar aş
Odur anların hem baş
Hüseyin Dedem kardaşı
Timur Babam Hû

Başucunda durur tacı
Erenler ana duacı
Ana varan olur hacı
Timur Babam Hû

Etrafında yeşil bağlar
Ortasında sular çağlar
Dertli Kâtip durmaz ağlar
Timur Babam Hû

NESİMÎ (Kul Nesimî)

XVII nci asırda yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Meşhur H. 807 de derisi yüzülen Hurufî şairi *Nesimî*'nin mahlâsını kullanarak şiirler yazdığı için manzumeleri ekseriyetle XIV üncü asırda yaşayan *Nesimî* namına şayi olmuştur. Halbuki Âzerî *Nesimî*'nin hece ile yazılmış hiçbir manzumesi mevcut değildir. Âşıkane bir takım koşma ve semailer de vücade getiren bu şairin «Kime ne» redifli meşhur nefesini eski bir mecmuada *Kul Ahmed* namına dercedilmiş görmekteyiz. Halbuki *Mehmed Halid Bayrî*'nin «Hayat» mecmuasında neşrettiği bir manzumesine nazaran bu şairin asıl adı *Ali* olduğu anlaşılıyor. Aldığım bu şiirlerin kaili hakkında başlıca bir bilgimiz yoktur (1).

— 1 —

Bugün erenlere kurban
Serim meydanda meydanda
Bütün ikrar canım feda
Canım meydanda meydanda

Kellemi koltuma aldım
Kan ettim kapına geldim
Ettiğime pişman oldum
Serim meydanda meydanda

Yoktur çınarım timarım
Yoktur kalbimde gümanım
Al malım varlığa canım
Dilim meydanda meydanda

(1) 1930 da basılan Bektaşî şairlerindeki başlığı aynen yukarıya aldık. O tarihte merhum Sadeddin Nüzhet «bu şiirlerin kaili hakkında malûmatımız yoktur» demektedir. Fakat 1938 de Maarif Vekâleti tarafından bastırılan Halk Edebiyatı antolojisi adlı eserde Sadeddin Nüzhet: «17 nci asır Bektaşî şairlerinden olan Kul Nesimî bilhassa nefesleriyle şöhret kazanmıştır;» demektedir ve 2 No. lu nefesi dercetmektedir — Antoloji, s. 271 — Demek oluyor ki bu *Nesimî*, *Kul Nesimî*'dir. Maarif Kitaphanesi.

Mü'mine hulleler biçin
Ol kelp rakiplerden kaçın
Ben bülbülüm bir gül için
Zârım meydanda meydanda

Mü'min olan olur veli
Veli olan olur gani
Nesimî'yem üzün beni
Derim meydanda meydanda

— 2 —

Ben yetirdim ben ararım yâr benimdir kime ne
Gâh giderim öz bağıma gül dererim kime ne
Gâh giderim medreseye ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye dem çekerim kime ne

Kelp rakip haram diyormuş şarabın bir katresin
Saki doldur ben içerim günah benim kime ne
Ben melâmet gömleğini deldim taktım eğnime
Ârû namus şişesini taşa çaldım kime ne

Ah Yezid seccadeni al yürü mescit yoluna
Pir eşiği benim Kâbem kıblegâhım kime ne (1)
Gâh çıkarım gökyüzüne hükmeder Kaftan Kafa
Gâh inerim yeryüzüne yâr severim kime ne (2)

Kelp rakip böyle diyormuş güzel sevmek pek günah
Ben severim sevdiğimi günah benim kime ne
Nesimî'ye sordular ki yârın ile hoş musun
Hoş olâyım olmayayım o yâr benim kime ne

-
- (1) Sofular secde ederler mescidin mihrabına
Yâr eşiği secdegâhım yüz sürenim kime ne: nüsha.
(2) Gâh çıkarım gökyüzüne seyredirim âlemi
Gâh inerim yeryüzüne seyredir âlem beni: nüsha.

— 3 —

Uykudan uyanmış şahin bakışlım
 Dedim sarhoş musun söyledi yok yok
 Ak elleri elvan elvan kınalı
 Dedim bayram mıdır söyledi yok yok

Dedim ne gülersin dedi nazımdır
 Dedim kaşın mıdır dedi gözümdür
 Dedim ay mı doğdu dedi yüzümdür
 Dedim ver öpeyim söyledi yok yok

Dedim aydınlık var dedi aynımda
 Dedim günahım çok dedi gönlümde
 Dedim mehtap nedir dedi koynumda
 Dedim ki göreyim söyledi yok yok

Dedim vatanın mı dedi ilimdir
 Dedim bülbül müdür dedi gülümdür
 Dedim *Nesimî* şah dedi kulumdur
 Dedim satar mısın söyledi yok yok (1)

— 4 —

Ateşi aşkına yaktım özümü
 Halil İbrahimle nardan gelirim

.

Suâl eyler isen benim sırrımdan
 Cümlemizi vareyledi varından
 Yarattı Muhammed Ali nurundan
 Hak ile Hak olan şardan gelirim

(1) Bu tarzda birçok halk şairlerinin yazdığı koşmalar arasında bilhassa «Âşık Hasan» la «Emrah» ın koşmaları çok güzeldir. Erzurumlu Emrah: Köprülüzade M. Fuad'a bakınız.

Cebrail çırağı alır eline
 Seyretmeğe gider dostun iline
 Hayranım şakıyan tutu diline
 Rıdvan kapu açtı şardan gelirim

Teni suâl etme ten kuru tendir
 Can anın içinde gevheri kândır
 Bu ilmin deryası bahri ummandır
 Sırrı kaleyleyen sırdan gelirim

Mansur ile varıp dâra çekildim
 Yusuf la kuî olup bile satıldım
 Şamda İsa ile göğe çekildim
 Musa ile dahi Tûrdan gelirim

Mahkemede suâl sordu kadılar
 Kitapların orta yere kodular
 Sen bu ilmi kimden aldın dediler
 Üstadımdan aldım pirden gelirim

Nesimî'yim ikrarımla bilirim
 Gerçek erenlerin kemter kuluyum
 Ali bahçesinin gonçe gülüyüm
 Münkir munafıka Haktan gelirim

— 5 —

Kadir geceleri fırsat sizindir
 Böyle Hak mihmanı can ele girmez
 Peygambere yüzler sürmek bizimdir
 Gitti bugünkü gün dün ele girmez

Azrail el sunar alır canını
 Kimler duyar avazını ününü
 Allahın velisi imam soyunu
 Böyle Hak mihmanı can ele girmez

Özünü kul eyle ki iman bulasın
Cehteyle burada menzil alasın
Nasip olur mu bir dahi göresin
Duasın alacak kul ele girmez

Ey *Nesimî* sakın durup oturma
Sırrın sakla nadandan taş götürme
Cehteyle de imanını yetürme
Zâyedersin iman din ele girmez

— 6 —

Gel beni ağlatma şahım
Ben sana kullar olayım
Gel bana ceylân bakışlım
Ben sana kullar olayım

Bir gonce bülbulün idim
Geldim dalında ötmeye
Şanına ağlatma düşmez
Ben sana kullar olayım

Açtım zülfüm telinden
Zülûfün ucu Mah gibi
Kesip te yabana atma
Ben sana kullar olayım

Nesimî can nesimi
Derdime bir çâre kıl
Ezelden seni sevdim
Ben sana kullar olayım

KAZAK ABDAL

XVII nci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat XVII nci asrın sonlarında yazılan bazı mecmularda bu şairin *Balım Sultan* hakkında medhiyesine tesadüf ediliyor. Diğer şiirleri ise daha muahhar zamanlarda vücade getirilmiş mecmualarda görüyoruz. Roman-ya Türklerinden olduğu rivayet edilen ve muhayyel bir resmine de tesadüf olunan bu meşhur Bektaşînin bilhassa satirik mahiyetteki iki manzumesi epeyce şöhret kazanmıştır.

Üsküdar'da «*Selim Ağâ*» kütüphanesinde «40» numaralı mecmuada «*Kazak Ahmet Baba*» namına kayıtlı bir nefes vardır. Kazak Abdal mahlâsiyle şöhret bulan, ihtimal ki bu adamdır. (1).

— 1 —

Benim pirim Hacı Bektaş Velidir
Pirim piri Şahımerdan Alidir
Seyit Ali Sultanın kendisidir
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Erenlerin lokmasından yer isen
Gerçek imamların aslı der isen
Dinle pendi sana derim er isen
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Aslan gibi apıl apıl yürüyen
Kendi özün Hak sırrına bürüyen
Kepeneğin yanısıra sürüyen
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

(1) 1938 de Maarif Vekâleti tarafından bastırılan Halk Edebiyatı antolojisi adlı eserde Sadeddin Nüzhet: — «17 nci asrın meşhur Bektaşî şairlerinden olan, Kazak Abdal bilhassa nükteli manzumeleri ile tanınmıştır.» demekte ve 2, 3 No. lu manzumeleri dercetmektedir. — Maarif Kitaphanesi.

Mümin olan lokmasını yedirir
Her sözleri rumuz ile bildirir
Gümansız bil anı gerçek velidir
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Kızıl deli ocağından uyanan (1)
Baştan başa yeşillere boyanan (2)
Varıb pirin eşiğine dayanan
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Mekân tutmuş Hanbağında bucağın (3)
Bulutlara ağıp tutan sancağın (4)
Uyandırdı pirimizin ocağın (5)
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

Kazak Abdal der rivayet eyledim (6)
Üç yüz altmış er ziyaret eyledim (7)
Bu da sözbaşı hikâyet eyledim
Mürsel Baba oğlu Sultan Balımdır

— 2 —

Ormanda (8) büyüyen adam azgını
Çarşıda pazarda insan beğenmez
Medrese kaçkını softa bozgunu
Selâm vermeğe dervişan beğenmez (9)

Âlemi tânededr yanına varsan
Seni yanıltır bir mes'ele sorsan
Bir cim çıkmaz eğer karnını yarsan
Camiye gelir de erkân beğenmez (10)

-
- (1) Seyit Ali Sultanımdan uyanan: nüsha.
(2) Namaz kılıp eşiğine dayanan: nüsha.
(3) Mekân etmiş meyhanenin bucağın: nüsha.
(4) Atar tutar bulutlara nacağın: nüsha.
(5) O denlu uyaran Pirim ocağın: nüsha.
(6) Kazak Abdal der bunu rast söyledi: nüsha.
(7) Eyledi: nüsha.
(8) Köyünde: «Halk şiirlerinin şekil ve nev'i: A. Talât, sahife 145»
(9) Selâm vermek için kesen beğenmez: aynı eser.
(10) A. Talât B. in eserinde bu bent yoktur.

Elin kapusunda kul kardaş olan (*)
 Burnu sümüklü hem gözü yaş olan
 Bayramdan bayrama bir traş olan
 Berber dükkânında oğlan beğenmez

Dağlarda bayırda gezen bir yörük
 Kimi timarlı sipahi kimisi serbölük (1)
 Bir elife dili dönmiyen hödük
 Şehristana gelir ezan beğenmez

Bir çubuğu vardır gayet küçücek
 Zu'mu fasidince keyf götürecekt
 Kırık çanağı yok ayran içecek
 Kahveye gelir de fincan beğenmez (2)

Yaz olunca yayla yayla göçenler
 Topuz korkusundan şardan kaçanlar (3)
 Meşe yaprağını kıyıp içenler
 Rumeli Yenicesi duhan beğenmez (4)

Aslında, neslinde giymemiş hâre
 İş gelmez elinden gitmez bir kâre
 Sandığı gömleksiz duran mekkâre (5)
 Bedestana gelir kaftan beğenmez

Kazak Abdal söyler bu türlü sözü (6)
 Yoğurt ayran ile hallolmuş özü (7)
 Köyden şehre gelse bir Türkün kızı (8)
 İnci yakut ister mercan beğenmez

(*) Karavaş olan: aynı eserde.

(1) Kimi timarlı sipahi kimisi serbölük: nüsha.

(2) Kahvede fağfurî fincan beğenmez: nüsha.

(3) Topuz korkusundan şehre kaçanlar: Ahmet Talât B. in eseri: sahife 145.

(4) Rumeli bohçası duhan beğenmez: aynı eser.

(5) Evinde yoğiken gömlek mekkâre: nüsha.

(6) Kazak Abdalın her dem budur sözü: nüsha.

(7) Yoğurt ayranla hâsıl olmuş özü: nüsha.

(8) Köyden şehre gelse bir köylü kızı: A. Talât B. in eseri

— 3 —

Eşegi saldım çayıra
Otlaya karnın doyura
Gördüğü düşü hayıra
Yoranın da anasını

Münkir munafıkın huyu
Yıktı harap etti köyü
Mezarına bir tas suyu
Dökenin de anasını

Dağdan tahta indirenin
Iskatına oturanın
Mezarına götürenin
İmamın da anasını

Derince kazın kuyusun
İnim inim inilesin
Kefenin diken iğnesin
Dikenin de anasını

Müfsidin bir de gammazın
Malı vardır da yemezsin
İkisin meyit namazın
Kılanın da anasını

Kazak Abdal nutkeyledi
Cümle halkı ta'neyledi
Sorarlarsa kim söyledi
Soranın da anasını

B A L L I B A B A

XVII nci asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmatımız yoktur. Yalnız Filibe'ye civar bir yerde *Ballı Baba* namında bir azizin yetiştiğinden haberdarız. XVII nci asırda yaşadığı tahmin edilen bu Baba hakkında bir menkıbe de rivayet ediliyor. Muallim *İhsan Tanaltay*'ın verdiği malûmata göre, *Ballı Baba*, Filibe civarındaki bir tekkenin babası imiş. Bir gün geçen bir kervana yüklerinde ne bulundüğünü sormuş, onlar da pekmez olduğunu söylemişler. *Baba*, «Yükünüz baldan daha kıymetli olsun» diye dua etmiş. Bunlar her zamankinden fazla bir fiatla pekmezlerini satmışlar ve dönüşlerinde tekkeye uğrayıp şeyhin elini öpmüşler ve teşekkür etmişler. Bu hâdise şâyi olunca bu Bektaşî de «*Ballı Baba*» adıyla iştihar etmiş. *Gene Bay İhsan*'a göre *Ballı Baba* hakkında bestelenmiş şöyle bir ilâhî de vardır:

Tekkesine gelenler
Her murâda ererler
Korusunda bûlbûller
Sevinerek öterler
Gerçeksin Ballı Baba

Şadırvanın yolları
Ne soğuktur suları
Baba'nın devrişleri
Şâd eder gönülleri
Gerçeksin Ballı Baba

Bir kısım Bektaşî mecmualarında tesadüf edilen şu nefesin bu zata âid olması ihtimal dahilindedir:

Muhammed Ali postunda oturan
Dört kapuyu kırk makamı bilmeli
Muhammed Ali'ye tâlibim deyen
Evvel farzdır mürşidini bulmalı

Bir bina yap dört duvarın üstüne
Bir selâm ver dört kapunun dostuna
Üç sünnetin, yedi farzın aslı ne
Gizli gizli bu sırlara ermeli

Mürşidini bul da müşkülün ara
Gene mürşidinden bulunur çare
Kavuşturur mürşid seni ol şara
Ol şardaki pazarbaşın bulmalı

Ol şardaki pazarbaşı Ali'dir
Orda açılan mahabbet gülüdür
Bu yolun evveli Bektaş Veli'dir
İsteyenin muradını vermeli

Hiç bina gördün mü duvarı üçlü
Nice sırlar vardır sırlardan içli
Cihanda var mıdır *Balli*'dan suçlu
Herkes vücudunda Hak'kı bulmalı

ABDAL

XVII nci asırda yaşadığını kuvvetle tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiçbir malûmata sahip değiliz. Fakat eski bir takım mecmualarda kısmen âşıkane, kısmen de dinî mahiyette kaleme alınmış *Abdal* mahlâslı epeyce koşma ve nefese tesadüf olunmaktadır. Bu şiirlerden bir kısmının XVI ncı asırda yaşayan *Muhyeddin Abdal*'a âid olduğu anlaşılıyor. Fakat mühim bir kısmını da bu şair vücuda getirmiştir. *Abdal*'ın birkaç manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Yana yana gelmeyenin
Dost demek nesine gerek
Rümûzunu bilmeyenin
Dost demek nesine gerek

Gerçek ere yetmeyenin
Pir eteğin tutmayanın
İkrârını gütmeyenin
Dost demek nesine gerek

Sınığın alup satanın
Bire ikilik katanın
Oynayup ötemeyenin
Dost demek nesine gerek

Gönlünde kibir tutanın
Birlîğe yetemiyenin
Seğirdüp yitemeyenin
Dost demek nesine gerek

Abdal der akamayanın
 Sefillik çekemiyenin
 Yıktığın yapamıyanın
 Dost demek nesine gerek

— 2 —

Bülbül olsam gül dalında şakırım
 Öz bağında biten gül neme yetmez
 Süleymanım kuş dilinden okurum
 Bana ta'lîm olan dil neme yetmez

Derviş oldum pîr eteğin tutarım
 Hak'ka doğru çekilüdür katarım
 Baykuş gibi garib garib öterim
 Issız virâneler çöl neme yetmez

Aşk kitabın ele aldım yazarım
 Yolum Hak'ka doğru meylim nazarım
 Neme gerek dağı taşı gezerim
 Karşıda görünen yol neme yetmez

Dünyanın ötesi neden ma'lûmdur
 Anın asılina iren âlimdir
 Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
 Bir hırka bir şal bir çul neme yetmez

Abdal'ın sırrına kimseler ermez
 Tevekkül malını irteye koymaz
 Kişi kısmetinden ziyade yemez
 Bana kısmet olan mal neme yetmez

— 3 —

Bin bir kelâmın başında
 Kanlı gönül öldürendir
 Evliyânın nefesinde
 Kanlı gönül öldürendir

Garibin gözü yaşlıdır
 Âşıkın bağı başlıdır
 Âdem öldüren suçludur
 Kanlı gönül öldürendir

Câhilin sözü ağudur
 Gönül evini dağıdur
 Hak Taalânın evidür
 Kanlı gönül öldürendir

Başından gitmesün kada (1)
 Yatak bulmasun sinde de
 O dünyâda bu dünyâda
 Kanlı gönül öldürendir

Abdal der kendi hâlinde
 Ne gelse söyler dilinde
 Muhammed Ali yolunda
 Kanlı gönül öldürendir

— 4 —

Hakîkatin kilidini
 Açana gazi dediler
 Bu yolda can ile baştan
 Geçene gazi dediler

Mürşid inanmaz yalana
 Rızık ile mâle kalana
 Dost meydânında ölene
 Koçana gazi dediler

(1) Kaza yerine.

Geç gel rızk ile mâlindèn
Nişan göster öz hâlinden
Aşk kadehin dost elinden
İçene gazi dediler

Al kırmızıyla donunu
Muhammed sakla dinini
İmâm yolunda kanını
Saçana gazi dediler

Bir haber diyeyim sana
İşit sözüm inan bana
Abdal eder dosttan yana
Göçene gazi dediler

ABDAL OĞLAN

XVII nci asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektâşî şairlerindendir. Millet Kütüphanesindeki bir mecmuada (No: 723) bir nefesine tesadüf ettiğimiz bu şairin başka hiçbir manzumesine henüz rastlamadık. Mezkûr nefesi dercetmekle iktifa ediyorum:

Meydana giren yazılar
Canım şunları öziler
Dinim imanım gaziler
Hû gerçekler demine hû

Âşık olan âvâredir
Yüreği pâre pâredir
Yalanın yüzü karedir
Hû gerçekler demine hû

Pîrim neslidürür Ali
Ol gösterir doğru yolu
Ezel dedik Hak'ka beli
Hû gerçekler demine hû

Fenâ dünya böyle kalmaz
Âb-ı hayât içen ölmez
Yalan bunda nasîb olmaz
Hû gerçekler demine hû

Kalmaz fenâ dünyâ böyle
Gir âşık deryâyı boyla
Söyle *Abdal Oğlan* söyle
Hû gerçekler demine hû

A H Ü

XVII nci asırda yetişen Bektaşî şairlerindendir. Asıl adı *Alî*'dir. Diyarbakır'da doğdu. *Alî Emirî* merhum «Tezkire-i şuarâ-yi Âmid» de onun *Karaoğlu* namıyla şöhret kazandığını ve gayet güzel bir sese mâlik bulunduğunu söylüyor. İhtiyarlığında *Baba Âhû* lâkabiyle şöhret kazanmış bulunan bu şairin *Murad IV.* ve *Mehmed IV.* devirlerinde yaşadığını *Hammer* de bildirmektedir. Bir takım destan, koşma ve nefesler vücade getiren *Âhû*'nun XVII nci asırdan itibaren yazılan bazı mecmualarda şiirlerine de tesadüf edilmektedir. Bu maruf saz şairinin «Âşık musikisi» üslûbunda besteler de vücade getirdiğine muhakkak nazarıyla bakılabilir. Birkaç nefesini derce diyorum:

— 1 —

İkrar verdim dönmem Elest bezminden (1)
Verdiğim ikrarı imandan aldım
Başka seyran gördüm çeşmim neminden
Mahabbeti (2) ben ol seyrandan aldım

Nârü badü âbü hâkden halkoldum
Kendi kendim ana rahminde buldum
Devir (3) tamam oldu Dünyaya geldim
Bu ibret namesin cihandan aldım

Bildiğim unuttum eylerim feryat
Dert budur dil dönmez (4) isterim imdat
Tekrar ile talim etti bir üstat
Dersimi mektebi irfandan aldım

(1) Bezm-i Elest'den: Nüsha.

(2) Bu sohbeti: Nüsha.

(3) Müddet, yaprağı: Nüşhalar.

(4) Hergiz: Nüsha.

Cangözü gafletten açıla düştü
 İkilik birliği güç ile geçti
 Hazinei hakka elim ulaştı
 Leâl ü gevheri mercandan aldım (5)

Nefes sunup akla verdim pendimi
 Uyandım gafletten çözdüm bendimi
 Ol hâl ile teslim ettim kendimi
 Sonra kendi kendim men andan aldım

Bu bir gizli sırdır (6) kimse duyamaz
 Sofî aşkın (7) katarına uyamaz
 Değme Zergerler hoş baha (8) koyamaz
 Bu dürr-i yektayı ummandan aldım

Dünyadan el çektim erkândır işim (9)
 Çeşm-i pürhunumdan akıttım yaşım
 Pirlere hediye eyledim başım
 Ol yeşil bayrağı Selmandan aldım

Acep görünmezler (10) bilmem nerededir
 Gerçeklere ayan bize perdedir
 Esrarı hakikat (11) gizli yerdedir
 Hakikati Şahımerdandan aldım

Âlem baştan başa bir seyrangâhtır
 Gir gönül şehrine gör ne dergâhtır
 Bu bir gizli sırdır kudretullahtır
 Yazılı defteri divandan aldım

(5) Lâ'l ü gevher kân-ı mercandan aldım: Nüşa.

(6) İştir: Nüşa.

(7) Ehl-i aşkın: Nüşa.

(8) Değme gevherleri hurca: Nüşa.

(9) Gör ki bu âlemde aşka telâşım: Nüşa.

(10) Mahabbet görünmez: Nüşa.

(11) Mahabbet esrârı: Nüşa.

Çalış bu girdabın çık karasına
 Dermanı bulasın dil beresine (12)
 Merhem emolur mu (13) aşk yarasına
 Bu ilmi hikmeti Lokmandan aldım

Hakikat sözüne hile katmazam
 Her kişiye sırrı (14) beyan etmezem
 Bilinmeyen yerde cevher satmazam
 Ben bu nasihati bir candan aldım

Gerçi hata ile isyanım çoktur
 Kalbimde benliğin eseri yoktur
 Zebur Tevrat İncil dört kitap haktır
 Ledünnü âyet-i Kur'andan aldım

Şeriat sancağı geldi dikildi
 Marifet yoluna nurlar döküldü
 Hayır himmet (15) oldu gülbank çekildi
 Tarikat kemendin erkândan aldım

Marifet (16) yolunda gör savaşımı
 Gözümden akıttım kanlı yaşımı
 Pirlere meydanına (17) koydum başımı
 İcazet verdiler meydandan aldım

Mûsaya tecelli göründü Tûrda
 Mestedip aklını şaşırdı (18) nurda
 Enelhak sırrını görüp Mansurda
 Hakikat kemendin gerdandan aldım

(12) Derman da sır olmuş derd arasına: Nûsha.

(13) Merhem em olur mu: Nûsha.

(14) Her kişiye sır: Nûsha.

(15) Hayra niyyet: Nûsha.

(16) Hakikat: Nûsha.

(17) Pirlere hediye: Nûsha.

(18) Götürdü: Nûsha.

Eğnime giymişim köhne abayı
 Anınçün severiz Âl-i abâ'yı (19)
 Kimden aldım dersin bu vesâyâyı
 İsmail'e inen kurbandan aldım

Gel düşünme akla sığmaz bu ilim
 Bir ulu dergâha uğradı yolum
 Kudret haznesinin miftahı dilim
 Bilmeyenler sanır dükkândan aldım

Müminlerin elde olur beratı (20)
 Mümin olan anda bulur necatı
 Miraçtan indirdi savm u salâtı
 Hak budur (21) Hazreti Kur'ândan aldım

Âhû'yum utandım (22) kendi sözümden
 Mestolup türaba düştüm özümden
 Kanlı yaşlar akar oldu gözümden
 Macerayı çeşmi giryandan aldım

— 2 —

Dilim kalem kalbim defter yazarım
 Mahabbet bahrine dalaldan beri
 Leylâm deyüp kan ağlayup gezerim
 Mecnûn olub aşka uyaldan beri

Çıkınca mi'râca Hazret-i sultan
 Diledi ümmetin Hudâ'dan heman
 Nûr ile gark oldu cümle bu cihan
 Hak ana Resûlüm deyelden beri

(19) Ezelden severiz biz Murtezâ'yı: Nüşa.

(20) Mû'minin elinde budur berâtı: Nüşa.

(21) Bilür: Nüşa.

(22) Unutmam: Nüşa.

Gel ey zâhid atma kendini dâma
 Kerâmet bizdedir şükür Hudâ'ma
 Ve lekad Kerremnâ benî âdeme
 Saâdet tacını giyelden beri

Mahlâsım Âhû'dur ismim Ali'dir
 Sanma derûnumda dünyâ mâlidir
 Şükür kalbim îman ile doludur
 Kendi noksânımı bilelden beri

— 3 —

Turnam size seyyâh vermiş Murtezâ
 Nazlı nazlı söyler Horasan deyu
 Ehl-i beyt'e cânın eylemiş fedâ
 Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Biri rehber olmuş mürşide gider
 Sözünce semâin âşikâr eder
 Muhammed Ali'nin erkânın güder
 Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Şâhımın kuvveti her yüzde belli
 Cemâli gülşenin açılır gülü
 Erenler bülbülü tatlıdır dili
 Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

Âhû Dede'm eder turnamdır âhû
 Dünyânın evveli âhırı bir hû
 Vird edinmiş turnam dilinde yâ hû
 Nazlı nazlı söyler Horasan deyu

B E D R İ

XVII nci asırda yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asırda yazılmış bir mecmuada onun Bektaşîleri medh eden bir manzumesine tesadüf olunmaktadır. Bu şi'ri aynen dercetmekle iktifa ediyorum:

— Murabba' —

Fakr-ı halde ey dil âbâdî kılan Bektaşidir
Hırkapûş olmuş velîkin kâm alan Bektâşidir
Ziynet-i dünyâyı terk idüp abâpûş oldular
Nâr-ı aşkullahı yanub yakılan Bektâşidir

Var mıdır dersen haberdar bu oyundan cüz'ice
Oynadır hem dahi oynar çok oyunbazdır hoca
Oynananlardan oyundur âlem oynar böylece
Oynadır hem dahi oynar oynayan Bektâşidir

Her harâbâtı yüzünden görseler dirler velî
Hiç demezler sâhib-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî
Mazhar-ı sırr-ı hakikat andadır sırr-ı Ali
Sırrı sırr eyler bu dem sır saklayan Bektâşidir

Sakınub ta'n etme cânâ dervişe eyle hazer
Kalbinin her gûşesinde sırr-ı feyzullah gezer
Sırr-ı esrâra haberdar var mıdır dersen eğer
Bâtını Leylâ için Mecnûn olan Bektâşidir

Nutk-ı pirden eyneam gûş eyle cânâ sen de bil
Taş atan bizdendir ammâ attıran bizden değil
Bedrî ta'n ider seni âlem sakın olma melil
Sen bilirsin bahr-i ummâna dalan Bektâşidir

CÂFEROĞLU

XVII nci asırda yaşadığı kuvvetle tahmin olunan Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiçbir malûmata sahip değiliz. XVII nci asırda yazıldığı muhakkak olan bazı mecmualarda bazı nefeslerine tesadüf edilmektedir. İki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Bu anasır dört güruhtur
Dördünden biridir İnsan
Bu sırrı duyan ârifdir
Hep değil yarıdır İnsan

Kimse vardır yola gelmez
Öğüt versen öğüt almaz
İkrarsızda iman olmaz
Nutkunun eridir İnsan

Mevlâm adın kendi kodu
Adına Âdemsin dedi
Âdemi melekler yudu
Pâktir hem arıdır İnsan

Câferoğlu yoldan azma
Sakın yanlış fikir düzme
Rabbini yabanda sezme
Mevlânın sırrıdır İnsan

— 2 —

Hakikat kapusun açtık
Söyleriz sırdan içeri
On sekiz bin perde geçtik
Girdik bir şardan içeri

Ne aceb yaratmış Mennan
Çevresinde bütün cihan
Ol şehrin içinde nihan
Yar bulduk yardan içeri

Şehr içinde şâhı bile
Dinin kıblegâhı bile
Üç dürlü musâhib ile
Gark olduk nurdan içeri

Niceler bu sırra ermez
Ârif bilür deyü vermez
Âlem halkı bizi görmez
Sırr olduk sırdan içeri

Bir acâyib şehre yettik
Aşkın deryâsına battık
Cennet bağçesin seyr ettik
Baktık dîdardan içeri

Çalab'ın visâli zattır
Bu sırrı bilmeyen mattır
Şöyle acâyip kudrettir
Gönüller sırdan içeri

Ca'feroğlu arttı derdim
Hak söylerim Hak'dır virdim
Her kez Hak'kı hâzır gördüm
Sıdk ile erden içeri

DERVİŞ MEHMED

XVII nci asır Bektaşî şairlerindendir. *Mehmed, Kul Mehmed, Derviş Mehmed, Sultan Mehmed* gibi mahlâslarla nefesler vücade getiren bu şairin XVII nci asır sonlarından itibaren yazılmağa başlanan mecmualarda şiirlerine rastlamaktayız. Saz şairi *Kul Mehmed*'den başka bir şahsiyet olduğu kuvvetle tahmin edilebilen bu şairin bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

Niyazım var Muhammedle Aliye
Cümle günahıma İmamlar medet
Bağışla suçunu bu günahkârın
Cümle günahıma İmamlar medet

Ağu kattılar Şah Hasan'ın payına
Lânet indi Muaviye soyuna
İmamı Hüseyin'in yüzü suyuna
Cümle günahıma İmamlar medet

Zeynel'âbidindir benim penahım
İmam Bâkır kalb evinde mihmanım
Ol İmam Câfer'dir efendim benim
Cümle günahıma İmamlar medet

On iki İmama niyaz eylerim
Hasan Askerîye hâlim söylerim
Muhammed Mehdiye tamam eylerim
Cümle günahıma İmamlar medet

Miraçta oturan ol Fahrî Ahmed
Yardım eyle bize çekirtme zahmet
Muhammed Aliye eylerim minnet
Cümle günahıma İmamlar medet

Mehemmed'im zikreylerim erleri
Beyan eylediniz gizli sırları
Rûm erleri Horasanın pirleri
Cümle günahıma İmamlar medet

— 2 —

Kalktı Horasan'dan sökün eyledi
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle
Erleri kendine akın eyledi
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Güvercin donuna girdin de geldin
Altındaki postu aldın da geldin
.
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Darı çaç üstünde namaz kıldırın
Erlğin cümle âleme bildiren
Nûru ile şu cihânı dolduran
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdad eyle

Doksan günlük yola kuşlukta geldin
Nice çâresize çâre eriştin
Otuz altı bin er gözünü açtın
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Âdet olsun deyu sığırı güttün
Sarının öküzün kurda yedirdin
. ettin taşı söylettin
Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Pâdişahlar pâdişahı sen oldun
 Urum'un içinde sen sultân oldun
 Mü'minlerin kiblegâhı sen oldun
 Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

Sultan Mehmed'im severim seni
 Sensin mü'minlerin desti dâmeni
 Şefâat ıssı ol mürüvvet kânı
 Hünkâr Hacı Bektaş gel imdâd eyle

— 3 —

Allâh medet yâ Muhammed yâ Ali
 Bizi dergâhından mahrum eyleme
 Pirim Hünkâr Hacı Bektaş Veli
 Bizi dergâhından mahrum eyleme

Âdem Safiyullah atam hakkıçün
 Muhammed Mustafa Hatem hakkıçün
 Eyyuba sürdüğün sitem hakkıçün
 Bizi dergâhından mahrum eyleme

Hasanın aşkına kılarım zarı
 Hüseyindir dinimizin serveri
 Âlemler canısın Cenabı Bâri
 Bizi dergâhından mahrum eyleme

Zeynelin canına kıldılar cefa
 Muhammed Bâkırdır sırrı Mürteza
 İmam Câfer Kâzım Mûsayı Rıza
 Bizi dergâhından mahrum eyleme

Mehmed'im eder hey ganî kadir
 Takî Nakî Askerî Rahmân'ımdır
 Muhammed Mehdi'ye niyazım budur
 Bizi dergâhından mahrum eyleme

— 4 —

Nasrunminallahın lûtfu dokuna
 Ve fethün karibe el'ihسان indi
 Veçhinde Kurânı azîm okuna
 Hakkında surei Errahman indi

Yüz yigirmi dört bin peygamber haktır
 Anların ervahı ezelden pâktir
 İllâ Muhammedin menendi yoktur
 İncil, Zebur, Tevrat, Kaf Kur'ân indi

Yüz dört kitap indi gayettir kamu
 Bir elif halketti cim ile mimi
 Bunca ilimlerin hatmi tamamı
 Üç İhlâsı Şeriften Elhamd indi

Hak Resulüne eyledi inayet
 Yine bugününde eyledi imdat
 Âhır nebi ile eyledi irşat
 İptida şanına Eliflâm indi

Mehemmed'im eder ol nazar kimde
 Herşeyde var amma illâ âdemde
 Velekadkerremna dediği demde
 Akıl, ilim, kelâm küllü kân indi

— 5 —

Hayber kapusun açarsın
 Yâ Muhammed yâ Ali
 Kul günâhından geçersin
 Yâ Muhammed yâ Ali

Hak Taâlâ habîbisin
 Mü'minlerin rehberisin
 Sen cümlelerin ma'bûdusun
 Yâ Muhammed yâ Ali

Sen cümlemin ma'bûdusun
Düşenin elin alırsın
Hâlimizi sen bilirsın
Yâ Muhammed yâ Ali

Hâlimiz sana ayandır
Bizi nûruna boyandır
Koma gafletten uyandır
Yâ Muhammed yâ Ali

Aşkına su gibi akan
Âşıkın sinenin yakan
İrfanda gül gibi kokan
Yâ Muhammed yâ Ali

Sensin Hayder'in hâcesi
Sevenin kadir gecesi
Hasan Hüseyin'in dedesi
Yâ Muhammed yâ Ali

Zeynel'e zindanda yoldaş
Mü'min yoluna koydu baş
Sana şek getüren kallâş
Yâ Muhammed yâ Ali

Bâkır'a çektirdin cefâ
Cefâ ana oldu safâ
Melekler durdu saf safa
Yâ Muhammed yâ Ali

Câfer'in gülünü deren
Takî'nin gönlüne giren
Hep münkirdir sana uran
Yâ Muhammed yâ Ali

Ol Rızâ'ya gösterdin yol
 Kâzım Mûsâ var sana kul
 Ümmetine keremin bol
 Yâ Muhammed yâ Ali

Ümmete edersin kerem
 Takî Nakî yola irfan
 Yolun doğrusun gösteren
 Yâ Muhammed yâ Ali

Bizi ayırma yolundan
 Bülbül ayrılmaz gülünden
 Asker, Mehdî katârından
 Yâ Muhammed yâ Ali

Derviş Mehmed'im zikr eder
 Hak'kın bin bir ismin ezber
 Bir adı Hayder-i Kerrar
 Yâ Muhammed yâ Ali

— 6 —

Cümle işler malûm ol efendime
 Nice türlü türlü iş etti gönül
 Ne deliyim, ne sarhoşum, ne ayık
 Divane mecnunum cuş etti gönül

Viranım ezelde mâmur kûyidim
 Cümle bet eşlikte ben de çok idim
 Bir zamanlar akıl başta yok idim
 Aklımı başıma düş etti gönül

Hep melekler el kaldırmış duada
 Ciğerciğim kavurdular tavada
 Bir zamanlar gezer idik havada
 Yere türab edip düş etti gönül (1)

(1) «Gönül düş emrini verdi» demek istiyor.

Hakikat meyinden içenler kanar
Doğrusun söylesem el beni kınar
Âşık olanların yüzleri solar
Derdim üç dört idi beş etti gönül

Derviş Mehmed'im şimdi zamanda
Mahlûk anın için kaldı gümanda
Nice zalimler çekmiş kemende
Âkili cümleye baş etti gönül

— 7 —

Bir mi bin mi bu kubbenin kapusu
Deyen bilmez bilen demez ne seyran
Nur mu sır mı o uçmağın yapusu
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

Kulu için halk eyledi cenneti
Anların kimseye yoktur minneti
Ali ile Muhammed'in sünneti
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

Yaratmıştır on sekiz bin âlemi
Cebrâîl arşdan indirdi kelâmı
Dört kitabın yazıldığı kalemi
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

Hak aşkına sadâ eden sâkiyi
İns ü cinne sadâ veren makiyi
Arş yüzünde nişan duran ikiyi
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

Derviş Mehmed'im şemsî çırağı
Her kes bilür bu dünyâda gereği
Hak Taâlâ eğlendiği durağı
Deyen bilmez bilen demez ne seyran

— 8 —

Her sabah her sabah hânın dağılır
 Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyin
 Âşık bûlbüllerin boynu bükülür
 Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyin

Yaslanayım eşîğine durayım
 Görmediğim yeri göster göreyim
 Senden gayrı kim var kime varayım
 Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyin

Garîbim türbene geldim ey kerîm
 Gümansız şübhesiz seni severim
 Sâilim kapunda boynum eğerim
 Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyin

Seni seven âşık dîvâne olur
 Arar Hak'kı kendi özünde bulur
 Yaşını silmeğe kapuna gelür
 Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyin

İkrâr ehli olan ikrârın bulur
 Ali'yi sevenler çığıra gelür
Derviş Mehemed'in sana yalvarır
 Ver benim murâdım İmâm-ı Hüseyin

— 9 —

Gerçek olan yolun evvelin izler
 Eğer yolcu isen yol kâmil ister
 Kişi ne söylerse ne acep söyler
 İrfan tanıştığı dil kâmil ister

Sofî olan neyler benliği kini
 Farkeyle özünü kendini tanı
 Terziye verirler biçmeğe seni
 Senin de tuttuğun el kâmil ister

Şeriat bâbında hizmettir karar
Mürşit talibinin günahın sorar
Kâmil talip tarikatte bîkarar
Marifette hizmet kul kâmil ister

Âr edenler bu meydana gelemes
Özü sudan olan cennet göremes
Kul ham ise hakikate eremes
Bülbüle cevretme gül kâmil ister

Sultan Mehmed'im meyil katılır
Varır gider Hak katında satılır
Servetler bağlanır yükler tutulur
Varıp duracağın han kâmil ister

— 10 —

Hak nasîb eylese görsem yüzünü
Canım arzuladığ- sâhib Mehdî'dir
Ayağı tozuna sürsem yüzümü
Erenler sultânı sâhib Mehdî'dir

Mü'min olan kardaş onu arzular
Tarîkat erkânın dâimâ gizler
İnşallah cemâlin görür bu gözler
Bu vaktin sâhibi sâhib Mehdî'dir

Selâm olsun bizden ol Ganî Şâh'a
Cemâli gül olan Şems ile mâha
İnşaallah bir gün gelir dergâha
Keremin sâhibi sâhib Mehdî'dir

Vaktin kutbu gelse Zülfikar salsa
Yezîd'in neslini bir tamam kırsa
Yetişmez şâhıma yüz bin er olsa
Kılıcın sâhibi sâhib Mehdî'dir

Kul Mehmed eder bizâr olmuşum
 Gezdiğim yerlerde dîdar bulmuşum
 Îsâ gelir deye nazar kılmışım
 Evliyânın kulu sâhib Mehdî'dir

— 11 —

Yattım bir dağda uyudum
 Eriş pîrim Ali eriş
 Beni kimse kaldırmadı
 Eriş pîrim Ali eriş

Atın binüp doldurmadın
 Döğüb söğüb kaldırmadın
 Kim olduğun bildirmedin
 Eriş pîrim Ali eriş

Atı var öğeyik donlu
 Eğeri şiddetli şanlı
 Yemek yemez kendi canlı
 Eriş pîrim Ali eriş

Elinde kamçısı yeşil
 Cümle âlemi dolaşır
 Çâre deyene ulaşır
 Eriş pîrim Ali eriş

Kul Mehmed'im nolamadım
 Yollarında ölemedim
 Kim olduğun bilemedim
 Eriş pîrim Ali eriş

FAKİR EDNÂ

XVII nci asrın ilk yarısında yaşadığını tahmin ettiğimiz kızılbaş şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değilim. Fakat her yazdığı nefesin son bendinde *Hatayî*'den hürmetle bahsettiğine bakılırsa bu meşhur hükümdara men-sub bir kızılbaş intisabı olduğu kuvvetle söylenilebilir. *Hatayî*'ye yetişmediğini, bununla beraber ona yetişenlerle görüş-tüğünü de tahmin edebiliriz.

XVII nci asır içinde yazılmış bazı mecmualarda man-zumelerine rastlanan *Fakir Ednâ*'nın bazı nefeslerini derce-diyorum:

— 1 —

Allah meded yâ Muhammed yâ Ali
Günahkârım günâhımı bağışla
İmâm-ı Hüseyin Bektaş-ı Velî
Günahkârım günâhımı bağışla

Halil'in nârını çemen eyleyen
Münkirin gönlünü güman eyleyen
Doksan bin kâfiri îmân eyleyen
Günahkârım günâhımı bağışla

Hazret-i Üveys'in nikabın veren
Serdar Muhammed'in yolunda duran
Bin bir kelâm Hazret-i Musa'dan soran
Günahkârım günâhımı bağışla

İmam Hasan'la serin ele alan
İmam Hüseyin'le nur şehîd olan
Zeynel'in zindanda pâ yine gelen
Günahkârım günâhımı bağışla

İmam Bâkır kazanında sır olan
On iki buyruğu Câfer'e salan
On hâtemi birinde tamam kılan
Günahkârım günâhımı bağışla

Musa Kâzım'ın Rızâ'la pazarı
İsm-i a'zam okur kılar gazâyı
Yer yok iken gök yok iken ezeli
Günahkârım günâhımı bağışla

Kün deyüb cihânın binâsın kuran
Eyyub'u unulmaz derdlere salan
Takî Nakî Askerî'ye yâr olan
Günahkârım günâhımı bağışla

Eyyub'un kurdunu döküb sağ eden
Harman çöpünü ifrite bağ eden
Mi'racda ol Muhammed'e car eden
Günahkârım günâhımı bağışla

Bu *Fakir Ednâ*'ya sevdâyı kılan
Üstâdım Hatâyî dersini alan
Bunda kalanların carına gelen
Günahkârım günâhımı bağışla

— 2 —

Sabah erden vardım Seyyid Baba'ya
Yüzüm sürdüm şehirlerin başına
Dolandım tecellî kıldım dergâha
Vardım düştüm sancağının başına

Bir ismi Hayder'dir bir ismi Ali
Sancağı cennette geldi bu veli
Hak nazar eyledi doldu bir dolu
Canım kurban kadeh sunan eline

Ol Sultan Saçlı'yı yanına aldı
İsteyen kulların murâdın verdi
Kızıl elma'ya dek kâfiri kırdı
Yüz sürerek günbedinin taşına

Leşker-i abdala çıkıyor eli
Kimsenin kalmadı kendiye dili
İmam Hüseyin ile Bektaş-ı Veli
Cnım kurban beratına işine

Kara Pirbat Âl-i abâ yâridir
Koca leşker günahları arıdır
Sultan ağı can cümlelerin pîridir
Yüz sürelim eşliğine başına

Sefil Ednâ'm der ki bâbına varsam
Yeşil sancağına yüzümü sürsem
Ölmeden gözümü açsam da görsem
Gör üstâdım Hatâyî'nin işine

— 3 —

Çok günah işledim senin katında
Eriş Şâh-ı Merdan sen imdâd eyle
Kul daralmayınca Hızır yetişmez
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Yalvarması boynumuza farz oldu
Edeb erkân mü'minlere arz oldu
Mü'minin secdesi Hak niyâz oldu
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Kim kaildir mahşer- kalan da'vâya
Şah Hasan'a ağı verdi Muâviye
İmam Hüseyin mürvet eyle cânıma
Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eylee

Zeynel'i zindana atan o soydur
 Muhammed Bâkır'a verilen paydır
 İmam Câ'fer erkânı kadim yoldur
 Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Musa Kâzım ile salâyı veren
 İmam Rıza ile mescide giren
 Taki ile Naki carına gelen
 Yetiş Hızır Nebî sen imdad eyle.

Askerî'nin askerine katılan
 Kul olub Belh, Buhârâ'da satılan
 Çöl Kûfe şehrinde nâra atılan
 Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Kırkların cemine berâber gelen
 Server Muhammed'in bacını alan
 Sancağını çeküb Zülfikar çalan
 Yetiş Hızır Nebî sen imdâd eyle

Fakir Ednâ'm der ki bu sırra eren
 Üstadım Hatâyî dârına duran
 Tamuda yanar mı nûrunu gören
 Yetiş Hızır Nebi sen imdâd eyle

— 4 —

Her gördüğne meyil katma
 Sabr eyle gönül sabr eyle
 İrmediğin yere yetme
 Sabr eyle gönül sabr eyle

Sakın doğru yoldan şaşma
 El atına binüb aşma
 Kılağuzsuz belden aşma
 Sabr eyle gönül sabr eyle

Saburdur farz ile sünnet
 Sabırın makamı cennet

Saburdur Ali Muhammed
Sabr eyle gönül sabr eyle

Her iş makamını bulur
Sabırla koruk helv-olur
Sabır baş- selâmet gelür
Sabr eyle gönül sabr eyle

Lâilâheillâllâhdır adı
Bir ismini sabır kodu
Kırklar bir üzümnden kandı
Sabr eyle gönül sabr eyle

Fakir Ednâ'm bu ne dalga
Sakın sabrı elden koma
Üstâd Hatâyî'den kalma
Sabr eyle gönül sabr eyle

— 5 —

Çıkıncanız yıllardan
Görünür leşker abdal elleri yine
Esinceniz bâd-i sabâ yelleri
İrganur yârimin telleri yine

Oturmuş tahtına cihânı gözler
Mehtab nikabında görünür yüzler
Çok olur âşika engelden sözler
Açılır firdevsin gülleri yine

Mâhitabdır kaşlarının arası
Lâmelif okunur Elhamd sûresi
Bin bir âyet ism-i a'zam duâsı
Lebi sükker ezer dilleri yine

Kaşlarında mim duâsı yazılır
İkrârından dönen Hak'dan üzüdür
Ol hesaplar Hak katında çözülür
Orada sorarlar halleri yine

Gam ile yuğrulmuş vücûdum şehri
 Lûtfu kime ise anadır kahrı
 Dostun bâdesidir ağusu zehri
 Ayrılmaz gönlümün dumanı yine

Fakir Ednâ'm okumuşum ağından
 Üstâdım Hatâyî firdevs bağından
 Cihânı seyr eder yolun sağından
 Solmuş âb-ı zemzem gülleri yine

— 6 —

Muradlar verici ol Gani Settâr
 Verdi murâdımı elhamdülillâh
 Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
 Gördüm bir elmadır elhamdülillâh

Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
 Anlar kurdu doğru erkânı yolu
 Tarîkat ilimdir ma'rifet gülü
 Erdim hakîkate elhamdülillâh

Tarîkat de ma'rifete yâr oldu
 Yedi kudret deryâsı da sır oldu
 Cebrâîl rehberdi Ali pîr oldu
 Erdim o dîdâra elhamdülillâh

Şerîati dahi yeni yaptılar
 Yetmiş iki millet ana taptılar
 Bir kale var yetmiş üçe yaptılar
 Kerpiçi nurdandır Elhamdülillâh

Ol kaleye giremedi lâdenler
 İmamlar nesline buğuz edenler
 Dünyâda eliyle ağuş yudanlar
 Anlar dîdar görmez vallah u billâh

Arşullahda yedi kapu açıldı
 Hak'kın rahmeti kullara saçıldı
 Mü'minlere hulle donu biçildi
 Geydim libâsından elhamdülillâh .

Fakir Ednâ'm bu mâ'nâyı seçmeli
 Üstâdım Hatâyî konub göçmeli
 Âşık olan bu doludan içmeli
 Kandım cür'asından elhamdülillâh

— 7 —

Selman Ali ile hesap görünce
 Elinde bir deste gülüdür Hayder
 Zühre yıldızı da kırk bin yıl evvel
 Alınında balkır nûrudur Hayder

Ârifler şu cihânıeledi seçti
 Yüzünü görenler dünyâdan geçti
 On iki âşık da meyinden içti
 Kudret bağçesinin (1) gülüdür Hayder

Âşık mıdır dürlü bâde içmeyen
 Ârif metâna bahâ biçmeyen
 Tâlib midir kıl köprüsün geçmeyen
 İsm-i Şah tâlibin yoludur Hayder

Üç isimde âşıklara verdiler
 Altı aya hesâbını gördüler
 Dört isimde murâdına erdiler
 Yedinci kapunun gülüdür Hayder

Yapılmıştır yedi damın kapusu
 Açılmıştır sekiz uçmak kapusu
 On iki imam on dört ma'sum pak hepsi
 Ol cümlesinden uludur Hayder

Fakir Ednâ'm bu ma'nâlar yazılmaz
 Divid olmayınca kalem düzülmez
 Maya olmasa mürekkebe ezilmez
 Üstâd Hatâyî'nin elidir Hayder

— 8 —

Deli gönül gussalanub gam yeme
 İnşallah dumanım yer koca leşker
 Gönül intizardır her dem yoluna
 Bize hayırlısın ver koca leşker

Koca leşker sen kırkların birisin
 Kırkların birine neşter urursun
 Selman Faris'dedir kanın görürsün
 Bir damla kan geldi al koca leşker

Selman geldi şeydallahdan yarsalar
 Şeydallahın bir araya koysalar
 Bir üzüm dânesi vardır ezseler
 Ezen el senindir er yüce leşker

Engür ezdi ol kırklara içirdi
 Kanad verdi pervâneye uçurdu
 Üryan biryan etti dâra geçürdü
 Anlara bir himmet kıl koca leşker

Koca leşker seher yerde oturur
 Fırat suyu bâd-i sabâ getirür
 Cümle erenlere gülbang yetürür
 Cümlelerin murâdın ver koca leşker

Sultan Ağu cana çıkıyor başı
 Nice erler vardır yâreni eşi
 Seyd İsmail Seyyid Halil sırdaşı
 Tâze fidan bitti gül koca leşker

Fakir Ednâ'm eder çağlasam aksam
 Furat suyu gibi yüzüne baksam
 Üstâdım Hatâyî'den çıksam
 Dilerim murâdım ver koca leşker

— 9 —

Aşkın deryâsından içüp mest olan
 Kanan bilür kanmayanlar ne bilür
 Biryân olub aşk nârına yanmayan
 Yanan bilür yanmayanlar ne bilür

Aşkın bâdesinden içüp kanmayan
 Var malını Hak yoluna koymayan
 Dünyâsını Ahretine saymayan
 Sayan bilür saymayanlar ne bilür

Aşkın bâdesinden içen mest olur
 Allah bir Muhammed Ali dost olur
 Pîr elinden bâde içen üst (1) olur
 Kanan bilür kanmayanlar ne bilür

Kim dinledi çerh semânın sesini
 Ârifler bilür gevherin hasını
 On iki imamların da yasını
 Giren bilür girmeyenler ne bilür

Her dem vahdetimiz bahar bağ olur
 Solmaz güllerimiz dâim sağ olur
 Mahabbetin yayığında yağ olur
 Yiyen bilür yemiyenler ne bilür

Fakir Ednâ'm duy ma'nânın aslını
 İmam Ca'fer buyruğunun dersini
 Üstadım Hatâ'nın (2) hub nefesini
 Alan bilür almayanlar ne bilür

(1) Usta: Nüşa.

(2) Hatâyî'nin yerine.

— 10 —

Gönül arzû kıldı yüzün görmeye
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet
 İster senden bir klaguz almağa
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Alçağı yücesi sana görünür
 Gönül düşmüş peşinize sürünür
 Her ne günah dersen bende bulunur
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Dayanmalı ol Sultanın nazına
 Yüz sürelim ayağının tozuna
 Sevdiğin nikabın almış yüzüne
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Makamınız imamların makamı
 Kerbelâ'da akar şehidler kanı
 Hasan Hüseyin Fatma Ana'nın canı
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

İmam Zeynel paralandı bölündü
 Muhammed Bâkır'a secde kılındı
 Ca'fer-i Sâdıkdan yâdiğâr kaldı
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Önce senin müşkilini kandıran
 Ayağını od'a sokub yandıran
 Mûsâ-yi Kâzım'a secde kıldıran
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

O cihâna bu cihâna sır geldin
 Takî Nakî Askerî'ye gül geldin
 Mehdî Resûl ile Zülfikar çaldın
 Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

Fakir Ednâ'm yanar kendi başını
 Yemen'de seyr ettim ter savaşını

Üstadım Hatâ'nın sır kardeşini
Kızıl Deli Sultan aman mürüvvet

— 11 —

Yüzünü türâba sürmüş gideyi
Çağlar sular İmam Hüseyin deyu
Gece gündüz arzulamış gideyi
Ağlaşırlar İmam Hüseyin deyu

Gece gündüz arzulamış gideyi
Dolap su vermeğe figan ideyi
İmamların ismini vird edeyi
İnler dolap İmam Hüseyin deyu

Hesap eyle baharını yazını
Fark edegör ördeğini kazını
Dinleyin turnanın ter avazını
Çığırlar İmam Hüseyin deyu

Katarlanmış birbirini yederler
Çığırlar Kerbelâ'ya giderler
İmam İmam deyu nevha ederler
Ağlaşırlar İmam Hüseyin deyu

İmamlar da Kerbelâ'da yatarlar
İmam Ali Şah Abbas'a yeterler
Kerbelâ çölünde samah tutarlar
Çığırlar İmam Hüseyin deyu

İmamların yasın biz de çekelim
Gözümüzden kanlı yaşlar dökelim
İmamlar yoluna serden geçelim
Ağlaşalım İmam Hüseyin deyu

Fakir Ednâ'm ağlamışım gülemem
Sel sel oldu çeşmim yaşım silemem
Üstadım Hatâyî kimse bilemem
Ağlaşalım İmam Hüseyin deyu

İ S M A İ L

XVII nci asır Kızılbaş şairlerindendir. Hayatı hakkında bilgimiz yoktur. *Pertev Naili Boratav*, «*Pîr Sultan Abdal*» adlı eserinde bu şaire âid şu menkıbevî malûmatı vermektedir (S. 42):

Pîr Sultan'm evlâdından *İnce Mehmed* varmış; bunun *Pîr Sultan* evlâdından olduğunu kabul etmemişler; o da Hacı Bektaş dergâhına gidip senet istemiş; vermişler. İşte bu hâdise üzerine *İnce Mehmed*'in müridi *İsmail* aşağıdaki manzumeyi söylemiştir:

Aradılar *Pîr Sultan*'ın aslını
Görelim ki ne söyletir Yaradan
Dinleniz de şerh eyleyim vâsfinı
Zuhûr oldu Kâzım Mûsa Rızâ'dan

Evvel Ali yerin göğün binâsı
Kudret kandilinden çalınmış mayası
Kâzım atasıdır Rızâ dedesi
On iki İmam ile geldi sıradan

Şeyh Cüneyd'dir âşıkların atası
Yine Şah'tan *Pîr Sultan*'ın putası
Ummandır deryadır nurdur ötesi
Bilir misin kimdir nârı nûr eden

Hem Rızâ hem Hâşim hem Seyyid
Bir başında vardır hem Ebü Tâlib
Bektaş-ı Velî'de yazılı kayıd
İnanmayan haber alsın oradan

Seksen bin er Horasan'dan koptular
 İmam-ı Rızâ'yı muhkem tuttular
 Suluca kar - Öyük'te sohbet ettiler
 Erler meşverette kaldı orada

Güvercin donunda havâdan indi
 Darı çeçi üstünde namazın kıldı
 Doksan bin evliyaya serçeşme oldu
 Mevlâm kismetlerin verdi orada

Uçurdular Pîr Sultan'ın kuşunu
 Seyrangâh eyledi Yıldız başını
 Hub gösterdi toprağını taşını
 Mevlâm kismetini verdi orada

Şah Yıldız dağında sema' eyledi
 Bir ayak üstünde bin bir kelâm söyledi
 İndi Banaz'ı hoş vatan eyledi
 Hayli devr ü zaman geçti orada

Koca Şah Urum'a bir elma saldı
 Dolandı Urum'u Banaz'a geldi
 Pîr Sultan elmaya bir tekbir kıldı
 İnsan taaccübde kaldı orada

Yüce gördü şehidliğin yolunu
 Mansur gibi kabul kıldı dârını
 Kokladı elmayı verdi serini
 Hırkasını asılı koydu orada

Seksen bin er Horasan'dan zuhûru
 Geldi Urum'a hatm eyledi zâhiri
 Şeşper koltuğunda gitti âhiri
 Dört yolun dördüne gitti orada

Halîfeler bir araya geldiler
 Evlâd kimdir deye meşveret kıldılar
 İnce Mehemed'i şâha saldılar
 On iki Şah'dan sened aldı orada

İsmâîl'im ötesine ermezler
 Evlâd olmayana senet vermezler
 Senede mühüre itimad kılmazlar
 Aradan kaldırmazlar zann ü gümânı

K Â M İ L İ

XVII nci asır divan şairlerindendir. Bektaşîliğe intisabı bulunduğunu, Safavî, tezkiresinde bildiriyor. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahip değiliz. Asıl adının *Ahmed* olduğunu, Manisa'da dünyaya geldiğini ve hayatını seyahatle geçirdiğini aynı menbadan öğreniyoruz. 1068 (M. 1657) de Bursa'da vefat eden bu şairin Bektaşîliği terennüm eden hiçbir manzumesine tesadüf edemedim.

K A S İ M İ

XVII nci asırdan itibaren yazılmağa başlanan bir takım mecmualarda mahdud bazı şiiirlerine tesadüf edilen bir Bek-taşı şairidir. Hayatına dair hiçbir malûmat elde edemedim. İki manzumesini dercetmekle iktifa ediyorum:

— 1 —

— Seyyid Ali Sultan hakkında Medhiye —

Ma'den-i nûr-i nübüvvet mazhar-ı nûr-i celi
Şem'-i meşrik âlem-ül- gayb oldu sırr-ı müncelî
İbn-i Sultân-ı Necef serçeşme-i cümle velî
Kutb-i sâlâr-ı velâyet evliyânın efdali
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Cedd-i pâki pîr-i erkân-ı Horâsân'ın gülü
Bâğ-ı medhinde anın filcümle uşşak bûlbülü
Kalbimizde oldu âşüfte mahabbet sünbülü
Zülfikar destinde altında Ali'nin Dûldülü
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Rehnümâ-yi râh-ı Hayder pîşüvâ-yi evliyâ
Şehsüvâr-ı taht-ı irşad mefhar-ı Âl-i abâ
Âmil-i elfakru fahrî târik-i tâc ü kabâ
Vâris-i sırr-ı düvazde Ehl-i Beyt-i Mustafâ
Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
Server-i Kavm-i mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Kâşif-i ilm-i ledünnî şâh-ı mülk-i şeş cihât
 Bist ü heşt heftâd ü düden gösterir nakş-ı sıfât
 Si vü dü içinde nutk-i pâki durur ayn-ı zât
 Ârifâna Men aref ile verir âb-ı hayât
 Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
 Server-i kavm-i mevalî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Nûr-i Çeşm-i Murteza ser defter-i Âl-i Nebî
 Can be can bahş-ı lebi Hulk-ı Rızâ'dır meşrebi
 Şah Hüseyin-i Kerbelâ'dır atası ceddi Nebî
 Meslek-i Zeynel'ahâ Bâkır'la Cafer mezhebi
 Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
 Server-i kavm-i mevalî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Kuvve-i kudside Kâzım'la Rızâ'dır bî kusur
 Şah Takî ile Nakî'nin âb-ı rûyidir o nûr
 Askerî'dir hânedâna nâzır-ı ehl-i ubûr
 Nakd-i sırrı Mehdi-i sâhib zaman kıldı zuhûr
 Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
 Server-i kavm-i mevalî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Tûtyâ-yi dîde-i dildir bize hâk-i deri
 Âciziz avnen lenâmız hem acâyib mazharı
 Hâkipây-i hâdimi dergâhının tâc-ı seri
 Kemterin meddâhıdır *Derviş Kasîmî* kemteri
 Âl-i Tâhâ nesl-i Yâsin Hazret-i Seyyid Ali
 Server-i kavm-i mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

— 2 —

— Murabba' —

Dürr-i deryâ-yi maânî genc-i pinhan noktadır
 Feyz-i envâr-ı Hudâ cân içre cânan noktadır
 Kenz-i esrâr-ı İlâhî ilm ü irfan noktadır
 Harf-ı Bismillâh ile âyât-ı Kûr'ân noktadır

Nokta-i kudret idi nûr-i Muhammed Mustafâ
 Oldu ol nokta ezel bezminde mir'ât-ı Hudâ
 Nokta aşk u nokta âşık nokta dîdar-ı lika
 Nokta sâcid nokta mescud nûr-i îman noktadır

Noktadır Levlâk levlâk sırrın ızhâr eyleyen
 Noktadır Ahmed nurunda hatm-ı esrâr eyleyen
 Noktadan var eyledi âlemleri var eyleyen
 Kâf ü nûnun aslı oldur sun'-i Rahman noktadır

Nokta arş ü nokta kürsî nokta eflâk nokta mâh
 Nokta encüm nokta hurşid noktadır Fazl-ı İlâh
 Noktadır çeşmin içinde eyleyen her dem nigâh
 Nûr-i dîden nerkis-i çeşm içre mestan noktadır

Kabza-i hâk katre-i ab noktadır bâd ile nâr
 Noktadır nur nokta a'zâ noktadır çeşm âşikâr
 Nakş-ı hüsnü nokta-i elvân idüb perverdigâr
 Sürh-i leb çeşm-i siyah hâl-i zenahdan noktadır

Noktadır levh-i cemâlin noktadır, hatt u rakam
 Zülf ü ebrû ile müjgân oldu yedi hat âlem
 Ma'ni-i Ümmlkitâb'ı yazdı vech üzre kalem
 Hakk-ı menşûr-i İlâh vechinde burhan noktadır

Dür dışın otuz iki nokta lebin mercânıdır
 Nefha-i İsâ kelâmın mürdenin ol cânıdır
 Bâde-i ayn-ül- hayâtın çeşm-i pâkin kânıdır
 Çeşme-i kudret dehânın âb-ı hayvan noktadır

İki nokta nûr-i dîde üç huruf lebler lisan
 Mahz-ı Hayder'den kitâbın bezl eder âyet dehan
 Noktalar seyrân eder levh-i lisân eyler beyan
 Çar kitâb oldu kelâm içinde mihman noktadır

İlm-i hikmet sırr-ı vahdet noktadır dedi selef
 Noktadır nûr-i hakikat mîr-i taht-ı Men aref
 Taht-ı bâda noktayım dedi Ali Şâh-ı Necef
 Bâ-i Bismillâh-i Rahman Şâh-ı Merdan noktadır

Hüsn içinde noktadır Hulk-ır- Rızâ aynelyakin
 Nokta-i bâ-i belâdır Kerbelâ'da Şâh-ı din
 Noktadır Bâkır ki nûr-i çeşm-i Zeynelâbidin
 Ca'fer-i Kâzım Rızâ şah-ı Horâsan noktadır

Nokta-i nûr-i nebîden ma'din-i takvâ Takî
 Mahzen-i ilm-i ledünde noktadır nûr-ı Nakî
 Askerî'den noktanın sırrın bilen bilir Hak-ı
 Mehdi'dir ayn-ı hidâyet kutb-i devran noktadır

Nokta-i tâc-ı serimdir çârdeh-i Ma'sûm pâk
 Çâker-i Âl-i abâyım hâkipây-i sineçâk
 Bâb-ı Hayder'de *Kasîmî* dâim ol hâk ile hâk
 Şîr-i Hak Şâh-ı velâyet Fazl-ı Yezdan noktadır

KARARSIZ VELİ

XVII nci asırda yaşadığını kuvvetle tahmin ettiğimiz Bektaşîlerdendir. Bir manzumesini Paris Millî Kütüphanesi yazmaları arasındaki bir mecmuadan *Ahmed Kudsi Tecer* istinsah etmiştir. Hayatı hakkında hiç bir bilgimiz olmayan bu şairin bu manzumesini dercetmekle iktifa ediyorum:

Serçeşmedür evlâdımız pirimüz
Pirimüz Muhammed Ali'dür bizüm
Beli dediğimiz yerden dönmezüz
Sürdüğümüz irfan yoludur bizüm

Yükümüz gevherdür bakır satmazuz
Doğru yolu koyup eğri gitmezüz
Mücadele düşüp inat etmezüz
Her kuşa sözümüz belidür bizüm

Koç yiğit siperin yüzüne dutar
Yahşi ata biner kalgıdır çıkar
Bahar eyyamında bulanık akar
Selümüz ummanlar selüdür bizüm

Canum biz müminler ile eşlerüz
Münkirleri lânet ile taşlaruz
Anun için esürük sarhoşlaruz
İçtiğimiz kadeh doludur bizüm

Mecnunleyin özler dağda kalursa
Leylileyin Haccı tavaf kılursa
Beyoğlu ismini sorar olursa
İsmimüz *Kararsız Velî*'dür bizüm

K A V L İ

XVII nci asrın ilk yarısında yetişen Bektaşî şairlerinden-
dir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahip değiliz. *Rıza*, tez-
kiresinde bu şair için şunları söylüyor:

«Zümre-i devrîşân-ı Bektaşîyândan Ergenevî *Derviş
Mustafa*'dır. Hayli nâzik ve zarîf ve nâsiyesinde «Ennezâfet-i
minel-îman» zâhîr ve nümâyan vücûd-i lâtif idi. Fârisî ve Tür-
kî hûb eş'ârı ve mergub güftârı vardır.»

Aynı hükümleri veren *Mustafa Mücîb* de tezkiresinde
onun 1032 (M. 1622) de Ergene'de vefat ettiğini bildiriyor.
Mecmualarda şiirlerine henüz tesadüf edemedim. Yukarıda
adı geçen iki tezkirede şu beyitleri kayıtlıdır:

Bu cihan bir noktadır taşra koyubdur hâmemiz
Ağzı pektir kimseye ammâ açılmaz nânemiz

O meh-i bedr-i düca va'de-i dîdâr etti
Kavliyâ bu gece gözden savagör uyhuyu

KUL BUDALA

XVII nci asırda yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Münhasıran Bektâşîliği terennüm etmekle kalmayan, âşıkane mahiyette bir takım koşmalar da vücuda getiren bu saz şairinin eski ve yeni mecmualarda hece vezniyle kaleme alınmış epeyce şiirine tesadüf olunmaktadır. Birkaç nefesini dercediyorum: .

— 1 —

Muhammed Aliye selâm gönderdi
Oturduğu postu pâketsin dedi
Miraçtan indikte yine söyledi
Yediği lokmayı haketsin dedi

Çalış oturduğun meydanı arıt
Doğru sür yolunu erkânı yürüt
Kimi talib olmuş kimisi mürit
Birin ötekine katetsin dedi (1)

Ayrılman Kırklardan düz ovası var
Anların üstümüzde duası var
Kırk katar devede bir mayası var (2)
Onu da ileri çaketsin dedi

Kurbanlık koyunu sürüden seçme
Aç otur haricin südünü içme
Bozuk bir köprüye uğrayıp geçme
Bozuksa temeli yıketsin dedi

Talib olan rehberine gitmezse
Mürşidinin buyruğunu tutmazsa
Varıp Hak cem'ine meyil katmazsa
Yükü saman yüke çöketsin dedi

(1) Kat kafiyesi uymuyor. ihtimal ashı böyle değildi.

(2) Maya: dişi deve.

Kul Budala'm Cehennem'in ateşi
Rehber'e bağlıdır tâlibin başı
Hile ile yola gitse bir kişi
Onu Cehenneme tıketsin dedi

— 2 —

Bülbül oldum gülistanda şakırım
Gül dalında (1) biten gül neme yetmez
Süleymanım kuşdilinden okurum
Bana talim olan dil neme yetmez

Aşk kitabın açtım okur yazarım
Hak'ka doğru açılmıştır nazarım
Neme gerek dağı taşı gezerim
Şol pirime giden yol neme yetmez

Derviş oldum pir eteğin tutarım
Hak'ka doğru çekilmiştir katarım
Baykuş gibi garib garib öterim
İssiz viranede çöl neme yetmez

Şu Dünyanın olacağı malûmdur
Bu ilmin aslına eren âlimdür
Az yaşa çok yaşa sonu ölümdür
Eski hırka ile şal neme yetmez

Budala'm sırrına kimse'ler ermez
Tevekkül mal altın eteğin komaz (2)
Kişi kismetinden ziyade yemez
Bana kismet olan mal neme yetmez

— 3 —

Seherde uğradım ben bir güzele
Güzel dedim zülüflerin ne kara
Korkarım ki elâ gözler göz ala
Gözlerin sürmeli kaşlar ne kara

(1) Öz bağında: Nüşa.

(2) Gönül malını ardına koymaz: Nüşa.

İsmi çıkıp âlemlerde öğüle
Tutu kumru haber vermiştir güle
Seher davlunbazı her dem döğüle
Zülûf çevgân yanakların ne kara

İki gözüm doldu kanlı yaş ile
Dostum kumaşın uydurmuş yeşile
.....

Ne aldır ol ne kırmızı ne kara

Ne ziba yaratmış Yaradan Gani
Seloldu aktı gözlerimin kanı
Gel bana rahmeyle mürüvvet kânı
Ben söylerim ne ak söyler ne kara

Budala'm der neylerim ben bu malı
Sohbet ile bulmuşum ben kemali
Mahbub derler gösterem gül cemâli
Ne yağmura ne güneşe ne kara

— 4 —

Hak nefesin inkâr eyleyen tâlib
İblistir bu cemden sürülsün gitsin
Hak'kın divanında yüzü karalar
Esfeldir ol yerden sürülsün gitsin

Yok ise kalbinde mahabbet sevgi
Yıkıktır kalbinde Allah'ın evi
Özünden haberi olmayan divi
Salıver yabana yorulsun gitsin

Yalınız kafeste sakla bir kuşu
Kiminle söyleşir olmasa işi
Günahın meydana koymayan kişi
Yüzünü eğsin de ayrılışın gitsin

Canını cellâda teslim etmeyen
Rehberin gittiği yola gitmeyen
Mürşidinin buyruğunu tutmayan
Çürüktür yuları kırılsın gitsin

Budala'm kudret elindedir elim
Hak'ka ayân oldu bütün ahvâlim
Biz olalım mazlum olanlar zalim
Ali divanından sürülsün gitsin

KUL DERVİŞ

XVII nci asır Kızılbaşlarından olduğunu kuvvetle tahmin ettiğim bir saz şairidir. Bursa'da Orhan Gazi kütüphanesindeki eski bir mecmua ile bendeki bir mecmuada bazı koşma ve nefeslerine tesadüf edilen bu âşıkın bir şiirini dercediyorum:

Küfür ile imânını taşıdım
Hatâ benden atâ senden yâ Ali
Ben bilirim günâhkâr olduğumu
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Başıma geldi ol gördüğüm düşler
Yaram yürektedir sızılar işler
Kul günah işler de sultan bağışlar
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Tâlib yol içinde olmaz babasız
Harman savrulur mu yelsiz yabasız
Kul hatâsız olmaz hatâ tevbesiz
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Derdim çoktur dermânını etmezdim
Hak'kı koyub bâtil dîne gitmezdim
Beni yaratmasan günah etmezdim
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

Alnımıza yazılmıştır yazılar
Yüreğim başında yaram sızılar
Kul Derviş eder ki gerçek gaziler
Hatâ benden atâ senden yâ Ali

KUL HASAN

XVII nci asırda yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şairlerindenidir. Hayatı hakkında hiç bir malûmata sahip değiliz. Ben evvelce bu zatın *Tamışvarlı Gazi Âşık Hasan* olmak ihtimali bulunduğunu ileri sürmüştüm. Fakat müteakiben elde ettiğim vesikalar, onun Mevlevîliğini ve Galata Mevlevîhanesi şeyhi *Âdem Dede* mensublarından bulunduğunu gösterdi. Mütekeyyin bir şahsiyet olan *Tamışvarlı Gazi Âşık Hasan*, âşık musikisinde olduğu kadar klâsik Türk musikisinde de büyük bir maharet göstermiş, hattâ *Âdem Dede* tarafından yazılan bir güfteye muazzam bir «Kâr-ı nâtık» da vücuda getirmiştir. Bilhassa besteleriyle ve tanbur çalmaktaki maharetiyle tanınmış olan *Âşık Hasan*'ın Bektaşî şairi *Hasan*'dan başka bir şahsiyet olduğuna bugün muhakkak nazariyle bakabiliriz. Fakat bu Bektaşî şairinin de XVII nci asır sonlarında yaşadığını mecmualar sayesinde kuvvetle tahmin edebiliyoruz. Elimizde bulunan *Kul Hasan*, *Sefil Hasan*, *Hasan Dede* mahlâslı bütün şiirlerin aynı şahsiyete âid olduğu kat'i olarak söylenemez. Fakat bütün bu manzumelerin XVII nci asrın son yarısında yaşadığı tahmin olunabilen *Kul Hasan*'a âid bulunması da mümkündür. Bu şiirlerden bazılarını dercediyorum:

— 1 —

Muhammed Hayder-i Ali hakkında
Biri ağ bir yeşil iki nur indi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli hakkında
Kutb idi cihâna heman bir geldi

Şah Hasan'a ağı verdi Muâviye
Mü'min olan Ehl-i Beyt'i tanıya
Kerbela'da İmam Hüseyin hani ya
Zâhir bâtın cümlesine bir geldi

İmam Zeynel çile çekti zindanda
Şah Bâkır'a giriş taktılar handa
Halîl'i nâra attılar külhanda
Nârı nûr eyleyüb gülzâra geldi

İmam Câ'fer Kâzım-ı Mûsâ Rızâ
Takî Nakî şefâat ide bize
Askerî Mehdî ol sâhib-i feyze
Evveli nur âhırî da sır geldi

Sefil Hasan Balım Sultan sadâsı
Âşıkâ verilen aşkın bâdesi
Hünkâr Hacı Bektaş Veli dedesi
Ehl-i Beyt'i sevenlere yâr geldi

— 2 —

Hayâli gönlümde yâdigâr kalan
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir
Darağacı üstünde namazın kılan
Hünkar Hacı Bketaş Ali kendidir

Ali'nin işleri dâim sır ilen
Kisvetini kırmızıdan örünen
Nâr içinde Cebrail'e görünen
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Arslan olub yol üstünde oturan
Selman idi ana nerkis getiren
Kendi cenâzesin kendi götüren
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Mûsâ kahramanın dîne gönderen
Münkirin gözüne perde indiren
Doksan bin küffârı dîne döndüren
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Yerlerin göklerin binâsın düzen
Ak üstünde kara yazılar yazan
Engûr şerbetini kırklara ezen
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

Kul Hasan'ım var mı sözümde yalan
Münkirin gönlünü gümana salan
Doksan günlük yolu kuşlukta alan
Hünkâr Hacı Bektaş Ali kendidir

— 3 —

Serime bir sevdâ geldi
Muhammed Ali'den beri
Yandı vücûdum kül oldu
Tâ Kalû belî'den beri

Ali Fâtıma Kanber'i
Arka tutmuşum anları
Sevdik on iki imamları
Atası pîrinden beri

Hasan Hüseyin'i sevdim
İkrârım anlara verdim
Kâfirlerin putun kırdım
Halîl-ür- Rahman'dan beri

Zeynelâbidin yolları
Açılmış gonca gülleri
Bâkır imamlar serveri
Severim soyundan beri

Muhammed dünyâya geldi
Şu âlem nûr ile doldu
Hâcem İmam Ca'fer oldu
Okuram Kur'ân'dan beri

Musâhibim Mûsâ Kâzım
 Rızâ'ya vardır niyâzım
 Kolumdadır Şah Abbas'ım
 Beslerim zamandan beri

Takî'den etek tutmuşum
 Nakî sırrına ermişim
 Askerî'den mey içmişim
 Sarhoşum zamandan beri

Ben bir pınardan boşandım
 İndim türâba döşendim
 Mehdî'den kılıç kuşandım
 Çalarım zamandan beri

Kul Hasan'ım Hak'ka yalvar
 Hak Muhammed Ali server
 Sorarlarsa bizi erler
 Geliriz dîvandan beri

— 4 —

Eşreğoflu al haberi
 Bağçe biziz gül bizdedir
 Biz de Mevlâ'nın kuluyuz
 Yetmiş iki dil bizdedir

Erlik midir eri yormak
 Irak yoldan haber sormak
 Cennetteki ol dört ırmak
 Çoşkun akan sel bizdedir

Âdem vardır cismi semiz
 Abdest alur olmaz temiz
 Halkı dahl eylemek nemiz
 Bilcümle vebal bizdedir

Arı vardır uçup gezer
Teni tenden seçüp gezer
Cânan bizden kaçup gezer
Arı biziz bal bizdedir

Kimi sofi kimi hacı
Cümlemiz Hak'ka duâcı
Resûl-i Ekrem'in tacı
Aba hırka şal bizdedir

Biz erenler gerçeğiyiz
Has bağçenin çiçeğiyiz
Hacı Bektaş köçeğiyiz
Edeb erkân yol bizdedir

Kuldur ¹Hasan Dede'm kuldur
Ma'nâyı söyleyen dildir
Elif Hak'ka doğru yoldur
Cim sorarsan dal bizdedir

KUL MUSTAFA

XVII nci asırda yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Bu zâtın, meşhur saz şairi Kayıkçı Kul Mustafa'dan başka bir şahsiyet olduğunu ve ondan biraz sonra yaşadığını tahmin etmekteyiz. Fakat bu şair de yalnız nefesler vücade getirmekle kalmamış, âşıkane mahiyeti haiz bir takım koşma, divan ve semaîler nazmetmiştir. Onun bu nevi şiirlerinde bile bazan Hacı Bektaş Veli'den hürmetle bahsettiği görülmektedir.

Kul Mustafa'nın bazı nefeslerini dercediyorum:

— 1 —

Gönül hakikatli yârin ucundan
Katlanmaz billâhi naz olmayınca
Sürem dedim âriflerin izini
Söyünmez ateşim köz olmayınca

Şükür hakikate olmuşum gulâm
Yahşi olanlara yaman değilem
Sevdiğim bahşeylemiş bize selâm
Ya eksigi geçer az olmayınca

Fettahoğlu cemalini gördüğüm
Leylü nehar hayaline erdiğim
Münkir menzilm- alır ey sevdiğim
Ya didar mı görür göz olmayınca

Vücudum yanıptır ateşe, nâre
Gönül aşk elinden oldu sad pare
Vazgeçmem pirimden çekseler dâre
Arada engelin söz olmayınca

Mustafa'm vazgeçtim elde varımdan
 İnayet umarım Gani Kerimden
 Gönül kışı kalkmayınca serimden
 Ya bahar gelir mi yaz olmayınca

— 2 —

Dördümüzü bir araya sürdüler
 İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle
 Sordular da bol bol rahmet verdiler
 İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Pekin olur gerçek erin kuvveti
 Her yerde okunur ismi âyeti
 Mümin kullarının yüzü hürmeti
 İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Bize duru gömleklerin giydirme
 Sırrımızı yâd illere dedirme
 Aman mürüvvet katarından ayırma
 İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Gerçekler yanında olmaz müdara
 Umarım ki müdarayı gidere
 Pirim divanında yüzümüz kara
 İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

Kul Mustafa siklet geldi üstüme
 Mail oldum elâ gözlü dostuma
 Gelip rakip nettin düştün kastıma
 İriş Teslim Abdal gel imdâd eyle

— 3 —

İş Mehdi'ye kaldı nesin söyleyi
 Tabibim diyene bühtan eyleyi
 Otuz iki farzın birin belleyi
 Dâra geçmiş eli ile söyöleyi

Eli söyleyenin keserler elin
 Kişi pir meydanında tutsun dilin
 Battal eylediler evliya yolun
 Vah ümmetim deyu yolda ağlayı

Ulu divanın bir aynıdır bura
 Bunu bilmeyenin yüzleri kara
 Çalınsa çırpınsa bulunmaz çare
 Atalar tamuya nârda ağlayı

Yedi cehennemden ileri dışa
 Seni de çalarlar hem taştan taş
 Yılan çıyan akrep başına üşe
 Sokarlar a'zâmı canda ağlayı

Kul Mustafa'm eder korkarım hâşa
 Görün ne gelecek sağ olan başa
 Ne burda bey derler ne orda paşa
 Urganın boynuna vur da ağlayı

— 4 —

Nesini sorarsın garib hâlimin
 Çoktanberi yatır hastadır gönül
 Alışmış gurbete geçmiş malından
 Abdala karışmış posttadır gönül

Kişiyе acceptir müşkülün kanmak
 Pervanenin işi odlara yanmak
 Çetin olur imiş dosttan ayrılmak
 Karalar giyinmiş yastadır gönül

Garip bülbül ötmez oldu bağlarda
 Destur verin gül sunalım beğlere
 Aştı gitti yenemedim dağlara
 Avcıya karışmış ustadır gönül

Kul Mustafa'm söyletmeyin deliyi
Pirim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'yi
Dost elinden içirdirler doluyu
Şimdi sarhoş oldu hastadır gönül

— 5 —

Senin ile bir araya gelelim
Tercemanın şerhin beyân eyleyem
Nebîler serverinden haber alayım
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Tekbir Allah ekber rızâ-yı celîl
Cebrâîl önünce gelmiştir delîl
Tekbiri aldı da İbrahim Halil
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Tüyü Cebrâîl'de canı İsmail
Selman'ı o demde saldılar sâil
Arşdan inince geldi ol Mikâil
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Mubârek cemâlin gördüm düşümde
İlm-i hikmet yazılıdır başında
Hesab onun yüreğinde duşunda
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Muhammed Ali'den almış payını
Kimseler eremez Hak'kın oyunu
Aslı Mûsâ peygamber'in koyunu
Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Özünüzü bir gerçeğe yetürün
Cümle bir ikrâra beli dedirün
Cemâatten ol İbrahim pîre yedürün «?»
Tercemânın şerhin beyân eyleyem

İlgıt ılgıt olmuş akıyor kanı
 Dîdar görem deyu titriyor canı
 Arzulamış Hasan Hüseyin dîdârı
 Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Beytullah'dır İmam Zeynel durağı
 Orda yanar İmam Bâkır çırağı
 O! kurbandır mahşer yerin burağı
 Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Şâh-ı merdan Ali eyledi pazar
 Melekler tüyünü ibrişim düzer
 İmam Ca'fer âyetinde hem yazar
 Tercemanın şerhin beyân eyleyem

İlm-i hikmet dürür gördük zâtını
 Kabul etti Kâzım münâcatını
 Kırma kemiğini ezme etini
 Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Âşıklar ismini ilm ilen okur
 İmamlar ol koçun yoluna bakar
 İmam Rızâ tüyün bir kemhâ dokur
 Tercemanın şerhin beyân eyleyem

Muhammed Takî kaynadup coşuran
 Ali Nakî halleyleyip pişiren
 Askerî'den Askerî'ye düşüren
 Tercemânın şerhin beyân eyleyem

Kul Mustafa'm eder irfan kuruldu
 Kırkların aşkına lokma verildi
 Üstâdım Hatâ (1) Mehdi'yle göründü
 Tercemânın şerhin beyân eyleyem

— 6 —

Dünyâ sende arzumanım kalmadı
 Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır
 Küfrünü îmana sayan ölmedi
 Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Zemheride elma verüp bitüren
 Kur-ağaçta meyva verüp yetüren
 Muhammed'in hırkasını getüren
 Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Koyun olub kuzusuna meleyen
 Yedi elekten cihânı eleyen
 Hasan Hüseyin'i beşiğe beleyen
 Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Kırk pâredir İmam Zeynel pâresi
 İmam Bâkır çekti zindan yâresi
 Kırklar sürer İmam Ca'fer süresi
 Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Yedi kudret deryâsı üçü serde
 Kâzım münâcatta Rızâ devirde
 Takî, Nakî, Askerî menzili yerde
 Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

Kul Mustafa'm eder sevdâsı serde
 On iki imamların menzili burda
 Muhammed Ali'yle ulu divanda
 Gönül arzumanım Neşter Abdal'dır

— 7 —

Ecelsiz yiğide ölüm yok imiş
 Ölmeden evveli ölmek görünür
 Aptessiz Hak'kın cemine varılmaz
 Marifette aptes almak görünür

Elifi okuyan yâsından alsın
 Berkeyle kalbini sultanlık olsun

Aşkın kûresinde kapansın dursun
Sultan Mehemedim konak görünür

Kırk sekiz minaresi vardır hocam
Saklarım sırrımı kimseye demem
Bir kâtip getirdim mushafı tamam
Ana kulluk edüp durmak görünür

Arşullahtan açılır yedi kapu
Ol yedi kapunun yetmiş âyeti
Yedi dahi vardır ileri zâtı
Anın birisinden girmek görünür

Eğer ol ikiye üç eder isen
Ol üçlerden haberini alırsan
Dört kapuyu kırk makamı bilersen
Yiğirmi dokuza varmak görünür

Kul Mustafa'm eder gelir geçersem
Üstadım Hatâyî konar göçersem
Şol kıldan köprüyü geçebilirsem
Orada şadolup gülmek görünür

— 8 —

Ol ilm-i hikmetten haber almıyan
Götürdüler dâra seni ne minnet
Gülün koncanın kadrini bilmeyen
Âhırı karışır kâra ne minnet

Fırsat elde iken kurtar postunu
Farkedegör düşmanını dostunu
Bir gün bürür kara toprak üstünü
Eziyet çekersin zâra ne minnet

Deli gönül şu ağıyardan farırsa
İkrar verip ikrarında durursa
Eğer senin meylin Hak'ka varırsa
Çağırınca yetişir çare ne minnet

Cahil ile meyil katma hoyrata
 Gizli sırlarını söyleme yada
 Tamunun ateşi oddan ziyade
 Başına buz yağar kara ne minnet

Er *Mustafa*'m sözün atma yabana
 Yatacak yer gerek bu şirin cana
 Cehdet meylini ver mâh-i tâbana
 Sen âşık olursan yâre ne minnet

— 9 —

Bu aşka pek bağlananın
 Cümlesine bilim vardır
 Açılmış hüsününde güller
 Bir yavru bülbülüm vardır

Niyâz eder yâr ararım
 Gâhî sineme sararım
 Hublara kalmaz karârım
 Bir acâyib hâlim vardır

Yavru bize etme cefâ
 Şivelerin rûha gıda
 Bu serim yoluna fedâ
 Ne rızkım ne mâlim vardır

Kemân etmiş kaşın çatar
 Cefâları bize yeter
 Kirpiği okunu atar
 Karşıda bir zâlim vardır

Mustafa iste yâdından
 Salevat ver murâdından
 Cansız divarı yürüden
 Hacı Bektaş Velî'm vardır

— 10 —

Mürşidlik da'vâsın kılan
Her müşkilden haber olur
Kendüzüne sitem süren
Yol derdinden haber olur

Yola giden imiş talib
Hem yorulmaz yoldaş bilüb
Rehberinden öğüt alub
Her sırlardan haber olur

Mü'min ü müslim derile
Ağrı acılar sorula
Mü'min olan dâra dura
Tekbirliye haber olur

Hak için erkân çalınsun
Günah gitsün kalb silinsün
Süpürge ele alınsun
Ol ferrâşa haber olur

Her kes yerine otursun
Özünü Hak'ka yetürsün
Erkânı soya bitürsün
Elden ele haber olur

Bu yüceye verin hakkın
Olasınız Hak'ka yakın
İrteye koymayın sakın
İl kişiye haber olur

Yuyrucu hakkım alsun
Kurbânın meydana gelsin
Ayak kaldır dâra dursun
Tekbirciye haber olsun

Yolu böyle kurdu gerçek
Yola giden olur koçak
İmam Halil çaldı bıçak
İsmail'e haber olur

Kurban iki can doğrasun
Asıl kemiğin kırmasun
Çırakçı meydana gelsün
Geyvâneye haber olsun

Kurban ocağa almsun
Pervâne sal cem derilsün
Mü'min müslim yerin bulsun
Pazvandlara haber olsun

Pazvand kapuyu beklesün
Gözcüler cem'in yoklasın
Cümlemizi Hak saklasun
Güyendeye haber olsun

Güyende sazını çalsun
Üç gevher dilinden gelsün
Mü'min müslim yerin bulsun
Ev ıssına haber olsun

Ev sâhibi semâ' etsün
Kalksın günâhını dökün
Müderresler gülbang etsün
Hep cümleye haber olsun

Hak için eylesun samah
Günâhın bağışlasun penah
Er kadîm Hak kadîmdir şah
Giden cana haber olsun

Semaa gülbang olunsun
 Mü'min müslim yerin bulsun
 Hak için çârub çalınsun
 Ol ferrâşa haber olsun

Sofradar sofrasın sersin
 Hak Muhammed Ali dersin
 Hem yesin hem lokma versin
 Tecellâya haber olur

Tecellâ kapusu sırdır
 Ana özün katan erdir
 Tama' etme tamu vardır
 Tamu ehline haber olur

Kimi bacın kimi anan
 Tama' etme od'a yanan
 Cehennem güline dönen
 haber olur

On iki imamı bildirin
 Cem'in sofrasın kaldırın
 Süpürge çal su gezdirin
 Kanber'e de haber olur

Hak için sular içilsün
 Kamu suçlardan geçilsün
 Hizmet kapusu açılın
 Karıcığa haber olur

Karıcıklar gülbang olsun
 Âyin erkân tamam olsun
 Mü'min müslim yerin bulsun
 Gülşenciye haber olur

Hak için eylesun gülşan
 Özünü perk eyle ey can
 Olası küfürler îman
 Güman câna haber olur

Oturan duran dediler
 Her sırrı Cem'de kodular
 Gerçeklere Hû dediler
 İzinciye haber olur

Çırakçı çırâğın kaldır
 Yönünü Mevlâ'ya döndür
 Ezelden kadim erkândır
 Ensârîye haber olur

Cümleniz birden kalkmasun
 Yerde hırıldı etmesün
 Gavga gıybete gitmesün
 Emek hiçe haber olur

Çağırın pazvandlar gelsün
 Hak için gülbangin alsun
 Sofra görün taam yensün
 Mikâil'e haber olur

Söyleden söyletti söyle
 Artık eksik kabul eyle
 Hakikat ahvâli böyle
 Güman câna haber olur

Kul Mustafa'm der varınca
 Ulu dîvâna durunca
 Emânet ıssı gelince
 Can cesede haber olur

KOYUN OĞLU

XVII nci asırda yaşadığını kuvvetle tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat bu zatin 1055 (M. 1645) de vefat eden Yeniçeri kâtibi koyunoğlu olması ihtimal dahilindedir. XVII nci asır içinde yazıldığı anlaşılan ve bugün Viyana kütüphanesi türkçe yazmaları arasında bulunan 2006 numaralı bir mecmuada bir nefesi kayıtlıdır. *Prof. Ahmed Caferoğlu* tarafından istinsah edilen bu manzumeyi dercediyorum:

Aşk elinden içtiğimiz
Denizlerin sürüsüdür
Leşkerimiz çeker mürşid
Gerçeklerin birisidir

Yeryüzüne nazar salan
Düşmüşlerin elin alan
Yeşil sancak çeküp gelen
On iki İmam çerisidir

Ulu şarlar bedestanlar
Ulular gözü mestanlar
Al çiçekli gülistanlar
Evliyalar korusudur

Gevher bulup almadın mı
Kıymetini bilmedin mi
Münkir yola gelmedin mi
Kendi gönül kurusudur

Koyunoğlu Kur'an'a bak
Mansur ipin boynuna tak
Nesimî oldu Hak'la Hak
Yüzdükleri derisidir

MİSKİN ÂŞIK

XVII nci asrın ilk yarısında yaşayan Bektaşî şairlerindendir. İki manzumesine 1040 (M. 1630) tarihinde yazılmış mühim bir mecmuada tesadüf edilmektedir. Bu şiirlerden ikincisi, muahhar zamanlarda *Yunus Emre* namına şayi olmuş ve saba makamında bestelenmiştir.

XVII nci asrın ilk zamanlarında şöhrat kazanan ve âşıkane mahiyette bir takım şiirler vücuda getiren *Öksüz Âşık* başka bir şahsiyettir.

Miskin Âşık'ın bu iki manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Alçaklı yüksekli gaib erenler
Alıver gönlümü zâlim elinden
Hızır nebî isen gerçek er isen
Alıver gönlümü zâlim (1) elinden

Hayber'in kapusun kopardı Ali
Anlar erlik ile tutmuştur yolu
Tanrı'nın arslanı ol ulu veli
Alıver gönlümü zâlim elinden

Derviş olan dâim giyer ak aba
Yalın ayak gezer hem başı kaba
Budin'i bekleyen Sultan Gül Baba
Alıver gönlümü zâlim elinden

Miskin Âşık gelüb geçti buradan
Görünmez kirpiği kaşı karadan
Seni de saklasın bizi yaradan
Alıver gönlümü zâlim elinden

— 2 —

Sana direm bâd-i sabâ
Bana Mevlâ'mdan haber ver
Emeğim olmasun hebâ
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Seher vaktinde erersin
Âşıkın bağrın kesersin
Dergâha kadem basarsın
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Bir dahi bunda gelürsün
Beni türabda bulursun
Rûha safâlar verirsin
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Açılmıştır gülleriniz
Öter mi bülbülleriniz
Güzel midir illeriniz
Bana Mevlâ'mdan haber ver

Miskin Âşık eder âhı
Kan yaş ile yur günâhı
Sen de seversen Allah'ı
Bana Mevlâ'mdan haber ver

P İ R A L İ

XVII nci asırda yaşayan kızılbaş şairlerindendir. Menkıbeye göre *Pîr Sultan Abdal*'ın oğlu ve *Pîr Mehmed*'in küçük kardeşidir. Osmanlı - İran mücadelelerinden mülhem olarak yazılmış bir manzumesi bu gün elimizdedir. *Derviş Ali* mahlâslı şiirlerin ise başka bir Bektaşî şairine âid olması ihtimal dahilindedir. Buraya sadece *Pîr Ali* mahlâslı şiiri dercediyoruz:

Hey Yezid (1) yanına kalır mı sandın
Nice intikamlar alınsa gerek
Mehdî çıkar ise nic- olur hâlin
Heybetli küsleri çalınsa gerek

Gazî Mehdî bir gün Urum'a çıkar
Yezid kalesini hem burcun yıkar
On iki İmam'ın sancağın çeker
Kırmızı taç ile salınsa gerek

Sanma ki Osmanlı yanına kalır
Tanrı'nın arslanı Şahoğlu gelir
Darb ile elinden tahtını alır
Harâbende erkân sürülse gerek

(1) Osmanlı: Nüşa.

Yezid göze almış ol güzel şâhı
Muhammed Ali'dir anın yardağı
Ali'm dünyâya gelirse bir dağ (1)
İşiden Yezidler yerinse gerek

Bir gün bu dünyânın sâhibi gelir
On iki İmam'ın hakkını alır
Yezidler aradan hep telef olur
Mü'minlerin hâli sorulsa gerek

Pîr Ali der Mehdi ciğer yanığı
Kırmızıdır donu yeşil sancağı
Düzelim koşalım bahçeyi bağı
Yezidler aradan sürülse gerek

(1) Ali'm bu dünyâya gelir bir dahi: Nüşa.

TESLİM ABDAL

XVII nci asrın ilk yarısında yaşadığı tahmin olunan Bektaşî şair ve azizlerindendir. *Murad IV.* devri şairlerinden *Kul Mustafa* da bir manzumesinde bu şahsiyetten bahsediyor. Denizli'de namına izafe edilmiş bir Bektaşî tekkesinde medfun olan *Teslim Sultan Abdal*'ın bu şair olup olmadığı hakkında sarih bir fikir yürütemeyeceğiz.

XVII nci asırdan itibaren yazılan bir çok mecmualarda şiirlerine rastladığımız bu meşhur Bektaşînin bazı nefeslerini dercediyorum:

— 1 —

Gafil durma şaşkın bir gün ölürsün
Dünya sana bâki değil ne fayda
Ettiğin işlere pişman olursun
Pişmanlığın ele girmez ne fayda

Bir gün seni iletirler evinden
Hak'kın kelâmını kesme dilinden
Kurtulmazsın Azrailin elinden
Türlü türlü yolun olsa ne fayda

Söylersin de sen sözünden şaşmazsın
Helâlini haramından seçmezsin
Kepeğin tükenir su da içmezsin
Hep deryalar senin olsa ne fayda

Teslim Abdal eder, çöksem otursam
Cümle varlığımı ele götürsem
Şu yalan dünyayı zapta götürsem
Hep dünyalar senin olsa ne fayda

— 2 —

Benim bu sözlerim her dem sanadır
 Bir yuva bulup ta uçar imişsin
 Haklı nefeslerim kâretmez sana
 Buyruk okunurken kaçır imişsin

Yazık senin endamına boyuna
 Mahabbetin vardır Havva soyuna
 Elin yetmez âb-ı kevser suyuna
 Zehirden zakkumdan içer imişsin

Yıktığın yerleri yapar değilsin
 Ağyarsın ahrete yarar değilsin
 Çifte kantar yüke girer değilsin
 Yükten deve gibi kaçır imişsin

Teslim Abdal eder mevali başım
 Dünü günü heva gıybettir işin
 Terzisi mi oldun sen bu kumaşın
 biçir imişsin

— 3 —

Bir dilek dilerim senden
 Hasan Hüseyin aşkına
 Canımızı kurban verdik
 Hasan Hüseyin aşkına

Hak'ka verdim cümle varım
 Dergâhına yüzüm sürdüm
 Canımı tercemen kıldım
 Hasan Hüseyin aşkına

Fehmettik didarımızı
 Yüzdürelim derimizi
 Kurban verdik serimizi
 Hasan Hüseyin aşkına

Gerçekler kalbini güder
Nefsini dinleyen murdar
Verdiğin zay'a mı gider
Hasan Hüseyin aşkına

Teslim Abdal eder doyur
Seç özünü baldan ayır
Çıplak giydir bir aç doyur
Hasan Hüseyin aşkına

— 4 —

Öğmüş te yaratmış kendi nurundan
Padişah eylemiş ilin üstüne
Cemâlini gördüm salâvat verdim
Çıkılar sokunmuş serin üstüne

Vallahi Kur'ân'dır senin sözlerin
Yâsin-i şerife benzer yüzlerin
İnnâfetahnâ sûresi gözlerin
Vedduhâ inmiştir dilin üstüne

Kaşların üstüne benler düzülür
İkrarından dönen Hak'tan üzüdür
Ak göğsün üstüne Tebbet yazılır
Veşşemsi inmiştir kolun üstüne

Alnımıza yazıldı böyle yazı
Hak içün kılarız biz de niyazı
Âyetelkürsile güzel İhlâsı
Okudum giderim yolun üstüne

Teslim Abdal eder Şemsin çırası
Errahmandır iki kaşın arası
Güzel Bismillâhla Elham sûresi
Eliflâmmîm inmiş hattın üstüne

— 5 —

Oturmuştur sofî derisini okur
Gel bunun mânasın ver imdi sofî
Ârif olup her mânadan sezinir
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Anadan doğdular şems ile kamer
Yezidin başına tiğ ile teber
Bir kısrak gördüm ki tayını emer
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Muhammed Ali'dir Rahman'dan yüce
Dirilmiş müminler dökülüp saça
Anası kızıoğlan oğludur koca
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Erenlerin kıldan ince yolu var
Dört kapunun iki yüzü dili var
Bir kuş gördüm ayağında nalı var
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

Teslim Abdal üryan gezer donu yok
Sular şarşar olmuş akar sonu yok
Kanı vardır cesedinde canı yok
Gel bunun mânasın ver imdi sofî

— 6 —

Tâ ezelden yârin yüzüne bakıp
Cemâli didarı gören ağlar mı
Yetişip bir mürşid eteğin tutup
Özünden benliği ıran (1) ağlar mı

Ali'ye Muhammed geldi bürhana
Hatice Fâtıma o ehli câna
Birleyip özünü ulu meydana
Anlayıp zâtını bilen ağlar mı

(1) İran: Ayıran demektir.

Sahipzaman yakın yola gelirse
 Hasan'la Hüseyin ahın alırsa
 Erenler deminden her ne gelirse
 Ere erip Hak'kı gören ağlar mı

Zeynel'âbidin'in yüzünü görüp
 Muhammed Bâkır'ın sırrına erip
 Câ'feri Sadık'ın dârına durup
 Burada ikrarın veren ağlar mı

Mûsâ-yi Kâzım'ın Tûruna uçup
 İmamı Rızâ'nın yurduna göçüp
 Küfür köprüsünü ileri geçüp
 İman deryasına dalan ağlar mı

Takî, Nakî'yi, Askerî'yi bilen
 Hak Muhammed ile Mehdi'dir gelen
 Her daim Kırkların cem'inde olan
 Mahabbet tadını duyan ağlar mı

Teslim Abdal daim yüksek uçar mı
 Erenlere teslim olan kaçar mı
 Dört kapudan kırk makamdan geçer mi
 Bir ölüp birliğe yeten ağlar mı

— 7 —

Ol Habibullah'ın kelâmı ile
 Ağzlarımız açık ola sabahtan
 İnşallah kalmayız kesret gamıyla
 Gönüller şadola güle sabahtan

Bu harfimiz uya gayet kaleme
 Kail olalım biz Hak'tan gelene
 Bire beşe değil cümle âleme
 Yaradan haberler vere sabahtan

Bizi indirdiler Dünya atından
İmdat umarız biz gayet bâtıdan

.....

Hayır kapuların açsabahtan

Kiminin vahdeti olur dîş ile
Kiminin sohbeti olur hûş ile
Şol yedi kişinin demi nûş ile
Cümlelerin muradın vere sabahtan

Teslim Abdal eder bu harf seçiktir
Yâr elinden yaralarım geçiktir
Hayır hacet kapuları açıktır
Hızır yardımcımız ola sabahtan

— 8 —

Yönümü döndürdüm Sarı Sultan'a
Ali muratları vere sabahtan
Yüzümü süreyim Seyyid Battal'a
Mahlûkun Zülfikar yolu sabahtan

Kulolanın Eyup gibi derd- olur
Anın âhirette belli yurd- olur
Gece gündüz ezber- olur vird- olur
Hak'kı zikreyliyen dili sabahtan

Azazili dinden eden nisbettir
Yeşil giydik taç ta birer isbattır
Müminlere Cennet nasib kısmettir
Açılır Cennetin gülü sabahtan

Bülbüller gülşende efgana durdu
Hüseyin hakkıçün serini verdi
Doldurdu doldurdu bir dolu verdi
Ol Hızır'ın yeşil eli sabahtan

— 9 —

Süren erenler süreği
 Süregelmiş süre gider
 Münkir cehennem direği
 Dura gelmiş dura gider

Uyma münkirin gücüne
 Taşı dokunur kıcına
 Münkir cehennem içine
 Gire gelmiş gire gider

Bir gerçeğe indir başı
 Durmaz akar gözüm yaşı
 Yezidin elinde taşı
 Ura gelmiş ura gider

Teslim Abdal çün basılmaz
 Hakkı bâtıla batırmaz
 İt ürür kervan kesilmez
 Üre gelmiş üre gider

— 10 —

Mürşide varmağa tâlib olursan
 İbtida insandan rehber isterler
 Verdiğin ikrara doğru gelirsen
 Aht ile peymandan rehber isterler

Muhammed Ali'nin nurun görmeğe
 On iki İmamın yolun sormağa
 Erenlerin divanında durmağa
 On iki erkândan rehber isterler

Mürşidin nazarı müşkülü seçer
 Kâmil olan rehber Sıratı geçer
 Can kuşu kafesten âkıbet uçar
 Tenden uçan candan rehber isterler

Mürşidin var ise olursun insan
 Mürşidin yok ise kalırsın hayvan
 Arasat gününde kurulur mizan
 Açılan mizandan rehber isterler

Şah-ı Merdan bir yol kurmuş kuluna
 Yola giden rehberinden biline
 Gitmek ister isen mü'min yoluna
 Din ile imandan rehber isterler

Marifet babına girmek dilersen
 Hakikat güllerin dermek dilersen
 Erenler sırrına ermek dilersen
 Ahd ile peymandan rehber isterler

Teslim Abdal söyler bu hikâyeti
 Nefsini bilmektir gücün gayeti
 Yirmi dokuz huruf yedi âyeti
 Bilmeye insandan rehber isterler

— 11 —

Dört duvar içinde olsa mekânım
 Taşrasından esen yol bana neyler
 Yanımdaki sudan korku çekerim
 Uzakta çağlıyan sel bana neyler

Mekânım balçıktır üstadım Ali
 Muhammed nesline demişim beli
 Çekerim gayreti sürerim yolu
 Ben Hak'tan korkarım el bana neyler

Dünyada gerçekler katara uydu
 Aşk ile mahabbet ikrarın bendi
 Pirimden almışım hayır gülbangi
 Haramili olan bel bana neyler

Teslim Abdal eder gözler kanlı yaş
 Aradım bulmadım bir sevdasız baş
 Herkesin ameli kendine yoldaş
 Haramzade olan kul bana neyler

— 12 —

Bozuk düzen öyle gelme meydana
 Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir
 Ömer'den Osman'dan sana fayda yok
 Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir

Ömer Osman Sıddik kulu nâroldu
 Ana tâbi olanlar da hâroldu
 Rûz-ı mahşerde yüzü kara oldu
 Ehl-i Beyt'e îman eyle gel münkir

Muaviyenin izine gidersin
 Ehli tarikati inkâr edersin
 Benlik dâvasile sen de nidersin
 Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir

Ham kalmışsın pişmemişsin kûrede
 Tarikat düşmanı durmaz sırada
 Eremez menzile kalırsan orda
 Ehl-i Beyt'e iman eyle gel münkir

— 13 —

Türlü kumaşlardan yükünü tutmuş
 Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir
 Yüzü atlı Hızır kervanbaşı etmiş
 Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Doldurmuş dolusun sunuyor saki
 Yüz bin haramiden hiç olmaz korku
 İnci sadef lâl ü gevherdir yükü
 Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Üveys gibi Şad devesin yederim
Yüklettim kumaşı şara giderim
Müşteri bulursam pazar ederim
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Ehl-i irfan ol gel eyleme inkâr
Gerçek âşık isen gel yaramı sar
Yüküm Lâl ü gevher Şah damgası var
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

Teslim Abdal Can emanet-i Bari
Ateşten yağındır sitemin nârı
Şah dükkânın açmış satar esrarı
Gördüm bir bezirgân Yemen'den gelir

— 14 —

Arzulamış gelmiş koca Bağdad'ı
Şah Süleyman başı telli geliyor
Yardımcısı ola on iki imam
Önü sıra serdar Ali geliyor

Yüz bini birden der Allahım Allah
Yüz bini der Lâilâheillâllah
Yüz bin katarı var yüz bin de sipah
Yüz bini de darplı sallı geliyor

Mü'minler Hû çeker münafik erir
Mü'minin muradın ol Huda verir
Yüz bin de zırh giymiş sipahi gelir
Yüz bini de bahar ballı geliyor

Teslim Abdal der ki hep canlar canı
Bunca Süleymanlar Dünyâda kani
Yüz bin nutku vardır yüz bin de canı
Yüz bin de kolu kolçaklı geliyor

— 15 —

Bu dünyadan o Dünyaya giderken
Tu yüzüne lânet şanına Yezid
Hak evini yıkıp harab edersin
Tu yüzüne lânet şanına Yezid

Kara köpek gibi kuyruk urursun
Gelene geçene hav der ürürsün
İl sana güler sen kime gülersin
Tu yüzüne lânet şanına Yezid

Teslim Abdal eder ihlâsın kaim
Gözümde okum yok vurup yıkayım
Yetmiş iki milletin canına sokayım «?»
Tu yüzüne lânet şanına Yezid

YEŞİL ABDAL

XVII nci asır sonlarında yaşadığını tahmin ettiğimiz Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında hiç bir malûmat elde edemedim. Yalnız o asır içinde yazılmış bir mecmuada bir şiiri görölüyor. Aynı manzume *Talât Onay*'a aid bir mecmuada da kayıtlıdır. Mezkûr nefesi nakletmekle iktifa ediyorum:

Yeşil Abdal dört kitabı
Cem'eyleyip yazan kimdir
Ya mağripte atlan (1) topu
Ya meşrikte çelen kimdir

Ateş yakıp çiğ pişmeden
Rûhu tene kavuşmadan
Ana rahmine düşmeden
Yâ doğmadan ölen kimdir

Bir göl vermişler sülûge
Deryâ ummandır balığa
On sekiz yıl karanlığa
Kul Hamza'yı salan kimdir

Balık öküz ayağında
Çihan solunda sağmda
Kırk yıl balık kursağında
Beş vaktini kılan kimdir

Ali Hamza Hasan üçü
Cennettir Kâbe'nin içi
İsmâil'e inen koçu
Bıçak urup kesen kimdir

Hak resûlü geçti çağlar
Kaçamaz dağ ile taşlar
Her kimi sorarsam ağlar
Yâ felekten gülen kimdir

Yeşil Abdal söz ulunun
Ko gezsın dünyâ delinin
Son deminde Azrâil'in
Kendi canın alan kimdir

PİR MEHMED

XVII nci asır Kızılbaşlarındandır. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Menkıbeye ve vücuda getirdiği bir manzumeye nazaran meşhur *Pir Sultan*'ın oğludur. Muahhar bazı mecmualarda tesadüf edilen *Pir Mehmed* mahlâslı bazı şiirlerin XIX uncu asırda yaşayan bir Bektaşî şairine âid bulunması da ihtimal dahilindedir. *Pir Sultan* oğlu *Pir Mehmed*'in bir manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Pîr elinden elifî tac urundum
Kubbesi düvazde İmam Ali'dir
Nasîbim ol verir andan barındım
İki cihanda da varım Ali'dir

Lâ diyemez buna her âlim hoca
Gözlüye bir olup dip kapu baca
Âleme şevk verir dün erte gece
Görür gözlerimde nûrum Ali'dir

Tarîkat dediler bir yol sürdüler
Getirdiler elimize verdiler
Mervan'ı Zülfikar ile kırdılar
Yezidleri kıran erim Ali'dir

Sürdüm ötesin evlâda yetirdim
Sohbetimde can tercüman getirdim
Anın emri ile durdum oturdum
Gönlümde gayrı yok varım Ali'dir

Aşk oduyla ciğerlerim dağlıyım
Boş değilim bir ikrâra bağlıyım
Abdal Pir Sultan'ın *Abdal* oğluyum
Adım *Pir Mehmed* Pîrim Ali'dir

XVIII inci ASIR
Bektaşî Edebiyatı Örnekleri

SELİM BABA (1)

«*Kırşehir*» Hacı Bektaş tekkesinde «*Mihmanevi*» denilen misafirhanenin reisi iken «*Çelebi Abdüllâtif Baba*» ile beraber H. 1177 tarihinde Üsküdüra gitmiş, *İnadiye Tekkesi* şeyni «*Hâşim Baba*» ile mülâki olduktan sonra mezkûr dergâhtan ayrılmamıştır. Okur yazar denecek derecede tahsili vardır. *Hâşim Babazade*'lerden *Yusuf Bey*'in verdiği malûmata göre 80, 90 yaşlarında olduğu halde H. 1197 de vefat etmiş ve *Hâşim Baba dergâhı*'mn hatîresine defnolunmuştur. Şu iki manzume onundur.

— 1 —

Âleme geldim hidayet ile seyran eyledim
Buldum âdemde sıfâtım daim iman eyledim
Açtı esrarı Hudanın ilmi şânından bana
Tab'ı hayvandan geçip ef'alim irfan eyledim
Pâkedip hulku Muhammedle yoğurdum tıynetim
Kalbimi aşku mahabbet ile insan eyledim
Devredip âdabü erkânında mürşit hizmetin
Aklıkül gitti beşerden ruhu sultan eyledim
Mürşidin veçhinde gördüm babı Cennet hattını
Okudum ettim şehadet hıfzı Kur'an eyledim
Kim arar âlemde derdin çaresin *Derviş Selim*
Mürşidin veçhinde ancak derde derman eyledim

— 2 —

Sırrul'esrara yetiştim beni hayvan anlamaz
Mânîi kâra iriştim ehli divan anlamaz

(1) Divançesi olan Selim Baba başkadır.

Benliğimden elçekip girdim bu aşkın bahrine
 Hak ile vuslat müyesser oldu nadan anlamaz
 Bir zaman mürtet olup mehcuru mürşit kalmışım
 Çok şükür Hâşimden aldım feyzi hayvan anlamaz
 Keşfi râzetsem dahi erbabı anlar sırrımı
 Himmeti merdan nedir anlar mı her can anlamaz
 Buldum artık mürşidim kim kalimi hâylele
 Feyzü kadri evliyayı ehli nîran anlamaz
 İçeli abıhayatı meyfûruş oldu *Selim*
 Zerreye almaz Cihanı abıhayvan anlamaz

UZLETİ BABA

«*Merdivenköy*» tekkesinde metfun olan «*Azbî Baba*». (1) dan icazet almıştır. *Azbî Baba*'nın vefatı H. 1149 olduğuna göre, bu zatın H. 12 nci (M. 18) asırda yaşadığı muhakkaktır. Şu nefes kendisinindir:

Azbî gibi hemdemim var
 Hamdülillâh ol bana yâr
 Cümle mahbup kalmadı hâr
 Hacı Bektaş meydanında

(1) *Azbî Baba* «İstanbul» ludur. «*Merdivenköy*» Bektaşî tekkesinin Babası idi. Yazma divanı Pertev Paşa Kütüphanesinde 401 numarada mahfuzdur. «*Mısırî*» nin birçok manzumelerine tahmisler yapmıştır ki matbudur. Eserlerinde bektaşiliğe ait ufak bir şemmeye tesadüf edilmez. Bektaşîlerin tehdidi zamanında, Azbî bu tarika mensup olmadığı halde *Merdivenköyü* tekkesine baba tâyin edildiği muhakkaktır. Şair tamamen «*Mısırî Niyazî*» nin tesiri altında kalmıştır. Mısırinin bektaşî olduğuna dair serdedilen bazı rivayetler tamamen yanlıştır. *Azbî Babanın* vefatı divanında H. 1149 da gösterildiği halde Bursalı Tahir B. merhumun «*Osmanlı Müellifleri*» nde 1160 ta gösteriliriyor.

Her kim hacet için gele
Azbi canım dile gele
Ala hacet güle güle
Hacı Bektaş meydanında

Sırdan sırdır her işleri
Sehil geldi hep güçleri
Affolunur her suçları
Hacı Bektaş meydanında

Giren içerden içeri
Eder tenlerini diri
Hakkı bulur Haktan beri
Hacı Bektaş meydanında

Uzletî Baba kalıldu
Hikmeti sır ile doldu
Azbi nasihatle buldu
Hacı Bektaş meydanında (1)

(1) Bu nefes Azbi Baba divanının nihayetinde yazılıdır. ihtimal bu zâtın birçok nefesleri daha vardır.

Ş İ R İ

XVIII asır Bektaşilerinden olduğu tahmin edilmektedir. Bektaşiler arasında birkaç şiiri meşhur olan bu zat, birçokları tarafından *Hacı Bektaş-ı Veli* addedilmektedir. Bu yanlışlığa şairin bir «Devriye» sindeki:

Urum diyarını ben irşad ettim

Horasan'dan gelen Bektaş idim ben

beyti sebep olmaktadır. Şair Devriye olması bakımından bu şiirde «Musâ» olacak «İsâ» olacak ve «Hacı Bektaş» olduktan sonra da bizzat kendisi olacaktır. Aynı zamanda, XIII üncü asır mutasavvıflarından olan Hacı Bektaş Veli'nin bu ifade ile şiir yazmasına imkân yoktur. Çünkü bu manzumelerdeki ifade hususiyeti nihayet XVI ncı asırdan aşağıya da inmez. Bildiğimiz üç *Bektaş Çelebi* vardır. Biri XVI ncı asırda; diğer ikisi de XVII ve XVIII inci asırlarda yaşamışlardır. Gerçi bu şiirler, XVI ncı asırda yaşayan *Bektaş Çelebi*'ye isnad olunabilirse de o devirde yazılmış mecmualardan hiçbirinde ona tesadüf edilemiyor.

Muallim *Baki Bey* gönderdiği bir mektupta, bu hususa dair şu malûmatı veriyor «Müminler dergâhı postnişini iken vefat eden *İbrahim Mihrabî Baba* merhum, *Çelebi Cemaleddin Ef.* merhumdan naklen *Şirî* mahlâslı şiirlerin «*Bektaş Çelebi*» ye ait bulunduğunu müteaddit defalar söylemiştir. Çelebiler içinde üç *Bektaş Çelebi* vardır. Bunların birincisi *Balım Sultan*'ın biraderi *Yusuf Çelebi*'nin mahdumu olup H. 951 — 988 e kadar çelebilik makamını işgal etmiştir. Hacı Bektaş tekkesinde *Kırklar meydanı*'nda metfundur. İkincisi, *Kalender Sultan*'ın torunu *Resul Balî*'nin oğlu olup 1642 de vefat edip keza *Kırklar meydanı*'na defnedilen *Bektaş Çelebi*'dir. Üçüncüsü, İstanbulda *Merdivenli köyündeki* bektaşî tekkesinde metfun bulunan *Hacı Feyzullah Çelebi*'nin oğlu *Bektaş Çelebi*'dir. H. 1175 tarihine kadar çelebilik makamında bulunup

tarihi mezkûrda vefat ederek Hacı Bektaş tekkesi civarında ayrıca bir mahalle defnedilmiş ve üzerine mükellef bir türbe yapılmak suretiyle çelebilik makamına tâbi bir zaviye ihdas edilmiştir. Mezkûr türbeyi, *Çelebi Cemaleddin Efendi* merhum tamir ettirmiştir.

Mihrabî Baba merhum, «*Şirî*» nin bu son *Bektaş Çelebi* olduğunu tasrih etmişti. Bu mes'eleyi, Darülfünun Edebiyat Fakültesi müdürü iken 337 de vefat eden Rumelihisarındaki Şehitlik dergâhı postnişini *Nafi Babazade Mahmut Bey Baba* ya sormuştum. O da, Hacı Bektaş Velinin şiirleri olmayıp gerek bu nefesin, gerek *Şirî* mahlâslı devriyenin *Bektaş Çelebi*'ye ait olduğunu söyledi. Yalnız bu *Bektaş Çelebi*'nin hangi *Bektaş Çelebi* olduğunu kat'iyetle söylemek imkânsızdır, dedi.

Anadoluda bulunduğum sıralarda bu mes'eleyi bizzat *Cemaleddin Çelebi Ef.* den istifsar etmiştim. Cevabî mektubunda, *İbrahim Mihrabî* merhumun beyanatını teyit ve *Şirî*'nin *Hacı Feyzullah Çelebi*'nin oğlu *Bektaş Çelebi* olduğunu tasrih eylemişti.» *Baki Bey*'in verdiği bu izahlar da, neşrettiğimiz manzumelerin hangi *Bektaş Çelebi*'ye ait olduğunu tayin etmemize imkân bırakmıyor. Herhalde yeni bir vesika bulununcaya kadar kat'î bir şey söyleyemeyeceğiz.

Yalnız *Şirî*'nin *Bülbülüm* redifli manzumesini 1135 (M. 1722) de yazılmış bir *Misalî* divanında mukayyed buluyoruz. Bu mahlasla yazılan şiirlerin XVI ncı asırda yaşayan *Ali Bey* ismindeki iki şairden birine ait bulunması da ihtimal dahilindedir. Bu şairlerden biri *Silistreli Hersekzade Ali Bey* dir ki 988 (M. 1580) de vefat etmiştir. Diğeri 1001 (M. 1592) de ölen *Tireli Ali Bey*'dir. *Silistreli Ali Bey*'i *Hasan Çelebi* «*Rafizî*» lerden göstermeğe çalışmaktadır. *Heersekzade Ali Bey*'in de Gülşenî tarikatine mensup olduğunu biliyoruz.

Şu halde bu şiirleri yalnız *Hacı Bektaş Çelebi*'lerden birine değil, *Şirî* mahlasını kullanan bu şairlere, hususiyle birincisine isnad etmek de mümkündür. Fakat bu şairin *Şirî* mahlâsiyle birlikte *Hacı Bektaş* mahlasını da kullandığına bakılır ve öteden beri Bektaşiler arasında şâyi olan rivayet, tercihen kabul edilirse bu manzumeleri şimdilik 1175 (M. 1762)

yılına kadar çelebilik makamını işgal eden üçüncü *Hacı Bektaş Çelebi* namına dercetmekte bir beis yoktur.

Şirî ve *Hacı Bektaş* mahlaslı beş şiiri dercediyoruz:

— 1 —

Cihan varolmadan ketmi ademde
Hak ile birlikte yekdaş idim ben
Yarattı bu mülkü çünkü o demde
Yaptım tasvirini nakkaş idim ben

Anasırdan bir libasa büründüm
Nârü badü hâkü âptan göründüm
Hayrülbeşer ile dünyaya geldim
Âdem ile bile bir yaş idim ben

Âdemin sulbünden Şit olup geldim
Nuhu nebi olup Tufana girdim
Bir zaman bu mülke İbrahim oldum
Yaptım Beytullahı taş taşıdım ben

İsmail göründüm bir zaman ey can
İshak Yâkup Yusuf oldum bir zaman
Eyyub geldim çok çağırdım el'aman
Kurt yedi vücudum kan yaş idim ben

Zekeriyya ile beni biçtiler
Yahya ile kanım yere saçtılar
Davut geldim çok peşime düştüler
Mührü Süleymanı çok taşıdım ben

Mübarek asâyı Musaya verdim
Ruhulkudüs olup Meryeme erdim
Cümle evliyaya ben rehber oldum
Cibrili Emine sağdaş idim ben.

Sulbü pederinden Ahmedi Muhtar
Rehnümarından erdi zülfikar
Cihan varolmadan Ehlibeyte yâr
Kul iken zat ile sırdaş idim ben

Tefekkür eyledim ben kendi kendim
 Mucize görmeden imana geldim
 Şahımerdan ile Düldüle bindim
 Zülfikar bağladım tiğ taşıdım ben

Sekahüm hamrinden içildi şerbet
 Kuruldu aynıcem, ettik mahabbet
 Meydana açıldı sırrı hakikat
 Aldığım esrarı çok taşıdım ben

Hidayet iriştı bize Allahtan
 Biat ettik cümle Resulûllahtan
 Haber verdi bize seyrifillâhtan
 Şahımerdan ile sırdaş idim ben

Bu cihan mülkünü devredip geldim
 Kırklar meydanında erkâna girdim
 Şahı velâyetten kemerbest oldum
 Selmanı Pâk ile yoldaş idim ben

Şükür matlabımı getirdim ele
 Gül oldum feryadı verdim bülbüle
 Cemolduk bir yere Ehlibeyt ile
 Kırklar meydanında ferraş idim ben

İkrar verdik cümle düzüldük yola
 Sırrı fâşetmedik asla bir kula
 Kerbelâda İmam Hüseyinle bile
 Pâkettim dâmeni gül taşıdım ben (1)

Şu fenâ mülküne çok geldim gittim
 Yağmur olup yağdım ot olup bittim
 Urûm diyarını ben irşat ettim
 Horasandan gelen Bektaş idim ben

(1) Gûltaş idim ben: ekseri nüshalar.

Gâhi nebi gâhi veli göründüm
 Gâhi uslu gâhi deli göründüm
 Gâhi Ahmed gâhi Ali göründüm
 Kimse bilmez sırrım kallâş idim ben

Şimdi hamdülillâh Şirî dediler (1)
 Geldim gittim zatım hiç bilmediler
 Sırrımı kimseler fehmetmediler
 Hep mahlûk kuluna kardaş idim ben

— 2 —

Haktan emir oldu geldim Cihana
 Gözüm açtım nail oldum o bürce
 Kâmil oldum Hak kelâmın okudum
 Elif kaddim dal yazıldım o bürce

Alnımıza yazılıptur yazılar
 Hakkı sevenler bizleri arzular
 Yeryüzünde hiç yol yoktur gaziler
 Arş yüzünden bir yol gider o bürce

Gökte uçan Cebraildir peridir
 Bir gül vardır Muhammedin teridir
 Bir kapusu Şâhımerdan Alidir
 Elvan elvan nurlar yağar o bürce

Konan bezirgândır geçen de hoca
 Ne gündüzüm gündüz ne gecem gece
 Ol ne bürçtür cümle bürçlerden yüce
 Muhammed Miraca gider o bürce

Hacı Bektaş'ım arayıp yanmışım
 Erenler deminden bir pay kapmışım
 Eğer Kâbe ise yerin yapmışım
 Her gönülden bir yol gider o bürce

(1) Besim Atalay B. bu manzumeyi Hamdullah namına kaydetmiştir.

— 3 —

Baş açık yalınayak üryane gelmişlerdeniz
Hakipay abdal olup virane gelmişlerdeniz

Lâtukabbel indenâ ey hace Elmâl velbenun
Pes bu âlem içre biz seyrane gelmişlerdeniz

Âşıkı didar olup nuri tecelli gözleriz
Sanma zahitler gibi bigâne gelmişlerdeniz

Biz mevaliyiz fakihü sofîyü bekrî değil
Şah ile didarımız merdane gelmişlerdeniz.

Padişahı Dehrolup hem «Küllü nefsin zâika»
Bir iki gün Dünyaya mihmane gelmişlerdeniz

Ey müselman ol şehin nuri cemalin Mihrine
Yek cihet olup bugün imane gelmişlerdeniz.

İmdi ârif nurunun iç yüzü vardürür yakın
«Men aref» ten tanıyıp irfane gelmişlerdeniz

Müminin mir'atı mümindir dedi şâhı Cihan
Küfrü kevnî pâkedip bürhana gelmişlerdeniz

Yürü ey zerrakı sâlûs zahidi hodbin ki biz
Başu canı terkedüp meydana gelmişlerdeniz

Ol muattar mazharıyız surete kılup nazar
Katreyiz kim gûyiya (1) ummane gelmişlerdeniz

Padişahı lemyezel dâneyi bimisliü bedel
Yani kim ol gafirü gufrane gelmişlerdeniz

Ahseni takvimi bildim Hâdii Rahman yakın
Ey sıfâtı Kulhüvallah şane gelmişlerdeniz

İktidarım var imiş kim ta ezel sultanıma
Sathezaran şükr kim dermane gelmişlerdeniz

Yâ Muhammed yâ Ali virdim budur leylü nehar
Yâ Muhammed yâ Ali ihsane gelmişlerdeniz

Enbiya vü evliyanın hürmetiçün cürmile
Hamdüllillâh kim bugün derbane gelmişlerdeniz.

Ey Esedullahı galip sahibi Düldülsüvar
Lâfeta virdeyleyüp şîrâne gelmişlerdeniz

Ey Kamer yed Mürteza sen sun'u Sanî' şevkine
Nârı aşkın şem'ine pervane gelmişlerdeniz

Şah Hasan Hukurrızzanın îdi vaslı hakkına
Çün Hüseyini Kerbelâ meydana gelmişlerdeniz

Şâh Zeynel'abidindir Bakır ü hem Ca'ferî
Musî-i Kâzım Rıza çün yâne gelmişlerdeniz

Ol Takî hem Nâkîi sahiplivai Askerî
Mehdîi sahibzaman sultane gelmişlerdeniz

Biz muhibbi hânedan ile «Sekahüm Rabbühüm»
Lâyezali hamr içüp mestane gelmişlerdeniz

Hanedanı Ahmedî Muhtara kasdidenlere
Canına lânet edüp giryane gelmişlerdeniz

Gerçi kim eksikliyiz nola o Şahın hakkıçün
Bir gedayız kim bugün şahane gelmişlerdeniz

Ol benem kim *Hacı Bektaş*'ım bugün ey müttekî
Şöyle yekta vü cünunî hayrane gelmişlerdeniz

— 4 —

Men dilâ nuru kađımim can içinde bülbülüm
Ol Elest bezmindeki mestan içinde bülbülüm
Aşiyânı tende canım, can içinde bülbülüm
Derdmendim dertliyim devran içinde bülbülüm
Her güruhu nacîi zişan içinde bülbülüm

Menaref esrarını gerçi nihan etmez miyim
 Kal ile hâl ehlin amma imtihan etmez miyim
 Kellimünnas muktezasınca zeban etmez miyim
 İhtiyarı kenzi mahfîyi ıyan etmez miyim
 Kuşdilin fehmayliyen irfan içinde bülbülüm

Mağzı Kur'an bai Bismillâh imiş gûşeyledim
 Kuflü babı mânîi miftahını hûşeyledim
 Seyredip Seb'ulmesânî bezmini gûşeyledim
 Badei aşkım nasip oldu şükür nuşeyledim
 Allemel'esma benim Kur'an içinde bülbülüm

Kûhlü ibret ile açtım aynı dilbînâyı ben
 Basmışım İnnâhedeynâhüssebile pâyı ben
 Semmeveçhullah girib kuteyledim sevdâyı ben
 Seyyidim tâlim edip fehmayledim esmayı ben
 Mürtezanın sırrıyım piran içinde bülbülüm

Cümle taatten cihanda ben elim ezel yudum
 Tövbe urdum hem derunum pasına saykal yudum
 Bahusus seyranı çeşmimden yüzüm evvel yudum
 Şükrillâh kim hayatım çeşmesinden el yudum
 Tayyibü tahir olan rindan içinde bülbülüm

Çünkü Şirî rahî Hakka eyledi avni azîm
 Hakka tefviz eyleyip minşerri Şeytanırracîm
 Fatiha içre okuyup kenzi Rahmani rahim
 Cennet içre menzilin Hâzâ sıratı müstekîm
 Zahidâ inkârı ko Vildan içinde bülbülüm

Tâ Kelâmullahı natık hucceti tenzildir
 Allemel-esmai hüsnün sureti te'vildir
 Leşkeri ervaha bu söz kuvveti tahsildir
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafiledir

Matlaı suphu imamettir doğup Hurşidi zat
 Garkai nuru tecelli oldu bahri kâinat
 Çağırır eflâkü ecramü cematatü nebat
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Giydi Arş üstünde Rahman suretin Ruhul'emin
 Levhi mahfuzu İlâhî oldu Kur'anı mübin
 Zahiri aynelyakindir bâtını hakkalyakin
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Dilrübalar zülfü kaşı, kirpiğinden tâ ebet
 Ehli ıslaha sebaktır Kulhüvallahü ehat
 Anı tahkik eyle sen kim Haktan istersen medet
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Anla kim Kevnü Mekânın hasılı Kur'an imiş
 İleti gaiye âlemde kamu insan imiş
 Şah divanında bu söz hüccetü bürhan imiş
 Kim Alinin Zülfikarı suru İsrafildir

On sekiz bin âlemin oldu imamı Mustafa
 Verdi Kur'an ile kevneyne nizamı Mustafa
 Dinle sıtk ile budur kim hem kelâmı Mustafa
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Çünkü açıldı hicabı Afitabı Kulkefâ
 Zâhir oldu nuru Errahman alel'arşisteva
 Der Hasan hulki Rıza ile Hüseyni Kerbelâ
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

A'lemü âlâ vü şerhi namei ebrar imiş
 Suretü mânada nakdi hayderi Kerrar imiş
 Hem nübüvvet hem velâyet hatmi bu esrar imiş
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Çün imamet geldi bâtın âleminde zâhire
 İsmolup ayni müsemma yetti evvel âhire
 Bildi Zeynel'abidin dedi Muhammed Bâkire
 Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Hem makalın kim beyanı mushafı natıktadır
Nutku mutlaktır ki zatı Hazreti Halıktadır
Dinle ol nutku ki zatı Ca'feri Sâdıktadır
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Çün eliftir evvel ü âhirde sırrı enbiya
Pes elif tek vâhid olmaktır tariki evliya
Bu tariki buldu Kâzımdan Ali Mûserrıza
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Her yana kim bakar isen göresin anda Hak'ı
Esfelü âlâdır adın imamı müttekî
Bu hidayettir Takîden bize bürhanı Nakî
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Tâ Kelamullahı natıktır imamı mazharı
Küntükenzin Hazreti şah oldu kânı gevheri
Ol cevahir dür nisar etti cihana askerî
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

Kaim oldu kısmetin halkında kevn ile mekân
Küntükenzin kâfü nunundan zuhur etti cihan
Geldi şerhetti Muhammed Mehrlîi sahibzaman
Kim Alinin Zülfikarı Sûru İsrafildir

ÂŞIK HIFZÎ

«*Bolvadin*» lidir. 60 yaşlarında Üsküdarlı Şair *Farkî Efendî*'den aldığımız malûmata göre tahminen bundan 160 sene evvel yaşıyan ümmî bir çobanmış. Bektaşî imiş. Şu mersiye onundur:

MERSİYE

Geldi çün mahı Muharrem kıldı dehri ruşenâ
Hatırı uşşaka düştü macerayı Kerbelâ
Çünkü ol menzil musahip mecmai bahrı belâ
Teşnedil oldu şehit anda Hüseyni mücteba
Cem'olup Kûfe diyarında gürühu eşkiya
Âlü Evlâdı Resule gördüler cevri reva
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle vallahi sezadır canına lânet seza

Ol vefasız birahimler kavli mergup ettiler
Kûfeye dâvet kılup irsali mektup ettiler
Sanasın bin can ile canânı matlûp ettiler
Sonra ahti bozdular akvali mekzup ettiler
Set çeküp mebzul Fıratı anda mahcup ettiler
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Çün bilirdi nuru çeşmi Ahmedi Muhtar idi
Validi âli cenabı hazreti Kerrar idi
Maderi binti Resulü Hazreti Zehra idi
Daderi paki Hasan hulku Rıza Hünkâr idi
Nesli Peygamberliğin âya kim inkâr eyledi
Şânı vâlâsı anın günden dahi ızhar idi
Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Bir takım namertleri münkat edüp fermanına
 Ol livayı nahsı dikti Kerbelâ meydanına
 Kahrı müstahsen görüp Âli Resulün şânına
 Bigünah mazlumların girdi o zalim kanına
 Mansıbı dehri değışti devleti imanına
 Tabemahşer lânet olsun kendine âvanına
 Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
 Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Allah Allah öyle bedbahtın olup fermanberi
 Saymadı asla hukuku Hazreti Peygamberi
 Bir içim suyu diriğ etti Havariç leşkeri
 Sureta İslâm idi sirette kâfir ekseri
 Olmadı böyle musibet devri Âdemden beri
 Ya nice yaş dökmesin erbabı aşkın gözleri
 Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
 Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

Bu Muharremdir zeminü âsüman ağlar bugün
 Vakti matemdir muhibbi Hanedan ağlar bugün
 Eşk-i hasretler döküp ta tende can ağlar bugün
 Âşıkânın didei giryanı kan ağlar bugün
 Hasılı feryat edüp cümle cihan ağlar bugün
 Ağla Hıfzî aşk ile üftadegân ağlar bugün
 Bir azîm fitne uyandırdı Yezidi bihaya
 Söyle Vallahi sezadır canına lânet seza

K Â T İ B

XVIII inci asırda yetiştiği tahmin olunan Bektaşî saz şairlerindendir. XVII nci asrın maruf saz şairlerinden *Kâtibî*'den başka bu asırda da bu namla şöhret kazanmış bir saz şairinin yetiştiğini biliyoruz. İhtimal ki bu nefesleri bu şair vücuda getirmiştir. Esasen *Kâtib* mahlâslı nefeslere ancak XVIII inci asırdan itibaren yazılan mecmualarda tesadüf edilmektedir. Bir manzumesi elimizde bulunan *Derdli Kâtib*'in de aynı şahsiyet olduğu tahmin olunabilir. *Kâtib* mahlâslı 4 nefesi dercediyorum:

— 1 —

Ben âşıkım deyu da'vâ kılarısın
Dört harfin birini tamam ettin mi
Dâim günah denizine dalarsın
Bir mürşid kâminden dersin aldın mı

Dört harfin evveli şerîat kamu
İkinci makamı tarîkat bâbı
Hakîkate gider bunların hepsi
Ma'rifete girüb Hak'ka yettin mi

Ma'rifet ma'nâdır bunda bilenler
Rehberinin buyruğundan kananlar
Şerîatte namâzını kılanlar
Tamâm eden beş vaktini kıldın mı

Hakîkat gülüdür Muhammed Ali
Hasan Hüseyin'dir bağçenin gülü
İmam Zeynel İmam Bâkır'ın seli
Ca'fer'in mezhebin tamâm bildin mi

Kâzım Mûsâ Rızâ cümleinin şâhı
 İmam Takî Nakî imamlar mâhi
 Hasen-i Askerî gerçek vallahi
 Muhammed Mehdi'den haber aldın mı

Bu ednâ *Kâtib*'in günahı çokdur
 On iki imamların yolu da hakdır
 Muhammed Ali'ye belimiz pekdir
 On iki imamlardan haber aldın mı

— 2 —

Sofi bizi niçün ta'n edersiniz
 Hak'kı bilmek midir suçumuz bizim
 Tersâ gibi büte baş eğmeyiz biz
 Yoktur Menâtımız haçımız bizim

Haramdan zinâdan koğdan kaçırız
 Hak'ka doğru menzil menzil göçeriz
 Can baş meydanında serden geçeriz
 Kurbana lâyıktır koçumuz bizim

Sırr-ı Bektâşî'yiz ayrı değiliz
 Heman sağ gezeriz sayrı değiliz
 Birlikteyiz ayrı gayrı değiliz
 Bir kimse sayılır üçümüz bizim

Kırkımızı bir kıl ile yederler
 Azm eyleyüb Hak'dan yana giderler
 Gönül Kâ'besini tavâf ederler
 Günde yüz bin kerre haccımız bizim

Sırr-ı Men aref'den nefsimiz bildik
 Mürşid karşısında tevbeyle geldik
 Gönül âyînesin pâk edüb sildik
 Taşradan görünür içimiz bizim

Kâtib'im seyr ettim arşda zeminde
Hak'kı isbât eder birlik deminde
Âkıl meclisinde irfan ceminde
Bulunsa bir iki kaçımız bizim

— 3 —

Evliyâ cem'in arzû eden sofî
Yolu düzde koymuş sarpa kaçarsın
Muhammed Ali'nin yolu deyüp de
Gelmiş de tâlibe pinhân edersin

Yol budur deyüp de sürekle sürersin
Câhili kinliyi başa derersin
Yılda bir hayvan kanma girersin
Aklınca boynunun borcun ödersin

Gel benlik eyleme nefsini öldür
Hak yoluna canın armağan getir
Kin ile kibiri aradan kaldır
Getürme benliği yükü nidersin

Aşk ile yırtılıb hâk olmamışsın
Nefs-i emmâreden pâk olmamışsın
Ayaklar altında hâk olmamışsın
Gelmiş de meydanda lokma yutarsın

Senin elindedir şerr ile hayır
Nefs-i emmâreden özünü ayır
**Kâtib'im* de der ki kendini kayır*
Neyleyib de halkın zemmin edersin

— 4 —

Benim pîrim ağu içti gaziler
Zikr ederim dâim pîrim ismini
Açılmış bağçede tomurcuk olmuş
Şükür kokuladım cennet gülünü

Ağu içen cümle erenler şâhı
Alnına gün doğmuş âlemler mâhı
Sevmeyen kâfire lânet billâhi
Nûra gark olmuştur gördüm cismini

Elleri yeşildir nurdandır cismi
Atası İmam-ı Ali'nin nesli
Celâli cemâli Hak bülbül sesli
Mahabbet ederken duydum sesini

Evlâd-ı Resul'dür seyyid-i sâdat
Esirüb coşunca kopar kıyâmet
Yanında gaziler gördüm tamâmet
Yeşiller urunmuş gördüm tacını

Kâtib ednam dâim zikrim pîrime
Meded mürvet merhamet kıl zârıma
Hâlimi gör pîrim bakma fî'lime
Dönmem ikrârımdan yüzseler beni

H Ü K M İ

XVIII inci asrın ilk yarısında yetişen saz şairlerindendir. 1126 (M. 1714) da yazdığı tarihî mahiyeti haiz iki manzumesini evvelce *Prof. Fuad Köprülü* neşretmişlerdi. Bu şiirlere Millet Kütüphanesindeki bir mecmuada da tesadüf ediyoruz (No: 580).

Yeniçeri saz şairlerinden olan *Hükmî*'nin Bektaşîliğe intisabı bulunduğu dair kat'î bir vesikaya sahip değiliz. Fakat âşıkların ekseriyetle Bektaşî oldukları veya hiç olmazsa bu tarikate karşı muhabbet besledikleri düşünülürse *Hükmî*'nin de Bektaşî olmak ihtimali ileri sürülebilir. Elde ettiğimiz bir manzumesi de bu tahminin yersiz olmadığını gösterecek mahiyettedir:

Etmişim ben cânımı kurban Ali'nin aşkına
Olmuşum dîvâne vü üryan Ali'nin aşkına
Girmişim meydâna bir şâhın fedâsı oluben
Salmışım nâmûs u ârı can Ali'nin aşkına
Vermişim aşkı yolunda Şah Hüseyin'in başımı
Gelmişim âvâre vü mihman Ali'nin aşkına
Varmışım kûy-i harâbâta olub abdâl-ı aşk
Tatmışım zehri Şeh-i merdan Ali'nin aşkına
Bilmişim baştan nukuşumu serâser noliser
Kılmışım iki gözüm giryan Ali'nin aşkına
Solmuşum bülbül gibi bâğ içre güller aşkına
Sevmişim bir gonc-i handan Ali'nin aşkına
Çekmişim dil zevrakın dolu gubâr-ı derd ile
Dalmışım bahre olub umman Ali'nin aşkına
Atmışım top eyleyüb başım safâ meydânına
Olmuşum âlemlere destan Ali'nin aşkına
Hükmî'yim âşık u mecnûn oluben Ferhâd veş
Düşmüşüm âşüfte vü hayran Ali'nin aşkına

A Z B İ

XVIII inci asır şairlerindendir. Kütahya'da doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. «Dergâh-ı âlî» çavuşlarından idi. 1149 (M. 1736) da vefat etti. Üsküdar'da Merdivenköyü Bektaşî tekkesinde medfundur. 1160 (M. 1747) da öldüğü hakkındaki rivayet, yanlıştır.

Azbî divanının müteaddid yazma nüshalarına tesadüf edilir. Mısri Niyazî divanına vücuda getirdiği tahmisler ise matbudur.

Halvetîlik ve Bektaşîliğe intisab etmiş bulunan *Azbî Mustafa Çavuş*'un şiirlerinde tasavvuf, Hurufîlik ve Alevîlik akîdeleri terennüm edilmiştir. Bu şair hakkında «Hurufî şairleri» adlı kitabımızda tafsilât vardır. Burada sadece Bektaşîliğe teması olan iki manzumesini dercediyoruz.

1930 da neşrettiğim Bektaşî şairlerinde şifahî rivayetlere istinaden Karaağaç'ta medfun İstanbul'lu *Azbî Baba* isminde bir Bektaşî'den bahsetmiş ve bu zat namına hece vezniyle bir manzume neşretmişim. Fakat bu şiirin de *Azbî Mustafa Çavuş*'a aid olduğu, yazma divanlarının tedkikinden sonra kat'i olarak anlaşılmıştır.

— 1 —

— Müseddes —

Kisvetimdir başıma cennette Hak'km sünbülü
Benden olduk cân ü dilden emrine dedik belî
Lâğdır vasf-ı şerifin etmese can bülbüli
Andelîb âşıkların varı Hudâ'nın has gülî
Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i Enbiyâ nesl-i Ali
Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

Nola bî pervâ gezersem her cezâdan âsiyem
 Bir senin gibi penâhım var iken ben gam yemem
 Mazhar-ı zât-ı kadımsın Lâ fetâ illâ direm
 Sensin ol kân-ı hidâyet mâlik-i sırr-ı kerem
 Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
 Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

Hoş benim haddim değil vasfın idüb söz söylemek
 Rûz ü şeb küstahlığımdır fehm-i kadrin eylemek
 Mebde-i lûtf-i Hudâ'sın bâis-i her dü felek
 Hâdi-i râh-ı İlâhî mürşid-i ins ü melek
 Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
 Şâh-ı ekrem kutb-i aîzam Hacı Bektâş-ı Velî

Şah Hasen ile Hüseyin-i Kerbelâ'nın aslısın
 Âşika sertâc olan Zeyn-ül-ibâd'ın aslısın
 Hem Muhammed Bâkır u Ca'fer imâmın aslısın
 Mûsi-i Kâzım Ali Mûs-er-Rızâ'nın aslısın
 Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
 Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

Şah Takî vü bâ Nakî Hak'dan penâhındır senin
 Askerî erkân-ı fahrı her kelâmındır senin
 Mehdi-i Âl-i Muhammed kim imâmındır senin
 Pâdişâhım Azbi bir kemter gulâmındır senin
 Fahr-i âlem nûr-i çeşm-i enbiyâ nesl-i Ali
 Şâh-ı ekrem kutb-i a'zam Hacı Bektâş-ı Velî

— 2 —

Muhibb-i hânedânın yâveriyim
 Adû-yi bed likanın hançeriyim
 Hasen dînim imânım Şah Hüseyin'dir
 Gulâm-ı dürr-i pâk-i Hayderî'yim
 Tenim peşkeş canım kurban sözüm Hak
 Ki Zeynel'âbidîn'in kemteriyim

Dün ü gün kıblegâhımdır cemâlî
 Nazarbâz-ı Muhammed Bâkırî'yim
 Ne varsa yerde gökte benden iste
 Hakikat kân-ı aşka gevheri'yim
 Delilim Mûsi-i Kâzım olaldan
 Kamu âşıkların men serveri'yim
 Ali Mûsâ Rızâ'dır pâdişâhım
 Kamer burcunda uşşak ahteri'yim
 Müberrâdır özüm gerd-i cefâdan
 Takî'nin fazl u lûtfu mazhari'yim
 Nakî'dir huccet ü burhan elimde
 Bihamdillâh bu dem gamdan beri'yim
 Alâyikden elim çektim yüzüm ak
 Ezelden bendegân-ı Askerî'yim
 Emînim Lâ fetâ illâ benimdir
 Bu dem Mehdî Muhammed enveri'yim
 Bu dem Elvân efendi mürşidimdir
 Balım Sultan nazariyla diri'yim
 Emir Sultan dedim nûr-i ezeldir
 Muhammed Mustafâ'nın gevheri'yim
 Yolum hakdır sözüm hakdır özüm hak
 Hak'a tâlib olanın rehberi'yim
 Süleyman mühri'yim dîvân-ı Hak'da
 Ki kavlen ehl-i huccetten beri'yim
 Benim âşıklarımdır şems ile mâh
 Hak'ın mahbûb-i zîbâ dilberi'yim
 Sözüm hak hak durağım cây-i hayret
 Fakîrim derdmendim serseri'yim
 Budur gerçek sözüm vird-i zebânım
 Ali'nin Kanber'inin kanberi'yim
 Bu kırklar bezmine teslim rızâyım
 Erenler bendesi Azbî fakîrim
 Yüzüm yerde özüm elde tenim çâk
 Erenler çâkerinin çâkeri'yim

BEHİŞTİ

XVIII inci asır divan şairlerindendir. Edirne'de doğdu. Asıl adı *Mustafa Sadeddin*'dir. *Râmiz*, tezkiresinde diyor ki:

«Edirne'den bedîdâr ve gürûh-ı Bektaşîyyeden bir merd-i celîl-ül-mikdâr olub Hacı Bektaşzâdelerin âstâne-i aliyyede vekîl-i meşîhati bâbâ-yi âlem etvârı müselleme eş'ara pür iktidâr şuarâ-yı asrımızdan bir şâir-i şîrin reftâr olub 1178 (M. 1764) senesi hudûdunda irtihâl etmişlerdir. Vefatlarına bu târîh denilmiştir:

Duâ birle didi ahibbât târîh

Makamı eyliye bâri behîştî

— 1178 —

Behîştî'nin Bektaşîliği terennüm eden hiç bir manzumesine rastlamadım.

LÜTFİ

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değilim. Topkapı sarayı, Revan köşkü kütüphanesindeki mühim bir mecmuada (*No: 1980*), «Lûtfî Çorbacı merdân-ı Bektaşîyyeden» başlığıyla bir manzumesi kayıtlıdır. Bu yazmanın XVIII inci asırda tertib edildiğini, mündericatından anlamaktayız.

Aruz vezniyle şiirler yazdığı anlaşılan *Lûtfî*'nin Bektaşîliği terennüm eden manzumelerine henüz rastlamadım.

G U R B İ

XVIII inci asır Bektaşî şâirlerindendir. İnkılâb müzesinde yazma bir divanı bulunan bu şairin hayatına dair tarihî menbalarda ufak bir kayda tesadüf edemedim. Yaşadığı devri ve geçirdiği hayatı kısmen eserinden çıkarmak imkânlarını buluyoruz.

Asıl adı *Ahmed* olan ve *Ali* isminde bir zâtın oğlu bulunan *Gurbî*, Bosna'da Yenipazar'da doğdu. Uzun müddet Edirne'de oturdu. Manzumeleri arasında şu kayıtlara tesadüf oluyor:

Diyârımdır benim Bosna bilâdı
Kamu halk-ı cihan bilür bu adı
Hak anı kıldı Gazîler ocağı
Kılıç suyun içe geldikçe yağı

Benim şehrim Yenipazar içinde
Çü bülbül oturup gülzâr içinde
Dehân açmış değilken gonca veş ben
Heman hâmûş idim ol hâr içinde
Zülâl âbrı gibi sâkin dururken
Nice eyyâm ile yıl kar içinde
Garîb oldu aceb gayette hâlim
Sağ inler sanasın bîmâr içinde
Zamân etti mürur âhır ben anda
Sipâhî tek durub tîmâr içinde

Yenipazar'ın etsem ben gerektir vaf-ı güftârın
Bilâd ile ibâdı hep ola hıfzında Settâr'ın
Ne denlu mücrim ü âsim olursa cümle kavmine
Umarım olmazam nevmid ere gufrânı Gaffâr'ın
Bizim bu halk ile şehre yavuz kasd iden a'dâya
Erenler himmeti birle erişür hışmı Cebbâr'ın

Seyyid Ali dergâhında Rahmî mahlâslı *Mehmed Muslî* isminde bir Bektaşîye intisab ettiğini ve divanını 1157 (M. 1744) de tamamladığını ise şu beyitlerinden anlamaktayız:

Dinle nutkum ey suhandân-ı zaman
 Emr-i Hak'la kim ne söyler bu lisan
 Sad hezâran acz ü taksîrât ile
 Aşk u şevk u cezbe vü hâlât ile
 Bil diyem pîrim sana bu dem belî
 Kutb-i âlem Hacı Bektaş-ı Veli
 Hem Edirne kurbi dedim tekyemi
 Tanrı dağında binâ-yi muhkemi
 Kırkların serçeşmesi Kızıl Deli
 Postnişini mürşidim Seyyid Ali
 Rehberim dervîşi anın Musli'dir
 Hak rızâsın gözedir ol usludur
 İşbu halkındır delilim ahlâsı
 Nâmı Mehmed'dir ve Rahmî mahlâsı
 Gel diyârim Bosna'dır bil sen benim
 Hem Yenipazar olubdur meskenin
 Halkımız gazî kamusu serfirâz
 Bir bilür Allah'ı terk etmez namâz
 Halk u şehir ü hem diyârımız bile
 İzn-i Mevlâ birle bu geldi dile
 Dilerim hıfz eylesün Allah anı
 Her kederden zâhir ü bâtın ganî
 Bin yüz elli hem yedide idi sâl
 Kim şürû' ettim bu nazma yâ ricâl

Derviş Ahmed ve Gurbî mahlâslarıyla şiirler yazan bu şair, Nakşibendîliğe de intisab etmiştir. Bundan dolayıdır ki bir kısım manzumelerinde diğer Bektaşîlerin terennüm etmedikleri mevzular da vardır. Aruz ve hece vezinleriyle şiirler yazan Gurbî, oldukça muvaffakiyetli bir şairdir. Bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

Bezm-i ma'sûkuna bir dem eremez
 Gözü yaşını şerâb eylemeyen
 Kâ'be-i vuslatı bil kim göremez
 Yüzün ol yolda türâb eylemeyen

Şevka pervâne sıfat erdi yanan
 Meclis-i yâre erişmez bil ayan
 Pişirüb âteş-i aşk ile nihan
 Kendi bağrını kebâb eylemeyen

Değmenin yeri değil dâr-ı selâm
 Olamaz şehr-i vücûdunda imam
 Cümle-i halka sehâ ile tamâm
 Kendözün âlicenâb eylemeyen

Sözü incu gibi her kes dizemez
 Doğru der her kişi *Gurbî* gidemez
 Kalb-i vîrânını ma'mûr edemez
 Mülk-i cismini harâb eylemeyen

— 2 —

Kâmil oldur ki özün cümleden ednâ gözede
 Her ne var sûretine bakmaya ma'nâ gözede
 Kendi hâlinde olub epsem ola her kesden
 Halkı hep kendüden âkıl dahi dâna gözede
 Rûz ü şeb zikri-i İlâh ola dilinde tekrâr
 Lâyı terk ide o dâim heman illâ gözede
 İlm ile Âdemi Hak kıldı melekten Efdal
 Odur Âdem ki o her ismi müsemma gözede
 Dedi *Gurbî* odur er âlem-i ma'nide heman
 Katra veş sa'y edüben olmağa deryâ gözede

— 3 —

Cümle erler serveri erdir Ali
 Kal'-i kam'-ı bâb-ı Hayber'dir Ali
 Rûz-i mahşer mü'minin atşânına
 Anı bil sâkî-i kesverdir Ali
 Düldül ile Zülfikar'ın sâhibi
 Hem dahi bil yâr-ı Kanber'dir Ali
 Dîn-i İslâm ile îmân ehline
 Şems ü mâh ü gökte ülkerdir Ali
 Âşık-ı sâdıklarına bu yeter
 Vird-i Mevlâ misk ü anberdir Ali
 Mazhar-ı Hak'dır hakikat bilesin
 Sırr ü cehren nûr ü hem ferdir Ali

Zâhir ü bâtında anı anla gel
 Her işi eshel teyesserdir Ali
 Mürşidim pîrim delîl ü rehberim
 Olduğu ol günden azhardır Ali

— 4 —

Ne gam ger çoğ ise cürm ü günâhım
 Çü sensin mağfiret eden İlâhım
 Habîbin Ahmed ü Mahmud Muhammed
 Şefî'im umarım ola penâhım
 Sana senden sığındım yâ İlâhî
 Gene sensin bu nutkuma güvâhım
 Nola afv eylesen yüzüm karasın
 İre dergâhına doğru bu râhım
 Eğer kim rahmetin âbiyle yursan
 Ne naks ola benim hatt-ı siyâhım
 Kamu isyân ile nisyân olubdur
 Bu nefsimle benim herdem sipâhım
 Dedin Lâtaknatû min rahmetillâh
 Sana tuttum ümîdim budur âhım
 Bu *Derviş Ahmed'e* sırnan ayânen
 Hidâyet eyle lûtf et pâdişâhım

— 5 —

Terkeyle bu dem küfrünü î mân ele girsün
 Câmnu nisâr eyle ki cânan ele girsün
 Aşk ile vurub derd-i derûnu ede hâsıl
 Her kim ki diler dünyede dermân elegirsün
 Varsun bir erin nutk-u nefes bendesi olsun
 İsterse eğer çeşme-i hayvan ele girsün
 Deryâ seferi zahmetini kıldı mukarrer
 Ol kim diledi lü'lü'-i mercan ele girsün
 Uzlette yürü var beni sercümle edüb hâk
 Ey tâlib olan genç ile her kân ele girsün

Ger çekmez isen zahmını her hâr-ı belânın
 Mümkün değil ol gonca-i handan ele girsün
Gurbî sana yâr olmayacak dâr-ı bakada
 Sûdun nedürür cennet ü Rıdvan ele girsün

— 6 —

— Müseddes —

Kim olursa ola ey dil bâri sen
 Yok yere kanlar döken başlar kesen
 Aşk ile canbâz olub kur ger resen
 İdem on iki imâmı bile sen
 Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
 Bil Hüseyin'i Kâzım'ı ol sağ esen

Hürmeti hakkı buların Zülcelâl
 Mağfiret eyler bizi ol Lâyezâl
 Evvel âhır bîşek oldur bizevâl
 Zâhir ü bâtın bulardır hâlis âl
 Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
 Bil Hüseyin'i Kâzım'ı ol sağ esen

İşbu on iki imamlar aşkına
 Adı bellu ol hüamlar aşkına
 Enbiyâ olan izamlar aşkına
 Evliyâ sâhib kiramlar aşkına
 Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
 Bil Hüseyin'i Kâzım'ı ol sağ esen

Dostânım bir kulak tutun bize
 Gice gündüz minnetimiz bu size
 Bu kitâbı alıcak destinize
 Bir duâ-yi hayr edin cânımıza
 Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
 Bil Hüseyin'i Kâzım'ı ol sağ esen

Ben bunu dünyâlık için düzmedim
Tutmuşum habl-ül-metîni üzmedim
Emr-i Hak'ka baĝlu nefsim çözmedim
İşbu bahri yüzdüm artık yüzmedim
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyin'i Kâzım'ı ol sağ esen

Dediler mahlâs bana hep ârifan
Âlem-i nazm içre *Gurbî* râyegân
Derviş Ahmed adın okur her zaman
Bin Ali işbu kamu halk-ı cihan
Dörd Muhammed dörd Ali iki Hasen
Bil Hüseyin'i Kâzım'ı ol sağ esen

HÂŞİM BABA

XVIII inci asrın meşhur şahsiyetlerindendir. Üsküdar'da doğdu. Esasen Celvetî tarikatine mensuptur. Fakat sonradan, Mısır'daki Kasrûlayn şeyhi iken İstanbul'a gelen *Hasan Baba* (Vefatı 1170 - 1756) ya intisab ederek Bektaşî oldu. Bir aralık Kırşehir'de bulundu. 1197 (M. 1782) de Üsküdar'da vefat etti. Şiirlerinde Alevîlik, Hurufîlik, Melâmîlik telâkkilerini mezceden bu zat hakkında «Hurufî Şairleri» adlı eserimizde tafsilât vardır. Buraya sadece Bektaşîler arasında şayi olan bir nefesini dercediyoruz:

— 1. —

— Nefes —

Şepperü Şüpper
Mürşid ü rehber
Sundular Kevser
Elhamdülillâh

Sofra Ali'nin
Himmet Velinin
Şöhreti dinin
Elhamdülillâh

Haktır Muhammed
Olmuşuz ümmet
Bulmuşuz rif'at
Elhamdülillâh

Muhammed güldür
Pirim bülbüldür
Cümlemiz kuldur
Elhamdülillâh

Dosta mihmanız
Cümlemiz canız
Ehl-i imanız
Elhamdülillâh

Pîre mahabbet
Can ile hizmet
Talibe nimet
Elhamdülillâh

Aslımız nurdur
Vaktımız sûrdur
Sözümüz budur
Elhamdülillâh

Hâşim'in zikri
Elfakrû fahrî
Bu demin şükrü
Elhamdülillâh

DERUN ABDAL

XVIII inci asırda yaşadığı tahmin olunabilen Bektaşî şairlerindendir. Eski mecmualarda tesadüf edilen bir nefesini dercediyorum:

Gel gönül mülküne gir nazar eyle
Mahabbet arzeder hâllerimiz var
Aynicemde bugün aşk-ı yâr ile
Hak'ka doğru gider yollarımız var

Rehberim Muhammed, mürşidim Ali
Hacım Sultan On iki İmam gülü
Gönüller aynası Şah Kızıl Deli
Okuruz ismini dillerimiz var

Müminin Kâbesi gönül evidir
Kudret hazinesi Hak'kın yeridir
Pirim cansız duvarları yürütür
Balım Sultan gibi ballarımız var

Âşık olan aşkın yolundan anlar
Gerçekler çırağı sabahdan yanar
Bu pir meydanıdır aç olan doyar
Susuzlar kandırır göllerimiz var

Kırklar meclisinde selman içinde
Fatma Ana huri gılman içinde
Aynicemde bugün devran içinde
Derun Abdal gibi kullarımız var

ÂRİF OĞLU

XVIII inci asırda yaşadığı tahmin olunabilen Bektaşî şairlerindendir. Bir manzumesine nazaran *Âhû Baba*'nın müridlerinden olduğu anlaşılıyor. Eski mecmualarda şiirlerine rastlamadım. Fakat XIX uncu asır bidayetinde yazıldığı muhakkak olan bir kısım mecmualarda mahdud bazı şiirleri kayıtlıdır. Bir nefesini derseciyorum:

Meded Allah yâ Muhammed yâ Ali
Sana giden doğru yoldan şaşırma
Mürüvvettir yâ Aliyyel - Murtezâ
Kulunun hizmetin bizden düşürme

Zâhir eyle içerimde putumu
Sen bilirsin hem aslımı zâtımı
Aşkımı sevdâmı mahabbetimi
Verdirüb gayrıya senden düşürme

Yine bir sevdâya düştü bunala
Ma'rûf olub bu cihanda anıla
Dünyâda ahrette gerek gönüle
Mahabbetten gayrı söze düşürme

Çağırdığım Hak bir Muhammed Ali
Balım Sultan Hacı Bektâş-ı Veli
Mürüvvet erenler günahkâr kulu
Erenler indinde yüzden düşürme

Arif Oğlu gibi var mıdır âsî
Sana geldim afv et hasların hası
Âhû Baba derler hem din ulusu
Mürüvvet gönülden gözden düşürme

CÂFER ABDAL

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda bu şairin de bir kaç manzumesine tesadûf olunuyor. Bu şiirlerden birini dercediyorum:

Seyr eyledim bu âlemin halkını
Zabta kadir değil elde bulunmaz
Devrişim der terk eylemez hevâyı
Dervişlik nişânı dilde bulunmaz

Benliğin terk etse kalbini silse
Özün pâk eylese nefsin öldürse
Eğer tarîkatte dervişim derse
Nefsine uyanlar yolda bulunmaz

Nefsine uymamak kişiye zordur
O râhı tanımak hayli hünerdir
Er kuşağın kuşanan binde birdir
Er kuşağı değme belde bulunmaz

Aşk gemisidir deryâ-yi ummanda
Bezm-i Elestimiz dinde îmanda
Ca'fer Abdal eder şimdi zamanda
Hak'ka yarar amel kulda bulunmaz

MİRZA

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda *Mirza* ve *İmirza* mahlâsiyle bazı koşma ve nefeslerine tesadûf olunmaktadır. Bir nefesini dercediyorum:

Er nefestir nefes hakdır dediler
Öyle midir deli gönül öyledir
Nefes yaratılmış okdur dediler
Öyle midir deli gönül öyledir

Yolu ile gelenden yüz döndürme
 Özünü inkâra teslim gönderme
 Gönül bir sırçadır anı sındırma
 Öyle midir deli gönül öyledir

Mü'min olan gönlünde kibir tutmaz
 İmân olan ikrar gözler unutmaz
 Sınıcak şişenin sınığı bitmez
 Öyle midir deli gönül öyledir

Erenler bu yolda bir sır koydular
 Erenler dediğim kırklar yediler
 Gönülden gönüle yol var dediler
 Öyle midir deli gönül öyledir

İmirzam ibtidâsıdır yolunun
 Günâhın bağışlar Settar kulunun
 Hulk Muhammed'indir mürvet Ali'nin
 Öyle midir deli gönül öyledir

KAASIM DEDE

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bir kısım mecmualarda bu şairin de mahdut bazı manzumelerine tesadüf olunmaktadır. Onun iki nefesini dercediyorum:

— 1 —

Gözlerim yollarda uykular gelmez
 Gülbengin çektiğim erenler gelsin
 Kavim kardaşlarım halimden bilmez
 Halimi sırrımı bilenler gelsin

Yoldaşım sandığın yolundan azar
Haldaşım sandığın fitneler düzer
Ahd ü ikrar verip ikrarın bozar
Can verip ikrara duranlar gelsin

İzleyelim biz de pirlerin izin
Tutya eyleyelim ayağın tozun
Gani Mevlâm göster erenler yüzün
Erenler erkânın sürenler gelsin

Binbir mâna desem biri dinlenmez
Şol Yezid'in ağzı dili bağlanmaz
Hak'kı isteyenler halkla eğlenmez
Ali'nin yoluna varanlar gelsin

Yürü *Kaasım Dede* çâreni ara
Emek zahmet çekme nafîle yere
Yezid aslı tâlib gelmez bu yola
Sırrımı kâdrimi bilenler gelsin

— 2 —

Ne aceb sevdâya düştü bu gönlüm
Çekticeğim haller bana derd olur
Çünkü insan Hak'ka olmuşdur delil
Hem insan insana yine perd- olur (1)

Cihanda bulunsa bir gerçek veli
Arz ederdim ben de müşkil-i hâli
Şol pîrim üstâdım Muhammed Ali
Anlar da bulunmaz şimdi nerd- olur (2)

Varub bir kâmilin dârına durmak
Suâl edüb cümle müşkilin sormak
Arşın eteğinde var idi ırmak
Dâim akub çağlar seli nerd- olur

(1) Perde olur.

(2) Nerde olur.

Bin bir ismi vardır Hak'kın ey âdem
İsm-i a'zam Kur'an'dadır ey dedem
Mü'minin kalbine bastı Hak kadem
Bin gönülde midir yoksa birdedir

Defteri yazıldı elinde mestûr
Âyet mi huruf rakam mı baka gör
Âşıklar kıblesi ol beyt-i ma'mûr
Bilmem gökte midir yoksa yerd- olur

Anadan doğmadan dünyâya gelen
Hâceye varmadan dersini alan
Verdiği ikrârın üstünde olan
Erenler yanında ismi merd olur

Melâmet hırkasın giymiştir yoldur
Adımız âlemde bakırdır puldur
Kaasım Dede'm şunda bir ednâ kuldur
Kerâmetle kuvvet kudret erd- olur (1)

MAHMUD OĞLU

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda bu şairin de mahdud bir kaç nefesine tesadüf olunmaktadır. Bu şiirlerden birini dercediyorum:

Melûl olma gönül şâd ol cihânın yoğ u varından
Demi hoş gör çü âkıl sen ne hâsıl intizârından
Cihan bir pîrezendir kim nikâh olmuş niçe halka
Gel ey ârif gönül verme anın kavl ü karârından
Cihan bir eski köprüdür bu dünyâ bahr ey âkil
Niçe şâh u gedâ bunun gelüb geçti güzârından
Hakikat bahrinin ilmin ne bilsün her tahâretsiz
Ki Cibrîl-i emîn uçmaz bu deryânın kenârından
İşitgil can kulağıyle hadîsin *Mahmud oğlu'nun*
Ki Hak sırrın ayân eyler Ali'nin Zülfikar'ından

MAHREM OĞLU

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda bu şairin de mahdud bir kaç nefesine tesadüf olunmaktadır. Onun bir manzumesini dercediyorum:

Ey benim sevdiğim hem iki gözüüm
Salın bizi imamlara gidelim
Cümledenizden budur nâz ü niyâzım
Salın bizi imamlara gidelim

Üstad eşiginde rızâ alalım
Gönülden ayırman yola gidelim
O dergâha varup yüzler sürelim
Salın bizi imamlara gidelim

Evvel murâdım Muhammed Ali'ye
Erenler ulusu, gerçek veliye
Otman Baba üstünden Kızıl Deli'ye
Salın bizi imamlara gidelim

Kızıl Deli imamların yolu ya
Oradan geçilür Gelibolu'ya
Pirim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'ye
Salın bizi imamlara gidelim

Destur aldım ben Mustafa Baba'dan
Emir geldi bana sırr-ı Hudâ'dan
Aşk göründü *Mahrem Oğlu* gedâdan
Salın bizi imamlara gidelim

D İ M İ Ş K İ

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. *Tâhîrzâde*'nin vücuda getirdiği mecmuada bu şairin de aşağıdaki manzumesine tesadüf olunmaktadır:

Ben mevâlî meşrebim her demde direm yâ Hüseyn
Tiğ-i gamzen sînemi çâk eylemiştir yâ Hüseyn
Sînde çektim elifler dâğlar yaktım şehâ
Baş açık yalın ayak abdâlin oldum yâ Hüseyn
Alma ben dervîşin âhın bana gel rahm eyle kim
Mâtem-i hecrinle oldum derd ile eyvâ Hüseyn
Teşne oldum Kerbelâ-yi râh-ı aşkında senin
Dimedin lâ'lin meyinden bir içim sun mâ Hüseyn
Yine abdâl oldu derdinle *Dimişki* derdmend
Çağırub her rûz u şeb der ah Hüseyn ü vû Hüseyn

N E C E F

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değiliz. *Tâhîrzâde*'nin vücuda getirdiği mecmuada bu şairin de aşağıdaki manzumesine tesadüf olunmaktadır:

Çok zamandır görmedim zîbâ cemâlin yâ Hüseyn
Ol sebebden oldu çeşmin çeşmesi deryâ Hüseyn
Kerbelâ-yi aşk içinde baş açık abdâl vâr
Sineme çektim elifler kametin çün yâ Hüseyn
Dâğ-ı aşkınla beni mahşerde görüb ehl-i derd
Cûş idüb kösün dögüb her dem dediler yâ Hüseyn
Sen kemân ebrû-gamından atmağa âh okların
Başıma kirş eyledim kaddimi kıldım ya Hüseyn
Hulk ile sen Hayderîsin hem müjendir Zülfikar
Bu *Necef* kemter kulun Kanber gibidir yâ Hüseyn

K A L B İ

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmat sahibi değiliz. Fakat *Abdal Musa* dergâhına mensub olduğunu, bir aralık da Mısır'a giderek *Kaygusuz* dergâhında oturduğunu manzumelerinden anlamaktayız. Aruz ve hece vezniyle oldukça muvaffakiyetli şiirler yazan bu Bektaşî'nin 10 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Gerçek olan hemdem olmaz kallaşa
Kallaş olan meyil verir gümana
Gerçek olan kemlik sanmaz yoldaşa
Yoldaş olan bakar ehl-i îmâna

Ehl-i îmân olan güder ikrârın
İkrârından dönmez bilir pazarın
Pazarını bulan arar hak yârin
Hak yârini bulan bakmaz cihâna

Bakmayanlar bu cihâna gerçektir
Gerçek olan mü'minlere gerektir
Gerçek olan hırka lokma nemektir
Nemek ile ser' sofrayı meydana

Bu meydana girenleri kandıram
Kandıram da aşk od'una yandıram
Yandıram da *Kalbî* destim bandıram
Bandırayım câm-ı meye merdâne

— 2 —

Özünü bil da'vâ eyleme sâlik
Giydiğin bir hırka bir külâh ile
Zât-ı Hak'dır âdem bilmedi şakî
Sürüldü dergâhtan bir günâh ile

Aşk u mahabbetim bu dilde kadîm
 Gürûh-i Naci'ye olmuşam nedîm
 Bu yoldan çıkanın menzili cahîm
 Hak'ka erer giden doğru râh ile

Ne bilsün îmânı dîni ikrarsız
 Bülbüller de olur mu zar gülzarsız
 Âşıkım olamam rûz ü şeb, yârsız
 Eğlenirim güneş yüzlü mâh ile

Yedi farzı bil kim hakdır üç sünnet
 Gerçekler fenâya etmedi râğbet
 Aslımıza âhır eyleriz ric'at
 Kimse kalmaz bunda izz ü câh ile

Kalbi men aşkımı pinhân eyledim
 Lâmekân şehrinde mekân eyledim
 Bû cihâna geldim seyrân eyledim
 Fermânım var gezdim emr-i Şâh ile

— 3 —

Erenlerim açtı aşkın kitâbın
 Okumağa Bismillâh'a gelmişem
 Ârifler feth etsün kamu cevâbın
 Mahabbet çün veçhullaha gelmişem

Can kebş etti tâ olunca dil âgâh
 Pîrim Abdal Musa istedi nâgâh
 Eşiğidir kıblem Kâ'be'm eyvallah
 Yüz sürüben secdegâha gelmişem

Sadâkatle bu meydana girenler
 Hakîkat sırrına candan erenler
 Meded mürvet kabûl eylen erenler
 Niyâzım var âdil şâha gelmişem

Bir gün olur lûtfu ile şâd eder
 Deli gönül durmaz anı zikr eder
 Kande kalsam erer yeter dâd eder
 Hamdülillâh bu penâha gelmişem

Derviş Kalbî tuttun merdâne yolu
 Himmət erer sana evliden evli
 Kılıcı kanlının kuluyum kulu
 Hasretine bu dergâha gelmişem

— 4 —

Kesret diyârından çektim ayağı
 Bu illere mahabbete gelmişem
 Emr ü fermân oldu bilmem ırağı
 Hizmetim var pir himmete gelmişem

Ezelden gerçeğe demişem belî
 Afv eyle günâhım lûtf eyle velî
 Kabûl eyle kulluğuna yâ Ali
 Bin kan ettim bir mürvete gelmişem

Gerçekler görmedi cihan vefâsı
 Göründü anlara Hak'kın likası
 Âşıkların derd ü gamdır gıdâsı
 Anın için bir kismete gelmişem

Bir noktadır bu âlemin adedi
 Besmele'yle *Kalbî* zikr et Ahad'i
 Sultan Kaygusuz'un erdi mededi
 Bu dergâha ol hazrete gelmişem

— 5 —

Cenâbı Hudâ'nın cümle kuluyuz
 Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz
 Muhammed ümmeti zâtı uluyuz
 Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Muhammed Ali'ye vermişiz ikrar
Münkirin canına lâ'net sad hezar
Mü'min olan olur bizim ile yâr
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Hasen hulk-ı Rızâ zâtı gerçektir
İçtiğimiz câm-ı zehr-i felektir
Hüseyn için kan ağlamak gerektir
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Şah Zeynel'abâ'dan mağfur olmuşuz
Zâhırde bâtında pür nûr olmuşuz
Muhammed Bâkır'dan meşhûr olmuşuz
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Ca'fer-i Sâdık'dan aldık mezhebi
Yâr ettik aşk ile hayâ edebi
Cihanda cümlelerin budur matlabı
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Mûsi-i Kâzım'dır nûr-ı sırr-ı şâh
Yolunda etmedik hergiz ıstibâh
Aşk ile hâlimiz budur eyvallâh
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Ali Mûsâ Rızâ velâyette kân
Sâlâr-ı evliyâ şâh-ı Horasan
Teslîm-i ser canız ikrarla îman
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Nûr-i sırr-ı Ahmed Muhammed Takî
Gel mahabbet eyle var olma şakî
Bizimle yâr olan bulur revnaki
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Hasen Askerî'ye olduk askerî
Koymuşuz yoluna cân ile seri

Hâl-i mahabbetden aldık haberi
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

Muhammed Mehdî'dir bu mülke sultan
Cümlemiz oluruz emrine ferman
Derviş Kalbî buldum derdime derman
Biz Muhammed Ali deyenlerdeniz

— 6 —

Dilâ gel hemdem ol bir ehl-i hâle
Eğer ermek dilersen Hak cemâle
Erişti buldu cân içre cinânı
Bu yolda bakmayanlar mülk ü mâle
Soyun varlık libâsından berî ol
Giyin yokluk libâsın er kemâle
Özün fehm etmeyen zulmet içinde
Erer hurşîd veş her şam zevâle
Hemîşe rûz ü şeb *Kalbî* gedânın
Niyâzı Hazret-i celle celâl'e

— 7 —

Düşmüşem aşkına candan mahremimsin yâ Ali
Sırrına vâkıf olaldan hemdemimsin yâ Ali
Derd-i aşkın cân ü dilden çekmeyen âşık değil
Âşk-ı pâkindir tabîbim merhemimsin yâ Ali
Destimi sundum sana lûtf et ayağın kesme gel
Men sezâyım bezmine câm-ı Cemimsin yâ Ali
Senden ister her dü âlem maksadın ver isteğim
Hep kamu var sende genc-i mübhemimsin yâ Ali
Âşık-ı sâdıklarından bir günehkâr *Kalbî*'yem
Ente Gaffâr-üz-zünûb ü erhamimsin yâ Ali

— 8 —

Erince bir kula fazlı Hudâ'nın
Düşe aşkına Âl-i Mustafâ'nın

Muhibb-i hânedân olan kişiler
 Olur yârı Aliy-yel- Murtezâ'nın
 Derûnum lâle veş dâğ ile tezyîn
 Olubdur aşkına Hulk-ı Rızâ'nın
 Aceb mi hûn-i çeşmim baştan aştı
 Firâkiyle Şehîd-i Kerbelâ'mn
 Vücûdum etseler ger pâre pâre
 Yolundan dönmezem Zeynelabâ'nın
 Özün mihnetle kal et pûtasında
 Muhammed Bâkır-ı sıdk u safânın
 Sözünde sâdık ol gel inkıyâd et
 İmâm-ı Ca'ferî ol rehnümânın
 Eşğin yaslanan mansûbu neyler
 Velî Kâzım Ali Mûs-er- Rızâ'nın
 Olur vasliyle hurrem sâf olan dil
 Takî vü bâ Nakî ehl-i atânın
 Bulun cem'iiyyetinde olma mahrum
 Hasen-i Askêrî ehl-i duânın
 Cihan emrine hep fermân olubdur
 Muhammed Mehdi-i sâhib livânın
 Bu *Kalbî* cân ü dilden oldu teslîm
 Kulu kurbânıdır Âl-i Abâ'nın

— 9 —

Bugün esrâr-ı hikmet masdarıyüz
 Zehî zât u sıfâtın mazharıyüz
 Hicâbı ref' edüb bulduk cemâli
 Kamu eşyâyı terk ettik berîyüz
 Kuruldu dilde bâzâr-ı mahabbet
 Metâ'-ı aşka candan müşterîyüz
 Hudâ'nın birliğine şübhemiz yok
 Muhammed'le Ali'nin çâkeriyüz
 Veririz cânımız sermest ü hayran
 Yolunda ölmeğe şîr-i neriyüz
 Şefî'imiz o Şâh-ı Kerbelâ'dır
 Bu ma'nîde sözümüzün eriyüz

İmam Zeynel'abâ'nın aşkına biz
 Yanarız şevk ile hâkisteriyüz
 Bilürüz Kâzım'ı ol müttekîdir
 Ali Mus-er- Rızâ'nın peyreviyüz
 Takî vü bâ Nakî olunca safder
 Hasen-ül- Askerî'nin askeriyüz
 Muhammed Mehdî'dir bu mülke sultan
 Gelür *Kalbî* anın biz kanberiyüz

— 10 —

— Mersiye —

Ey gönül kan ağlamak eyyâmıdır
 Ağla mâtemdir muharremdir bugün
 Âşık-ı sadıkların hengâmıdır
 Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Mürdeler bu günde buldular hayât
 Aç dü çeşmin feth olur her müşkilât
 Ger dilerse bulasın oddan necât
 Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Hûn ile âbide eyle berleri
 Pây-mâl et saç sadefden dürleri
 Ol muhibb-i hânedânın askeri
 Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Karalar giydi zemîn ü âsman
 İns ile cin âh edüb eyler figan
 Bağrını eyle kebâb ey merd-i can
 Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Gafil olma fevt edersin fırsatı
 Eyle idrâk ey Muhammed ümmeti
 Gitti elden iki âlem devleti
 Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Nûr-i Ahmed çeşm-i Hayder mahremi
Çekti zâlimler elinden ol gamı
Tuttu dehri gel Hüseyin'in mâtemi
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

Kande kaldı ol Hüseyin-i Kerbelâ
Ehl-i beyt'e etti zâlimler cefâ
Kalbiyâ kan ağlamak oldu sezâ
Ağla mâtemdir muharremdir bugün

T Â H İ R

XVIII inci asır Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat babasının adı *Tâhir* olduğu için *Tâhir* mahlâsını kullanan bu şairin kendi kalemiyle yazılmış mühim bir mecmnası bugün elimizdedir. «Limuharririhi Tâ-hirzâde» başlıklarını ihtiva eden manzumeleri tamamıyla aruz vezniyledir. Bir müddet Mısır'da Kaygusuz dergâhında bulunduğuş anlaşılan bu şair, ihtimal orada tanıdığı *Kalbî'nin* bir gazelini de tiahmis etmiştir. 4 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Ey kerem kânı hakikat menbaı cânım Ali
Çeşm-i a'dâya nihan bu dilde mihmânım Ali
Ey şehinşâh-ı dü âlem sâki-i kevser cinan
Sûre-i Kevser'dürür destimde burhânım Ali
Nûr-i çeşm-i pertavidir ol Hasen Hulk-ı Rızâ
Mürde tenim zind-eder (1) her derde dermânım Ali
Şah Hüseyin-i Kerbelâ aşkında gıryan dîdeler
Okuram lâ'net Yezîd'e Şâh'a kurbânım Ali
Gördüler kim sırr-ı Hayder Şâh Zeynelâbidin
Kâşif-i genc-i hakikat sırr-ı pinhânım Ali
Cân ü dilden bendesi oldum Muhammed Bâkır'ın
Nûr-i çeşm-i âşıkandır âb-ı hayvânım Ali
Ehl-i îman mezhebi oldur imâm-ı Ca'ferî
Hamdülillâh dilde ikrar dîn ü imânım Ali
Sırr-ı nûr-ı Murtezâ'dır Musî-i Kâzım şehâ
Mevc urur aşkınla dâim bahr-i ummânım Ali
Sırr-ı mazhar- Hel etâ'dır kim Ali Müse-r- Rızâ
Âşkın cisminde nûru sırr-ı sultânım Ali
Ol Takî ismi Muhammed pertev-i nûr-i cemâl
Hayder'e ikrâr edüb vâlih ü hayrânım Ali
Mazhar-ı sırr-ı İlâhî'dir Aliy-yi bâ Nakî

(1) Zinde eder.

Evliyâlar serveri ol Şîr-i Yezdân'ım Ali
 Zülfikar-ı Hayder'e nâil imâm-ı Askerî
 Server-i Âl-i Abâ cân içre cânânım Ali
 Sırr-ı Sultan Murtezâ'dır Mehdi-i sâhib zaman
 Nüh felek arş ü ber içre çerh-i devrânım Ali
 İntisâb-ı pâkine geldi bu Tâhir derdmend
 Sırrıma mahrem ola bu dil-i sûzânım Ali

— 2 —

— Muhammes —

Sâkiyâ mey sun bize âdem atanın aşkına
 Menzil-i Levlâke Levlâk Mustafâ'nın aşkına
 Sâki-i Kevser Aliy-yel Murtezâ'nın aşkına
 Mey sefidi ver Hasen Hulk-ır- Rızâ'nın aşkına
 Sun şerâb-ı lâ'li şâh-ı Kerbelâ'nın aşkına

Ol şerâb-ı lâyezâli nûş eden mestâne Hû
 Na're-i Hû çektiler aşk adına pervâne Hû
 Ays ü işret etmeğe cem' oldular dîvâne Hû
 Halka-i cem'-i mahabbet kurdular meydâne Hû
 Döndür ey sâkî Ali Zeynelabâ'nın aşkına

Menba'-ı ilm-i hakîkî gevher-i aşk bizdedir
 Katreyiz ammâ velâkin bahr-i umman bizdedir
 Kenz-i mahfînin rümûzu sırr-ı Kur'ân bizdedir
 Ol şerâb-ı câvidan ammâ ki el'an bizdedir
 Nûş edelim Bâkır-ı cûd-i sehânın aşkına

Ol biziz kim şeş cihetten Hak görürüz bî kusûr
 Kâmil-i insân-ı Hak'kız eyledik Hak'dan zuhûr
 Sâcidiz her dem cemâle olmazız teb'id ü dûr
 İçelim sâkî getür ol bâde-i câm-ı tahûr
 Ca'fer-i sâdık imâm-ı muktedânın aşkına

Çâr unsur-i hakîkidir dilâ meddâhımız
 Şöyle bil iksîr-i a'zamdır şehâ emlâhımız
 Pûte-i aşk içre hall oldu bizim ervâhımız
 Ver içelim bâde-i hamrâ bugün ıslâhımız
 Şah Kâzım Hâdi-i râh-ı Hudâ'nın aşkına

Biz muhibb-i hânedânız ârif-i irfan biziz
 Olmuşuz renc ü anâ hem derdlere derman biziz
 Âyet-i Seb'ul-mesânî Kaf vel- Kur'ân biziz
 Bî tekayyüd zehr nûş eyler velî merdan biziz
 Getir ey sâkî Ali Mûs-er- Rızâ'nın aşkına

Ol yüz elli altı harfiz asl-ı Kur'ân-ı hakîm
 Dest ü pâ vü hem cemâl-i âdem-i vech-i Kerîm
 Bizdedir esmâ-i küllî bizdedir ism-i azîm
 Sâkıyâ doldur içelim bâde-i aşk-ı kavîm
 Şah Takî-i server-i Âl-i Abâ'nın aşkına

Kimse yok nûş etmedik bezm-i ezel peymânını
 Perdeler sırr etti Hak böyle kurub dîvânını
 Bir dahi nûş eyledi âşık o mey irfânını
 Sâkıyâ ver içelim ehl-i dilin îmânını
 Şah Nakî sırr-ı Aliy-yi Hel etâ'nın aşkına

Biz kadîmî âşıkız aşkın dilâ emvâcıyız
 Ruh şinâsız Kâ'be bünyâd olmadan hem hâcıyız
 Hamdülillâh kim muhibb-i hânedân-ı nâcıyız
 Sâkıyâ sun bâdeyi âşıkların sertâcıyız
 Şah Hasen-i Askerî kadr-i ulânın aşkına

Sâlik-i râh-ı Hudâ'yız eylesün münkir hazel
 Âdeme keşf eyledi esrâr-ı remzin Lemyezel
 Çün dedi esmâ-i küllî anladık ol bîbedel
 İçelim îmânımızdır bâde-i câm-ı ezel
 Ol Muhammed Mehdi-i sâhib zamânın aşkına

Biz fenâfillâh ile aldık bu diller kâmasını
 Geçmişiz mürğ-i hümayız kûh-i kafın dâmını
 Bir birin yâd eylesek asl-ı cihânın nâmını
 Sâkıyâ âmâde kıl nûş idelim aşk câmını
 Çardeh-i Ma'sûm pâk-i nevresânın aşkına

Varlığıyle Âl ü evlâdın cihan buldu sebât
 Anların sırrı ile şâhım küşâd oldu nikât
 Zinde oldu mürde diller cisme erişti hayât
 Olmak isterse sana dil himmet-i Şâh-ı velât
 Tâhirâ cânın fedâ kıl Hânedânın aşkına

— 3 —

— Kalbî'nin gazelini tahmis —

Ne hâcet âlemin hâlin suâle
 Gönül verme cihanda kıl ü kale
 Ne düşmüşsün tehî ceng ü cidâle
 Dilâ gel hemdem ol bir ehl-i hâle
 Eğer ermek dilersen Hak cemâle

Basîretle gören kevn ü mekânı
 Değiştirdi bir pula kadr-i cihânı
 Budur terk ü tecerrüd hâl ü şânı
 Erişti buldu cân içre cinânı
 Bu yolda bakmayanlar mülk ü mâle

İmâma iktidâ et Ca'ferî ol
 Gürûh-i Nâciye var askeri ol
 Harâbâta kadem bas serserî ol
 Soyun varlık liâsından berî ol
 Geyin yokluk libâsın er kemâle

Görünür nice bin sûret içinde
 Sanur âhırdadır cennet içinde
 Ne bulmaz âdemî kisvet içinde
 Özün fehm etmeyen zulmet içinde
 Erer hurşîd veş her şam zevâle

Suhansencîde *Tâhir* nüktedânım
 Olubdur ey dilâ fazlı Hudâ'nın
 Düşürdü aşkına Hak hânedânın
 Hemîşe rûz ü şeb *Kalbî* gedânın
 Niyâzı Hazret-i Celle Celâl'e

— 4 —

— Müseddes —

Çâkeriyim Hânedânın rûze-i Kalûbelî
 Kâinatın aslı bunlardır cihâna muncelî
 Tekye-i aşk içre mihmân oldu ol şâh-ı velî
 Okuram bu matla'ı şâd eyleyüb cân ü dili
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Zâhîr oldu noktadan aşk u mahabbet ibtidâ
 Her gelen hayrette kaldı aşka yokdur intihâ
 Evvelîn ü âhırın şâhım imâm-ı muktedâ
 Bilmezem Şâh'ımdan özge gayre etmem ilticâ
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-ı Rahmân'ım Ali

Noktadır şâhım efendim cümledir anda suûd
 Âyet-i şey'i muhit oldu bu ma'nâyâ şühûd
 On sekiz bin âlemin âdemde cem'idir hudûd
 Ahsen-i takvimde buldum şâhımı kıldım sücûd
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-ı Rahmân'ım Ali

Özge sırdır hâlikı ol cümlemin hem rehberi
 Şâhı oldur dü cihânın gafil olma gel beri
 Bunca şahlar olmak ister Kanberi'nin kanberi
 Serserî gezme cihanda Ca'ferî ol Ca'ferî
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Sırr-ı Şâh-ı vech-i âdemde gören iz'ânına
 Eylerim cânım fedâ bil râhına erkânına

Okuram Seb'ulmesânî rûy-i âdem şânına
 Derc edüb müjgân ü kaş ü zülfünün çevgânına
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-ı Rahmân'ım Ali

Kenz-i mahfînin rümûzun etmek istersen ukul
 Kışver-i mülk-i vücûdun şehrine eyle duhûl
 Hânedânın kemteri ol kim bular asl-i usûl
 Pendini Hünkâr pîrin cân ile kıldım kabûl
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhânım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Ger ki vuslat olmaz ise goncadan ol bülbüle
 Behremend olmaz o bülbül etse yüz bin gulgule
 Gir tarîk-i Mustafâ'ya ver cilâ pâk et dile
 Şâhım îmanım Ali'den derdine dermân ola
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Nûr-i îmânım Hasen Hulkı Rızâ kalbi Selîm
 Şah Şehîd-i Kerbelâ'da aşk ile oldum mukîm
 Dilde inşâ eyledim Zeynelabâ nûr-i alîm
 Bâkır'a cânım fêdâ Sâdık mezâhibdir kadîm
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey Bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Mûsi-i Kâzım'dürür ol server-i Âl-i Abâ
 Hem Horâsân'ın gülü can bülbülü Mus-er- Rızâ
 Şah Takî vü bâ Nakî'dir ehl-i Hak'ka rehnümâ
 Askerî Mehdi'de zâhir oldu sırr-ı Murtezâ
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey Bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

Nesl-i Tâhir şâhımın vasfında lâl oldu 'zeban
 Oldürür vîrâne diller tahtgâhında nihan
 Nûsha-i kübrâda oldu gün gibi sırrı ayan
 Vird edüb bu matla'-ı garrâyı yâd eyle heman
 Esselâm ey ayn-ı âlem sırr-ı Sübhân'ım Ali
 Esselâm ey bâ-i Bismillâh-i Rahmân'ım Ali

E D Â Y İ

XVIII inci asır sonlarında yaşayan saz şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahip değiliz. Fakat aynı asır içinde yazılan bazı mecmualarda hece ve aruzla yazılmış bir takım şiirlerine tesadüf ediliyor. Bektaşî tarikatine intisab ettiğini ve bir aralık Mısır'a gittiğini de gene mecmualardan öğreniyoruz. XVIII inci asrın sonunda yetişen saz şairlerinden *Benderli Cesarî* bir manzumesinde *Edâyî* ile birlikte *Lezîzî*'nin iki üstad saz şairi olduklarını şu beyitle anlatmak istemiştir:

Cesarî özge bir divân-ı nazm inşâ eder idim
Edâyî hem Lezîzî veş iki üstâdım olsaydı

Hece ve aruz vezinleeriyle şiirler vücuda getiren *Edayî*, bazan *Edâ* mâhlasını da kullanmaktadır. Onun bir kaç şiirini dercediyorum:

— 1 —

— Müseddes —

Sendedir aşkın meyi câm-ı mahabbet yâ Ali
Her kime oldu kerem buldu saâdet yâ Ali
Nûş eden tâ haşre dek ayılmaz elbet yâ Ali
Âşıkâ senden imiş lûtf u inâyet yâ Ali
Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Sensin ol âşıklara câmı sunan pîr-i mugan
Katresin nûş idene keşf oldu bu kevn ü mekân
Akıl ermez hikmeti sırrına âciz nüktedan
Mustafâ'ya Lâhmüke lâhmî deyen sensin aman
Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Hayder-i Kerrâr'sın destinde bâhir Zülfikar
 Feth ü nusrat ceng meydân içre mâhir Zülfikar
 Düşmen-i bî dîne gazab eyle kahir Zülfikar
 Heybetinle yâd olur bâtınla zâhir Zülfikar
 Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
 Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Hamd ile rûz-i ezel ikrâr eden âşıklarız
 Kavlimizde fi'limizde mü'miniz sâdıklarız
 Âşık-ı dîdârınız aşkın ile yanıklarız
 Umarız dergâh-ı izzette bu gün lâyıklarız
 Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
 Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

Şem'-i aşkın bu *Edâyî* cismîni envâr eder
 Zerrece zulmet komaz her cânibe nezzâr eder
 Her kime lûtfun ererse mahrem-i esrâr eder
 Okuram lâ'net Yezîd'e çün seni inkâr eder
 Kerremallah vechesin Şâh-ı velâyet yâ Ali
 Bâ sahî vü bâ şecî'ü bâ kerâmet yâ Ali

F E D Â Y İ

XVIII inci asır sonlarında yaşayan Bektaşî saz şairlerindendir. Hayatını seyahatle geçirmiş, bir aralık da Mısır'da Kaygusuz dergâhında bulunmuştur. Âşıkane bir takım koşma ve semâîler de yazan bu şairin bazı manzumelerini dercediyorum:

— 1 —

Tarîkat kutbunda tecdîd olmayan
Yediği haramdır yerse ne fayda
Makbul dergâh biatine girmeyen
Ben lâyı-ı şâhım derse ne fayda

İsm-i a'zam kaydına da düşmeyen
Dört kapudan kırk makamdan geçmeyen
İşleğini yetmiş üçte seçmeyen
Bihûdedir özün yorsa ne fayda

Keş-i Nûh gemisine girmeyen
Nâr ü bâd ü âb ü hâke ermeyen
Bir mürşid elinden dolu içmeyen
İsmine evlâdlık koysa ne fayda

Hem o kubbe idi kubbe o idi
Bu cihan ne deryâ ne de su idi
Evvel âhır yine dünyâ bu idi
Ahmak buna özün yorsa ne fayda

Cebrâil kırk bin yıl havada döndü
Çok zaman Allah'ı gayette bildi
Görünce bir kubbe üstüne kondu
Sen sensin ben benim dese ne fayda

Fedâyî tecellâ nokta-i bâya
 Gâhî hece okur gâh verir sâye
 Özü çürük kirişe koysa yaya
 Menzil aldırılmaz koysa ne fayda

— 2 —

Baş uydurup gözün aç gel didara
 Bu didarda kavga olmaz kal olmaz
 Uydur işleğini Hak'ka kul ola
 Bal bal demek ile ağız bal olmaz

Şimdi rağbet yoktur şu yalan dile
 Âlem ârif olmuş bakıyor hâle
 Er oldur ki Hak'kın emrini bile
 Pir olan kimsede yalan bulunmaz

Sarrafi isen gevheri bul lâ'li bul
 Derdililere derman veren şâhı bul
 Evvel kul ol sonra sultanlığı bul
 Kul sultandan doğar sultan kul olmaz

Bektaş-ı Veli'ye kıalarsan bîat
 Hatırlar yap gönüle eyle rağbet
Fedâyî âlemde el çok begayet
 Her el amma nasib veren el olmaz

— 3 —

Arzıhal eyledim şahlar şahına
 Kıl derdime derman el'aman dedim
 Özüm türab ettim ben dergâhına
 Dahi birliğine yok güman dedim

Kameti melektir siması huri
 Uğruna koymuşam bu canü seri
 Bir ihsan eylersen tez eyle bari
 Serde takat yoktur hal yaman dedim

Beni mecnun etti mahmur bakışın
 Ciğer kebab aşk od'una yakışın
 Rûhum gelüb şu bedene çıkışın
 Şefaât kânısın Mustafam dedim

Kaşlar nizam kurmuş kirpik terazi
 Nur ile boyanmış yüzünün benzi
 Lebin şekerinden ver bazı bazı
 Kulundur *Fedayî* ol zaman dedim

— 4 —

Nedir benim melûl mahzun gezdiğim
 Ağlayub yandığım yâr senin için
 Ciğerciğim delik delik deldiğim
 Ağlayub yandığım yâr senin için

Yandırdın od'lara düşürdün nâra
 Sinem biryân olmuş ciğerim pâre
 Lokman ele geçse bulsa bir çâre
 Yanub yakıldığım yâr senin için

Canım intizarda gözüm yollarda
 Mecnun ettin beni koydun çöllerde
 Diyâr-ı gurbette garib illerde
 Ağlayub yandığım yâr senin için

Fedâyî der böyle imiş kaderim
 Dünyâ benim olsa şâd olmaz gönlüm
 Ehl-i beyt aşkına egridir boynum
 Yanup tutuştuğum yâr senin için

— 5 —

Fehm eyleyüb kendi kendin bilmeyen
 Yalan yere başın sallar nâcî oldu
 Hakikat gölünün bendin bilmeyen
 Çağırır Sakka Hüseyin sucu oldu

Gerçeğin yerini yalan mı tuttu
 Çoğu dünyâ için dînini attı
 Her kes asıl kisvetini unuttu
 Atlas hırka dürlü libas tac oldu

Erlər bu nasîbi ne yüzden aldı
 Ârifler fehm edüb cihânı bildi
 Dillerde söylenen goy gıybet oldu
 Söz çürüdü şimdi sohbet piç oldu

Şimdi sohbet söyleyene ta'n oldu
 İşleyen çok amma bilen çok oldu
 Beşikten çıkanlar hep mürşid oldu
 Oğlan uşak çoluk çocuk hac- oldu

Fedâyî bu sözü alana müjde
 Ne yüzden sürüldü dergâhdan nede
 Aslı toprak dedi kılmadı secde
 Anın için yeri kızgın saç oldu

— 6 —

— Müsemmen —

Ey meh-i burc-i hidâyet sâye-i subh u mesâ
 Zulmeti mihr-i münevver gibi kıldın rûşenâ
 Kâ'be-i ulyâya karşı her kim etse iktidâ
 Kahr-i a'dâ-yı fenâdan bulmaya şeksiz nece
 Nâtık-ı Rûh-ül- Kudüs'dür vech-i pâkin Vedduhâ
 Dedi Mevlâ şânına kim Lenterânî yâ Musâ
 Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
 Esselâm ey rûkn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Matla'-i nûr-i Hudâ'dır vâhid-i nûr-i ezel
 Zâtına mîzân idinüb bulmaya bir ferd bedel
 Vâkıf-ı İnnî Enallah mazhar-ı Azze ve cel
 Bârekâllâh genc-i kudret mahzen-i sıdk-ı emel
 Mazhar-ı ilm-i ledündür bâb-ı hikmet mâhasal
 Emr edüb çün yürü dedi yürüdü seng ü cebel
 Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
 Esselâm ey rûkn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Nusratın Nasrun minallah kametin kaf-ı kadîm
 Nâzil oldu şânına çünkim senin vech-ül- kerîm
 Sâni'in sun'una cânâ lâ demezem hâ vü mîm
 Hak alel-arş- istevâ'da okuram arş-ı azîm
 Bu rümûza şekk edenler oldular vesvâs recim
 Vahy-i Hak'dır Tur dağında eyledin bin bin kelim
 Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
 Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Eşiğinde hizmet eden nutka cân etsün taleb
 Himmetin bahrine dalsun dürr-i kân etsün taleb
 Bin tavâf etsün kapunu kadr ü şân etsün taleb
 Bülbül-i gûyâ gibi bir hoş lisân etsün taleb
 Yüz sürüb de âstânında amân etsün taleb
 Nâr-ı aşkdan dilde bir dâğ-ı nihân etsün taleb
 Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
 Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Ahmed ü Mahmûd ü Kasım Mustafa'nın neslisin
 Hayder-i kerrâr Aliy-yel- Murtezâ'nın neslisin
 Ceddi pâkin Şah Hasen Hulk-ır- Rızâ'nın neslisin
 Sâki-i Kevser Hüseyin-i Kerbelâ'nın neslisin
 Hak imam Zeynelabâ bedr-üd- dücânın neslisin
 Bâkır u Sâdık ki hayy-i pîşüvânın neslisin
 Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
 Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Mûsi-i Kâzım Ali Mûs-er- Rızâ sırr-ı îlâh
 Hem Takî vü bâ Nakî'sin gâh mihr ü gâh mâh
 Askerî'den intikal etti sana doğru bu râh
 Mehdi-i devr-i zamansın sadr-ı âlem «?»
 Âşık-ı Beyt-ül- haremdir bûy-i hüsnün kıblegâh
 Nâr-ı Nemrûd'u Halil veş eyledin «?»
 Esselâm ey nûr-i Ahmed vech-i pâkin vedduhâ
 Esselâm ey rükn-i esved Hazret-i Abdal Musa

Hızr-ı Hak'dır bu tarikde kim delîl ü rehberin
On sekiz bin âlemi doldurdu Allah ekberin
Fazl-ı Hak'dan uyarıldı çün çerâğ-ı minberin
Cây-i aksâdır sıfâtın nûr-i zât-i enverin
Cân ü dilden nakş olundu bu divâne defterin
Bir kemin kemter gedâdır bu *Fedâyî* kemterin
Esselâm ey nûr-i Ahmed Hazret-i Abdal Musa
Esselâm ey rükn-i eesved Hazret-i Abdal Musa

KUL ŞÜKRÎ

XVIII inci asır Bektaşîlerindendir. Hayatı hakkında malûmat sahibi değiliz. 1930 da neşrettiğimiz «Bektaşî Şairleri» nde daha muahhar devirlerde yaşayan bu isimdeki bazı Bektaşîlerden bahsetmiş ve bu şiirlerin bunlardan birine âid olması ihtimalini ileri sürmüştüm. Bu defa bu manzumelere, 1206 (M. 1791) da yazılmış bir mecmuada tesadûf ettim. Bu kayıd, bu şairin hiç olmazsa XIX uncu asırdan evvel yaşadığını göstermiş oldu.

Kul Şükrî veya *Deli Şükrî* mahlâslarıyla nefesler vücudunda getiren bu şairin 6 manzumesini dercediyorum:

— 1 —

Derdlilere sensin derman olucu
Zâhirde bâtında Şah Abdal Musa
Muhammed Ali'nin kadrin bilici
Mürüvvet ma'deni kân Abdal Musa

Gönülün pasını silici sensin
Hikmetin remzini bilici sensin
Kahr edüb âlemi kırıcı sensin
Akar kılıcından kan Abdal Musa

Cennettir dergâhın dedi hem derviş
Gelüb de erâzil edemez teşviş
Çağırdığım yerde imdâda yetiş
Cesedim içinde can Abdal Musa

Seyr ettim durakdan yürütmüş dağlar
Mermer çırağ yeşil huccet nur bağlar
Kul Şükrî Mecnun'dur Leylâ'ya ağlar
Akar gözlerimden kan Abdal Musa

— 2 —

Bâtın âleminde seyrân ederken
 Şâh Abdal Musa'yı gördüm eyvallah
 Bin bir eri bir katara yederken
 Zât-ı Hak'dan ânı bildim eyvallah

Muhammed Ali'nin oldur sırdaşı
 Gürûh-i Nâcîdir kırkların başı
 Hacı Bektaş Veli kendi yoldaşı
 Balım Sultan geldi dedi illâllah

Muhammed Ali'nin doğrudur yolu
 Kara donlu sultan erlerin eri
 Hızır'a ermiş anın mubârek eli
 Kâfir olur ana değen maazallah

Göründü bir abdal neler eyledi
 Ali Rûm'a geldi sırrın söyledi
 Budala Sultan'ı gözcü eyledi
 Rûm'da kalmadı aslı havfullah

Kaygusuz kamerdir eylemem güman
 Yerden göğ'e direk dikti o sultan
 Gazaba gelince o Şîr-i Yezdan
 Zâhir ü bâuında çalar seyfullah

Seyyid Ali bu esrârı anladı
 Tahtadan kılıcı taşa salladı
 İnüb eşîğine niyaz eyledi
 O dem Rumeline indi arşullah

*Kul Şükri'yim ben de geçmişim candan
 Korkmazam dünyâda ölümle kandan
 Seyyid Hasan oğlu isteğim senden
 Kerbelâ çölünü idem seyrullah*

— 3 —

Hey erenler gelin güzel sevelim
 Güzel sevmek bize Ali'den kaldı
 Kokalım koçalım meydan olalım
 Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Güzeli sevmeyen didara ermez
 Didarı görmeyen Allah'ı bilmez
 Sevelim güzeli hatası olmaz
 Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Yiyelim içelim güzel hâl ile
 Ezelim şerbeti şeker bal ile
 Güzellik alınmaz dünyâ mal-ile
 Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Şu fânî dünyâda cânan güzeldir
 Güzel gelen güzel giden güzeldir
 Güzel Allah güzel Merdan güzeldir
 Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

Güzel yaratılmış ezelden pîrim
 Güzeller yoluna koymuşum serim
 Kul Şükrî bu dem ben güzel severim
 Güzel sevmek bize Ali'den kaldı

— 4 —

Ârifim deyüben çok bilür olma
 Yahşiyi yamandan seçe gör gönül
 Küfür deryâsında gümana dalma
 Küfrünü îmandan seçe gör gönül

Gerçekler Ali'den dolu içtiler
 Yedi nefisten ruhların seçtiler
 Bu mülke gelenler konub göçtüler
 Rızâ ile konub göçegör gönül

Evliyâ enbiyâ cennete doldu
 Fenâyâ güvenen fenâda kaldı
 Ölmeden evveli gerçekler öldü
 Ölmeden kefenin biçegör gönül

Söylemiş dinlemiş sözünü bilmez
 Yalancıdır yalan özünü bilmez
 Ârif-i billâha teslim olamaz
 Olduğu meydandan kaçagör gönül

Hasan ile Hüseyin Zeynel'dir şâhım
 Bâkır Ca'fer Kâzım Rızâ'dır mâhım
 Takî Nakî Askerî'dir penâhım
 Mehdi alâmetin seçegör gönül

Kul Şükri abdalım bu dünyâ yalan
 Yezid'in dînine verelim talan
 Birdir giden birdir gelen bir kalan
 Hicab perdesinden geçegör gönül

— 5 —

Şah Abdal Musa'ya bende olalı
 Çilenin murâdın verir tez elden
 Kara sancağına niyâz edeli
 Muhammed'in yâdigârı ezelden

Mermer çırağ bâtıl olmaz bâtından
 Hucceti var Şah-ı Merdan zâtından
 Halâs etti bizi nar katarından
 Eşiğin bekledüp tozun tozladan

Ateşi kül oldu gösterdi nişan
 Hudâ emreyleyüb oldu gülistan
 İmâna getirdi çok Yezid Mervan
 Kim Ali kahrını yıkub bozaldan

Nefes etti yedi dağı yürüttü
 Tuttu mesken tuzakını yer etti
 Nûş eyledi yedi deryâ sır etti
 Hakikat sırrını bize çözüldü

Pîrim Hünkâr Hacı Bektaş Veli'dir
 Kokmak için imamların gülüdür
 Kul Şükrî der Abdal Musa Ali'dir
 Ağlayub da

— 6 —

Derdim vardır deyu neye ağlarsın
 Ali'yi sevenin derdi mi olur
 Derdinden şikâyet kime eylersin
 Ali'yi sevenin derdi mi olur

Muhammed Ali'dir Ali Muhammed
 Hasan ile Hüseyin çektiler zahmet
 Ali'den özgeye eyleme minnet
 Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmam Zeynelbâkır ile göründü
 İmam Ca'fer hal yüzünü büründü
 Alevîler yüz üstüne süründü
 Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmam Kâzım Rızâ Şah-ı Horâsan
 İmam Takî Nakî derdlere derman
 Yakın bizden bize ol Şâh-ı merdan
 Ali'yi sevenin derdi mi olur

İmâm-ı Askerî Mehdi-i zaman
 Dâimâ etmekte erenler cevân
 Deli Şükrî (1) derdsizlerin bu meydan
 Ali'yi sevenin derdi mi olur

(1) Kul Şükrî der: Nûsha.

MÜNİRE

XVIII inci asrın son yarısında yetişen Bektaşî şairlerindendir. Hayatı hakkında malûmata sahib değilim. Bundan 14 yıl önce neşrettiğim Bektaşî Şairleri'nde bu şaire dair şu malûmatı vermiştim (S. 289):

«*Münire Bacı* İstanbul'ludur. Çamlıca Bektaşî tekkesi postnişini *Nuri Baba*'nın dervişlerindendir. Altmış yaşlarında olduğu halde tahminen 1328 (M. 1910) tarihinde vefat etlemiştir.»

Fakat *Münire* mahlâslı şiirlere 1200 - 1210 (M. 1785 - 1795) yılları arasında yazılmış bir mecmuada tesadüf edince şifahî rivayetlere istinaden verilen bu malûmatın yanlışlığı anlaşıldı. İhtimal ki *Nuri Baba*'ya mensub olan *Münire Bacı* da bazı nefesler yazmıştır. Fakat bu şiirlerin mutlak surette bir asır önce yaşamış olan diğer bir *Münire*'ye aid olduğu muhakkaktır.

Nihavend makamında ve Aksak îkâında bestelenen bu manzumelerden biri de *Münir Baba* namına şayi olmuştur (No: 1). *Bakî Gülpınarlı* da *Rauf Yektâ* merhuma verdiği notlarda bu şiiri *Münir Baba* namına göstermiştir (*İstanbul Konservatuvarı neşriyatından Bektaşî Nefesleri II*, 218).

Münire'nin üç nefesini dercediyorum:

— 1 —

Erkânında zindeyim
Zahitlere handeyim
Boynu bağlı bendeyim
Hayderî'yem Hayderî

Yol ehlinin kuluyam
Erkân ile yürüyem
Ben bir erin oğluyam
Hayderî'yem Hayderî

Od'a girsem yanmazam /
 Çıra olsam sönmezem
 Mürşidimden dönmezem
 Hayderî'yem Hayderî

Doğdum iki babadan
 Kimdir beni tânedem
 Korkum yoktur kimseden
 Hayderî'yem Hayderî

Münire Şâh'ın kulu
 Bende-i Kızıl Deli
 Gönlü aşk ile dolu
 Hayderî'yem Hayderî

— 2 —

Haktır Allahım
 Muhammed Mahım
 Ali'dir şahım
 Allah eyvallah

Ol Fahrünnisa
 Hatice Kübra
 Nuru Kibriya
 Allah eyvallah

Şepperü Şüpper
 Abidin server
 Bâkır u Câfer
 Allah eyvallah

Mûsâ-yi Kâzım
 Rıza imamım
 Takî'dir daim
 Allah eyvallah

Nakî'dir iman
 Askerî.dir can
 Mehdî-i devran
 Allah eyvallah

Çârdeh-i mâsum
 Şehid-i mazlum
 Cümlesi malûm
 Allah eyvallah

Aşka bir canım
 Sırr-ı Rahman'ım
 Derde dermanım
 Allah eyvallah

Kanber ü Selman
 Pir Balım Sultan
 Bunlarla ihsan
 Allah eyvallah

Yüzümüz yerde
 Elimiz erde
 Huzûr-î Pirde
 Allah eyvallah

Münire kemter
 Sizden ey server
 İsteği Kevser
 Allah eyvallah

— 3 —

Bu yol Alî'nin yoludur
 Mü'minler anın kuludur
 Pîrim Bektâş-ı Velî'dir
 Sultânım ulu Alî'dir

Hacı Bektaş'ın ocağı
Dervişler anın köçeği
Muhammed'in bir çiçeği
Sultânım ulu Ali'dir

Bu ocağı kuran kurmuş
Güllerini deren dermiş
İkrar alan murad- ermiş
Sultânım ulu Ali'dir

İsteğim vardır Ali'den
Hem Hacı Bektaş Veli'den
İkrârım Kalûbeli'den
Sultanım ulu Ali'dir

Münîre der ki yâ Ali
Göster sana giden yolu
Dedim sana ben de beli
Sultanım ulu Ali'dir

Ş E M İ M İ

XVIII inci asrın son yarısında yetişen Bektaşîlerdendir. Hayatı hakkında etraflı malûmata sahip değiliz. İşkodra'da Akçahisar kasabasındaki Bektaşî tekkesinde medfundur. Oramın postnişini idi. *Basrî Baba*'ya âid bir mecmuada, *Şemîmî* hakkında şu kayıtlar vardır:

«Asıl ismi *Kemâleddin*'dir. Evvelce Derseâdette ders-i âm hâcesi idi. Sonra tarîkate sülûk eyleyerek Köprülü dergâhında şehâdete tâlib ve ısrâr etmekle kendisine sırr-ı Kerbelâ ve refikî *Haydar Hâşimî Baba* da zehre râzı olarak Akçahisar'la bir kaç mürâseleden sonra oraya gittiler. *Şemîmî* kurşunla ve *Hayderî* zehirle şehîd oldular: Elfakîr Akçahisar dergâhı bendegânından *Mehmed Ali*».

Bu satırları yazan zat, şairin vefatı yılını bildirmemiştir. Fakat İnkılâp müzesindeki bir mecmuadan, onun XVIII inci asır sonlarında yaşadığı anlaşılmaktadır.

— 1 —

Bu dîvâne gönülüm yollarda kaldı
Yârden ayrılalı bir haber bekler
Herkes'e sorar kim yâri gördün mü
Ağlaya ağlaya bir kamer bekler

Dilediği dâim giryân olmağa
Kisvetin çıkarub üryân olmağa
Aşkın, ateşinden biryân olmağa
Tennûre-i tende can ciğer bekler

İlk yaz baharının eyyâmı geldi
Hasret günlerinin akşamı geldi
Gönül bülbülünün bayramı geldi
Yâr ile vasl için bir seher bekler

Bir kaddi bâlânın server aşkına
 Dünyâda misli yok gevher aşkına
 Ol servi kametli dilber aşkına
 Bu dîvâne gönlüm sanevber bekler

Ol çeşme-i âb-ı hayât aşkına
 Zinde eder cümle memât aşkına
 Gönlüm bir lebleri nebât aşkına
 Vücûdu mısırında bir şeker bekler

— 2 —

Bizdedir Seb'ul- mesânî arş-ı Rahman bizdedir
 Mazhar-ı Zülkibriyâ'yız ulu Sübhan bizdedir
 Nokta-i vâhidde bulduk dört kitâbın ma'nisin
 Âyet-i Kur'ân biziz şerh ile Tibyan bizdedir
 Küntü kenz'in ma'nisin hem fehm edüb esrârını
 Vâsıl-ı ilm-i ledünn ü sırr-ı pinhan bizdedir
 Men aref hükmiyle bildik uş vücûdun şehrini
 Ârif-i billâh biziz kim asl-ı irfan bizdedir
 Ey Şemîmî teşnedir rencûr olan bitmiş ola
 Bizdedir âb-ı hayât ü derde derman bizdedir

— 3 —

Emîrim seyyidim Âli Resuldür derde dermanım
 Yalanım yokdürür vallah ben ibni Şahımerdanım
 Eğer nadan bana derse kızılbaşsın değil mânî
 Kamaşmış gözleri görmez ki ben Mihri dirahşanım
 İnanmaz gerçeğe münkir, munafık muddei müşrik
 Kamu şeyden nişanım var elimde, dilde bürhanım
 Acep kılma temaşa hem benim bu köhne şalıma
 Biemrillâh, biiznillâh bugün bir merdi meydanım
 Şemîmî sureta kemterdürür bir katreyim amma
 Cihanı kaplamış manada ben bir bahri ummanım

İ S M A İ L (*)

— 1 —

Akan dört ırmağın gözün sorarsan
Serçeşmeden gelür suyun durusu
Ali Muhammed'dir Muhammed Ali
İkisi de bir elmanın yarısı

..... handa yalanı basar
Gerçek doğru gider menziller keser
Bir kale yaptırdım on iki hisar
Neden imiş divarının örüsü

Kalenin yapısı dürlü mermerdir
Alış veriş eder bir ulu şardir
İçinde kırk sekiz minâre vardır
Mahabbettir divarının örüsü

On iki kapusu var kırk dükkânı
Üç yüz altmış altı gevher ma'deni
Ol yediği şeydir alub satanı
Cümlesinin sarrafıdır birisi

Kalenin burcunda bir kuş ta döner
Kanadı üstünde kandiller yanar
İsmail'im Hak'ka secdeye iner
Âşıkım gitmez benzim sarısı

(*) Merhum Sadettin Nüzhet Ergun, bu şairi XVII nci asırda yaşayan İsmail'den ayırdığı için bu beş nefes kitabın müsveddeleri arasında kalmıştı.

İkinci baskıyı yaparken onların böyle metruk kalmasına gönlümüz razı olmadı. Bu nefeslerin şairiyle, XVII nci asırda yaşadığını ve müellifin, hakkında hiçbir bilgiye sahip bulunmadığını kabul ettiği İsmail arasında bir benzerlik olduğunu ileri sürmeden, yaşadığı asır ve hayatı hakkında bir neticeye varmadan bu nefesleri dercediyoruz.

— 2 —

Şu derdli sînemde şem'alar yanar
Âşıkın âteşi Karûn'un derdi
Ârif-i billâhlar cihânı eler
Ferhad kaya keser Şirin'in derdi

Çankısı çıkmadık olur mu çakmak
Kimisi bîhûde kimisi ahmak
Her birini bir sevdâya salan, Hak
Kimini huy tutar birinin derdi

Ben huylu değilim nüsha yaramaz
Yüz kitab devr etsek çâre bulamaz
Merhemsiz yarayı kimse saramaz
Yüz bin tabib gelse birinin derdi

Gâh ağladub didelerim yaş ettin
Gâh güldürüben çeşmim rûşen ettin
Ay ile güne şevk verüb ısıttın
Muhammed Ali'nin nûrunun derdi

Muhammed Ali'dir cihâna server
Hattında hat vardır altında dal var
Altında ağu var üstünde bal var
Bal deyu inleyen arının derdi

Elimde sermâyem özümde varım
Seri dost yoluna fedâ ederim
Saâdetlü hünkârım gül yüzlü pîrim
Âşıklar âh eder yârinin derdi

İsmail'im yaralarım ellidir
Ta'rif hâcet değil derdli bellidir
Abdalların hırka giyer şallıdır
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'nin derdi

— 3 —

Bâbullah deminde bir güzel gördüm
 Görünen sen gösteren sen gören sen
 Misli yok âlemde bir güzel sevdim
 Sevilen sen sevdiren sen seven sen

Anam derler âyet vardır saçında
 Horasan elinde Çin ü mâçin'de
 Dünyâ ahret iki cihan içinde
 Görünen sen gösteren sen gören sen

Ellezîn hikmetinde sad hidâyet
 Şehr-i ilm'-i hikmet-nûrudur kudret
 Altı bin altı yüz altmış alt- âyet
 Âyet sensin hadis sensin Kur'an sen

Kûhu alub nûra damızlık katan
 Şakkulkamer nûrun hem maya tutan
 Elestü deminden birliğe yeten
 Yetüren sen erdiren sen eren sen

Derilince bin bir ayak bir yere
 Ol zaman müşerref olur yâr yâre
 Hûriler gılmanlar azm-i dîdâre
 Erdiren sen kıldırın sen kılan sen

Âleme irşaddır Kelâm-ı kadîm
 Yürü Hak'ka doğru var adım adım
 Fakirim kapuna bîçâre geldim
 Ma'bud sensin maksud sensin makam sen

İsmâîl'im Hak'ka ma'bud der billâh
 Dâim püşt ü penah yâ Ali Allah
 Maksudûm Muhammed ma'bûdum Allah
 Makam sensin mekân sensin devran sen

— 4 —

İmam Hasan yoldaş Kanber kılavuz
 Biz yolcuyuz duâ edin erenler
 Dâim Âl-i abâ'ya yalvarırız
 Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Mecliste gülbenkte cemda sırada
 Lokma-yi niyâzı yedik burada
 Efendim hâneniz şen ma'mûr ede
 Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Gelmek irâdettir gitmek icâzet
 Burdaki canları pîrim hoş göz et
 Gedik bekçileri eyleyin imdad
 Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Yüz atlıya emânet her hallerden
 Hayır himmet bize evliyâlardan
 Sağ selâmet aşak gidek bellerden
 Biz yolcuyuz duâ edin erenler

Yükseğine çıktım göründü günbed
 Gedik bekçileri eyleyin imdad
 Cümlemize Hak'dan sağlık selâmet
 Biz yolcuyuz duâ edin erenler

İsmâil'im pir eşğine niyâzım
 Sultan Balıncı'ya yüz sürmek arzum
 Eşe dosta ermağanım sağ sözüm
 Biz yolcuyuz duâ edin erenler

— 5 —

Ayn-ı cem olmuşlar didâra karşı
 Kalbi kallaş hâin gelmiş gelmemiş
 Hâlim arz edeyim halden bilene
 Bihûde hâlimden bilmiş dilmemiş

Savur aşk kazanın dışa taşmaya
Bir kişinin yolda yolu şaşmaya
Ahmak olan gider kuru çeşmeye
Anlamaz ki kabı dolmuş dolmamış

Firavınlık etmiş yolundan azmış
İkrâr ile külli varından geçmiş
Hakikatte abdest almadan göçmüş
Kılmayın ölüsün ölmüş ölmemiş

Odlu topuz yalancının cezâsı
Aslı münkirdir olmuş Hak'ka âsî
Eremez menzile yokdur süresi
Dağda bîr baykuş kalmış kalmamış

İçilmez miskin'in bulanık suyu
Hak'ka halka yaramamış bir huyu
Cömerd sofrasından umar hem payı
Nekes nasîbini almış almamış

İsmâil'im eder yaram ziyâde
Yadlarla içilmez hem dahi bâde
Yâr bana mahşerde şefâat ede
Yüze gülücü yâr olmuş olmamış

İ Ç İ N D E K İ L E R

XVII nci asır Bektaşî - Kızılbaş Alevî şairleri

3	Başlangıç	60	İsmail
7	Kul Hüseyin	62	Kâmili
11	Geda Musli	63	Kaasimî
14	Dertli Kâtip	67	Kararsız Veli
15	Nesimî (Kul Nesimi)	68	Kavlî
20	Kazak Abdal	69	Kul Budala
24	Ballı Baba	73	Kul Derviş
26	Abdal	74	Kul Hasan
30	Abdal Oğlan	79	Kul Mustafa
31	Ahû	91	Koyun Oğlu
36	Bedrî	92	Miskin Âşık
37	Câfer Oğlu	94	Pir Ali
39	Derviş Mehmed	96	Teslim Abdal
49	Fakir Ednâ	107	Yeşil Abdal
		109	Pir Mehmed

XVIII inci Asır Bektaşî - Kızılbaş Alevî şairleri

113	Selim Baba	147	Mirza
114	Uzletî Baba	148	Kaasım Dede
116	Şirî	150	Mahmud Oğlu
126	Âşık Hıfzî	151	Mahrem Oğlu
128	Kâtib	152	Dimişki
132	Hükmî	152	Necef
133	Azbî	153	Kalbî
136	Behiştî	161	Tâhir
136	Lütfî	167	Edâyî
137	Gurbî	169	Fedâyî
143	Hâşim Baba	175	Kul Şükrî
145	Derun Abdal	180	Münire
146	Arif Oğlu	184	Şemimî
147	Câfer Abdal	186	İsmail

ŞAİRLERİN ALFABE SIRASIYLA İSİMLERİ

— A —

- 26 Abdal
30 Abdal Oğlan
31 Ahû
146 Arif Oğlu
126 Âşık Hıfzî
133 Azbî

— B —

- 24 Ballı Baba
36 Bedrî
136 Behiştî

— C —

- 147 Câfer Abdal
37 Câfer Oğlu

— D —

- 14 Dertli Kâtîp
145 Derun Abdal
39 Derviş Mehmed
152 Dimişkî

— E —

- 167 Edâyî

— F —

- 49 Fakir Ednâ
169 Fedâyî

— G —

- 11 Geda Musli
137 Gurbî

— H —

- 143 Hâşim Baba
132 Hükmi

— İ —

- 60 İsmail
186 İsmail

— K —

- 148 Kaasım Dede
63 Kaasımî
153 Kalbî
62 Kâmilî
67 Kararsız Velî

- 128 Kâtîp
68 Kavli
20 Kazak Abdal
91 Koyun Oğlu
69 Kul Budala
73 Kul Derviş
175 Kul Şükrî
74 Kul Hasan
7 Kul Hüseyin
79 Kul Mustafa

— L —

- 136 Lütfi

— M —

- 150 Mahmud Oğlu
151 Mahrem Oğlu
147 Mirza
180 Münire
92 Miskin Âşık
180 Münire

— N —

- 152 Necef
15 Nesimî (Kul Nesimî)

— P —

- 94 Pir Ali
113 Pir Mehmed

— S —

- 113 Selim Baba

— Ş —

- 183 Şemimî
116 Şirî

— T —

- 161 Tâhir
96 Teslim Abdal

— U —

- 114 Uzletî Baba

— Y —

- 107 Yeşil Abdal

Fiyatı 8 Lira

Fiyatı 8 Lira

Sadeddin Nüzhet Ergun

BEKTAŞI ŞAIRLERİ VE NEFESLERİ

19 uncu asra kadar

cilt 1-2

İstanbul Maarif Kitaphanesi